

ศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา)

พฤษภาคม 2560

ศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

ปริญญานิพนธ์
ของ
ผู้ส่วพัฒนํ์ ทองสร้อย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา)

พฤษภาคม 2560

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ศึกษากระบวนการการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

สุสวัณณ์ ทองสร้อย

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา)

พฤษภาคม 2560

ผู้สวดมนต์ ทองสร้อย. (2560). *ศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาใน เขตกรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท กศ.ม. (ศิลปศึกษา: วิชาเอกศิลปการแสดงศึกษา).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. อาจารย์ที่ปรึกษา:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. นพดล อินทร์จันทร์.

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Study) มีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 4 โรงเรียน ได้แก่ 1) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) 2) โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม 3) โรงเรียนอัสสัมชัญบางรัก และ 4) โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โดยสัมภาษณ์และแบบสอบถาม กลุ่มตัวอย่างแบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโขน และนักเรียน พบว่า กระบวนการในการแสดงโขนของโรงเรียน เหมือนกับกระบวนการแสดงโขนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ทักษะของครูที่มีต่อกระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียน ในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีผลรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ครูส่วนมากเห็นว่า กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด การเรียนการสอนโขนต้องมีกระบวนการจัดการเรียน การสอนอย่างเป็นระบบ ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนด้าน การเรียนรู้พัฒนาตนเอง ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านเจตคติ พบว่ามีระดับความพึงพอใจ เท่ากันทั้ง 3 ด้าน ในระดับมากที่สุด ในการแสดงโขนของโรงเรียนฯ เกิดขึ้นโดยนโยบายของผู้บริหาร สถานศึกษา โดยการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการ เรียนรู้ รักษาทำนุบำรุง ศิลปวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้และสืบสานศิลปการแสดงโขน รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโขนใช้ หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และใช้ หลักสูตรแกนกลางฯ ควบคู่กับ หลักสูตรของสถานศึกษา ที่เพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับโขน เช่น วิชาเพิ่มเติมเลือก และวิชาเอก อีกทั้งมี กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือชมรมหรือชุมนุมนาฏศิลป์และโขนครูผู้สอน ใช้หลักการสอนแบบวิทยาลัย นาฏศิลป์ บุคลากรในกระบวนการจัดการแสดงโขนของโรงเรียน มีบุคลากรในการดำเนินงาน แบ่งเป็น 1) ครูผู้สอนและฝึกซ้อมโขน พบว่าเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทางด้าน สาขาวิชานาฏศิลป์ไทย โขน ละครโดยตรง 2) บุคลากรฝ่ายดำเนินงาน พบว่ามีการจัดโครงสร้างองค์กร และการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานในฝ่ายต่างๆ การส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชา มีการ ส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหาร สถานศึกษาอยู่ในระดับดี ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมบุคลากรในหน่วยงานให้ได้รับความรู้และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการแสดง งบประมาณ ในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนมีแหล่งที่มาของงบประมาณจาก 1) เงินเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 2) เงินสนับสนุนจากสมาคมครูและผู้ปกครอง และ 3) เงินบริจาค

A STUDY OF THE KHON PERFORMANCE PROCESS IN SECONDARY SCHOOLS
IN BANGKOK

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Arts degree in Education
at Srinakharinwirot University
May 2017

Phusawat Thongsoi. (2017). *A Study of the Khon Performance Process in Secondary Schools in Bangkok*. M.Ed. (Art Education: Performing Art Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assist. Prof. Dr.NoppadolInchan.

This research was a qualitative study which aims to study of the Khon performance process in secondary school in Bangkok. The samples were selected by purposive sampling method, which were four schools included 1) Srinakharinwirot University Demonstration School (Secondary) 2) Bangpakok withayakhom School 3) Assumption College Bangkok and 4) Bodindecha School (Sing Singhaseni). The schools were separated in to 3 groups being the school director, teachers and students. The data were collected by 2 types of research instruments which were summated rating scale and interview tool. The research findings were, the Khon performing of each school have organized to follow the school director's directions, purposed to mastering the students in Khon performing, the preservation of Thai arts and culture, to create a knowledge and to inherit Khon performing. To teach Khon, The teacher used Thai dance class in the basic education core curriculum B.E. 2551 version or the basic education core curriculum with special curriculum of each school which added some additional subjects that related to Khon performance or some subjects from Thai performing arts major. In addition they also have a Thai dance or Khon club at the school. The way of teaching and performing process is the same method as in The college of dramatic arts.

To organize Khon performance, the staff were arranged to 1) teacher and trainer who are a professional and graduate in bachelor of Thai performing arts, Khon and Thai dance 2) steering committee were formed to organize the performance in the different parts.

The faculty of Khon teachers got supported by the school director in a good level, since the school director thinks highly of the importance in promoting the Khon teachers to develop their skills and knowledge that also let them to develop their Khon teaching methods. The disbursement for organizing the performance were came from 1) student's payments 2) bounties from Parents and Teachers Association and 3) Donations.

The teacher's attitude towards the Khon performing process of each school regarding to be learning process are in a very good level. Most of the teachers agree that well-organized and systematic teaching methods are the most important. The student's satisfaction of the Khon performing process of each school regarding self-learning, developing, relations with one another and the general attitude are at an extreme level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
ศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
ของ
ผู้สวดมนต์ ทองสร้อย

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา (ศิลปะการแสดงศึกษา)
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ นายแพทย์ฉัตรชัย เอกปัญญาสกุล)

วันที่ เดือน พ.ศ. 2560

อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

..... ที่ปรึกษาหลัก ประธาน
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล อินทร์จันทร์) (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ระวีวรรณ วรรณวิไชย)

..... กรรมการ
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล อินทร์จันทร์)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศุภชัย จันทน์สุวรรณ)

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จ กอบให้ผู้วิจัยเกิดความภาคภูมิใจในการศึกษาอีกระดับหนึ่งแต่ความภาคภูมิใจนี้จะเกิดขึ้นไม่ได้หากขาดผู้มีคุณูปการหลายท่านซึ่งผู้วิจัยขอกล่าวถึงด้วยความรู้สึกสำนึกอย่างซาบซึ้งในความกรุณา ดังนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพดล อินทร์จันทร์ อาจารย์ที่ปรึกษาปริญญานิพนธ์ในความเมตตา โดยชี้แนะแนวทาง ให้ความช่วยเหลือ กระตุ้นผู้วิจัยให้มีความมานะเพียรพยายามทำปริญญานิพนธ์นี้จนสำเร็จ กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวาลิต สูงใหญ่ ในการจุดประกายและคอยย้ำถึงความสำคัญของการศึกษาในด้านศิลปวัฒนธรรม จึงเป็นจุดเริ่มต้นนำมา ซึ่งปริญญานิพนธ์

กราบขอบพระคุณอาจารย์ญาณวุฒิ เศรษฐติติกุล คุณวรทัศน์ วัฒนชีวินปกรณ์ และคุณจิตรา นาปาเลน ที่กรุณาแนะนำ ปรับแก้ เพื่อให้งานวิจัยเกิดความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญ ผู้รู้ ที่ได้มอบความรู้โดยผ่านงานเขียน ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ขอขอบพระคุณผู้ให้สัมภาษณ์ทุกท่านที่สละเวลาอันมีค่าในการให้ข้อมูลที่สำคัญอย่างตรงไปตรงมา และเป็นประโยชน์ต่องานวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ กำลังใจสำคัญที่สุดตลอดระยะเวลาที่ผู้วิจัยศึกษาและทำปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณเพื่อนร่วมงาน คุณกุลธิดา นาคะเสถียร คุณวิชุดา อีเกิลแฮม คุณดรู เจมส์ อีเกิลแฮม(Mr.Drew James Eaglesham) และคุณธีรพงศ์ บำเพ็ญพาน ที่คอยให้กำลังใจและช่วยเหลือในปัญหาที่เกินความสามารถของผู้วิจัย

ประโยชน์ใดที่เกิดจากปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ผู้วิจัยขอมอบเพื่อเป็นการตอบแทนผู้มีคุณูปการทุกท่าน

ผุสวัฒน์ ทองสร้อย

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ประชากรที่ใช้ในการวิจัย.....	4
กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย.....	4
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	5
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	5
กรอบแนวความคิดในการวิจัย.....	5
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	56
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับโชน.....	57
ความหมายของการแสดงโชน.....	57
ประเภทของการแสดงโชน.....	64
การเคลื่อนตัวของแสดงโชนในแต่ละยุค.....	69
องค์ประกอบในการแสดงโชน.....	73
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโชนในระบบการศึกษา.....	93
การคัดเลือกผู้เรียนโชน.....	95
กระบวนการเรียนโชน.....	98
เอกสารเกี่ยวกับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร.....	101
ประวัติโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม).....	101
ประวัติโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม.....	108
ประวัติโรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก).....	110
ประวัติโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี).....	112
เทคนิคการวิเคราะห์องค์การโดยใช้เทคนิค SWOT Analysis.....	114
ความหมายของ SWOT Analysis.....	114
ประโยชน์ของ SWOT Analysis.....	115

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ขั้นตอน/วิธีการดำเนินการทำ SWOT Analysis.....	116
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	118
3 วิธีการดำเนินงานวิจัย.....	122
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	122
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	123
ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	125
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	126
การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล.....	127
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	128
สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	128
ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	129
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	208
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	208
ขอบเขตของการวิจัย.....	208
วิเคราะห์ข้อมูล.....	210
สรุปผลการวิจัย.....	210
อภิปรายผล.....	219
ข้อเสนอแนะ.....	225
ข้อเสนอแนะทั่วไป.....	225
ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป.....	225
บรรณานุกรม.....	226

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
ภาคผนวก.....	230
ภาคผนวก ก.....	231
ภาคผนวก ข.....	243
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	245

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การจำแนกSWOT Analysis	115
2 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนในของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม).....	132
3 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนในของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม.....	133
4 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนในของโรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก).....	133
5 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนในของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี).....	134
6 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม).....	135
7 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของ โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม.....	136
8 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของ โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก).....	137
9 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของ โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี).....	138
10 แสดงเปรียบเทียบรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) และกิจกรรมชมรม หรือชุมนุมทุกโรงเรียน.....	139
11 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงในของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).....	146
12 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงในของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม....	147
13 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงในโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก).....	147
14 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงในโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	148
15 แสดงผลข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนใน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).....	151
16 แสดงผลข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในของโรงเรียน บางปะกอกพิทยาคม.....	152
17 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนใน ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)	153

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
18 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ของโรงเรียนดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	154
19 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านเพศ(n=14)	155
20 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านวุฒิการศึกษา (n=14)	156
21 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านประสบการณ์ในการสอน (n=14)	157
22 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านสถาบันที่สำเร็จการศึกษา (n=14)	158
23 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านสถาบันที่สำเร็จการศึกษา (n=14)	159
24 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	160
25 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนสาธิตบางประกอกวิทยาคม	163
26 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)	166
27 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	169
28 แจกแจงผลการตอบแบบสอบถามของครู ในด้านทัศนคติที่มีต่อกระบวนการ การแสดงโขนของแต่ละโรงเรียน	172
29 แสดงข้อมูลรวมทุกโรงเรียน จากการตอบแบบสอบถามของครูด้านทัศนคติ ที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของแต่ละโรงเรียน ทั้ง 2 ด้าน (n=14)	173
30 แสดงผลการศึกษาข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้น ที่กำลังศึกษาของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม)	186

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง	หน้า
31 แสดงผลการศึกษาข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษาของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	187
32 แสดงผลการศึกษาข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษาของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)	188
33 แสดงผลการศึกษาข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษาของโรงเรียนโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี).....	189
34 ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านเพศ(n =179)	190
35 ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านอายุ(n =179).....	191
36 ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านระดับชั้นการศึกษา(n =179).....	192
37 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	193
38 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	196
39 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก).....	199
40 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี).....	202
41 แจกแจงผลการตอบแบบสอบถามของนักเรียน ในด้านความพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขนของแต่ละโรงเรียน.....	205
42 แสดงข้อมูลรวมทุกโรงเรียน จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนในด้านความพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขนของแต่ละโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน (n =179)	206

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ภาพสลักกวนเกษียรสมุทรบนระเบียงทิศตะวันตกปีกด้านใต้ปราสาทนครวัด.....	60
2 การแสดงโขนที่มีลีลาต่อสู้การใช้อาวุธ.....	62
3 การเชิดหนังใหญ่	63
4 ทำชั้นลอยที่โขนได้รับอิทธิพลมาจากท่าทางในตัวหนังใหญ่	64
5 การแสดงโขนกลางแปลง.....	65
6 การแสดงโขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว.....	66
7 การแสดงโขนหน้าจอ	67
8 การแสดงโขนโรงใน.....	68
9 การแสดงโขนฉาก โดยมีการใช้เทคนิคการชักกรอก.....	69
10 วงปี่พาทย์เครื่องห้า.....	77
11 วงปี่พาทย์เครื่องคู่.....	78
12 วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่.....	79
13 โกร่ง	80
14 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวพระ.....	87
15 เครื่องแต่งกายตัวพระ.....	87
16 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวนาง.....	88
17 เครื่องแต่งกายตัวนาง.....	88
18 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวยักษ์	89
19 เครื่องแต่งกายตัวยักษ์	89
20 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวลิง	90
21 เครื่องแต่งกายตัวลิง	92
22 ศิระษะโขนพระราม	92
23 ลักษณะรูปร่างในการเรียน 1.โขน-ละคร ตัวพระ 2.นาง3.ยักษ์ และ4.ลิง.....	97

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญของปัญหา

โขนเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูงที่มีเอกลักษณ์โดดเด่นมีระเบียบแบบแผน เป็นศิลปะและมหรสพประจำชาติ ซึ่งบรรพชนไทยได้สร้างสรรค์หล่อหลอมและสืบทอดมาจนถึงปัจจุบัน องค์ประกอบต่าง ๆ นับตั้งแต่การเริ่มฝึกหัดจนถึงการแสดงล้วนเกี่ยวเนื่องด้วยขนบ จารีตประเพณีพิธีกรรม อันละเอียดอ่อนลึกซึ้งและศักดิ์สิทธิ์ โขนเป็นมหรสพหลวงที่แสดงในพระราชพิธีสำคัญๆ มาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา ถือเป็นเครื่องประกอบราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ และปัจจัยสำคัญยิ่งที่ทำให้นาฏศิลป์ชั้นสูงแขนงนี้รุ่งเรืองยั่งยืนเป็นมรดกชั้นเอกของชาติสืบมาถึงทุกวันนี้ คือพระบารมีและพระมหากรุณาธิคุณขององค์พระมหากษัตริย์ (กรมศิลปากร. 2553: 8) ดังที่ สุาปณีย์ สังสิทธิวงศ์ อ้างถึง ศุภชัย จันทรสุวรรณ (2556: 62) ได้กล่าวคำอธิบายไว้ในการศึกษาวิจัยเรื่องการวิเคราะห์แนวพระราชดำริและบทบาทของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในการส่งเสริมทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีว่า

“...พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเล็งเห็นความสำคัญของการศึกษาทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีและมีพระราชดำริที่จะยกฐานะของศิลปินให้เป็นเกียรติมีศักดิ์ศรีจึงสถาปนาโรงเรียนพรานหลวงซึ่งพัฒนามาจากโรงเรียนทหารกระบี่หลวงให้เป็นหนึ่งในสิ่งของโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อดำเนินการจัดการศึกษาให้เป็นแบบอย่างโรงเรียนทั้งหลายในประเทศ โดยนำความคิดมาจากโรงเรียนพับลิกสกูลในประเทศอังกฤษ การจัดการศึกษาของโรงเรียนพรานหลวงเน้นที่การสอนดนตรีไทย ดนตรีสากลและนาฏศิลป์ทางด้านโขนซึ่งเป็นศิลปะที่แสดงความเป็นอารยประเทศโดยนักเรียนพรานหลวงต้องเรียนวิชาสามัญควบคู่กันไป รวมทั้งยังได้นำเอาบทละครพระราชนิพนธ์มาเป็นเครื่องมือในการสอนให้จงรักภักดีต่อชาติ ศาสนาและพระมหากษัตริย์อีกด้วย จากแนวพระราชดำริดังกล่าว ส่งผลให้โรงเรียนพรานหลวงเป็นสถาบันซึ่งผลิตศิลปินให้เข้าไปรับราชการในกรมมหรสพ มีหน้าที่เป็นผู้อนุรักษ์และสืบทอดมรดกศิลปวัฒนธรรมไทย นับว่าเป็นสถาบันสอนนาฏศิลป์ดนตรีในระบบการศึกษาตามพระราชบัญญัติแห่งแรกในประเทศไทย...”

หลังจากที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคต โรงเรียนพรานหลวงและกรมมหรสพต้องล้มเลิกไปเมื่อพุทธศักราช 2468 ทำให้ศิลปะการแสดงโขนและละครไม่ได้รับความนิยมสิ่งของต่างๆ ขาดการดูแลสูญหายไปเป็นจำนวนมากจะมีเพียงบางส่วนที่นำมาเก็บรักษาไว้ที่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ ต่อมาสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาฯ รับปีพาทย์หลวงและวงดนตรีสากลไว้ในพระราชสำนักกรมมหาดเล็ก และกรมมหรสพโดยให้สังกัดอยู่ในกระทรวงวังแต่งตั้งพระยานัฏกานุรักษ์กลับเข้ารับราชการเป็นผู้นำกำกับกรมปีพาทย์และโขนหลวง ฝึกหัดศิลปะการแสดงโขนละครแก่ช่างกองวังนอก และกรมมหรสพเข้าสังกัดกรมศิลปากร...”

การจัดการศึกษาที่เป็นหน่วยงานหลักมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการทำงานบำรุงรักษา และ สืบทอดมรดกวัฒนธรรมของชาติขึ้นตรงกับกรมศิลปากรรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการคือวิทยาลัย นาฏศิลป์ (กรมศิลปากร. 2544: 39) นอกจากนั้นยังได้จัดการศึกษาวิชานาฏศิลป์ไทยลงในหลักสูตร ตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้ง มหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและ มัธยมศึกษาโดย มีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกอบรมศิลปินนิสัยของผู้เรียนให้รัก และเห็นคุณค่าความสำคัญ ของศิลปวัฒนธรรม ไทยทางนาฏศิลป์เพื่อธำรงรักษาศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติสืบไป (กระทรวงศึกษาธิการ. 2534: 92) จึงกล่าวได้ว่าการศึกษารื่องศิลปวัฒนธรรมของชาติในสังคมตั้งแต่ อดีตจวบจนปัจจุบัน จึงเป็นสิ่งสำคัญ ดังพระบรมราโชวาทของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ พระราชทานให้กับบัณฑิตมหาวิทยาลัยศิลปากร เมื่อปีพุทธศักราช 2509 ความตอนหนึ่งว่า

“....การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรม เป็นการศึกษาที่สำคัญและควรจะดำเนินควบคู่กันไปกับการศึกษาด้าน วิทยาศาสตร์ เพราะความเจริญของบุคคล ตลอดจนถึงความเจริญของประเทศ มีทั้งทางวัตถุและจิตใจ ความเจริญทั้งสองทางนี้จะต้องมีประกอบกัน เกื้อกูลและส่งเสริมกัน....”

กรมศิลปากรได้จัดตั้งโรงเรียน “นาฏดุริยางคศาสตร์” ขึ้นเป็นครั้งแรกโดยเปิดทำการสอนเมื่อ วันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2477 และเมื่อได้รับโอนกรมมหรสพมาจากกระทรวงวัง กรมศิลปากรจึงจัดตั้ง กองดุริยางค์และกองโรงเรียนศิลปากร เพิ่มขึ้น โดยกองดุริยางคศิลป์ มีหน้าที่เกี่ยวกับงานศิลปะของ แผนกดุริยางค์ไทยและสากล ส่วนกองโรงเรียนมีหน้าที่ทางการเรียนการสอนและมีชื่อเฉพาะว่า “โรงเรียนศิลปากรแผนกนาฏดุริยางค์” ทำหน้าที่ฝึกหัดสั่งสอนศิลปะทางดนตรีปี่พาทย์และละครระบำ ต่อมาในปี พ.ศ.2485 กรมศิลปากรได้ปรับปรุงกองดุริยางคศิลป์ เป็นกองการสังคีต ซึ่งในตอนนั้นยังไม่มี การฝึกหัดขึ้นใหม่ คงมีศิลปินเก่าที่เหลืออยู่ ครั้นใกล้สิ้นสุดสงครามโลก ในราว พ.ศ.2488 ได้มี การปรับปรุงโรงเรียนนี้อีกและเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนนาฏศิลป์” โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. เพื่อเป็นสถานศึกษานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ของราชการ
2. เพื่อบำรุงรักษาไว้และเผยแพร่ นาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ประจำชาติ
3. เพื่อให้ศิลปินทางดนตรีและละครภายในประเทศมีฐานะเป็นที่นิยมยกย่องดังใน

นานาชาติ

ซึ่งในตอนนี้ได้มีการฟื้นฟูการฝึกหัดขึ้นและการเล่นขึ้นอย่างรีบเร่งและจริงจัง ไม่ช้านักเรียน ก็สามารถออกแสดงได้หลายครั้งทั้งงานตอนรับแขกเมืองและงานอื่นๆ และต่อมาก็ได้ออกแสดงให้ ประชาชนชมในโรงละครศิลปากรอีกหลายชุด นอกจากนั้นยังมีการแสดงในรัฐพิธีที่ท้องสนามหลวงเป็นประจำ และยังมีการนำการแสดงไปเผยแพร่ยังต่างประเทศอีกด้วย นอกจากหน้าที่ทางกรมศิลปากร

ซึ่งได้รับการฟื้นฟู จนเป็นที่นิยมกันขึ้นอีกในสมัยนี้แล้ว ยังมีโฆษณาซีพของเอกชนอีกหลายคณะที่รับจ้างแสดงโดยทั่วไป ทั้งนี้ ศิลปินผู้แสดงส่วนใหญ่ก็มาจากการข้าราชการและนักเรียนในสังกัดกรมศิลปากรแทบทั้งสิ้น คณะโฆษณาของเอกชนที่พอจะสืบค้นได้ดังต่อไปนี้

- โฆษณาคณะนาฏราช ของพระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าเฉลิมพลทิฆัมพร
- โฆษณาคณะหลวงราชพงศักราช
- โฆษณาคณะนาฏศิลป์ ของจินดา ปานสมุทร
- โฆษณาคณะนายหยัดเหลา
- โฆษณาคณะไทยศิริ ของนางถนอม ยวงศรี
- โฆษณาคณะนรสิงห์ ของนายพานัส โรหิตาจร
- โฆษณาคณะหม่อมราชวงศ์จรัสสวัสดิ์ สุขสวัสดิ์
- โฆษณาคณะดำรงนาฏศิลป์ ของนายฮวด จัษฎะเสวี
- โฆษณาคณะไพฑูรย์นาฏศิลป์ ของนายไพฑูรย์ ศราคินี
- โฆษณาคณะเราคือไทย
- โฆษณาคณะศิษย์ศิลปากร เป็นต้น

นอกจากนี้ยังมีคณะโฆษณาสมัครเล่นที่มีชื่อเสียงอีกหลายคณะ ซึ่งบรรดาโฆษณาสมัครเล่นเหล่านี้จะแสดงโดยนักเรียนหรือนิสิตนักศึกษาที่ได้รับการฝึกหัดโดยครูอาจารย์จากวิทยาลัยนาฏศิลป์ สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์และข้าราชการสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแทบทั้งสิ้น อาทิ

- โฆษณธรรมศาสตร์
- โฆษณารามคำแหง
- โฆษณโรงเรียนสาธิตเกษตร
- โฆษณโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- โฆษณโรงเรียนอัสสัมชัญ เป็นต้น (ธีรภัทร์ ทองนิม. 2555: 34-35)

จากข้อมูลเบื้องต้นจึงลำดับได้ว่าโฆษณเป็นเครื่องประกอบราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์ ทรงเป็นผู้อุปถัมภ์และวางรากฐานการเรียนโฆษณ เปลี่ยนแปลงมาสู่รัฐและกระจายการเรียนรู้ด้วยระบบการศึกษาในปัจจุบันทำให้เรียนรู้เรื่องโฆษณได้จากโรงเรียนสามัญทั่วไป การสำรวจพบว่าในปัจจุบันโรงเรียนสามัญหลายแห่งมีการจัดการเรียนการสอนโฆษณอย่างจริงจัง จนสามารถจัดกิจกรรมการแสดงโฆษณขึ้นได้ ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษากระบวนการจัดการแสดงโฆษณของโรงเรียนระดับชั้นมัธยม ศึกษา ที่มีการจัดกิจกรรมการแสดงโฆษณได้อย่างต่อเนื่องเป็นระยะเวลาหลายปี ติดต่อกันโดยเลือกโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive sampling) จำนวน 4 โรงเรียน ในเขตกรุงเทพมหานคร ได้แก่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โรงเรียนบางปะกอกพิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาองค์ประกอบของกระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ในด้านนโยบาย รูปแบบการการจัดการเรียนการสอน บุคลากร กระบวนการแสดง ทักษะของครูและความพึงพอใจของนักเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและ นักเรียนของโรงเรียนดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
2. โรงเรียนบางประกอกพิทยาคม
3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)
4. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโขน นักเรียนชมรมโขนของโรงเรียน โดยจำแนกจำนวนได้ ดังนี้

1. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 80 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 5 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 74 คน
2. โรงเรียนบางประกอกพิทยาคมจำนวน 43 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 3 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 40 คน
3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จำนวน 40 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 4 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 35 คน
4. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จำนวน 36 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 3 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 30 คน

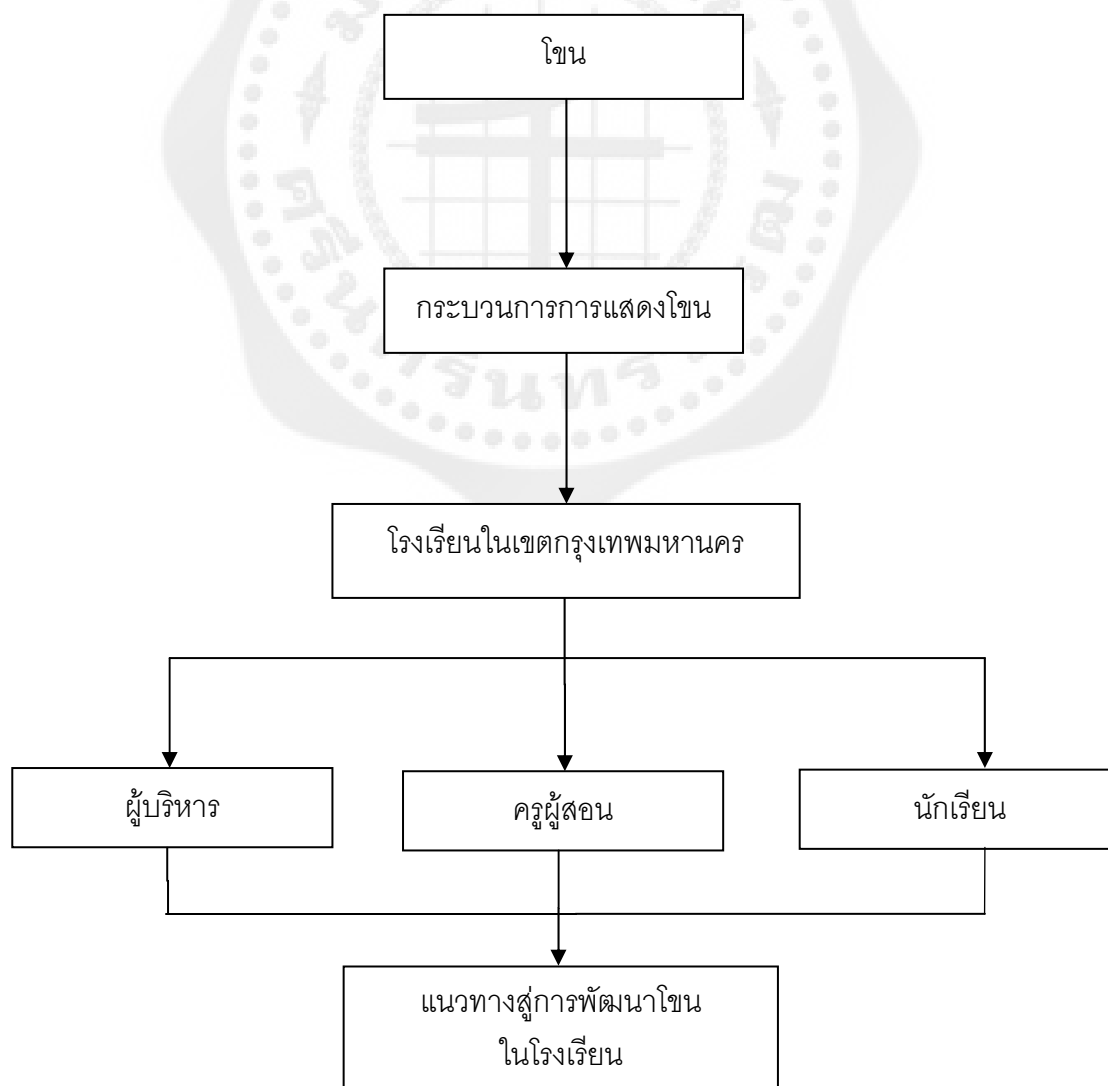
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ทำให้ทราบถึงระบบและแนวทางการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานครเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการปรับปรุงการจัดการแสดงโขน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการแสดงโขน ตลอดจนสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการในศาสตร์แขนงอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นิยามศัพท์เฉพาะ

กระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน หมายถึง การแสดงโขนอย่างเป็นระบบอันเกิดจาก นโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา โดยมีครูที่มีความรู้ความชำนาญของโรงเรียนเป็นผู้จัดการเรียนการสอนให้กับ นักเรียน ส่งผลให้โรงเรียนจัดกิจกรรมการแสดงโขนได้

กรอบแนวความคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องกระบวนการการแสดงผลของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับโซน
 - 1.1 ความหมายของการแสดงผล
 - 1.2 ประเภทของการแสดงผล
 - 1.3 การเคลื่อนไหวของการแสดงผลในแต่ละยุค
 - 1.4 องค์ประกอบในการแสดงผล
2. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนโซนในระบบการศึกษา
 - 2.1 การคัดเลือกผู้เรียนโซน
 - 2.2 กระบวนการเรียนการสอนโซน
3. โรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
 - 3.1 ประวัติโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร(ฝ่ายมัธยม)
 - 3.2 ประวัติโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม
 - 3.3 ประวัติโรงเรียนอัสสัมชัญบางรัก
 - 3.4 ประวัติโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์องค์การ SWOT Analysis
 - 4.1 ความหมายของ SWOT Analysis
 - 4.2 ประโยชน์ของ SWOT Analysis
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวข้องกับโขน

1.1 ความหมายของการแสดงโขน

ธนิต อยู่โพธิ์ (2497: 3) กล่าวว่านาฏกรรมแบบฉบับของไทยชนิดหนึ่งเรียกกันมาแต่โบราณว่า “โขน” โดยปกติศิลปินผู้แสดงโขนต้องสวมหัวปิดหน้าซึ่งเรียกกันว่า “หัวโขน” หัวโขนเหล่านั้นประดิษฐ์สร้างขึ้นตามลักษณะของตัวละครซึ่งสมมุติไว้ในท้องเรื่องจึงมีลักษณะแตกต่างกันหลายชนิดด้วยเหตุที่ผู้แสดงต้องสวมหัวโขนผู้แสดงจึงไม่พูดและขับร้องด้วยตนเอง หากแต่มีผู้พูดและขับร้องแทน (เว้นแต่ตัวตลกซึ่งสวมหัวเปิดหน้าจึงพูดและเจรจาด้วยตนเอง) แม้ต่อมาภายหลังศิลปินผู้แสดงบทเป็นมนุษย์ชายหญิงและเทวดาจะไม่นิยมสวมหัวโขนเช่นการก่อนแต่ผู้แสดงก็ยังคงรักษาแบบแผนเดิมคือไม่เจรจาและขับร้องด้วยตนเองแม้ผู้แสดงจะสวมหัวโขนหรือไม่ก็ตามจะต้องเดินรำทำท่าให้เข้ากับคำพูดและบทขับร้อง ซึ่งคนอื่นพูดและขับร้องแทนนั้นให้แนบเนียนเป็นอย่างดีเหมือนหนึ่งผู้เดินเป็นผู้พูดและขับร้องด้วยตนเอง

ไพโรจน์ ทองคำสุก (2540: 1) ให้ความหมายการแสดงโขน ว่าเป็นนาฏกรรมชั้นสูงอย่างหนึ่งของไทยการแสดงโขนเน้นลักษณะการเดินซึ่งได้แบบอย่างมาจากการแสดงหนังใหญ่ท่ารำจึงมักหันตัวให้ผู้ชมและเดินโดยใช้ข้างตัวอยู่เสมอแต่เดิมผู้แสดงโขนจะต้องสวมหัวโขนปิดหน้าทั้งหมดจึงต้องมีผู้พูดแทนซึ่งเรียกว่าผู้พากย์เจรจาทันทีต่อมาได้ปรับปรุงให้ผู้แสดงซึ่งสมมุติบทบาทเป็นเทพบุตรเทพธิดาและมนุษย์ชายหญิงสวมแต่เครื่องประดับศีรษะไม่ต้องปิดหน้าทั้งหมดแต่ถึงแม้ผู้แสดงโขนที่สวมเครื่องประดับศีรษะเปิดหน้าสามารถจะพูดเองได้แต่ก็ยังคงรักษาประเพณีเดิมไว้คือต้องมีผู้พากย์เจรจาแทนทั้งนี้เว้นแต่ฤๅษีบางองค์และตัวตลกที่เจรจาเอง โดยถือเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของผู้แสดงโขนที่เป็นตัวตลก

วิมลศรี อุปรมัย (2553: 185) กล่าวว่าโขนเป็นการแสดงประเภทนาฏกรรมอย่างหนึ่งของไทยที่เชื่อว่ามีมาตั้งแต่โบราณประมาณกันว่าไทยมีการแสดงโขนมาก่อนพุทธศตวรรษที่ 16 ทั้งนี้ได้จากการสันนิษฐานจากลายแกะสลักเรื่องรามายณะที่ประตูปราสาทหินพิมายจังหวัดนครราชสีมา สรุปได้ว่าการแสดงโขนนั้นได้รวมเอานาฏกรรมประเภทการแต่งกายมาจากการแสดงชักนาคดึกดำบรรพ์ การนำเรื่องรามเกียรติ์และการเดินมาจากการเชิดหนังใหญ่และการต่อสู้ในเชิงไม้สั้นมาจากการแสดงศิลปะการต่อสู้ในเชิงกระบี่กระบอง

สราทตรา เล่งไพบูลย์ (2554: 33) ให้ความหมายว่า โขนคือการแสดงรำเดินออกท่าเข้ากับดนตรีประกอบด้วยตัวละครที่เป็นยักษ์ลิงมนุษย์และเทวดาผู้แสดงสวมหัวโขนไม่ร้องและเจรจาเองทั้งหมดแต่ปัจจุบันผู้แสดงเป็นมนุษย์และเทวดาจะไม่สวมหัวโขน และเพิ่มการขับร้องเช่นเดียวกับการแสดงละครโน

ธีรภัทร์ ทองน้อม (2555: 3) อ้างถึงธนิต อยู่โพธิ์ ที่ได้กล่าวว่า “คนไทยเรามีศิลปะแห่งการเล่นหลายอย่างสืบมาแต่โบราณและการเล่นที่มาปรากฏเป็นมหรสพสำคัญในภายหลังนี้ ก็น่าจะได้แก่การเล่นที่เรียกกันเป็นรวมๆ ว่า ระเบ้า รำ เต้น” และจากคำว่า “เต้น” ธีรภัทร์ ทองน้อม ได้ขยายความว่า ได้แก่ ศิลปะแห่งการยกขาขึ้นลงให้เป็นจังหวะ เช่น เต้นเชน เต้นโชน เป็นต้น การเล่นทั้ง 3 อย่างนี้ได้ปรากฏหลักฐานที่กล่าวไว้ในจารึกสมัยสุโขทัยหลักที่ 8 ว่า “ยอมเรียงขันหมากขันพลูบูชาพิลม ระเบ้ารำเต้นเล่นทุกขัน” ในหนังสือไตรภูมิพระร่วงกล่าวว่า “บ้างเต้น บ้างรำ บ้างฟ้อนระเบ้า บ้างลือเพลงดุริยะดนตรี” ส่วนในกฎมณเฑียรบาลกล่าวว่า “ให้มีระเบ้ารำเต้น พิณพาทย์ ช้องกลองประโคมทั้ง 4 ประตุ” จากหลักฐานดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าเรามีศิลปะแห่งการเล่นที่เป็นแบบแผนมานานแล้ว ต่อเมื่อศิลปะการเล่นทั้ง 3 อย่างวิวัฒนาการขึ้น เราจึงได้กำหนดแบบแผนของศิลปะแห่งการเล่นทั้ง 3 ว่า “โชน ละคร ฟ้อนรำ หรือระเบ้า รำ เต้น” ซึ่งมีความหมายต่อมาว่าโชน คือศิลปะแห่งการเต้น ละคร คือศิลปะแห่งการรำเป็นเรื่อง และระเบ้าหรือฟ้อนรำ คือศิลปะแห่งการรำสวยๆ งามๆ ไม่เล่นเป็นเรื่อง

ทั้งนี้ฐานันท์ สังสิทธิวงศ์ (2557: 24) ได้อ้างถึงสุจิตต์ วงษ์เทศว่าได้ตั้งข้อสังเกตถึงการละเล่นโชนไว้ในศิลปวัฒนธรรมฉบับพิเศษ ร้องรำทำเพลง ดนตรีนาฏศิลป์ชาวสยามว่า “โชน” ไม่ว่าจะเป็นต้นกำเนิดมาจากการละเล่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเพียงอย่างเดียว แต่โชนก็ควรเป็นการละเล่นที่ก่อรูปขึ้นมาจากประเพณีหลายๆ อย่างที่อยู่ก่อนแล้วคือ หนึ่ง ระเบ้า เต้น ชักนาคศึกดำบรรพให้รวมเข้าด้วยกันแล้วกลายเป็นสิ่งใหม่เรียกชื่อว่าโชน พร้อมทั้งกล่าวอ้างถึงการระเบ้า รำ เต้นที่เรียกกันว่า “สรรพยุทธ - สรรพศิลา” อันเป็นการละเล่นที่เรียนรู้แบบการออกท่าทางมาจากการสู้รบชักนาคศึกดำบรรพ การละเล่นเรื่องกวนเกษียรสมุทรหรือกวนนาคมฤตของราชสำนักเขมร ซึ่งได้แพร่หลายมายังสยามหนึ่ง ละครและอีกหลายๆ การละเล่นเพื่อชี้ให้เห็นถึงรูปแบบและลักษณะการละเล่นแต่ละประเภทที่ได้ผสมผสานกลมกลืนอยู่ในการแสดงโชน ซึ่งหากเราเชื่อตามข้อสันนิษฐานดังกล่าวแล้วจะพบว่าโชนคือรูปแบบของการพัฒนาศิลปะการแสดงชั้นสูงที่รวมเอาการแสดงครบกระบวนทั้งระเบ้า รำ และเต้นเข้าไว้ด้วยกัน ทั้งผู้แสดงก็จำเป็นต้องเรียนรู้ทักษะการแสดงศิลปะหลากหลายแขนงผสานเป็นท่วงทำอันอลังการซึ่งทำให้โชนถูกยกย่องว่าเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงของมหรสพไทยเสมอมา

จากข้อมูลจึงกล่าวได้ว่าการแสดงโชนเป็นนาฏกรรมของไทยที่มีมาแต่โบราณโดยผู้แสดงโชนสวมหน้ากากที่สร้างขึ้นตามลักษณะของตัวละครแบ่งเป็นยักษ์ลิงมนุษย์และเทวดาหน้ากากที่ผู้แสดงสวมใส่เรียกว่าหัวโชนจึงทำให้ผู้แสดงไม่สามารถพูดและเจรจาเองได้เพราะสวมหัวโชนยกเว้นเสียแต่ตัวละครบางพวกเช่นฤๅษีบางองค์และตัวตลกจึงมีผู้ทำหน้าที่พูด เจาะแทนผู้แสดงต่อมากายหลังตัวแสดงประเภทมนุษย์และเทวดาได้สวมแต่เครื่องประดับศีรษะเปิดหน้าแต่ตัวแสดงยังคงไม่พูดและเจรจาเองยังคงให้มีผู้ทำหน้าที่แทนในการแสดงผู้แสดงจะรำประกอบบทและเต้นประกอบกับท่วงทำนองเพลง ซึ่งการศึกษางานสามารถสรุปได้ว่าโชน ก่อรูปพัฒนามาจากประเพณีหลายอย่างที่มีอยู่ก่อนแล้วคือ หนึ่ง

ระบำรำเต้น ชักนาคตีกด้าบรพ เป็นต้น ให้เข้าร่วมด้วยกันแล้วกลายเป็นสิ่งใหม่ที่เรียกว่าโขน ดังที่ฐาปนีย์ สังสิทธิ์วงศ์ (2557: 25) อ้างถึงนักวิชาการหลายท่านที่ได้อธิบายไว้ในงานเขียนของ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช, ธนิต อยู่โพธิ์, วิมลศรี อุปรมัย, สุจิตต์ วงษ์เทศ และกรมศิลปากร ซึ่งสามารถสรุปได้ว่าโขนพัฒนามาจากการแสดง 3 ประเภท คือ 1. ชักนาคตีกด้าบรพ 2. การแสดงกระบี่กระบอง 3. การแสดงหนังใหญ่ โดยสามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

1. ชักนาคตีกด้าบรพ

การเล่นตีกด้าบรพหรือชักนาคตีกด้าบรพ คือการแสดงตำนานการกวนน้ำอมฤตหรือกวนเกษียรสมุทร ปรากฏหลักฐานในกฎมนเทียรบาลว่าด้วยพระราชพิธีอินทราภิเษก มีการตั้งเขาพระสุเมรุประกอบด้วยสัตตบริภัณฑ์ ราชวัตรชั้นตรอง มีรูปพระอินทร์อยู่กลางพระสุเมรุ ดังที่กรมศิลปากร (2553: 14) ได้อธิบายการแสดงในพระราชพิธีอินทราภิเษก ประกอบด้วย “...รูปพระนารายณ์บันทมสิน ในดินพระสุเมรุ นาค ๗ ศีรษะเกี่ยวพระสุเมรุ นอกสนาม อสุรยีนนอกกำแพง โรงรำระทาดอกไม้ มหาดไท บำเรอหส์ของพระโขนฐ ดำรงจลเปนรูปอสุร ๑๐๐ มหาดเลกเปนเทพดา ๑๐๐ เปนพาลี สุครีพ มหาชมพูแลบริวารพานร ๑๐๓ ชักนาคตีกด้าบรพ อสุรชักหัว เทพดาชักหาง พานรอยู่ปลายหาง...” ตำนานการกวนเกษียรสมุทรมีที่มาจาก “กูรมาวตาร” อันเป็นปางหนึ่งในนารายณ์สิบปางของศาสนาพราหมณ์ ไวษณพนิกาย แสดงเรื่องราวเมื่อพระนารายณ์อวตารเป็นเต่ารองเขามันตระในพิธีกวนน้ำอมฤตหรือกวนเกษียรสมุทร ในพิธีดังกล่าวใช้เขามันตระเป็นแกนหรือไม้กวน ใช้พญาเศษนาคแทนเชือกคล้องวนรอบเขามันตระ พระนารายณ์อวตารเป็นเต่าหนุนอยู่ใต้เขา เหล่าอสุรชักทางหัวและเหล่าเทพดาชักด้านหางนาค เกษียรสมุทรจึงถูกกวนให้กลายเป็นน้ำอมฤตในที่สุด ส่วนคำว่า “ตีกด้าบรพ” มีผู้สันนิษฐานว่ามาจากศัพท์ภาษาเขมรว่า “ทีกตูปาร” บางว่า “ตีกตะบัล” ซึ่งคำว่า ทีกหรือตีก แปลว่า น้ำ ส่วนคำว่าตูปารหรือตะบัล แปลว่า ปั่น, กวนหรือตำ รวมความกันแล้วหมายถึง การปั่นน้ำหรือกวนน้ำ แต่ส่วนใหญ่เมื่อกล่าวถึงคำว่าตีกด้าบรพคนส่วนใหญ่มักหมายความว่า “เป็นเรื่องโบราณ” (เปรมวดี เสรีรักษณ์. 2554: 33)

ภาพประกอบ 1 ภาพสลักกวนเกษียรสมุทรบนระเบียงทิศตะวันตก ปีกด้านใต้ปราสาทนครวัด

ที่มา: ชำนาญ สัจจะโชติ. ([www.http://larndham.org](http://larndham.org))

เรื่องการชกนาคศึกดำบรรพปรากฏในภาพศิลาจากลึงที่ระเบียงด้านตะวันออกปราสาทนครวัด ประเทศกัมพูชา ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 เมื่อราวพุทธศักราช 1650 ปราสาทนครวัดนี้สร้างขึ้นตามคติความเชื่อของศาสนาพราหมณ์ไวษณพนิกาย ระเบียงโดยรอบจำหลักเรื่องนารายณ์อวตาร เช่น รามาวตาร ฤษณาวตาร และมีจำหลักพระประวัติของพระเจ้าสุริยวรมันที่ 2 ไว้บริเวณระเบียงปราสาทด้วย นครรัฐต่างๆ ก่อนสมัยกรุงศรีอยุธยาเช่น อโยธยา ละโว้ สุพรรณภูมิและสุโขทัย เหล่านี้ล้วนมีการสัมพันธ์ติดต่อกับอาณาจักรเขมรโบราณ และคงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า นครรัฐเหล่านี้ต่างได้รับอิทธิพลอารยธรรมอันรุ่งเรืองของเขมรโบราณไว้ทุกถ้วน แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าการเล่นชกนาคศึกดำบรรพที่ระบุในพระราชพิธีอินทราภิเษกมีพาลี สุกรีพ ทำวมหาชมพูและบริวารวานรซึ่งอยู่ในเรื่องรามเกียรติ์เป็นส่วนหนึ่งของการชกนาคซึ่งบุคคลเหล่านี้ไม่ปรากฏในภาพจำหลักศิลาที่ระเบียงปราสาทนครวัด เขาที่ตั้งเป็นแกนก็เป็นเขาพระสุเมรุไม่ใช่เขามันตระแสดงว่าเมื่อไทยรับเอาคติดังกล่าวเข้ามาได้มีการปรับเปลี่ยนประสมประสานกับเรื่องพระอินทร์ตามคติทางพระพุทธศาสนา ทั้งนี้การเล่นชกนาคศึกดำบรรพเป็นส่วนหนึ่งของพระราชพิธีอินทราภิเษก ซึ่งเป็นพระราชพิธีสำคัญและมีได้มีขึ้นทุกรัชกาล ในพระราชพงศาวดารระบุว่ามีการเล่นดังกล่าวในสมัยกรุงศรีอยุธยา 3 ครั้ง คือในแผ่นดินสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 2 แผ่นดินสมเด็จพระมหาจักรพรรดิและแผ่นดินสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ทั้งนี้หม่อมราชวงศ์คึกฤทธิ์ ปราโมช (2541: 42) ได้ตั้งข้อสังเกตว่าการแสดงที่ใหญ่โตเช่นนี้เป็นธรรมดาที่จะต้องมิดนตรีและช่างกลองประกอบ นอกจากนั้นก็ต้องมีบทร้องสำหรับฝ่ายยักษ์และเทวดาและบทร้องดำเนินเรื่องราวโดยนักร้องที่ไม่ได้เข้าร่วมการแสดง การเล่นศึกดำบรรพจึงอาจเปรียบเสมือนเป็นการแสดง “โขนโรงใหญ่” ครั้งแรก เนื่องจากเรื่องนารายณ์กวนเกษียรสมุทรนั้นเป็นเรื่องนารายณ์อวตารปางหนึ่ง เช่นเดียวกับเรื่องรามเกียรติ์ซึ่งเป็นเรื่องนารายณ์อวตารอีกปางหนึ่ง

จากคำอธิบายข้างต้นนี้จึงสามารถสรุปได้ว่าการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์นี้ ไทยได้รับเอาคติดังกล่าวมาจากเขมรโบราณที่นับถือศาสนาพราหมณ์ไวษณพนิกาย โดยไทยรับเอาการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์นี้มาประกอบในพระราชพิธีอินทราภิเษก โดยปรับเปลี่ยนประสมประสานกับคติทางศาสนาพุทธ และการเล่นชักนาคดึกดำบรรพ์เป็นการเล่นเกี่ยวกับการกวนเกษียรสมุทรเพื่อทำน้ำอมฤต เป็นการเล่นเพื่อถวายพระเจ้าแผ่นดิน ผู้แสดงเป็นชายและมีจำนวนผู้แสดงมากประกอบกับฉากที่ต้องสร้างอย่างใหญ่โต เรื่องที่เล่นสอดคล้องกับเรื่องรามเกียรติ์ที่ใช้เล่นในในปัจจุบัน กล่าวได้ว่าสิ่งที่ไทยได้รับแบบอย่างมาจากชักนาคดึกดำบรรพ์คือ เรื่องที่ใช้แสดงและการแต่งกายที่นำมาใช้ในการแสดงใน

2. การแสดงกระบี่กระบอง

การเล่นกระบี่กระบองเป็นพื้นฐานเบื้องต้นส่วนหนึ่งของศิลปะการต่อสู้ของไทยที่เรียกว่ากระบี่กระบองเพราะเป็นกีฬาที่บรรพบุรุษไทยนำเอาศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวด้วยอาวุธที่ใช้สู้รบกันในสมัยโบราณมาฝึกซ้อมและเล่นในยามสงบโดยนำหวายมาทำเป็นกระบี่ ดาบ ง้าว ฯลฯ เอาหนึ่งมาทำโล่ เช่น ดั้ง ฯลฯ แล้วจัดมาตีต่อสู้กันเล่นหรือแข่งขันกันเป็นคู่ๆ ฝูงๆ กันในสนามรบเป็นการฝึกหัดรุกและรับไปในตัวอย่างไรก็ตามประวัติเริ่มต้นของการเล่นกระบี่กระบองที่แท้จริงนั้นไม่ทราบได้แน่ชัดว่าเริ่มกันมาตั้งแต่ครั้งไหนและใครเป็นผู้คิดค้นขึ้นเพราะไม่สามารถค้นคว้าจากแหล่งใดได้ แต่เนื่องด้วยไทยเราเป็นชาตินักรบมาแต่โบราณกระบี่กระบองซึ่งเป็นกีฬาของนักรบจึงน่าจะได้มีการเล่นกันมาเป็นเวลาช้านานควบคู่กับชนชาติไทยในสมัยรัตนโกสินทร์มีหลักฐานที่พออ้างอิงได้คือ วรรณคดีซึ่งในสมัยรัชกาลที่ 2 ในพระราชนิพนธ์เรื่องอิเหนากล่าวถึงอิเหนาชำนาญในการกระบี่ในรัชกาลที่ 3 สุนทรภู่แต่งเรื่องพระอภัยมณีกล่าวถึงศรีสุวรรณเล่าเรื่องกระบี่กระบองกับอาจารย์ทศปาโมกข์ต่อมาในรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงโปรดปรานกระบี่กระบองเป็นพิเศษถึงกับโปรดให้สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอหลายพระองค์ทรงหัดกระบี่กระบองจนครบวงและโปรดให้เล่นกระบี่กระบองเป็นการสมโภชที่หน้าพระอุโบสถวัดพระศรีรัตนศาสดารามเนื่องในการทรงผนวชเป็นสามเณรของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อปี พ.ศ.2409 ครั้นในรัชกาลที่ 5 ทรงโปรดให้มีการเล่นกระบี่กระบองและชกมวยไทยหน้าพระที่นั่งในงานสมโภชอยู่เนื่องๆ พระองค์เสด็จทอดพระเนตรและพระราชทานรางวัลแก่ผู้แสดงและแข่งขันบ่อยๆ ฉะนั้นกระบี่กระบองจึงเป็นที่รู้จักกันมากในสมัยนั้น และในแต่ละปีอาจจะดูได้หลายครั้ง อย่างไรก็ตามในช่วงนั้นกีฬากระบี่กระบองเป็นที่นิยมมากจึงทำให้กระบี่กระบองมีอยู่ดาษดื่นและมีมากคณะด้วยกันส่วนในสมัยรัชกาลที่ 6 ความครึกครื้นในการเล่นกระบี่กระบองลดน้อยลงเพราะไม่ทรงโปรดเท่ารัชกาลที่ 5 และต่อมาในรัชกาลที่ 7 กีฬากระบี่กระบองค่อยๆ หดหายไปจนเกือบหาดูไม่ได้เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงประเทศให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าของโลกอุตสาหกรรมทำให้ประชาชนทั่วไปมุ่งในเรื่องเศรษฐกิจ สังคมมากขึ้นส่วนความเกี่ยวข้องในการละเล่นชกมวยกับการแสดงกระบี่กระบองสันนิษฐานว่าไทยนำเอาลีลาการต่อสู้การหลบหลีกจากการแสดงดังกล่าวมาใช้ในการแสดงใน

ภาพประกอบ 2 การแสดงโขนที่มีลีลาต่อสู้การใช้อาวุธ

ที่มา: การแสดงโขนพระราชทานฯ ชุดศึกอินทรีชิต ตอน นาคบาศ (www.lifestyleasia.com)

3. การแสดงหนังใหญ่

หลักฐานการแสดงหนังใหญ่เริ่มมีสมัยกรุงศรีอยุธยาในสมัยของสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ตามหลักฐานที่ปรากฏในกฎหมายเตียรบาลสมัยสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถและในเรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ ในสมัยรัตนโกสินทร์ปรากฏหลักฐานในการแสดงหนังใหญ่ตั้งแต่สมัยสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชว่าทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องอิเหนา เพื่อใช้แสดงเพิ่มขึ้นจากเรื่องรามเกียรติ์สมัยสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยมีหลักฐานการสร้างตัวหนังใหญ่และบทวรรณคดีที่ใช้ในเรื่องรามเกียรติ์ใช้แสดงหนังใหญ่ชุดพระนครไว้ ซึ่งต่อมาได้มีการนำมาเก็บไว้ ณ โรงละครแห่งชาติ หลังเก่าแต่ถูกไฟไหม้เกือบหมดตัวหนังใหญ่เกิดจากการนำหนังสัตว์ที่ตายแล้วฉลุเป็นภาพและลวดลายใช้สีระบายเพื่อให้เกิดความสวยงามหนังใหญ่แต่ละตัวแกะฉลุลายตามเนื้อเรื่องที่แสดงเป็นตัวละครที่มีอยู่ในเรื่องรามเกียรติ์ประกอบฉากต้นไม้ ภูเขา ป่า สระน้ำ ปราสาท ยานพาหนะ ภาพการต่อสู้ (หรือที่เรียกว่าหนังจับ) ซึ่งแต่ละตอนของเรื่องที่แสดงจะมีตัวหนังใหญ่เป็นภาพตัวหนังบรรยายกิจกรรมการแสดงหนังใหญ่เป็นมหรสพที่เล่นในตอนกลางคืน สำหรับสถานที่แสดงหนังใหญ่นิยมแสดงบนสนามหญ้าหรือพื้นดิน มีจอผ้าขาวยาวขนาด 16 เมตร กว้าง 6 เมตร โดยมีไม้ไผ่หรือไม้กลมๆ ยาว

ปักเป็นเสา 4 เสา รอบขอบจอผ้าขาวขลิบริมด้วยผ้าสีแดง ข้างหลังจอจุดได้และกองไฟให้สว่าง เมื่อผู้เชิดเอาตัวหุ่นขนานกับจอซึ่งมีแสงไฟจากใต้หรือกองไฟ จะทำให้เห็นเงาสะท้อนของหุ่นใหญ่ไหวไปมาความสัมพันธ์ของหุ่นกับหุ่นใหญ่นั้นมีหลายส่วน โดย ม.ร.ว.คึกฤทธิ์ ปราโมช (2551: 46) ได้อธิบายไว้ว่า เนื่องจากหุ่นมีการรับเอาลักษณะบางสิ่งมาจากหุ่นใหญ่เช่น นำเอาการพากย์ เจรจา และท่าทางการเต้นการแสดงมาจากหุ่นใหญ่ ได้แก่ ท่าขึ้นลอยหรือท่ารอบต่างๆ และหุ่นใหญ่ก็มีการรับลักษณะบางสิ่งมาจากหุ่น เนื่องจากหุ่นใช้ตัวแสดงที่เป็นคนจริงๆ ทำให้มีการเคลื่อนไหวที่สมจริงมากกว่าหุ่นใหญ่จึงใช้วิธีการของหุ่นมาใช้ในการแสดง เช่น ผู้แสดงเชิดต้องเดินไปตามจังหวะดนตรีและบทพากย์บทเจรจาด้วย มีการรำพากย์ด้วยตัวและด้วยเท้า ซึ่งลีลาการเต้นของหุ่นใหญ่ได้รับการยอมรับให้เป็นท่าเต้นของหุ่นที่ปรากฏมาจนถึงปัจจุบัน ดังที่ ไพโรจน์ ทองคำสุก (2540: 1) กล่าวว่า การแสดงหุ่นเน้นลักษณะการเต้นซึ่งได้แบบอย่างมาจากการแสดงหุ่นใหญ่ท่ารำจึงมักหันตัวให้ผู้ชมและเดินโดยใช้ข้างตัวอยู่เสมอ

ภาพประกอบ 3 การเชิดหุ่นใหญ่

ที่มา: <http://www.zthailand.com>

ภาพประกอบ 4 ท่าขึ้นลอย ที่โชนได้รับอิทธิพลมาจากท่าทางในตัวละครใหญ่

ที่มา: ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2553 : 229).

1.2 ประเภทของการแสดงโชน

โชนมีวิวัฒนาการมาโดยลำดับทั้งวิธีการแสดง สถานที่สำหรับแสดงและสิ่งที่ใช้ประกอบการแสดงกรรมศิลปากร (2553: 79-84) ได้จำแนกโชนออกเป็น 5 ประเภท ได้แก่

1. โชนกลางแปลง

โชนกลางแปลงคือการเล่นโชนบนพื้นดินกลางสนามตกแต่งภูมิทัศน์โดยรอบขึ้นเป็นฉากไม่ต้องปลูกสร้างโรงมီးการพากย์เจรจาการแสดงโชนกลางแปลงนี้น่าจะเน้นการยกกระบและรบกัเป็นพื้น ครั้งแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชเมื่อโปรดฯให้จัดงานถวายพระเพลิงสมเด็จพระปฐมบรมราชชนก เมื่อพุทธศักราช 2339 “ครั้งนั้นมีโชนโรงใหญ่ทั้งโชนวังหลวงและวังหน้าแล้วประสมโรงเล่นกันกลางแปลง”แสดงว่าก่อนจะประสมโรงเล่นกลางแปลงนั้นเล่นบนโรงก่อนเมื่อถึงตอนยกกระบและรบกัจึงลงเล่นกลางสนามสันนิษฐานว่าการเล่นโชนในลักษณะดังกล่าวน่าจะได้รับอิทธิพลมาจากการเล่นตีกดาบรพ วรดนตรีปี่พาทย์ประกอบการเล่นโชนกลางแปลงต้องมี 2 วงเป็นอย่างน้อยปลูกร้านยกพื้นขึ้นใกล้กับฝ่ายพลับพลาวงหนึ่ง ใกล้กับฝ่ายลงกาวงหนึ่งหากสนามหรือพื้นที่แสดงกว้างมากก็ต่อเพิ่มลงปี่พาทย์และคนพากย์เจรจาได้อย่างชัดเจน

ภาพประกอบ 5 การแสดงโขนกลางแปลง

ที่มา: legendofthaiart.blogspot.com

2. โขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว

โขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว เป็นการเล่นบนโรงไม่มีเตียงสำหรับนั่งแต่จะทำราวไม้ไผ่พาดตามยาวของโรงสำหรับเป็นที่ตั้งโขนนั่งตรงหน้าฉาก มีช่องว่างให้ผู้แสดงเดินได้รอบราว เมื่อตัวโขนแสดงบทบาทของตนแล้วก็กลับไปนั่งประจำมีบนราว มีการพากย์เจรจาไม่มีบทขับร้อง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานพระบรมราชาธิบายไว้ว่าโขนโรงนอกได้แก่โขนที่มีในงานมหรสพหลวง“...อย่างที่เคยมีในงานพระเมรุ หรืองานฉลองวัด เป็นต้น ที่เรียกตามปากตลาดว่า โขนนั่งราว” รูปแบบการจัดโรงแสดงโขนโรงนอกมีลักษณะคล้ายย่อเอาโขนกลางแปลงขึ้นไปเล่นบนเวทีวงดนตรีปี่พาทย์ประกอบ โขนโรงนอกมี 2 วง เช่นเดียวกับโขนกลางแปลงปลูกเป็นร้านยกพื้นขนาดย่อมสูงกว่าที่แสดง ทางด้านขวาและด้านซ้ายของโรงตัวโขนแสดงอยู่หน้าวงปี่พาทย์ทั้ง 2 วงซึ่งจะพลัดกันทำเพลงเสมือนเป็นการประชันวงอยู่ในที่

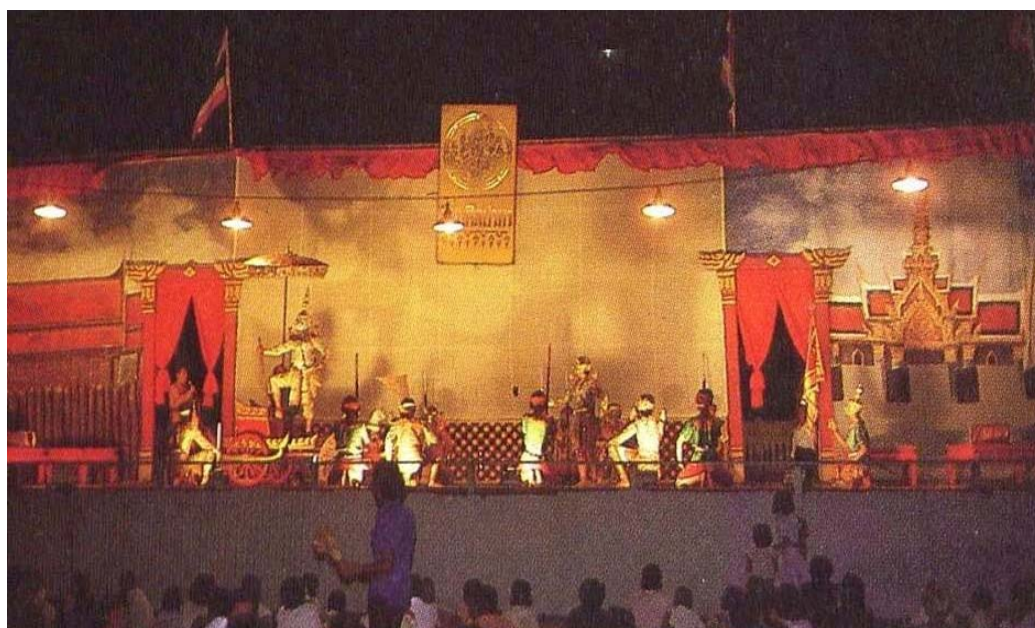

ภาพประกอบ 6 การแสดงโขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว

ที่มา: www.oknation.net

3. โขนหน้าจอ

“จอ” ในที่นี้คือจอผ้าขาว มีระบายทำด้วยผ้าดิบ สำหรับใช้ในการเล่นหนังต่อมาเมื่อมีการเจาะผ้าดิบ 2 ข้างจอเป็นช่องประตูออกแล้วทำซุ้มทั้ง 2 ด้าน ด้านซ้ายเป็นภาพกรุงลงกาด้านขวาเขียนเป็นฝ่ายพลับพลา มีรูปเมฆลารามสุรเลื้อแก้วและมีพระจันทร์และพระอาทิตย์อยู่ข้างบนจอหนึ่งลักษณะดังกล่าวเรียกว่า “จอแขวะ” เกิดขึ้นในราวสมัยรัชกาลที่ 4-5 การเชิดหนังแต่โบราณนั้นบางครั้งมีการปล่อยตัวโขนออกมาเล่นสลับแล้วปล่อยตัวหนังออกมาเชิดแกมกันไปจนลาโรงเรียกว่า “หนังติดตัวโขน” ตำราเล่นหนังในงานมหรสพฉบับหอพระสมุดวชิรญาณอธิบายถึงความเป็นมาของโขนหน้าจอว่า “ปัจจุบันเดี๋ยวนี้มักจะเล่นปล่อยตัวโขนไปแต่เย็นตลอดกลางคืนจนเลิกที่เดียวเพราะตัวโขนเป็นตัวคนชักให้คนดูสนุกสนานมากขึ้น ถ้าหนังโรงใดเล่นแต่ตัวหนังเปล่าแล้วดูเหมือนจะกร่อยๆ ไปสู้ติดตัวโขนหาได้ไม่ส่วนจอนั้นก็ปักไว้พอเป็นพิธีว่าเล่นหนังเท่านั้น...” เป็นวิวัฒนาการอย่างหนึ่งของนาฏศิลป์โขนที่แสดงถึงการประสมประสานกลมกลืนกับการเล่นหนังมีเพียงบทพากย์และเจรจาไม่มีบทร้องวงปี่พาทย์บรรเลงประกอบการแสดงโขนหน้าจอใช้วงปี่พาทย์เพียงวงเดียวตั้งอยู่ข้างหน้าโรงหันหน้าก็หาตัวแสดงเช่นเดียวกับการบรรเลงประกอบการเล่นหนังไม่ต้องผลัดกันบรรเลงเหมือนโขนกลางแปลงและโขนโรงนอก

ภาพประกอบ 7 การแสดงโขนหน้าจอ

ที่มา: drama-cmru.blogspot.com

4. โขนโรงใน

โขนโรงในเป็นการประสมประสานโขนและละครในเข้าด้วยกันมีการพากย์การเจรจาอย่างโขนและมีคนร้องต้นเสียงกับลูกคู่อย่างละครในแสดงบนโรงและมีฉากหลังเป็นม่านอย่างละครในมนตรีตราโหมได้สันนิษฐานเรื่องโขนโรงในว่า “โขนโรงในนี้คงจะมีมานานแล้วตั้งแต่กรุงศรีอยุธยาตอนปลาย เพราะในสมัยกรุงธนบุรีก็มีการแสดงอย่างโขนโรงในอยู่และไม่ปรากฏว่าได้ปรับปรุงขึ้นใหม่อย่างไร” เรื่องที่เป็นแบบแผนในการเล่นโขนคือ รามเกียรติ์ซึ่งเรื่องดังกล่าวนอกจากจะใช้สำหรับเล่นโขนและหนังแล้วยังเป็นบทสำหรับเล่นละครในมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายครั้งถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์ขึ้นสำหรับเล่นละครในและต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยก็ได้ทรงพระราชนิพนธ์บทละครเรื่องรามเกียรติ์สำหรับเล่นละครในขึ้นอีกสำนวนหนึ่งทั้งยังได้ทรงพระราชนิพนธ์คำพากย์รามเกียรติ์ขึ้นอีก 4 ตอนวงดนตรีปี่พาทย์ที่ใช้ประกอบการเล่นโขนตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาจนมาคือปี่พาทย์เครื่องห้าประกอบด้วย ระนาด ซอด้วง ปี่ใน กลองทัด และตะโพน (ไม่นับฉิ่งซึ่งเป็นเครื่องกำกับจังหวะ) ถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มีการเพิ่มเครื่องดนตรีบางอย่างเข้าไปเช่นในสมัยรัชกาลที่ 3 เพิ่มเป็นวงเครื่องคู่คือมีซอด้วงเล็กและระนาดทุ้มสมัยรัชกาลที่ 4 วัฒนาการเป็นวงเครื่องใหญ่ เพิ่มระนาดเหล็กและระนาดทุ้มเหล็กขลุ่ยวงปี่พาทย์ที่ประกอบการแสดงโขนก็เพิ่มขึ้นตามยุคสมัยที่กล่าวด้วย

ภาพประกอบ 8 การแสดงโขนโรงใน

ที่มา: <http://www.lakornchatree.com>

5. โขนฉาก

โขนฉากเป็นการแสดงบนโรงหรือเวทีที่มีการจัดฉากให้เปลี่ยนไปตามท้องเรื่องที่แสดง แต่วิธีแสดงเป็นแบบโขนโรงใน โขนฉากนี้สันนิษฐานว่า สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงดำริขึ้นในรัชกาลที่ 5 วิธีแสดงแบ่งเป็นฉากๆ ทำนองเดียวกับละครดึกดำบรรพ์เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการเล่นโขนกลางแปลงโขนนั่งราวและโขนหน้าจอแต่โบราณนั้นมีแต่เพลงหน้าพาทย์ (คือเพลงสำหรับประกอบกิริยาอาการ เช่น วา เสมอ เชิด ตระ รัว คุก พากย์ บาทสกุณี ฯลฯ) ส่วนโขนโรงในและโขนฉากก็เพิ่มเพลงร้องแบบละครในขึ้นอีก เช่น ใ้ชาตรี ชำปี่ใน และเพลงอัตรา 2 ชั้นต่างๆ เป็นต้น

การแสดงโขนฉากนี้ มีผู้พยายามคิดประดิษฐ์เทคนิคสมัยใหม่เพื่อพัฒนาให้ศิลปะการแสดงโขนฉากได้รับความนิยมมากขึ้น ในสมัยรัชการที่ 6 ได้มีการนำเทคนิค "การชักกรอก" คือ การชักกรอกตัวโขนให้ลอยขึ้นไปจากพื้นเวทีเข้ามาสร้างความตื่นตาให้กับผู้ชม สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

ภาพประกอบ 9 การแสดงโขนฉาก โดยมีการใช้เทคนิคการชักครอบ

ที่มา: <http://drphot.com>

1.3 การเคลื่อนตัวของโขนในแต่ละยุคสมัย

โขนสมัยกรุงศรีอยุธยา

ในพงศาวดารซึ่งกล่าวถึงมหรสพสมโภชในงานพระราชพิธีต่างๆ ไม่ระบุชัดเจนว่ามีวิธีการแสดงอย่างไร ข้อมูลเกี่ยวกับโขนจะปรากฏให้เห็นในบันทึกของชาวต่างชาติและวรรณคดีต่างๆ เท่านั้น เช่น โขนในลิลิตพระลอ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพทรงมีพระมติว่า ลิลิตพระลอนี้แต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นระหว่างพุทธศักราช 1991-2026 ในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ ลิลิตพระลอกล่าวถึงเหตุการณ์ตอนท้าวพิไชยพิชิตกรุงจันทนบุรี พระศพพระลอและพระเพื่อนพระแพงว่ามี“โขน”เป็นมหรสพอย่างหนึ่งในงานนั้นด้วย

“บรรเชบ์ภาพเรียงรายขยายโรงโขนโรงรำ ทำระธรรวเทียนโคมเวียนโคมแว่นผจง โคมระหงฉลักเฉลา
เสาคอมเรียงสลับถึงต้ายเตี้ยกำแพงแซงราชวัติชาลาอนุชาศพลามกษัตริย์”

จากหลักฐานดังกล่าวแสดงว่าหากลิลิตพระลอแต่งขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนต้นโขงก็มีมาตั้งแต่สมัยนั้นแล้วแต่เรื่องที่เล่นวิธีเล่นและจารีตต่างๆ จะเหมือนกับโขงที่เล่นกันในยุคหลังมาหรือไม่นั้นไม่ปรากฏหลักฐาน

โขงในจดหมายเหตุของลาลูแบร์ (Monsieur De La Loudere) ลาลูแบร์เป็นพ่อค้าชาวฝรั่งเศสเดินทางเข้ามายังกรุงศรีอยุธยาในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้บันทึกเรื่องราวที่ได้พบความตอนหนึ่งกล่าวถึงมหรสพของสยามไว้ว่า

“ชาวสยามมีมหรสพสำหรับเล่นในโรงอยู่ 3 อย่างอย่างที่ว่าชาวสยามเรียกว่า โขงเป็นรูปคนเดินรำตามเสียงจิ้งหะพินพาทยต์ผู้เต้นรำนั้นสวมหน้าโขงและถือศีลตราวุธ (ทำเทียม) เป็นตัวแทนทหารออกต่อยุทธมากกว่าเป็นตัวละครและมาตรว่าตัวโขงทุกๆ ตัวโลดเต้นผ่นไผอย่างแข็งแรงและออกทำทางพิลึกพิลั่นเกินจริงก็ต้องเป็นใบจะพูดอะไรไม่ได้ ด้วยหน้าโขงปิดปากบนเสีย (บทจะพูดต้องมีผู้อื่นคนพากย์พูดแทน) และตัวโขงเหล่านั้นสมมติเป็นตัวสัตว์ร้ายบ้างภูตผีบ้าง...”

เอกสารดังกล่าวของลาลูแบร์ระบุว่าผู้แสดงทุกตัวต้องสวม“หน้าโขง”มีผู้พากย์เจรจาทำหน้าที่แทนตัวแสดงลักษณะดังกล่าวยังสืบทอดมาถึงการแสดงโขงในปัจจุบัน

โขงในบุญโนวาทคำฉันท์ของพระมหานาควัดท่าทรายบรรยายถึงมหรสพต่างๆ ที่สมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศโปรดฯให้โดยเสด็จขึ้นไปสมโภชเป็นพุทธบูชาถวายพระพุทธรูปบาทเมื่อพุทธศักราช 2293 กล่าวถึงโขงในครั้งนั้นว่า

บัดการมหรสพ	พก็ให้ขึ้นประนัง
กลองโขงตระโพนดัง	ก็ตั้งตระดำเนินครุ
ฤาษีเสมอลา	กรบิลพาลสองสูง
เสวตตรานิลาดู	สัประยุทธ์พันธนา
ตระบัดก็เบิกไฟ-	จิตรสูรอรสุรา
ถวายดวงธิดาพางา	อมเรศเฉลิมงาม

ลักษณะการแสดงโขงตามที่กล่าวในบุญโนวาทคำฉันท์ระบุว่าหลังจากปีพาทย์ทำเพลง “ตระ” เชิญครุแล้วมีการ“ปล่อยลิง”คือปล่อยตัวแสดงลิงขาวและลิงดำให้ออกมาต่อสู้กันลิงดำเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ถูกลิงขาวมัดไปถวายฤาษีการปล่อยลิงหัวค้ำนี้เป็นชนบในการเล่นหนังซึ่งจะต้องเริ่มเล่นในตอนหัวค่ำหรือ“เข้าได้เข้าไฟ”เมื่อปล่อยลิงหัวค้ำนั้นปีพาทย์ทำเพลง“เชิดนอก”สันนิษฐานว่าการปล่อยลิงหัวค้ำนี้น่าจะดำเนินตามชนบของหนังโขงที่แสดงสมโภชพระพุทธรูปถวายเป็นพุทธบูชาตามที่ปรากฏใน

บุญโณวาทคำฉันท์นั้นแสดงตอนทำวไพจิตราสูรนาางสุจิตราผู้เป็นธิดาไปถวายพระอินทร์ไม่ใช่เรื่องรามเกียรติ์ดังนั้นจึงอาจอนุมานได้ว่าโขนในสมัยกรุงศรีอยุธยาไม่ได้เล่นแต่เรื่องรามเกียรติ์เพียงเรื่องเดียวดังเช่นสมัยกรุงรัตนโกสินทร์อาจนำเรื่องอื่นมาเล่นก็ได้แต่เรื่องที่นิยมน่าจะเป็นเรื่องรามเกียรติ์เช่นเดียวกับหนังใหญ่สมัยกรุงศรีอยุธยาซึ่งสมเด็จพระนารายณ์มหาราชโปรดฯให้เล่นเรื่องสมุทรโฆษแต่เรื่องที่นิยมเล่นกันมาก่อนหน้านั้นก็น่าจะได้แก่เรื่องรามเกียรติ์เช่นกันจึงปรากฏคำพากย์รามเกียรติ์ครั้งกรุงเก่าที่แต่งขึ้นสำหรับพากย์หนังดำเนินเรื่องตั้งแต่สืดาหายจนถึงกุมภกรณล้มบพพากย์ดังกล่าวยังใช้กันต่อมาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

โขนสมัยกรุงธนบุรี

เมื่อกรุงศรีอยุธยาเสียแก่พม่าในพุทธศักราช 2310 ผู้คนและศิลปะวิทยาการต่างๆ กระจุกพลัดพรายกระทั้งสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงกอบกู้อิสรภาพสถาปนากรุงธนบุรีเป็นราชธานี ตลอดระยะเวลา 15 ปี (พ.ศ. 2310-2325) ในรัชกาลของพระองค์มีศึกสงครามอยู่ไม่ขาดถึงกระนั้นพระองค์ก็ยังทรงมุ่งที่จะฟื้นฟูศิลปะวิทยาการด้านต่างๆ รวมทั้งโขนหลวงหรือโขนของราชสำนัก ลักษณะการแสดงโขนในสมัยกรุงธนบุรีคาดว่าเหมือนกันกับสมัยกรุงศรีอยุธยา กล่าวคือมีทั้งโขนกลางแปลงและโขนที่แสดงบนโรง ทั้งยังมีหลักฐานปรากฏว่ามีการแสดงโขนบนแพล่องไปตามลำน้ำ ดังความในจดหมายเหตุความทรงจำของหลวงนรินทรเทวีกว่าถึงกระบวนแห่อัญเชิญพระแก้วมรกตและพระบางมายังกรุงธนบุรีเมื่อเดือน 5 ขึ้น 4 ค่ำจุลศักราช 1142 ว่า

“เรือประพาสดอกสร้อยสักวามให้ริพนพาทย์ละครโขน ลงแพล่องเล่นมาตามชลมารค”

โขนสมัยกรุงธนบุรีนั้นนอกจากโขนหลวงแล้วยังมีโขนของขุนนางที่ปรากฏหลักฐานเช่นโขนหลวงอินทรเทพเป็นต้น

โขนสมัยกรุงรัตนโกสินทร์

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช

หลังจากทรงสถาปนากรุงรัตนโกสินทร์ขึ้นเมื่อพุทธศักราช 2325 แล้วโปรดฯ ให้ฟื้นฟูศิลปะวิทยาการด้านต่างๆ ไว้สำหรับพระนครในส่วนของโขนนั้นนอกจากโขนหลวงซึ่งนับเป็นเครื่องประกอบราชอิสริยยศอย่างหนึ่งของพระมหากษัตริย์แล้วยังมีโขนของสมเด็จพระอนุชาธิราชกรมพระราชวังบวรมหาสรสิงหนาทอีกโรงหนึ่งในพระบรมหาราชวังนั้นโปรดให้สร้างโรงมหรสพขึ้นทางด้านตะวันตกของวัดพระศรีรัตนศาสดารามสำหรับแสดงโขนละครในพระราชพิธีต่างๆ เช่นงานพระเมรุถวายพระเพลิงพระบรมอัฐิสมเด็จพระปฐมบรมราชชนก ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวงในพุทธศักราช 2339 งานพระเมรุครั้งนั้นมีมหรสพสมโภช 3 วัน 3 คืนดังความในพระราชพงศาวดารกรุงรัตนโกสินทร์ว่า

“ในการมหรสพสมโภชพระบรมอัฐิครั้งนั้น มีโขนชักโรงใหญ่ทั้งโขนวังหลวงและวังหน้า แล้วเล่น ประสมโรงเล่นกันกลางแปลงเล่นเมื่อศึกทศกัณฐ์ยกทัพกับสิบขุนสิบรถโขนวังหลวงเล่นเป็นทัพพระรามยก ไปแต่ทางพระบรมราชวังโขนวังหน้าเป็นทัพทศกัณฐ์ยกออกจากพระราชวังบวรมาเล่นรบกันในห้อง สนามหน้าพลับพลา...”

โขนที่เล่นในงานพระเมรุเมื่อพุทธศักราช 2339 ส่วนหนึ่งเป็น “โขนชักโรง” คือมีการใช้กั้วาน ชักโรงตัวแสดงที่อยู่ในอิริยาบถ “เหาะ” ให้ลอยสูงขึ้นโขนชักโรงนี้มีครั้งแรกด้วยพระราชดำริของ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชทรงปรับปรุงจากโขนโรงนอกที่แสดงเป็นมหรสพ ตลอดในงานต่างๆ

จากข้อมูลจะเห็นได้ว่าในสมัยรัชกาลที่ 1 แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชได้ทรงฟื้นฟูศิลปะการแสดงโขนมีโขนวังหลวงและโขนวังหน้าในรัชการของพระองค์ปรากฏ โขนกลางแปลงโขนโรงนอกและโขนชักโรงที่ปรับปรุงมาจากโขนโรงนอก

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

ในรัชกาลที่ 2 ได้ทรงพระราชนิพนธ์คำพากย์รามเกียรติ์ตอนพราหมาสตร์ นาคนางกลอย และเอราวัณขึ้นบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวใช้สำหรับพากย์โขนและหนังรัชสมัยนั้นนอกจากโขนหลวง ซึ่งสังกัดอยู่ในกรมโขนแล้วยังมีโขนของพระเจ้าลูกยาเธอกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์ พระราชโอรสองค์ใหญ่

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

เมื่อครั้งกรมหมื่นเจษฎาบดินทร์เสด็จขึ้นเถลิงถวัลย์ราชสมบัติเป็นรัชกาลที่ 3 แล้ว มีพระราช ฤทัยใฝ่ในการบำรุงพระพุทธศาสนาโปรดให้เลิกโขนละครหลวง แต่โขนข้าหลวงเดิมของกรมหมื่น เจษฎาบดินทร์ที่มีมาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 2 นั้นได้ย้ายสังกัดพระเจ้าลูกยาเธอพระองค์เจ้าลักขณานุคุณ ในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวนี้ มีโขนของกรมพระพิทักษ์เทเวศร์ (ต้นราชสกุลกุญชร) ต่อมาโขนของกรมพระพิทักษ์เทเวศร์มีการสืบทอดมาโดยลำดับจนได้เป็นแบบอย่างของโขนละครใน ยุคต่อมาแม้จะมีรับสั่งให้เลิกโขนหลวงแต่ก็ยังมีขุนนางผู้ใหญ่หัดโขนขึ้นในสังกัดหลายโรงที่สำคัญเช่น โขนของเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นต้น

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชกาลที่ 4 โปรดฯ ให้ฟื้นฟูการละครโขนหลวงขึ้นเมื่อกรมพระพิทักษ์เทเวศร์สิ้นพระชนม์ พระองค์เจ้าสิงหนาทราชดรุณคดีได้ควบคุมคณะโขนละครเป็นสมบัติของราชสกุล “กุญชร” สืบมา

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในตอนปลายรัชกาลที่ 5 นั้นสมเด็จพระบรมราชโอรสาธิราชเจ้าฟ้ามหาวชิราวุธ สยาม มกุฎราชกุมารเสด็จประทับอยู่ที่วังสราญรมย์โปรดฯ ให้ฝึกหัดมหาดเล็กในพระองค์เล่นโขนตามแบบ แผนที่มีมาแต่โบราณโปรดฯ ให้เรียกโขนมหาดเล็กของพระองค์คณะนี้ว่า “โขนสมัครเล่น”

แผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กล่าวได้ว่านาฏศิลป์โขนเจริญรุ่งเรืองสูงสุด เมื่อเสด็จเถลิงถวัลยราชสมบัติในพุทธศักราช 2453 แล้วโปรดฯ ให้โอนกรมต่างๆ ที่เกี่ยวกับมหรสพมาขึ้นกับ “กรมมหรสพ” ที่ทรงตั้งขึ้นใหม่ตลอดรัชสมัยได้พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้ทรงทำนุบำรุงโขนละครและดนตรีปี่พาทย์เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในพุทธศักราช 2468 ศิลปะโขนก็เข้าสู่ภาวะตกต่ำและในปีนั้นเองที่ประชุมเสนาบดีมีมติให้ยุบกรมมหรสพต่อมาพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระราชดำริที่จะธำรงรักษาศิลปะการมหรสพแขนงต่างๆ จึงโปรดฯ ให้กรมมหรสพในสมัยรัชการที่ 6 กลับมาในฐานะเป็นกองมหรสพสังกัดกระทรวงวังเมื่อพุทธศักราช 2469

โขนกรมศิลปากร

พุทธศักราช 2478 มีการปรับปรุงระบบบริหารราชการกระทรวงวังครั้งใหญ่ให้โอนงานช่างกองวังนอกและกองมหรสพไปอยู่ในสังกัดกรมศิลปากรข้าราชการที่เป็นศิลปินทั้งโขนละครดนตรีปี่พาทย์และการช่างจึงย้ายมาอยู่ในสังกัดกรมศิลปากรตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พุทธศักราช 2478 โขนของกรมมหรสพ กระทรวงวังจึงเป็นโขนกรมศิลปากรมาแต่ครั้งนั้น

1.4 องค์ประกอบในการแสดงโขน

1.4.1 เรื่องสำหรับเล่นโขน

เรื่องที่น่าสนใจในการเล่นโขนในชั้นแรกจะนำเอาเรื่องอื่นมาเล่นบ้างหรือไม่ ไม่อาจจะหาหลักฐานมาแสดงให้เห็นได้ แต่เรื่องที่นิยมแสดงโขนและเป็นที่รู้จักกันแพร่หลายตลอดมาเห็นจะมีแต่เรื่องรามเกียรติ์ เท่านั้น (ธีรภัทร์ ทองนิ่ม, 2555: 36-39) เรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องที่กวีได้แต่งขึ้นเป็นบทนาฏกรรมใช้สำหรับเล่น หน้า โขน หรือละคร ด้วยคำประพันธ์ต่างๆ ทั้ง โคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน มีหลักฐานปรากฏได้ว่าแต่งขึ้นไว้ต่างยุคต่างสมัยกัน ซึ่งเรื่องรามเกียรติ์สันนิษฐานว่าน่าจะมีมานานแล้ว และคงได้เค้าโครงเรื่องมาจาก รามายณะ ซึ่งเป็นวรรณกรรมของอินเดีย โดยบทนาฏกรรมรามเกียรติ์นั้นพบว่ามีหลายสำนวน แบ่งเป็นยุคสมัยต่างๆ ดังนี้

บทนาฏกรรมรามเกียรติ์สมัยกรุงศรีอยุธยา

รามเกียรติ์คำฉันท์ รามเกียรติ์สำนวนนี้มีกล่าวไว้ในหนังสือ จินตามณี ของพระโหราธิบดี ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ซึ่งปรากฏว่ามีตอนสำคัญๆ คือ ตอนพระอินทร์ใช้ให้มาตุลีนำรถมาถวายพระรามในสนามรบ ตอนพระรามพระลักษมณ์คว่ำครวญติดตามหานางสีดาเมื่อแรกหาย ตอนพรรณนาถึงมหาบาศลูกทศกัณฐ์ ตอนพิเภกคว่ำครวญถึงทศกัณฐ์เมื่อทศกัณฐ์ล้ม เป็นต้น

รามเกียรติ์คำพากย์ รามเกียรติ์สำนวนนี้หอสมุดแห่งชาติ กรมศิลปากรได้แบ่งตีพิมพ์ไว้เป็นภาค มีข้อความติดต่อกันตั้งแต่ภาค 2 ตอนสี่ตาย จนถึงภาค 9 ตอนกุมภกรรณล้ม และยังมีคำพากย์ตอนอื่นๆ ที่ยังไม่ได้พิมพ์อยู่อีก

รามเกียรติ์บทละครครั้งกรุงเก่า รามเกียรติ์สำนวนนี้กล่าวถึงตอนพระรามประชุมพลจนถึงองค์สื่อสาร ต้นฉบับเป็นสมุดไทยขาว รามเกียรติ์สำนวนนี้ยังไม่เคยตีพิมพ์ออกแพร่หลาย แต่เมื่อนำบางตอนไปเปรียบเทียบกับบทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 จะเห็นได้ว่ามีเนื้อความไม่ตรงกันในบางตอน อาจจะเป็นด้วยเหตุที่ว่าเมื่อครั้งกรุงศรีอยุธยาเสียให้แก่พม่า บ้านเมืองแตกสลาย วรรณคดีสำคัญๆ ก็คงจะสูญหายไปบ้าง หนังสือรามเกียรติ์ที่เหลือมาคงจะขาดตกบกพร่องไปด้วยเช่นเดียวกัน บทนาฏกรรมรามเกียรติ์สมัยกรุงธนบุรี

รามเกียรติ์บทละครครั้งกรุงธนบุรี รามเกียรติ์สำนวนนี้ พระเจ้ากรุงธนบุรีทรงพระราชนิพนธ์ไว้เมื่อวันอาทิตย์ เดือน 6 ขึ้น 1 ค่ำ ปีชวด โทศก จุลศักราช 1132 ตรงกับ พุทธศักราช 2313 โดยทรงพระราชนิพนธ์ไว้เพียง 4 ตอน จำนวน 4 เล่มสมุดไทย คือ ตอนพระมงกุฎประลองศร ตอนหนุมานเกี่ยวนางวานรินทร์ ตอนท้าวมาลีวราชว่าความ และตอนทศกัณฐ์ตั้งพิธีทราญกรวดจนถึงพระวิษณุกรรมสร้างยอดปราสาทให้ทศกัณฐ์ ทำนองแต่งบทละครนี้เป็นแบบกลอนบทละครโดยมีความมุ่งหมายสำหรับใช้แสดงละครใน

บทวรรณกรรมรามเกียรติ์สมัยกรุงรัตนโกสินทร์

รามเกียรติ์ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์นี้มีอยู่ด้วยกันหลายฉบับตั้งแต่ต้นกรุงรัตนโกสินทร์เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน กล่าวโดยสังเขปดังต่อไปนี้

รามเกียรติ์บทละครในรัชกาลที่ 1 พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช มีพระราชประสงค์จะทรงรวบรวมเรื่องรามเกียรติ์ซึ่งกระจัดกระจายให้เข้าเป็นเรื่องเดียวกัน เพื่อเป็นแบบฉบับของบ้านเมือง จึงโปรดเกล้าฯ ให้ประชุมกวีทั้งหลายร่วมกันแต่งขึ้นโดยพระองค์ทรงพระราชนิพนธ์เองเป็นบางตอน พร้อมทั้งตรวจแก้ไขของบรรดา กวีต่างๆ ด้วยพระองค์เองในบางตอนอีกด้วย และในท้ายของเรื่องยังปรากฏให้เห็นถึงวัน เดือน ปี ที่ทรงพระราชนิพนธ์ไว้ดังนี้

เดือนอ้ายสองคำขึ้น	จันทวาร
บพิตรผู้ทรงญาณ	ยิ่งหล้า
แรกรินิพนธ์สาร	รามราพณ์ นี่แฮ
ศักราชพันร้อยห้า	สิบเก้าปีมะเส็ง

ทำนองแต่งเป็นแบบกลอนบทละคร โดยมีความมุ่งหมายเพื่อรวบรวมเรื่องราวเกียรติเข้าไปเป็นแบบฉบับของบ้านเมือง เนื้อเรื่องในพระราชนิพนธ์ฉบับนี้มีเรื่องราวติดต่อกันตั้งแต่ต้นจนจบคือเริ่มเรื่องตั้งแต่หิรันตัยักษ์ม้วนแผ่นดินไปจนจบที่พระรามครองเมือง นับได้ว่าเป็นเรื่องราวเกียรติฉบับสมบูรณ์ที่สุดที่ไทยเรามีอยู่ในขณะนี้

รามเกียรติ์บทละครในรัชกาลที่ 2 รามเกียรติ์สำนวนนี้ไม่ปรากฏว่า พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระราชนิพนธ์ขึ้นไว้เมื่อใด แต่มีการตีพิมพ์เป็นครั้งแรก โดยบางกอกประสิทธิการบริษัทสมา เมื่อปีพุทธศักราช 2442 เพียงหนึ่งตอน ในชั้นแรกบทพระราชนิพนธ์ดังกล่าวอาจมีคลาดเคลื่อนไปบ้าง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้รับสั่งให้ตรวจชำระเสียใหม่ และพิมพ์เป็นของพระราชทานในงานพระราชกุศลฉลองพระตำหนักจิตรลดารโหฐาน ในปีพุทธศักราช 2456 ทำนองแต่งเป็นแบบกลอนบทละครมีความมุ่งหมายเพื่อใช้เป็นบทละครใน เนื้อเรื่องเริ่มตั้งแต่หนุมานถวายแหวนจนถึงสองกษัตริย์กลับคืนอโยธยา รามเกียรติ์สำนวนนี้ถอยสำนวนโวหารอยู่ในชั้นเยี่ยม มีความกะทัดรัดเหมาะสำหรับแสดงโหละครมากที่สุด จนได้รับการยกย่องจากพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ว่าเป็นหนังสือที่พร้อมไปด้วยองค์ 3 ดังในพระราชนิพนธ์คำนำให้หนังสือบทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยว่า 1. เป็นภาษาไทยดี 2. เป็นหนังสือสำคัญ เป็นเกียรติยศแห่งชาติ และ 3. เป็นหนังสือที่อ่านแล้วไม่เบื่อพระราชนิพนธ์บทพากย์โขนในรัชกาลที่ 2 นอกจากพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะทรงพระราชนิพนธ์กลอนบทละครเรื่องรามเกียรติ์จนได้รับการยกย่องว่าดีเลิศแล้ว พระองค์ยังทรงพระราชนิพนธ์บทพากย์โขนอีกด้วย โดยทรงพระราชนิพนธ์เป็นกาพย์ยานี และกาพย์ฉบัง เพื่อใช้ในการพากย์โขน มีจำนวน 4 ตอน คือ ตอนนางลอย ตอนนาคบาศ ตอนพรหมาศตร และตอนเอราวัณ บทพากย์ทั้ง 4 ตอนมีความไพเราะ จับใจพรรณนาความให้เห็นภาพอย่างชัดเจน

รามเกียรติ์บทละครในรัชกาลที่ 4 รามเกียรติ์สำนวนนี้พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ไว้เป็นสำนวนใหม่เพียงตอนเดียวคือ พระรามเดินดง จับตั้งแต่นางไถยเกษขอพรทำวทศรจนถึงถวายพระเพลิงพระศพทำวทศร และยังมีตอนเบ็ดเตล็ดอีก 2 ตอนคือ เบิกโรงนารายณ์ปราบหนุมาน และพระรามเข้าสวนพิราพ ทำนองแต่งเป็นกลอนบทละครโดยมุ่งหวังเพื่อใช้เล่นละครนั่นเอง

โคลงรามเกียรติ์ ระเบียบควดพระศรีรัตนศาสดาราม โคลงรามเกียรติ์นี้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงราชศรัทธา ชักชวนพระบรมวงศานุวงศ์และบรรดาข้าราชการให้โดยเสด็จพระราชนิพนธ์ เนื่องในงานฉลองพระนครครบ 100 ปี เมื่อพุทธศักราช 2424 เป็นโคลงสี่สุภาพ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อจารึกลงในแผ่นศิลาประดับเสาระเบียงให้ตรงกับภาพเขียนเรื่องรามเกียรติ์ เพื่ออธิบายเรื่องราวในภาพนั้นๆ ดำเนินเรื่องตามพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 จำนวนถึง 178 ห้อง ในแต่ละ

ห้องหรือหนึ่งภาพใช้โคลงสี่สุภาพ 28 บท รวมมีโคลงสี่สุภาพทั้งสิ้น 4,984 บท นอกจากนี้ยังมีโคลงประจำภาพบรรยายตัวละครต่างๆ อีก 59 ตัว โดยโคลงสี่สุภาพดังกล่าวแต่งด้วยความไพเราะและถูกต้องตามฉันทลักษณ์อย่างที่สุด เพราะในการแต่งถือได้ว่าเป็นการประกวดกันด้วย

พระราชนิพนธ์รามเกียรติ์ บทร้อง บทพากย์ในรัชกาลที่ 6 พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์บทร้องและบทพากย์รามเกียรติ์ขึ้นสำหรับเล่นโขน โดยพระราชนิพนธ์ด้วยกลอนบทละคร กาพย์ และร่ายยาว จำนวน 6 ชุดคือ ชุดสีดาหาย ชุดเผาลงกา ชุดพิเภกถูกขับ ชุดจองถนน ชุดประเดิมศึกลงกา และชุดนาคบาศนอกจากนี้ยังมีพระราชนิพนธ์ทั้งไม่ได้ตีพิมพ์ในช่วงนั้นได้แก่ ชุดนางลอย พรหมาสตร์ ชุดอภิเชษฐสมรส และชุดพิชิตกุมภินิยา ซึ่งพระองค์ทรงชี้แจงไว้ในพระราชนิพนธ์คำนำ เมื่อคราวตีพิมพ์เป็นเล่มเมื่อพุทธศักราช 2462 ซึ่งพระราชนิพนธ์ที่ทรงนิพนธ์ขึ้นนั้นดำเนินการตามคัมภีร์รามายณะของภาษาฮาลิมิก

บทโขน กรมศิลปากรปรับปรุงใหม่ หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 แล้ว กรมศิลปากรได้ฟื้นฟูและปรับปรุงศิลปะทางนาฏศิลป์และดนตรีขึ้นอย่างมากมาย โดยมีการนำโขนออกแสดงให้ประชาชนชม ณ โรงละครแห่งชาติ ซึ่งการแสดงแต่ละครั้งก็ได้ใช้บทละครเรื่องรามเกียรติ์ พระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ 1 บ้าง และ รัชกาลที่ 2 บ้าง โดยผู้รู้ได้แก้ไขปรับปรุงขึ้นใหม่นำมาเป็นบทแสดงโขน โดยเฉพาะชุดแรกที่กรมศิลปากรได้ปรับปรุงคือชุด หนุมานอาสา และได้้นำออกแสดง ณ โรงละครศิลปากร เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน 2495 หลังจากนั้นก็มีมีการปรับปรุงบทโขนใช้แสดงกันเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน บทที่ปรับปรุงจะนิยมแต่งด้วยกลอนบทละคร กาพย์ ร่ายยาว ซึ่งก็มีทั้งบทร้อง บทพากย์และเจรจา จะเห็นได้ว่าจากบทละครครั้งกรุงเก่า บทพระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว หรือแม้กระทั่งบทโขนที่ปรับปรุงใหม่โดยกรมศิลปากร ล้วนแล้วแต่นิยมเล่นเรื่องรามเกียรติ์ด้วยกันทั้งสิ้น มิได้มีเรื่องใดเข้ามาแทรกแซงได้เลย ดังนั้นจึงสรุปได้ว่าเรื่องที่เล่นโขนของไทยเรานั้นนิยมเล่นกันเพียงเรื่องเดียวคือ รามเกียรติ์

1.4.2 วงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขน

ธีรภัทร์ ทองนิม (2555: 59) กล่าวว่า ในการแสดงมหรสพของไทยแทบจะทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็น ละคร ระบำ รำ ฟ้อน ละคร หนังใหญ่ เป็นต้น จะต้องมียอดตรีเป็นส่วนประกอบที่สำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การแสดงดำเนินไปด้วยดี การแสดงโขนเป็นนาฏศิลป์ไทยแขนงหนึ่งจึงต้องมีดนตรีประกอบการแสดงเช่นเดียวกัน ซึ่งดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนนั้นได้รับอิทธิพลมาจากการแสดงหนังใหญ่ ดังนั้นวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนก็ต้องเป็นแบบเดียวกันกับการเล่นหนังใหญ่ นั่นคือ วงปี่พาทย์ ปี่พาทย์เป็นวงดนตรีที่ประกอบด้วยเครื่องตีเป็นสำคัญ เช่น ฆ้อง กลอง และมีเครื่องเป่า คือ ปี่ เป็น

ประธาน แยกวิธีผสมต่างๆ กันตามประเภทของวงและจำนวนของเครื่องดนตรี (ธีรภัทร์ ทองน้อม. ม.ป.ป.; อ้างอิงจาก มนตรี ตราโมท. 2515: 3) จากคำกล่าวข้างต้นจะเห็นได้ว่าวงปี่พาทย์จะเน้นเครื่องตีเป็นหลัก แต่เมื่อมีปี่เป็นประธานจึงเรียกว่า วงปี่พาทย์ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวไว้ในตำนานละครเหินว่า ในสมัยโบราณนั้นจะเรียกว่า วงพิณพาทย์ อีกอย่างหนึ่ง ซึ่งทั้งสองคำนี้ มีความหมายที่แตกต่างกัน พิณพาทย์ หมายความว่า เครื่องดนตรีอันเป็นเครื่องสายสำหรับดีดสี เพราะเดิมใช้พิณเป็นหลัก ส่วนปี่พาทย์นั้น หมายความว่าเครื่องดุริยางค์อันเป็นเครื่องตี เป่า เพราะฉะนั้นเครื่องที่ทำในการเล่นละครควรเรียกว่า ปี่พาทย์ (ดำรงราชานุภาพ. 2512: 74) ดังนั้นในการแสดงโขน ซึ่งเป็นนาฏศิลป์อย่างหนึ่งของไทยจึงต้องใช้วงปี่พาทย์ในการบรรเลงประกอบการแสดง ทั้งนี้ วงปี่พาทย์ที่ใช้จะมีขนาดของวงแตกต่างกันออกไปโดยจัดเป็นวงปี่พาทย์เครื่องห้า วงปี่พาทย์เครื่องคู่ วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ ดังนี้

วงปี่พาทย์เครื่องห้า

ภาพประกอบ 10 วงปี่พาทย์เครื่องห้า

ที่มา: staffzone.amnoaysilpa.acth

วงปี่พาทย์เครื่องห้า ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 6 ชิ้น คือ

1. ปี่ใน	4. ตะโพน
2. ระนาดเอก	5. กลองทัด (เพิ่งจะเพิ่มเป็น 2 ลูก ในรัชกาลที่ 1)
3. ซ้องวงใหญ่	6. ฉิ่ง

จะเห็นได้ว่าเครื่องดนตรีในวงปี่พาทย์เครื่องห้ามีเครื่องดนตรี 6 ชิ้น แต่เรียกว่าเครื่องห้าก็เพราะว่าบรมครูทางดนตรีไทยได้ให้คำจำกัดความว่า จึงเป็นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องประกอบจังหวะ ไม่นับเข้าอยู่ในประเภทของดนตรีไทย คือ เครื่องดนตรีประเภท ดีด สี ตี เป่า นั้นเอง ซึ่งในการแสดงโขนนั้นจะใช้วงดนตรีชนิดนี้บรรเลงประกอบการแสดงเรื่อยมาตั้งแต่สมัยโบราณแล้ว ไม่ว่าจะเป็นโขนกลางแปลง โขนนั่งราว ซึ่งบางครั้งในการแสดงอาจจะมีวงปี่พาทย์ถึง 2 วงก็ได้ ทั้งนี้ ธนิต อยู่โพธิ์ ได้กล่าวถึงกองทัตว่า ในสมัยโบราณจะมีเพียงลูกเดียวเพ็งจะเพิ่มเป็น 2 ลูกในรัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์นั่นเอง (ธนิต อยู่โพธิ์. 2510: 120)

วงปี่พาทย์เครื่องคู่

ภาพประกอบ 11 วงปี่พาทย์เครื่องคู่

ที่มา: staffzone.amnoaysilpa.acth

วงปี่พาทย์เครื่องคู่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรี ดังต่อไปนี้

1. ปี่ใน	7. ตะโพน
2. ปี่นอก (โดยมากไม่ค่อยนิยมใช้)	8. กลองทัด 1 คู่
3. ระนาดเอก	9. ฉิ่ง
4. ระนาดทุ้ม	10. ฉาบเล็ก (บางโอกาสเพิ่ม ฉาบใหญ่ และโหม่ง)
5. ซอวงใหญ่	
6. ซอวงเล็ก	

วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่

ภาพประกอบ 12 วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่

ที่มา: staffzone.amnoaysilpa.acth

วงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ ประกอบด้วยเครื่องดนตรีดังนี้

1. ปี่ใน	8. ห้องวงเล็ก
2. ปี่นอก (โดยมากไม่ค่อยนิยมใช้)	9. ตะโพน
3. ระนาดเอก	10. กลองทัด 1 คู่
4. ระนาดทุ้ม	11. ฉิ่ง
5. ระนาดเอกเหล็ก	12. ฉาบเล็ก (บางโอกาสเพิ่ม ฉาบใหญ่ และโหม่ง)
6. ระนาดทุ้มเหล็ก	13. ฉาบใหญ่
7. ห้องวงใหญ่	14. โหม่ง

ซึ่งในการแสดงโขนนั้นได้แบ่งประเภทของการแสดงโขนไว้เป็น 5 ชนิดด้วยกัน ปี่พาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดงจึงต้องมีความเหมาะสมต่อลักษณะของการแสดงโขนชนิดนั้นๆ ด้วย ดังนี้

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโขนกลางแปลง

ปี่พาทย์ที่ใช้ประกอบการแสดงโขนกลางแปลงนี้ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีวงปี่พาทย์ที่เรียกว่า วงเครื่องห้า เพียงอย่างเดียว ซึ่งการแสดงโขนกลางแปลงมักจะเล่นกลางแจ้งที่มีความกว้าง จึงนิยมจัดวงปี่พาทย์บรรเลงครั้งละ 2 วง ด้วยกัน โดยปลูกร้านยกพื้นขึ้นทางด้านฝ่ายซ้ายหนึ่งวง และด้านฝ่ายขวาหนึ่งวง ทั้งนี้เมื่อผู้แสดงอยู่ใกล้ทางวงใดก็ให้วงนั้นบรรเลง นอกจากนั้นยังมีเครื่องดนตรีอีกอย่างหนึ่งคือ โกร่ง สำหรับตีจังหวะตั้งอยู่ใกล้ๆ จุดต่างๆ ที่ตัวโขนแสดง

ภาพประกอบ 13 โกร่ง

ที่มา: tminstrument.wordpress.com

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโขนนั่งราว

โขนนั่งราวเป็นการแสดงโขนที่มีการปลูกโรงให้เล่น แต่วิธีการแสดงก็จะมีส่วนคล้ายกับการแสดงโขนกลางแปลง เพียงแต่ยกเอาขึ้นมาเล่นบนโรงหรือบนเวทีเท่านั้น วงปี่พาทย์ที่ใช้บรรเลงก็ยังคงเหมือนกับโขนกลางแปลงอยู่ เพียงแต่จัดสถานที่สำหรับตั้งวงปี่พาทย์ให้อยู่ทางหัวโรงหนึ่งวงและท้ายโรงหนึ่งวง หรืออีกนัยหนึ่งคือตั้งวงทางซ้ายมือของโรงวงหนึ่ง และตั้งทางขวามือของโรงอีกวงหนึ่ง ซึ่งเรียกให้เข้าใจง่ายๆ ว่า “วงหัว วงท้าย” หรือ “วงซ้าย วงขวา” ทั้งสองวงจะบรรเลงสลับกันโดยจะให้วงขวาเป็นวงที่บรรเลงก่อนเสมอ ทั้งนี้ยังเป็นการประชันขันแข่งกันอยู่ในตัว ซึ่งการบรรเลงของวงปี่พาทย์ในการแสดงโขนนั่งราวจะมีระเบียบแบบแผนยิ่งขึ้น

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโขนโรงใน

โขนโรงในเป็นการแสดงโขนปนกับละครใน มีทั้งการพากย์เจรจา และการขับร้องอย่างละครใน สันนิษฐานว่าน่าจะมีการเล่นมาตั้งแต่สมัยปลายกรุงศรีอยุธยาแล้ว วงปี่พาทย์ที่ใช้บรรเลงประกอบก็ยังคงใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าเหมือนเดิม จนมาถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 ได้วิวัฒนาการเครื่องดนตรีขึ้นเป็นวงเครื่องคู่และมาปรับปรุงเป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งนี้ โกร่ง ก็ยังคงมีไว้สำหรับตีให้จังหวะอยู่ตามเดิมและยังคงใช้ปี่พาทย์ 2 วงเหมือนเดิม แต่ไม่ต้องยกพื้นให้วงปี่พาทย์เหมือนกับโขนนั่งราวนั่นเอง

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโขนหน้าจอ

แม้ว่าการแสดงของโรงโขนหน้าจอจะมีลักษณะแตกต่างจากโขนประเภทอื่นๆ และมีส่วนคล้ายโรงหนังใหญ่ก็ตาม แต่การใช้วงปี่พาทย์บรรเลงก็ยังคงเป็นไปในแบบเดิมๆ เพียงแต่ลดวงปี่พาทย์เหลือเพียงวงเดียว และให้วงปี่พาทย์ตั้งอยู่หน้าโรงโดยให้วงหันหน้าเข้าหาผู้แสดงอย่างเดียวกับการเล่นหนังใหญ่ แต่ต่อมากรมศิลปากรได้ออกแบบให้วงปี่พาทย์บรรเลงอยู่ด้านหลังจอและหันหน้าออกมาทางหน้าเวทีเพื่อมิให้บดบังสายตาของผู้ชม โดยการบรรเลงปี่พาทย์ประกอบการแสดงโขนหน้าจอนี้ ยังคงมีรูปแบบลักษณะเดียวกับการเล่นหนังใหญ่เพราะสาเหตุที่โขนประเภทนี้ได้นำเอารูปแบบวิธีการแสดงมาจากหนังใหญ่ ดังนั้นวิธีการแสดงของหนังใหญ่บางอย่างจึงติดเข้ามาด้วย เช่น วิธีการบอกเพลงหน้าพาทย์ หรือการบอกเพลงหน้าพาทย์แผลง (หน้าพาทย์แผลงหมายถึงแทนที่จะบอกเพลงหน้าพาทย์ตรงๆ ก็บอกเป็นคำปริศนาให้คิด ถ้าผู้บรรเลงปี่พาทย์คิดออกก็บรรเลงไปได้ แต่ถ้าคิดไม่ออกบรรเลงไม่ได้ก็ถือว่า จน นั่นเอง) เช่น ไม่ได้ไม่เสีย หมายถึง เพลงเสมอ หรือเพลงแม่ลูกอ่อนไปตลาด หมายถึง เพลงเร็ว เป็นต้น

วงดนตรีที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดงโขนฉาก

โขนฉากนั้นมีลักษณะพิเศษคือใช้ฉากเข้ามาประกอบการแสดง บทโขนก็ต้องมีความสอดคล้องกับการดำเนินเรื่อง ส่วนวงดนตรีใช้ก็ยังคงวงปี่พาทย์เครื่องห้าเหมือนเดิม แต่วิธีการบรรเลงจะเป็นไปตามแบบโขนโรงในและโขนหน้าจอ อีกทั้งผู้บรรเลงระนาดเอกจะต้องมีความรู้ในตอนที่แสดงด้วย มิฉะนั้นอาจจะทำให้เกิดความผิดพลาดได้

สรุปได้ว่าวงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนตั้งแต่สมัยโบราณนั้น นิยมใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าบรรเลงเท่านั้น แต่ในกรณีเดียวกันวงปี่พาทย์ดังที่กล่าวมาทั้งหมด ทั้งวงปี่พาทย์เครื่องห้า วงปี่พาทย์เครื่องคู่ และวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ สามารถใช้บรรเลงในการแสดงโขนได้เหมือนกันหมด ทั้งนี้จะใช้วงขนาดใดบรรเลงขึ้นอยู่กับขนาดและความต้องการของเจ้าของงาน ในการบรรเลงส่วนใหญ่จะบรรเลงเพลงหน้าพาทย์เป็นหลัก ต่อมาเมื่อมีการแสดงโขนโรงในเกิดขึ้นจึงได้มีการนำเอาเพลงร้องมาบรรเลงประกอบการแสดงด้วย

1.4.3 คนพากย์-เจรจา

ทั้งนี้ลักษณะเด่นอีกอย่างหนึ่งของการแสดงโขน ที่จะทำให้ผู้ชมเกิดความเข้าใจในการแสดงแต่ละตอน ควบคู่ไปกับกิริยาท่าทาง การรำร่าย การเดินโขนของผู้แสดง คือการพากย์-เจรจา หรือที่เรียกว่า ทอนี่ม (2555: 63-72) อธิบายเกี่ยวกับเรื่องคนพากย์-เจรจา ไว้ว่า ผู้แสดงโขนในสมัยโบราณทุกคนต้องสวมหัวโขนเวลาแสดง จึงไม่สามารถพูดหรือร้องเองได้ เปรียบเสมือนคนใบ้ ในการแสดงโขนจึงใช้การพากย์-เจรจาเป็นการดำเนินเรื่องโดยตลอด การเล่าเรื่องก็ด้วยการพูดโต้ตอบของตัวโขนที่ดี แม้กระทั่งการบอกอารมณ์และกิริยาอาการของตัวโขน ก็จะใช้คำพากย์ทั้งสิ้น ดังนั้นคนพากย์-เจรจาจึงเป็นคน

สำคัญอย่างยิ่งในการแสดงโขน เพราะต้องเข้าใจแจ่มแจ้งในเรื่องราวและวิธีการแสดงในตอนนั้นๆ ทั้งยังต้องจดจำคำพากย์ซึ่งเป็นบทกวีที่นิพนธ์ไว้เฉพาะอีกด้วย

1.4.3.1 ประวัติความเป็นมาของการพากย์ เจริญ

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า พากย์ หมายถึง คำพูด ภาษา คำกล่าวเรื่องราวเป็นทำนองเมื่อเวลาเล่นโขน เล่นหนัง (2542: 782) จากความหมายดังกล่าว คำว่าพากย์ น่าจะหมายถึง ศิลปะการใช้คำพูดในการแสดงโขนหรือหนังใหญ่ เป็นการพูดด้วยทำนอง ด้วยถ้อยคำที่เป็นคำประพันธ์ประเภทกาพย์และมักนิยมใช้กาพย์ยานีและกาพย์ฉบังเท่านั้น ในการพากย์ของผู้พากย์แต่ละครั้งไม่ว่าการพากย์ชนิดใดก็ตาม เมื่อจบบทพากย์บทหนึ่ง (บทของกาพย์) ตะโพนจะต้องตีทำและกลองทัดจะตีรับสองครั้ง แล้วพวกคนแสดงภายในโรงจะร้องรับด้วยคำว่า เพี้ย พร้อมๆ กันทุกบท เช่น

“ปางนั้นองค์ท้าวทศศรี

ออกมูขมมนตรี

ธ ตรีสประภาสราชาการ”

ตะโพนจะตีทำ - เท่ง ตึง ป๊ะ ป๊ะตูป ป๊ะตึง ป๊ะตูป ป๊ะตึง ตึงตูปเพื่อง เท่งเท่ง เท่ง ตึง
กลองทัดจะตีรับ - ต่อม ต่อม

ต่อจากนั้นผู้แสดงในโรงและผู้บรรเลงปี่พาทย์จะร้องขึ้นพร้อมกันว่า เพี้ย หนึ่งครั้งโดยปฏิบัติเช่นนี้ทุกครั้งที่จบการพากย์แต่ละบท หนิต อยุธยา (2511: 129) กล่าวว่า คำที่รับท้ายคำพากย์ที่ร้องว่า เพี้ย นั้นมีที่มาจากอะไรไม่เป็นที่รู้แน่ชัดแต่พอจะสันนิษฐานได้ว่า น่าจะมาจากคำว่า เฮ้ย อันเนื่องมาจากการยกทัพเมื่อแม่ทัพสั่งการแล้ว นายหมวดนายกองจะร้องสั่งอีกต่อหนึ่งว่า เฮ้ย ภายหลังจึงค่อยๆ กลายสำเนียงมาเป็น เพี้ย แต่ก็ยังไม่เป็นข้อยุติกัน เพราะไม่ว่าพากย์ชนิดใดพากย์เวลาเศร้าโศก พากย์เวลานั่งอยู่ในปราสาท ตลอดจนพากย์เบิกหน้าไหว้ครูหนังใหญ่ที่เรียกว่า พากย์สามตระก็รับ เพี้ย ทุกๆ บทเหมือนกัน เข้าใจว่าในโบราณคำว่า เพี้ย คงจะเป็นคำอุทานที่มีความหมายอะไรสักอย่าง หนึ่ง ในการแสดงโขนหลวงในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อท้าวตรวจพลจัดทัพเสร็จเรียบร้อยแล้ว จะมีการพากย์ชมรถหรือชมกองทัพลำยมนุษย์ ก็จะทรงโปรดฯ ให้ใช้คำว่า ซโย รับแทนคำว่า เพี้ย เหตุที่โปรดฯ ให้ใช้คำว่า ซโย แทนก็เพราะว่าเมื่อครั้งที่มิชชันนารีได้แสดงโขนถวายพระเนตร ในตอนยกทัพมีคำคล้ายๆ การพากย์และเสียงลูกคู่ที่รับนั้นทรงได้ยินสำเนียงคล้ายกับคำว่า ซโย จึงโปรดฯ ให้นำมาใช้บ้าง (ธีรภัทร์ ทองนิม. 2555: 64) และคำพากย์แต่เดิมนั้นคงจะเป็นคำประพันธ์ประเภทฉันท์ ดังสังเกตได้จาก เรื่องสมุทรโฆษคำฉันท์ และอนิรุทธ์คำฉันท์ ในสมัยอยุธยาที่กวีได้รจนาขึ้นเพื่อใช้เล่นหนังและโขน แต่ในปัจจุบันนี้นิยมใช้คำประพันธ์ประเภทกาพย์และใช้เฉพาะกาพย์ยานี และกาพย์ฉบังเท่านั้น

1.4.3.2 ประเภทของการพากย์

ประเภทของการพากย์ในการแสดงโขน สามารถจำแนกออกเป็นประเภทต่างๆ ตามลักษณะและวิธีการใช้ โดยสามารถจำแนกออกได้เป็น 6 ประเภท โดยมีทำนองการพากย์ 3 ทำนอง คือ

1. การพากย์เมือง ใช้สำหรับตัวโขนที่เป็นตัวเอกออกท้องพระโรงว่าราชการ เช่น ทศกัณฐ์นั่งเมือง เป็นต้น นอกจากนี้ในกรณีที่พระรามนั่งว่าราชการ ณ พลับพลาที่ประทับ เมื่อมีการพากย์ก็จะเรียกว่า พากย์พลับพลา อีกชื่อหนึ่ง แต่ทั้งพากย์เมืองหรือพากย์พลับพลาก็จัดอยู่ในประเภทของพากย์เมืองเช่นเดียวกัน ดังตัวอย่าง

พากย์เมือง	
ปางนั้นทศเคียรราชา	สถิตเหนือมหา
สิงหาสน์ภิรมย์มณเฑียร	
เสนามาตยานองเนียร	นอบนบน์อมเคียร
พระวงศ์พรหมเมศอสุรา ฯ	
พากย์พลับพลา	
ปางพระบัลลังก์นาคผู้แบ่งภาคจากวารี	
สถิตแท่นอันผ่องศรี	ณ สุวรรณพลับพลา
เสนาพลพานร	สองนครลั่นศึกดา
หนอบเฝ้าพระจักรา	ทั้งขว้าขายอยู่รายเรียง ฯ

2. พากย์รถ ใช้ในเวลายกทัพ เป็นการชมพาทะต่างๆ ตลอดจนกระบวนทัพด้วย ในบางครั้งถ้าตัวโขนทรงพาทะอื่นๆ เช่น ม้า หรือช้าง ก็เรียกชื่อตามพาทะที่ใช้ เช่น พากย์ม้า พากย์ช้าง แต่ถึงจะเรียกอย่างไร ทั้งพากย์ม้าและพากย์ช้างก็ยังจัดอยู่ในพากย์รถเช่นกัน ดังตัวอย่าง

พากย์รถ	
เสร็จทรงรถทรงสงคราม	แสงแก้วแววาม
สว่างกระจ่างพร่างพราย	
พระที่นั่งบัลลังก์เลิศเจดนิยาย	งอนระหงธงชาย
ปลิวคว้างมากกลางเมฆา	
เทียมราชสีห์เดินแผ่นพา	รถเลื่อนเคลื่อนคลา
มากกลางชนด์จตุรงค์	
ดุมดังกังสดาลก้องดง	รีบรัดตัดตรง
ไปยังสนามราวี	

พากย์รถ (ทรงพาหนะม้า)

เสด็จทรงมิ่งม้าพาชี	ม้าต้นตัวดี
ซื้อนิลพาหุขามขำ	
เครื่องประดับแสงรั้งประดิษฐ์คิดทำ	พื้นแผ่ทองคำ
ดุนดอกเป็นดาราฉาย	
เบาะด้ากำมะหยี่สมกาย	อานปรุฉลุลาย
ประกบประกับดูงาม	
ช่องทางบังเหียนพลอยพลาม	วู้งแวรวัววาม
แวรวาวะวาบปลาบตา	

พากย์รถ (ทรงพาหนะช้าง)

อินทรีขิตบิตเบียนกายิน	เหมือนองค์อัมรินทร์
ทรงคชเอราวัณ	
ช้างนิมิตฤทธิ์แรงแข็งขัน	เผือกผ่องผิวพรรณ
สีสังข์สะอาดโอราฟ	
สามสิบสามเศียรโสภา	เศียรหนึ่งเจ็ดงา
ดังเพชรรัตน์รู้จี	
งาหนึ่งเจ็ดโปกขรณี	สระหนึ่งย่อมมี
เจ็ดกอกอุบลบันดาล	

3. พากย์ชมดง ใช้ในโอกาสที่ชมนกชมไม้และชมความงามของธรรมชาติต่างๆ ดังตัวอย่าง

เค้าโมงจับโมงมองเมียง	เค้าคู่มองเคียง
เคียงคู่อู้อยู่ปลายไม้เียง	
กลางลึงลึงเหนียวลดดาโยง	ค้อยยุตชุดโซลง
โอดไลในกลางกลางลึง	
ชิงชั้นนกชิงกันสิง	รังใครใครชิง
ชิงกันจับต้นชิงชั้น	
นกยูงจับพยูงยืนยัน	แผ่หางเหียนหัน
หันเหยียบเลียบไต่ไม้พยูง	

4. พากย์ใช้ ในโอกาสที่ตัวละครกำลังโศกเศร้า เช่น ตอนที่พระรามลงสรงแล้วเห็นศพนางสีดาลอยน้ำมาจึงมีความโศกเศร้าคร่ำครวญอาลัยถึงความรัก ความเสียใจ ดังตัวอย่าง

สมเด็จพระนริศ	ภูษพงศ์ทิพากร
เสด็จลงสรงสาคร	กับองค์พระลักษมณ์อนุชา
เสนาพฤธมามาตย์	โดยพระบาทเสด็จคลา
เกือบใกล้จะถึงสา-	ครศที่ท้าวเคยสรงชล
พระเหลือบเล็งชลาลัย	ในวารินทะเลวน
เห็นรูปอสุรกล	อันกลายเกล้งเป็นสีดา
ผวาวังประหวั่นจิต	ไม่ทันคิดก็โศกา
(ไอ้) กอดแก้วขนิษฐา	ฤดีดินลงแดยัน

5. พากย์บรรยาย ใช้ในโอกาสที่จะบรรยายความเป็นมาของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง หรือรำพึงรำพัน เช่น

เดิมทีธนูรัตน	วรฤทธิเกรียงไกร
องควิศกรรมไซ้	ประดิษฐ์สองถวาย
คันหนึ่งพระวิษณุ	สุรราชะนารายณ์
คันหนึ่งทำทูลถวาย	ศิวะเทวะเทวัญ
ครั้นเมื่อมุนีทัก-	ชะประชาบดีนั้น
กอบกิจจะการย์	(ญ) พลีสู่ทวาท
ไม่เชื่องมหาเทพ	ธ ก็แสนจะโกรธา
กุมแสงธนูคลา	ณ พิธีพลีกรรม

6. พากย์เบ็ดเตล็ด ใช้ในโอกาสต่างๆ ไป อันเป็นเรื่องเล็กๆ น้อยๆ ไม่นับเข้าพวกกับการพากย์ชนิดใดที่กล่าวมาแล้ว เช่น

คล้ายคล้ายสองนายเหาะมา	ฟูฟ่องเมฆา
ด้วยฤทธิ์แรงแข็งศรี	
ด้นหมอกออกกลีบเมฆี	สองราชกระบี่
ก็เย็นระรื่นขึ้นบาน	
เหาะเร็วเร็วเกินเหาะหาญ	ข้ามห้วยเหวธาร
พนัสพื้นไพรสัณห์	
เข้าเขตลงกามณฑล	ลัดนิ้วเดียวดล
ก็ถึงอาศรมพระสีทธา	

1.4.3.4 เจรจา

ความหมายของคำว่า เจรจา พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายว่า หมายถึง คำกล่าว การพูดจา พูดโต้ตอบกัน ในส่วนการเจรจาที่ใช้ในการแสดงโขน อิทธิพร ทองน้อม (2555: 68) กล่าวว่า หมายถึงคำพูดของตัวโขนด้วยถ้อยคำที่เป็นลำนํ้าของคำประพันธ์ประเภทร่ายยาว รับสัมผัสกันโดยตลอด จะสั้นหรือยาวนั้นขึ้นอยู่กับเนื้อหาของเรื่องแต่ละตอน คำเจรจานี้เป็นเครื่องวัดความสามารถของคนพากย์ เจรจาโขน เพราะในขั้นแรกคำเจรจามีได้มีบทแต่งสำเร็จไว้ ผู้พากย์-เจรจา จะต้องคิดคำเจรจาของตนเอง ด้วยปฏิภาณไหวพริบ แต่ในปัจจุบันมีการจัดทำบทโขนขึ้น ผู้พากย์-เจรจา ก็จำเป็นต้องท่องบทเจรจาตามทีผู้ประพันธ์ทั้งหลายแต่งขึ้น ซึ่งการเจรจาโขนนั้นมีอยู่ 2 ประเภท คือ

1. เจรจาต้น เป็นคำเจรจาในลักษณะของการด้นกลอนสดด้วยปฏิภาณไหวพริบ ซึ่งไม่มีบทแต่งไว้สำเร็จ ดังนั้นผู้เจรจาต้องคิดบทเจรจาขึ้นเองในขณะที่แสดง ด้วยถ้อยคำที่สละสลวยรับส่งสัมผัสกันอย่างแนบเนียนกลมกลืนและได้เนื้อความ

2. เจรจากระทุ้ เป็นคำเจรจาที่บรมครูหรือโบราณจารย์ได้ประพันธ์ขึ้นไว้โดยผูกขึ้นไว้เป็นแบบแผนเฉพาะตอนหนึ่งๆ ด้วยถ้อยคำสำนวนอันไพเราะซาบซึ้งกินใจได้ความหมายเปรียบเทียบสุดที่จะพรรณนา เช่น คำเจรจากระทุ้ของเก่า ดังตัวอย่าง

หนุ่มาน-คำแหงหนุ่มานถือศรอรอนรานประจันจรด หัวเราะร่าอยู่หน้ารทองค์พระลักษมณ์
แก้งย่อดนย่นพักตร์ทำพักพิง คั้นหัวเข้าเกากก็กักคอกัก ทำท่าก้อร้อร้องว่าอ้อ พระลักษมณ์ดอก
รีเป็นนายพล ยกโยธามาประจัญกับตัวเรา อย่าดูเบาเลยนะท่านในการศึก จงตรองตรึกให้จงดี พลาด
ท่าเสียทีจะเสียการ เราคือหนุ่มานชาญเดชา จะมาลองดีกับพระศรีอนุชาในวันนี้ คงจะได้เห็นฤทธิ์กัน
แน่ละนะพระลักษมณ์

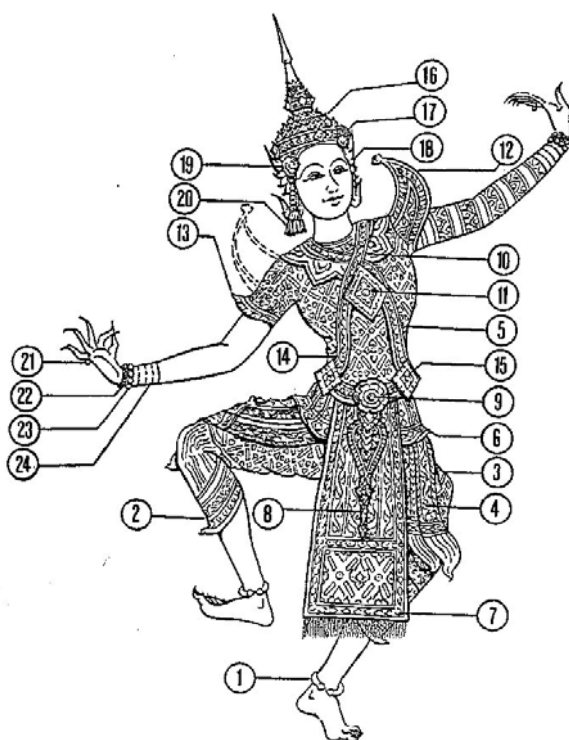
1.4.3.5 เครื่องแต่งกายโขน

คมกฤษ เครือสุวรรณ (2534: 142) กล่าวว่า เครื่องแต่งกายของการแสดงโขนได้แบบอย่างมาจากกษัตริย์ ทั้งรูปลักษณะและความคิดที่จะใช้ความแพรวพราวเป็นเครื่องทำให้เกิดความสวยงาม อิทธิพร ทองน้อม (2555: 74) กล่าวว่า เครื่องแต่งกายของโขนชั้นจะเลียนแบบเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ที่แพรวพราวไปด้วยทองและอัญมณีที่มีค่า ซึ่งในวงการนาฏศิลป์ของไทยเรานั้นนิยมเรียกกันว่า การแต่งกายแบบยีนเครื่อง เครื่องแต่งกายของโขนจะสร้างขึ้นโดยการใช้ผ้าปักด้วยด้นและเลื่อม ทำเป็นเสื้อ ผ้านุ่ง กางเกง ส่วนเครื่องประดับต่างๆ ก็จะทำเลียนแบบของจริง ในการแต่งกายของตัวแสดงโขนในเรื่องรามเกียรติ์ก็จะใช้วิธีการแต่งกายแตกต่างกันออกไปตามประเภทและฐานะของตัวละครในเรื่อง เช่น ผู้แสดงเป็นตัวพระก็จะนุ่งผ้าแบบจีบหางหงส์ ส่วนตัวนางก็จะนุ่งแบบจีบหน้านาง ส่วนตัวยักษ์และลิงจะนุ่งผ้าแบบจีบก้นแป้น ส่วนประกอบอื่นๆ ของเครื่องแต่งกายส่วนใหญ่จะมีส่วนที่คล้ายกัน จะต่างกันบ้างในรายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้นเอง เช่น ตัวยักษ์มีการใส่อินทรรฐูที่ไหล่ทั้งสองข้างแต่ตัวลิงไม่มี แต่ตัวลิงจะมีหางซึ่งตัวยักษ์ไม่มี เป็นต้น

กล่าวได้ว่า เครื่องแต่งกายที่ใช้สำหรับการแสดงโขนเป็นการทำเทียมขึ้นโดยได้รับแบบอย่างมาจากเครื่องทรงของพระมหากษัตริย์ ชุดมีที่การปักด้วยวัสดุต่างๆ เช่น ดิน เลื่อม เพื่อให้เกิดความแวววาว โดยเครื่องแต่งกายและเครื่องประดับจะแบ่งตามประเภทและฐานะของตัวละคร ดังนี้

1. เครื่องแต่งกายตัวพระ

เครื่องแต่งกายตัวพระ ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 24 ชิ้น ตามหมายเลข คือ

ภาพประกอบ 14 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวพระ

ภาพประกอบ 15 เครื่องแต่งกายตัวพระ

ที่มา: www.banramthai.com

ที่มา: Khonsite.wordpress.com

1. กำไลเท้า	13. พาหุรัด
2. สนับเพลลา	14. สังวาล
3. ผ้าถุงหรือภูษา หรือพระภูษา	15. ตาบทิศ
4. ห้อยข้าง หรือเจียรบาด หรือชายแครง	16. ชฎา
5. เสื้อ หรือฉลององค์	17. ดอกไม้เพชร
6. รัดสะเอว หรือรัดองค์ หรือรัดพัสดร์	18. จอนหู หรือกรรณเจี๊ยกจร
7. ห้อยหน้า หรือชายไหว	19. ดอกไม้ทัด
8. สุวรรณกระถอบ	20. อุบะ หรือพวงดอกไม้
9. เข็มขัด หรือปั้นเหน่ง*	21. แหวน หรืออำมรงค์

10. กรองคอหรือกรองคอ

22. แหวนรอบ

11. ตาบนหน้าหรือตาบนข้าง หรือทับทรวง

23. ปะวะหล่ำ

12. อินทรธนู

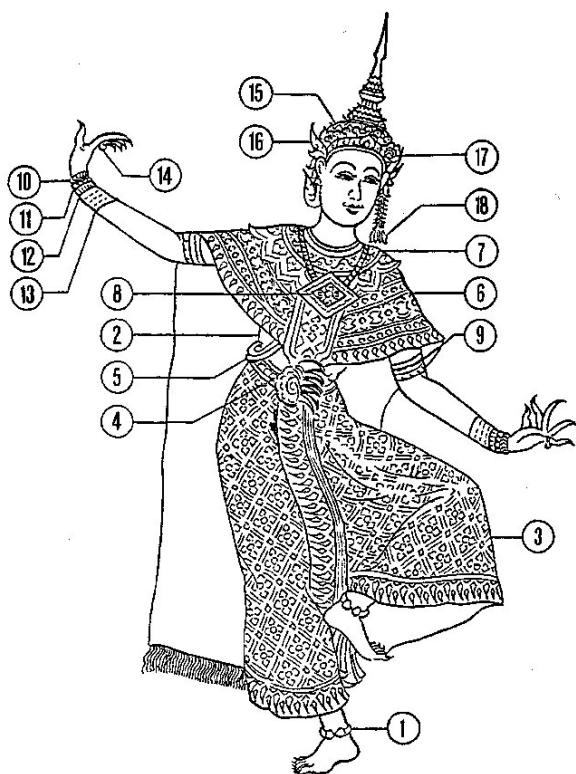
24. กำไลแขง หรือทองกร

ซึ่งบางครั้งในส่วนของเครื่องประดับบางชิ้นอาจไม่จำเป็นต้องใส่ครบทุกชิ้นก็ได้ เช่น แหวนหรือกำไลคอ แหวนรอบและปะวะหล่ำ เป็นต้น ตัวพระทัดดอกไม้ทัดและห้อยพวงไว้ทางด้านขวา โดยทั้งพวงอุบะให้ห้อยอยู่ทางด้านหน้าของดอกไม้ทัด นอกจากนี้สุวรรณกระถอบซึ่งแต่เดิมเป็นเครื่องประดับที่ใส่ห้อยทับบนห้อยหน้า พบว่าในปัจจุบันใช้วิธีการปักแทรกไปบนห้อยหน้าแทนจะโดยจะใช้กับตัวพระที่เป็นเทพเจ้า กษัตริย์ เป็นต้น

*เข็มขัดในเครื่องแต่งกายชนประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สายเข็มขัด และหัวเข็มขัดหรือปิ่นหนึ่ง แต่มักเรียกทั้ง 2 ส่วนรวมกันเป็นเข็มขัด

2. เครื่องแต่งกายตัวนาง

เครื่องแต่งกายตัวนาง ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 18 ชิ้น ตามหมายเลข คือ

ภาพประกอบ 16 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวนาง

ภาพประกอบ 17 เครื่องแต่งกายตัวนาง

1. กำไลเท้า	10. แหวนรอบ
2. เสื้อในนาง	11. ปะวะหล่ำ
3. ผ้าถุงหรือภูษา หรือพระภูษา	12. กำไลตะขาบ
4. เข็มขัด หรือปั้นเหน่ง*	13. กำไลสวม หรือทองกร
5. สะอึ่ง	14. ถ้ามรงค์
6. ผ้าห่มนาง	15. มงกุฏ
7. นวมนาง หรือกรรองศอ	16. จอนหู หรือกรรณเจียกจร
8. จี๋นางหรือดาบทับ หรือทับทรวง	17. ดอกไม้ทัด
9. พาหุรัด	18. อุบะ หรือพวงดอกไม้

ซึ่งบางครั้งในส่วนของเครื่องประดับบางชิ้นอาจไม่จำเป็นต้องใส่ครบทุกชิ้นก็ได้ เช่น แหวนหรือถ้ามรงค์ แหวนรอบ ปะวะหล่ำ กำไลตะขาบ เป็นต้น ตัวนางทัดดอกไม้ทัดและห้อยพวงไว้ทางด้านซ้าย โดยทิ้งพวงอุบะให้ห้อยอยู่ทางด้านหน้าของดอกไม้ทัด

*เข็มขัดในเครื่องแต่งกายโขนประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สายเข็มขัด และหัวเข็มขัดหรือปั้นเหน่ง แต่มักเรียกกทั้ง 2 ส่วนรวมกันเป็นเข็มขัด

3. เครื่องแต่งกายตัวยักษ์

เครื่องแต่งกายตัวยักษ์ ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 21 ชิ้น ตามหมายเลข คือ

ภาพประกอบ 18 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวยักษ์

ที่มา: www.banramthai.com

ภาพประกอบ 19 เครื่องแต่งกายตัวยักษ์

ที่มา: Khonsite.wordpress.com

1. กำไลเท้า	10. รัตติก หรือรัตติก	19. พวงประคำคอ
2. สนับเพลลา	11. อินทรรณู	20. หัวโขน
3. ผ้าถุงหรือภูษา, พระภูษา	12. กรองคอ หรือกรองคอ	21. แหวนหรืออำมรงค์
4. ห้อยข้าง, เจียรบาด, ชายแครง	13. ตาปหน้า, ตาปทับ, ทับทรวง	
5. ผ้าปิดก้น	14. สังวาล	
6. เลื้อ หรือฉลององค์	15. ตาปทิศ	
7. รัตตะเอว, รัตติกหรือรัตพัสดร์	16. แหวนรอบ	
8. ห้อยหน้า หรือชายไหว	17. ปะวะหล้า	
9. เข็มขัด หรือปิ่นแห่ง*	18. กำไลแผง หรือทองกร	

ซึ่งบางครั้งในส่วนของเครื่องประดับบางชิ้นอาจไม่จำเป็นต้องใส่ครบทุกชิ้นก็ได้ เช่น แหวนหรืออำมรงค์ แหวนรอบและปะวะหล้า เป็นต้น ตัวอักษรบางตัวมีการตัดดอกไม้และอุบะ โดยตัดดอกไม้ตัดและห้อยพวงไว้ทางด้านขวา โดยทั้งพวงอุบะให้ห้อยอยู่ทางด้านหน้าของดอกไม้ตัด

*เข็มขัดในเครื่องแต่งกายโขนประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สายเข็มขัด และหัวเข็มขัดหรือปิ่นแห่ง แต่มักเรียกทั้ง 2 ส่วนรวมกันเป็นเข็มขัด

4. เครื่องแต่งกายตัวลิง

เครื่องแต่งกายตัวลิง ประกอบด้วยชิ้นส่วนต่างๆ จำนวนทั้งสิ้น 19 ชิ้น ตามหมายเลข คือ

ภาพประกอบ 20 ภาพร่างเครื่องแต่งกายตัวลิง

ภาพประกอบ 21 เครื่องแต่งกายตัวลิง

1. กำไลเท้า	11. กรองคอ หรือกรองคอ
2. สนับเพลลา	12. ตาบนหน้าหรือตาบับ หรือทับทรวง
3. ผ้าถุงหรือภูษา หรือพระภูษา	13. สังวาล
4. ห้อยข้าง, เจียรบาดหรือชายแครง	14. ตาบทิศ
5. หางลิ้ง	15. พาหุรัด
6. ผ้าปิดก้น	16. แหวนรอบ
7. เสื้อ หรือฉลององค์	17. ปะวะหล่ำ
8. รัตสะเอว หรือรัตองค์ หรือรัตพัสดุ์	18. กำไลแฉง หรือทองกร
9. ห้อยหน้า หรือชายไหว	19. หัวโขน
10. เข็มขัด หรือปั้นเหน่ง*	

ซึ่งบางครั้งในส่วนของเครื่องประดับบางชิ้นอาจไม่จำเป็นต้องใส่ครบทุกชิ้นก็ได้ เช่น แหวนรอบและปะวะหล่ำ เป็นต้น

*เข็มขัดในเครื่องแต่งกายโขนประกอบด้วย 2 ส่วน คือ สายเข็มขัด และหัวเข็มขัดหรือปั้นเหน่ง แต่มักเรียกทั้ง 2 ส่วนรวมกันเป็นเข็มขัด

นอกจากนี้ยังมีตัวโขนที่ไม่ได้แต่งกายยืนเครื่องด้วย เช่น ตัวไพร่เลว หรือที่เรียกว่า เชน โดยเชนมีทั้งยักษ์และลิงจะแต่งกายเป็นหมวดหมู่แบบทหาร นอกจากนี้ยังมีการแต่งเป็นฤาษี ตัวตลก หรือสัตว์ต่างอีกด้วย

1.4.3.6 หัวโขน

หัวโขน เป็นสัญลักษณ์ที่ใช้สวมศีรษะผู้แสดงโขนเกือบทั้งโรง เว้นแต่ตัวนางกับตัวพระ (ถ้าเป็นโขนนั่งราว ตัวพระคงสวมหัวโขนเหมือนกัน) แม้แต่ตัวตลกก็สวมหัวโขนเพียงครั้งเดียว คือไม่ปิดหน้า (อาคม สายาคม. 2545: 50) หัวโขนเป็นงานปติมากรรมสำคัญที่สุดในการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ เพราะว่าเรื่องรามเกียรติ์เป็นเรื่องที่มีตัวละครมาก จึงมีการประดิษฐ์เครื่องแต่งกายต่างๆ และที่สำคัญคือหัวโขน ซึ่งเป็นเครื่องสวมศีรษะประกอบด้วยส่วนที่เป็นหน้ากากและส่วนที่เป็นมงกุฎ หรือกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า ส่วนที่เป็นหน้ากากและส่วนที่เป็นศีรษะ ซึ่งหัวโขนเหล่านี้ประดิษฐ์ขึ้นตามจำนวนของตัวละครในเรื่อง หัวโขนจะประกอบด้วยส่วนยอดซึ่งบอกสถานภาพตัวละคร ส่วนสีและลักษณะบนใบหน้าจะบ่งบอกว่าเป็นตัวละครใด (ธีรภัทร ทองน้อม. 2555: 40) หัวโขนที่จัดสร้างขึ้นเพื่อใช้ในการแสดงโขนโดยทั่วไป แบ่งออกได้เป็น 4 ชนิด คือ

1. หัวโขนที่เป็นเทพเจ้า
2. หัวโขนที่เป็นมนุษย์

3. หัวโขนที่เป็นยักษ์

4. หัวที่เป็นสัตว์

ธีรภัทร ทองน้อม (2555: 41) กล่าวว่า จากหัวโขนทั้ง 4 ชนิดดังกล่าวข้างต้นนั้นสามารถแยกย่อยออกไปได้ถึง 8 ประเภทด้วยกัน คือ

1. ศีรษะเทพเจ้าและเทวดา
2. ศีรษะพระครูฤาษี และศีรษะพระครูพิราพ
3. ศีรษะมนุษย์ หรือศีรษะพระ
4. ศีรษะฤาษี (ฤาษีที่ไม่ใช่ครู) และวิทยากร
5. ชฎา และมงกุฎ
6. ศีรษะลิง
7. ศีรษะยักษ์
8. ศีรษะสัตว์ต่างๆ

หัวโขนที่สร้างขึ้นตามตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ นั้นมีหลายฝ่ายทั้ง พระ นาง ยักษ์ ลิง และสรรพสัตว์ต่างๆ การสร้างหัวโขนจึงมีการกำหนดลักษณะต่างๆ บนใบหน้า สี และเครื่องประดับศีรษะ เช่น ศีรษะพระราม หน้าสีเขียว ทรวงพระมหาพิชัยมงกุฎ หรือว่ามงกุฎชัย เป็นต้น

ภาพประกอบ 22 ศีรษะโขนพระราม

ที่มา: สารานุกรมไทยสำหรับเยาวชน (Kanchangpisek.or.th)

1.4.3.7 ผู้แสดงโขน

แต่เดิมผู้แสดงโขน เป็นผู้ที่ใกล้ชิดหรือทำงานสนองพระมหากษัตริย์ ดังที่ ธีรภัทร์ ทองนิ่ม (2555: 31) กล่าวว่า “จากการนำเอาตำราจลและมหาเดลีมาแต่งกายเป็นเทพบุตรและอสูรใช้แสดง ชักนาटकตำบรวรพินพิธิอินทราภิเชกแล้วนั้น ต่อมาคงจะมีการนำเอาบุคคลเหล่านั้นมาฝึกหัดโขนเพื่อ จัดแสดงขึ้นจนกระทั่งมีการจัดตั้งกรมโขนขึ้น และเกิดนิยามกันว่า ผู้ที่ได้รับคัดเลือกให้แสดงโขนก็จะ ได้รับการยกย่องจากคนทั่วไป ดังนั้นจึงเป็นประเพณีสืบมาจนถึงปัจจุบันนี้ ในการฝึกหัดโขนหลวงที่ใช้ เหล่าบรรดาหาคะเล็กหรือสมัยต่อมาก็จะมีบรรดาลูกหลานข้าราชการบริพารนิยมฝึกหัดกัน จึงทำให้การเล่นโขนเป็นการเล่นของผู้มีบรรดาศักดิ์ในราชพิธี แต่ต่อมาความนิยามกันว่าการฝึกหัดโขนนั้นทำให้ผู้ฝึก เกิดความคล่องตัวหรือมีความแคล่วคล่องว่องไวในกระบวนการรบบฟุ้งซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการใช้ในการ รบบฟุ้งกับข้าศึก พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 โปรดเกล้าฯ พระราชทาน พระบรมราชานุญาตให้เจ้านายและขุนนางผู้ใหญ่ หรือเจ้าขุนมูลนายหัดโขนได้ จึงทำให้เจ้านายและ ข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ได้ฝึกหัดโขนไว้ประดับบารมี การเล่นโขนก็แพร่หลายขึ้น” ทั้งนี้โขนในแต่ละยุคยังมีการเรียกหรือกำหนดโดยผู้แสดงตามแต่ละสังกัด อาทิ โขนและละครผู้หญิงโขนของเจ้านายบางสำนัก โขนละครผู้หญิง โขนสมัครเล่น โขนกรมศิลปากร และโขนเอกชน เป็นต้น

2. เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนโขนในระบบการศึกษา

การจัดการเรียนการสอนโขนในระบบการศึกษา พบว่าโรงเรียนแห่งแรกที่เปิดสอนโขน ตาม พระราชบัญญัติแห่งแรกในประเทศไทย คือโรงเรียนพรานหลวง ดังที่ ศุภชัย จันทรสุวรรณ (2556: 54-56) กล่าวว่า โรงเรียนพรานหลวงแห่งนี้ได้รับการสถาปนาขึ้นโดยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว และได้ถูกยุบเลิกกิจการไปเมื่อสิ้นรัชกาล เป็นที่น่าเสียดายว่าชื่อเสียงของโรงเรียนได้ถูกลบหายไปจากความทรงจำของผู้คน และไม่มีปรากฏในเอกสารทางประวัติศาสตร์เท่าใดนัก ทั้งที่โรงเรียนพรานหลวงแห่งนี้เป็นสถาบันในพระบรมราชูปถัมภ์ที่เปิดสอนวิชานาฏศิลป์ ดนตรีไทยและดนตรีฝรั่งตามพระราชบัญญัติแห่งแรกในประเทศไทย พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเปลี่ยนพระราชนิยมจากบูรพมหากษัตริย์ที่โปรดให้สร้างวัดประจำรัชกาล มาเป็นสร้างโรงเรียนแทนเพื่อสนับสนุนการศึกษาของชาติ ทรงพิจารณาว่าผู้ที่มีศิลปวิทยาการเฉพาะตัวแม้จะสามารถเพียงใด ถ้าขาดการศึกษาด้านความรู้สามัญเสียแล้วย่อมทำให้คนอื่นดูหมิ่นเหยียดหยามได้ พระองค์จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตั้งกองโรงเรียนขึ้นในกรมมหรสพเพื่อให้เด็กที่สมัครเข้ามาเรียนวิชานาฏศิลป์ดนตรีได้เรียนวิชาสามัญคือ การอ่านเขียนการเขียนควบคู่ไปกับการเรียนวิชาศิลปะด้วย ช่วงเวลาเดียวกันนั้น พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงตั้งกองเลื้อป่าขึ้นเพื่อให้เป็นทหารรักษาพระองค์และช่วยเหลือบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ ข้าราชการจากหน่วยงานต่างๆ จะได้รับ

พระราชทานนามเป็นกองเฉพาะตามสังกัดของตน ส่วนข้าราชการกรมมหรสพก็ได้รับพระราชทานนามว่า “เลื้อปาทหารกระบี่หลวง” ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเลื้อปาทหารกระบี่นี้เป็นบรรดาศิลปินในชนชั้นสูง เพราะทหารกระบี่ ก็คือ ทหารวังของพระรามในการแสดงโขนนั่นเอง ครั้นตั้งโรงเรียนในกรมมหรสพเพื่ออบรมสั่งสอนเด็กรุ่นใหม่ดังที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น จึงพระราชทานนามสถานที่แห่งนี้ว่า “กองโรงเรียนทหารกระบี่หลวง” เพื่อให้สอดคล้องกับเลื้อปาทหารกระบี่ซึ่งเป็นกองของบรรดาศิลปินในกรมมหรสพ ในวันที่ 25 มกราคม พ.ศ.2457 จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ยุบเลิกกองทหารกระบี่หลวง แล้วตั้งกรมเลื้อปาทหารหลวงขึ้นแทน เพื่อให้ดูใกล้ชิดชีวิตจริงมากกว่า ส่วนนักเรียนทหารกระบี่หลวงที่กำลังเรียนอยู่ในกรมมหรสพก็ต้องเปลี่ยนนามมาเป็นนักเรียนพรานหลวงด้วยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานนามโรงเรียนสำหรับสอนศิลปะด้านโขนดนตรีนี้ว่า “โรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์” เด็กที่สมัครเรียนเข้ามาในกรมมหรสพต้องเข้าเรียนในโรงเรียนพรานหลวงทุกคน ซึ่งเวลานั้นมีโรงเรียนในพระบรมราชูปถัมภ์อยู่ 4 โรงเรียน คือโรงเรียนมหาดเล็กหลวง เปิดสอนวิชาการสมัยใหม่ เช่น ภาษาอังกฤษ เพื่อผลิตคนเข้ารับราชการในกระทรวงกรมต่างๆ (ปัจจุบันเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนวชิราวุธ) โรงเรียนราชวิทยาลัย เปิดสอนวิชากฎหมาย เพื่อผลิตคนเป็นข้าราชการศาลคดีความโรงเรียนมหาดเล็กหลวงเชียงใหม่ ผลิตคนเข้ารับราชการเช่นเดียวกับโรงเรียนมหาดเล็กหลวง ในกรุงเทพฯ โรงเรียนพรานหลวง เปิดสอนวิชาด้านโขน ดนตรีไทย ดนตรีฝรั่ง เพื่อผลิตศิลปินเข้ารับราชการในกรมมหรสพ

กล่าวได้ว่าโรงเรียนพรานหลวง ในพระบรมราชูปถัมภ์ เป็นโรงเรียนแรกที่มีการจัดการเรียนการสอนโขนควบคู่กับการเรียนการสอนวิชาสามัญ และมีความเทียบเท่ากับโรงเรียนอื่นๆ ที่ผลิตคนเข้ารับราชการในหน่วยงานต่างๆ ของประเทศ เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตแล้ว เมื่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ก็ทรงโปรดให้ยุบเลิกกรมมหรสพ และโรงเรียนพรานหลวงจนหมดสิ้น ดังที่ ธีรภัทร ทองนิ่ม (2555: 33-35) กล่าวว่า รัชกาลที่ 7 ก็ทรงโปรดให้ยุบกรมมหรสพเพราะทรงเห็นว่าสิ้นเปลืองพระราชทรัพย์จำนวนมิใช่น้อย มีการปลดข้าราชการศิลปินออกพร้อมทั้งลดอัตราเงินเดือนลงเสียบ้างเพื่อเป็นการลดงบประมาณให้สมดุลกัน แต่ต่อมาเมื่อมีความจำเป็นในราชการเกิดขึ้นก็ได้บรรจุศิลปินที่เคยออกราชการไปแล้วคือพระยานัฏกานุรักษ์ กลับเข้ามารับราชการใหม่โดยให้ไปอยู่ในกระทรวงวัง ทำหน้าที่เป็นผู้กำกับกรมปีพาทย์และโขนหลวง มีการนำเอากุลบุตรกุลธิดาเข้าฝึกหัดศิลปะทางโขนและละครขึ้นอีกครั้งหนึ่งและสามารถนำออกแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองในงานสำคัญๆ ที่เกียรติหลายครั้งหลายครา กรมมหรสพที่เคยเจริญในสมัยรัชกาลที่ 6 จึงได้กลับมีชีวิตขึ้นอีกครั้ง โดยมีฐานะเป็นกองสังกัดกระทรวงวัง และเมื่อมีการปรับปรุงกระทรวงวังอีกครั้งจึงได้มีการย้ายกรมมหรสพไปอยู่ในสังกัดของกรมศิลปากรตั้งแต่เดือนกรกฎาคม พ.ศ.2478 เป็นต้นมา

กรมศิลปากรได้จัดตั้งโรงเรียน “นาฏดุริยางคศาสตร์” ขึ้นเป็นครั้งแรกโดยเปิดทำการสอนเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2477 และเมื่อได้รับโอนกรมมหรสพมาจากกระทรวงวัง กรมศิลปากรจึงจัดตั้งกองดุริยางคศิลป์และกองโรงเรียนศิลปากร เพิ่มขึ้น โดยกองดุริยางคศิลป์มีหน้าที่เกี่ยวกับงานศิลปะของแผนกดุริยางค์ไทยและสากล ส่วนกองโรงเรียนมีหน้าที่ทางการเรียนการสอนและมีชื่อเฉพาะว่า “โรงเรียนแผนกนาฏดุริยางค์” ทำหน้าที่ฝึกหัดสั่งสอนศิลปะทางดนตรีปีพาทย์และละครระบำ ต่อมาใน พ.ศ.2485 กรมศิลปากรได้ปรับปรุงกองดุริยางคศิลป์ เป็นกองการสังคีตทางด้านโรงเรียนศิลปากร แผนกนาฏดุริยางค์ก็เปลี่ยนเป็น “โรงเรียนสังคีตศิลป์” สังกัดกองการสังคีต ซึ่งในตอนนั้นยังไม่มีฝึกหัดโขนขึ้นใหม่ คงมีศิลปินเก่าที่เหลืออยู่ประมาณ 10 กว่าคนเท่านั้น ไม่สามารถเล่นชุดใหญ่ได้ ประกอบกับแต่ละท่านก็มีอายุมากแล้วถ้าเกิดมีวาระการเกิดขึ้นก็คงจะจัดได้เพียงแต่ชุดเบ็ดเตล็ดเท่านั้น ครั้นใกล้สิ้นสุดสงครามโลก ในราว พ.ศ.2488 ได้มีการปรับปรุงโรงเรียนนี้อีกและเปลี่ยนชื่อเป็น “โรงเรียนนาฏศิลป์” โดยมีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. เพื่อเป็นสถานศึกษานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ของราชการ
2. เพื่อบำรุงรักษาไว้และเผยแพร่ นาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ประจำชาติไทย
3. เพื่อให้ศิลปินทางดนตรีและละครภายในประเทศมีฐานะเป็นที่นิยมยกย่องดังในนานาประเทศ

ซึ่งในตอนนั้นได้มีการฟื้นฟูการฝึกหัดโขนและการเล่นโขนอย่างรีบเร่งและจริงจัง ไม่ช้านักเรียนก็สามารถออกแสดงให้ประชาชนชมในโรงละครศิลปากรอีกหลายชุด ในปัจจุบันการจัดการเรียนการสอนโขน หน่วยงานหลักมีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการทำงานบำรุงรักษา และสืบทอดมรดกวัฒนธรรมของชาติขึ้นตรงกับกรมศิลปากรรัฐบาลและกระทรวงศึกษาธิการคือวิทยาลัยนาฏศิลป์(กรมศิลปากร.2544: 39)นอกจากนั้นยังได้จัดการศึกษาวิชานาฏศิลป์ไทยลงในหลักสูตรตามสถาบันการศึกษาต่างๆ ทั้ง มหาวิทยาลัยวิทยาลัยโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาโดยมีจุดมุ่งหมายที่จะฝึกอบรมศิลปะนิสัยของผู้เรียนให้รักและเห็นคุณค่าความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมไทยทางนาฏศิลป์เพื่อธำรงรักษาศิลปะอันเป็นเอกลักษณ์ของชาติสืบไป(กระทรวงศึกษาธิการ. 2534: 92)

2.1 การคัดเลือกผู้เรียนโขน

ทั้งนี้การเรียนและฝึกหัดโขนพบว่าเป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนและมีการวางแผนมาแต่โบราณ ดังเช่น อาคม สหายคม (2545: 37) ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ กรมศิลปากรได้กล่าวไว้ถึงวิธีการคัดเลือกผู้เรียนโขน - ละครว่าวิธีการเลือกเด็กหญิงเข้าเป็นละครครูผู้ใหญ่จะเริ่มตรวจดูใบหน้าคือเด็กคนนั้นจะต้องมีใบหน้ายาวหรือที่เรียกกันว่าใบหน้ารูปไข่คิ้วโก่งและมีขนคิ้วดกพอประมาณจมูกโด่งนัยน์ตาไม่พิการคือตาไม่เหล่นัยน์ตาไม่ส่อนัยน์ตาไม่เข้เป็นอันว่าใช้ได้ปากเป็นกระจับและริมฝีปาก

บางทั้งไม่พิการคือปากไม่แะจนเกินไปปากไม่เบี้ยวหรือมีแผลเป็นจนเห็นได้ชัดถึงปากจะหนาสักหน่อยก็พอใช้ได้คางไม่ป้านจนเกินไป คือต้องมีความยาวพอสมควรให้รับกับใบหน้าเป็นใช้ได้หูจะต้องไม่กางจนเกินไปและไม่บิดเบี้ยวหรือหึ่งงอเมื่อมองดูแล้วไม่น่าเกลียดก็เป็นอันว่าใช้ได้ ใบหน้าทั่วๆ ไปจะต้องเรียบหรือที่เรียกกันว่าเหมือนไข่ปอกคือผิวหน้าทั่วๆ ไป ใบหน้าต้องไม่มีตำหนิและมีทุกส่วนของใบหน้ารับกันเป็นอย่างดีขั้นต่อมาครูผู้ใหญ่ว่าจะตรวจที่ลำคอก็คือจะต้องเป็นคนที่มีช่วงคอยาวพอสมควรและคอจะต้องไม่พิการเช่นคอไม่พอกก็ใช้ได้หัวไหล่จะต้องผึ่งคือไม่เป็นคนไหล่ยกหรือไหล่งุ้มและหลังจะต้องไม่โก่งอกไม่แอ่นจนเกินไป ลำตัวกลมสมส่วนต่อไปก็ตรวจดูแขนจะต้องไม่สั้นหรือยาวจนเกินไปและไม่พิการ เช่นแขนคอกแขนลีบหรืออแขนไม่ได้ต้องมีสัดส่วนที่รับกับลำตัวและขาจึงจะใช้ได้ ต่อไปครูจะดูที่นิ้วทั้ง 5 นิ้วคือไม่หึ่งงอหรือเก้งงอไม่ได้พร้อมทั้งต้องมีครบทั้ง 5 นิ้ว แต่ละนิ้วจะต้องยาวสั้นให้ได้ระเบียบและกลมคล้ายลำเทียนเมื่อตั้งมือดูแล้วถ้านิ้วตกท้องนาศได้ก็ยิ่งดี คือนิ้วระหว่างข้อมีสองจะแอนออกมามากกว่าบางคน ต่อไปตรวจดูขาทั้งสองขาคือขาทั้งสองจะต้องไม่คดไม่โก่งเกหรือพิการแต่อย่างใดขาทั้งสองต้องเท่าๆ กันคือไม่สั้นข้างยาวข้างจึงจะใช้ได้สัดส่วนทั่วๆ ไปก็คือไม่สูงและไม่เตี้ยจนเกินไป รูปร่างสัดส่วนคนส่วนผิวนั้นไม่จำกัดว่าจะดำหรือขาว

จตุพร รัตนวราหะ (ม.ป.ป.: 1) ได้ระบุว่าตัวพระต้องมีรูปร่างสูงใหญ่ ช่วงลำตัวระหว่างส่วนบนและส่วนล่างต้องสมดุลกัน นิ้วมือยาวเรียวยาว ถ้าเป็นพระเล็ก เช่นพระลักษมณ์ต้องมีรูปร่างเล็กลงไปตามลำดับ พวกนาง ตัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างคล้ายพวกพระ สิ่งสำคัญอยู่ที่เลือกคนที่มีใบหน้านามและดูมีกิริยาทางอย่างหญิง พวกยักษ์ คัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างสูงใหญ่ ช่วงลำตัวระหว่างส่วนบนและส่วนล่างต้องสมดุลกัน นิ้วมือยาวเรียวยาว ไม่เน้นรูปหน้าเพราะต้องสวมหน้าโขน ถ้าเป็นยักษ์เล็ก เช่น อินทรชิต ต้องมีรูปร่างเล็กลงไปตามลำดับ พวกลิง คัดเลือกจากผู้ที่มีรูปร่างป้อมๆ ท่าทางหลุกหลิกคล่องแคล่ว มีรูปร่างช่วงลำตัวสั้น คอสั้น แขนและขาสั้นช่วง

สมกิจ ชนินทุทรวงศ์ (ม.ป.ป.: ออนไลน์) กล่าวถึงบทความสัมภาษณ์ของ ไพฑูรย์ เข้มแข็ง ผู้สอนโขนพระในวิทยาลัยนาฏศิลป์ ได้กล่าวว่า มีโอกาสได้เข้าร่วมทำการคัดเลือกนักเรียนที่จะเรียนเป็นโขนพระนั้น ระยะเวลาพบว่านักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกให้เรียนเป็นโขนพระมักจะหาผู้ที่มีใบหน้าเหมือนรูปโขนนั้นหาได้ยาก ดังนั้นเกณฑ์ในการคัดเลือกนักเรียนที่จะมาเรียนสาขาโขนพระ จึงต้องมีการปรับประยุกต์ เพื่อที่จะได้มีโอกาสเลือกผู้ที่จะมาเรียนในสาขาโขนพระได้มากขึ้น โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกดังต่อไปนี้ในขั้นต้นจะดูโครงสร้างของนักเรียนโดยภาพรวมก่อนว่ามีรูปร่างลักษณะพอที่จะเป็นโขนตัวพระได้หรือไม่กล่าวคือ จะต้องพิจารณาจากรูปร่างสูงโปร่งเป็นสำคัญ ส่วนรูปร่างของใบหน้านั้นจะพิจารณาโดยวิธีคำนึงถึงนักเรียนที่มีรูปหน้าเหมาะสมกับเครื่องประดับบนศีรษะคือชฎา หรือไม่ส่วนสีผิวของนักเรียนที่ได้รับการคัดเลือกจะต้องไม่คล้ำจนเกินไปและนายไพฑูรย์ ก็ได้แสดงความคิดเห็นอีกว่าจากประสบการณ์ของนายไพฑูรย์ เข้มแข็งเมื่อแรกเริ่มเข้าเรียนที่โรงเรียนนาฏศิลป์ เมื่อปี พ.ศ. 2505

วิธีการคัดเลือกแตกต่างไปจากวิธีการคัดเลือกในปัจจุบันคือ วิธีการคัดเลือกในสมัยนั้นแต่ละสาขาจะใช้วิธีการสอบถามความสมัครใจของผู้เรียนว่าอยากจะเรียนในสาขาใด ซึ่งได้แก่ สาขาโขนพระโขนยักษ และโขนลิง มิได้ใช้เกณฑ์คัดเลือกดังในวิธีปัจจุบันซึ่งใช้วิธีการคัดเลือกจากรูปร่างและลักษณะของนักเรียนอย่างไรก็ตามวิธีการคัดเลือกโดยการสอบถามความสมัครใจของผู้เรียนนั้นครูก็ยังคงใช้เกณฑ์การคัดเลือกโดยดูจากใบหน้าและรูปร่างประกอบกับความสมัครใจของผู้เรียนด้วยเหมือนกัน นักเรียนบางคนที่มีสมัครใจเลือกเรียนสาขาโขนพระแต่ถ้าหากรูปร่าง และหน้าตาไม่เอื้ออำนวยที่จะให้เรียนโขนพระได้ครูก็จะแนะนำให้เลือกเรียนสาขาโขนยักษ หรือโขนลิงแทนเพื่อความเหมาะสมกับลักษณะของนักเรียนในการคัดเลือกไม่ว่าจะเป็นวิธีการใดก็ตามกล่าวคือ คัดเลือกด้วยความสมัครใจหรือคัดเลือกโดยครูเป็นผู้เลือกเองก็ย่อมมีทั้งข้อดีและข้อเสียเหมือนกัน ในลักษณะการคัดเลือกด้วยความสมัครใจข้อดีคือนักเรียนจะเรียนด้วยใจรัก และสามารถเรียนได้ตลอดรอดฝั่งจนกระทั่งจบหลักสูตร ข้อเสียคือ รูปร่างของนักเรียนบางคนไม่เหมาะสมที่จะเรียนสาขาโขนพระ อันเนื่องมาจากเตี้ยเกินไปบ้าง สูงเกินไปบ้าง อ้วนเกินไปบ้างหรือมีพฤติกรรมค่อนข้างไปทางความเป็นผู้หญิง สิ่งเหล่านี้ล้วนแล้วแต่เป็นอุปสรรคของการเรียนโขนพระ แต่เนื่องจากมีใจรัก จึงทำให้สามารถเรียนได้

ไพโรจน์ ทองคำสุก (2553: 213) กล่าวถึงการคัดเลือกลักษณะผู้เรียนตัวลิงว่าเด็กผู้ชายที่มีรูปร่างท้วมสูงหรือเตี้ยก็ได้ลำคอสั้นท่าทางคล่องแคล่วว่องไวมือเท้าไม่ใหญ่นักมีร่างกายแข็งแรงส่วนตัวยักษก็มีลักษณะการคัดเลือกเหมือนตัวพระแต่ให้มีลักษณะสูงใหญ่กว่าและไม่เน้นรูปร่างหน้า

1

2

3

4

ภาพประกอบ 23 ลักษณะรูปร่างในการเรียน 1.โขน-ละคร ตัวพระ 2.นาง 3.ยักษ และ 4.ลิง

2.2 กระบวนการเรียนโยน

จตุพร รัตนวราหะ (ม.ป.ป.: 1) ได้ระบุว่า เมื่อครูคัดเลือกนักเรียนแล้ว เมื่อถึงวันพฤหัสบดี ซึ่งถือกันว่าเป็นวันครูก็ทำพิธีมอบตัวให้ครู นักเรียนจะต้องมีดอกไม้ม้วนเพียนเป็นเครื่องสักการะอย่างสังเขป แล้วเข้าไปพร้อมกันเคารพครูผู้ใหญ่ทอบดอกไม้ม้วนเพียนให้ท่าน สมมติว่าดอกไม้ม้วนเพียนนั้นเป็นตัวของนักเรียน เมื่อครูผู้ใหญ่รับดอกไม้ม้วนเพียนไว้แล้วก็นำไปสู่ที่สักการะ ทำความเคารพบูชาอุทิศถึงครูบาอาจารย์ของท่านที่ยังมีชีวิตอยู่และล่วงลับไปแล้วอีกต่อหนึ่ง แล้วก็เริ่มมาจับทำให้บรรดานักเรียนเป็นปฐมฤกษ์ ต่อจากนั้นก็มอบบรรดานักเรียนแจกจ่ายให้ครูผู้ช่วยรับไปฝึกหัดกันแต่ละฝ่าย พวกพระก็มอบให้ครูพระรับไปฝึกหัด พวกนางก็มอบให้ครูนางรับไปฝึกหัด พวกยักษ์ก็มอบให้ครูยักษ์รับไปฝึกหัด และพวกลิงก็มอบให้ครูลิงรับไปฝึกหัด หลักใหญ่ในการฝึกเบื้องต้นที่ตรงกัน มีอยู่ 4-5 ประการ ได้แก่ ตบเข้า ถองสะเฆว เต้นเสา ถีบเหลี่ยม ฉึกขา หกคะเมน

ธนิต อยู่โพธิ์ (2511: 111-118) ได้รวบรวมหลักใหญ่ในการฝึกหัดโยนเบื้องต้นไว้ดังนี้

1. ตบเข้า คือ ให้นักเรียนนั่งพับเพียบเข้าแถวบนพื้นราบ ตั้งลำตัวและส่วนศีรษะให้ตรง เรียกว่า ออกผายไหล่ผึ่ง แขนฝ่ามือทั้งสองข้างวางคว่ำลงให้ฝ่ามือประทับลงตรงเข้า แล้วยกฝ่ามือขวาขึ้นอยู่ระดับอกของตน และเมื่อตบฝ่ามือขวาลงไป ให้ฝ่ามือลงตรงวงเข่า นับ 1 แล้วให้ฝ่ามือขึ้นไว้ระดับอกของตนอีก แล้วตบลงไป นับ 1 พร้อมกับตบฝ่ามือซ้ายลงไปในับ 2 แล้วยกฝ่ามือขวาตบลงไป นับ 3 แล้วเริ่มใหม่ โดยยกมือซ้ายตบลงไป นับ 1 พร้อมกับยกมือขวาแล้วตบลงไป นับ 2 พร้อมกับยกมือซ้ายตบลงไป นับ 3 สลับกันไปอย่างนี้จนกว่าจะพร้อมกันและมีจังหวะสม่ำเสมอ บางคราวครูจัดให้นักเรียนนั่ง 2 แถว หันหน้าเข้าหากัน ให้ตบแข่งและเลียนกันไป นักเรียนต้องหัดตบเข้านี้เป็นเวลานานๆ วันละหลายๆ พักและหัดอยู่หลายวัน วิธีนี้เป็นการฝึกหัดประสาทของนักเรียนให้เริ่มรู้จักจังหวะดนตรีและเคยชินไปแต่แรก อย่างที่เรียกว่า การแสดงประกอบดนตรี (Musicality) ในการหัดนาฏศิลป์ของตะวันตก นักเรียนจะได้ทำจังหวะถูกต้อง เพราะจังหวะนี้เป็นหลักสำคัญในวิทยาการของศิลปะโดยทั่วไป

2. ถองสะเฆว คือ ให้นักเรียนนั่งพับเพียบเข้าแถวบนพื้นราบ ตั้งลำตัวตรง แล้วยกฝ่ามือ เบะแขนทั้งสองข้างให้ได้เส้นขนานกันกับสีข้างของตน งอข้อศอกยกกำมือขึ้นและหันหน้ากำมือทั้งสองมาทางไหล่ตนเอง กระแทกศอกขวาเข้ากับสะเฆวขวา และพร้อมกันนั้นให้ยกคอ เบนศีรษะไปทางบ่าซ้าย สลับกันไปมาอย่างนี้ให้ได้จังหวะและถูกต้องพร้อมกัน ถองสะเฆวนี้ พวกครูอาจารย์เรียกเป็นคำที่หมายรู้กันง่ายๆ ว่า กะทอกเฆว วิธีถองสะเฆวเป็นการหัดให้นักเรียนเริ่มรู้จักวิธียกเอียงลำตัวด้วยยกคอยกไหล่และโยกหน้าได้คล่องแคล่ว เพื่ออวัยวะร่างกายตอนบนจะได้อ่อนไหวไปได้ตามต้องการ อย่างที่เรียกกันแบบตะวันตกว่า ความยืดหยุ่น (Flexibility) ซึ่งเป็นหลักสำคัญในนาฏศิลป์ของไทยอีกประการหนึ่ง

3. เต้นเสา คือ จัดให้นักเรียนผู้ฝึกหัดโยน เว้นแต่ผู้เป็นนาง ยืนเข้าแถวหันหน้าตามไปทางทิศเดียวกันนักเรียนคนอยู่หัวแถว ยืนหันหน้าตรงกับต้นเสาดันใดต้นหนึ่งแล้วคนต่อๆ มา ก็ยืนเข้าแถวต่อตรงกันไป หันหน้าตามไปทางหลักของคนหน้า ไว้ระยะห่างจากกันราว 1 ศอก คนยืนหัวแถวใช้มือแตะกับเสาโรงฝึก ทั้งสองมือให้ทาบฝ่ามือไว้ที่เสา ให้น้ำหนักอยู่ที่นิ้วมือตอนปลาย คนต่อๆ มาก็คือใช้มือทั้งสองมือจับที่สะเอวของคนหน้า ต่อกันเป็นแถวตรง แล้วทุกคนย่อขา แบะเข้าทั้งสองข้างออกไปทางซ้ายและทางขวาให้ได้ฉาก แล้วพร้อมกันยกเท้าเดินท่าที่เรียกว่า ตะลิกตีก ก่อน แล้วยกเท้าซ้ายขึ้นรอไว้พอได้จังหวะก็กระโดดเท้าลงไปบนพื้น เมื่อกระโดดเท้าซ้ายลงไปกับพื้นนั้น ให้เปลี่ยนยกขาขวาขึ้นพร้อมกับกระโดดขาขวาไป ก็ให้เปลี่ยนยกขาซ้าย สลับกันไปอย่างนี้ให้พร้อมกัน และนับ 1 2 3 ... ไปด้วย ฝ่าเท้ากระโดดลงพื้นครั้งหนึ่งนับเป็น 1 ทิววิธีเดินเสานี้ เป็นการฝึกเท้าและฝึกขาของนักเรียน ให้รู้จักใช้อวัยวะท่อนล่างให้คงที่ เป็นการซ้อมกำลังให้อยู่ตัวเพื่อมิให้เหน็ดเหนื่อยในเวลาแสดงจริง และยังเป็นการช่วยฝึกหัดให้นักเรียนกระโดดฝ่าเท้าทุกส่วนให้ลงกับพื้นโดยพร้อมกันและมีน้ำหนักเท่ากัน มิใช่ตอนสั้นเท้าลงถึงพื้นก่อน หรือมีน้ำหนักมากกว่าปลายเท้าหรือปลายเท้าลงถึงพื้นก่อน หรือมีน้ำหนักมากกว่าสั้นเท้า และหัดใช้จังหวะเท้าในการเดินให้สม่ำเสมอ อันเป็นหลักสำคัญประการหนึ่งของศิลปะประเภทนี้

4. ถีบเหลี่ยม คือ การดัดส่วนขาสำหรับผู้ฝึกหัดเป็นพระ ยักษ์และลิง โดยจัดนักเรียนครั้งละหนึ่งคน ให้ยืนเอาหลังยันเข้ากับเสาหรือผนังแล้วย่อขา แบะเข้าทั้งสองข้างตรงออกไป เข้าซ้ายแบะออกไปทางซ้าย เข้าขวาแบะออกไปทางขวา จนส่วนโค้งของเข่าเป็นมุมฉาก ถ้าย่อไม่ลงครูก็จะช่วยดัดและกดลงให้ทีละน้อยๆ จนย่อได้ระดับ พอครูเห็นเข่าของนักเรียนได้ระดับเป็นมุมฉากแล้ว ตัวครูเองก็จะนั่งลงก้นติดกับพื้น ยกขาทั้งสองของตนขึ้นเอาฝ่าเท้ายันที่หน้าขาของนักเรียนตรงหัวเข่าด้านใน แล้วค่อยๆ โน้มถีบเข่าของนักเรียนให้ค่อยๆ แบะออกไปทางเบื้องหลังทีละน้อยๆ จนเข่าของนักเรียนแบะออกได้เส้นขนานกับแนวไหล่ของตนเอง ครูเอาฝ่ามือของตนดันหน้าอกของนักเรียนไว้ให้ตั้งตัวตรง มิให้หน้าอกชะงักออกมาทางข้างหน้า นั่งไว้สักครู่หนึ่งแล้วให้นักเรียนเอี้ยวตัวไปทางขวาและทางซ้ายหลายครั้ง เพื่อให้เส้นยืดและดัดทรงไปได้ด้วยในตัว สำหรับผู้ฝึกหัดเป็นยักษ์และเป็นลิงต้องย่อให้ได้เหลี่ยมตรง ส่วนผู้ฝึกเป็นตัวพระนั้นย่อโดยตั้งส้นเท้ากรอมเข้าหากันเล็กน้อย เมื่อเสร็จถีบเหลี่ยมแล้วครูให้นักเรียนสลัดขาของตนเองให้หายปวดเมื่อยและยกขากระดก เรื่องถีบเหลี่ยม เป็นการหัดบังคับและควบคุมอวัยวะร่างกายให้อยู่ในท่าที่ต้องการ กับชวงขาช่วงแขนและอกมีระดับที่คงที่

5. ฉีกขาสำหรับผู้ฝึกหัดเป็นลิงโดยเฉพาะ วิธีฝึกคือ ให้นักเรียนฉีกขา เขยียดถ่างขึ้นตรงออกไปทางซ้ายทางขวาทั้งสองข้าง ให้ก้นนั่งราบกับพื้น เขยียดปลายเท้าขึ้นตรงออกไป ถ้านักเรียนไม่สามารถจะนั่งลงได้ราบจนก้นถึงพื้น ครูจะต้องช่วยค่อยๆ จับขานักเรียนเขยียดถ่างออกไปและช่วยกดบ่าบ้าง กดต้นขาบ้างให้ระดับก้นลดลงทีละน้อยๆ จนถึงพื้นราบได้ แล้วครูก็นั่งเอา 2 เท้ายันเข้านักเรียน

ทั้งสองข้างให้เบะถ่างตรงออกไปจนได้เส้นขนานและเอามือของตัวเองยันอกนักเรียนไว้ให้ตั้งตัวตรง หลังติดเสาหรือผนังสักครู่หนึ่ง แล้วให้นักเรียนเอี้ยวตัวไปทางซ้ายและขวาหลายครั้ง เมื่อเสร็จแล้วให้นักเรียนลุกขึ้นสลับขาของตนเองให้หายปวดเมื่อยและยกขากระโดด วิธีฝึกขานี้เป็นการช่วยให้สามารถใช้ลำขาได้ตามต้องการ เมื่อแสดงท่าทางโลดโผนก็สามารถทำได้โดยไม่เป็นการทำลายสุขภาพของตน วิธีถีบเหลี่ยมและฝึกขาตั้งกล่าวนี้นี้ใช้สำหรับผู้ฝึกหัดเป็นพระ ยักษ์และลิง ส่วนผู้ฝึกหัดเป็นนาง มีวิธีถีบเหลี่ยมเป็นอีกอย่างหนึ่งต่างหาก การถีบเหลี่ยมและฝึกขานี้ถ้าครูเห็นว่านักเรียนบางคนมีลำข้อแข็ง ขาแก่งก้างโครงกระดูกแข็งมากจะถีบเหลี่ยมและฝึกขาตั้งกล่าวนั้นให้ลู่ว่งตลอดไปในวันสองวันมิได้ เพราะจะทำให้นักเรียนได้รับการบอบช้ำมากเกินไป ครูต้องคอยถีบให้วันละเล็กน้อย จนกว่าจะถีบเหลี่ยมและฝึกขาได้ดีดังประสงค์ แต่เด็กบางคนก็กระดูกอ่อนลำข้อและขาเหมาะแก่การถีบเหลี่ยมและฝึกขาได้สะดวก การถีบเหลี่ยมและฝึกขาตั้งกล่าวนี้นี้ก็เพื่อให้นักเรียนผู้ฝึกหัดยืน หรือย่อได้ทรวดทรงของเหลี่ยม มีส่วนสัดงดงามคล่องแคล่วในเวลาเล่นเวลาแสดง จะยืน หรือย่อ หรือโลดเต้นก็ได้ท่าทางเหมาะสมไม่ขัดเขิน หรือมองดูเกะกะขัดนัยน์ตาผู้ดู

6. หกคะเมน เริ่มด้วยหัดให้นักเรียนเอาฝ่ามือทั้งสองของตบยันกับพื้น แล้วหกหัวเขาทำทั้งสองตั้งพิงกับผนัง ต่อจากนั้น ครูช่วยเอาเขนของครูคานกลางหลังนักเรียน แล้วให้นักเรียนตั้งเท้าของตนให้มั่นกับพื้น แล้วหงายหลังเอาฝ่ามือทั้งสองยันลงกับพื้น พอนักเรียนทำได้เองแล้ว ครูก็ไม่ต้องช่วย ต่อจากนั้นก็ให้นักเรียนค่อยๆ หกเท้าทั้งสองของตนขึ้นไปในอากาศและให้หัดท่าของตนเองอย่างนั้นต่อไป จนสามารถหกม้วนติดต่อกันไปได้หลายๆ ทอด หรือหัดให้นักเรียน 2 คน ต่างคนกลับศีรษะหันหน้าเข้าหากัน กอดสะเอวของกันและกัน ให้ศีรษะของแต่ละคนอยู่ระหว่างขาของกันและกัน แล้วหกหมุนไปตามพื้น ครูก็ช่วยให้นักหมุนไปจนเด็กทำได้คล่องแคล่ว ท่าหกคะเมนเหล่านี้มีชื่อเรียกต่างกันอยู่ 3 อย่างดังนี้

1. หกคะเมนหงายไปข้างหลัง มีชื่อเรียกว่า “ตีสั่งกาหกม้วน”
2. หกคะเมนไปข้างหน้า มีชื่อเรียกว่า “อันธพาล”
3. หกคะเมนหมุนไปข้างๆ มีชื่อเรียกว่า “พาสุนทริน”

ทั้งนี้ เป็นการหัดให้อวัยวะร่างกายมีความเคลื่อนไหวพลิกแพลงได้คล่องแคล่วว่องไว แต่หกคะเมนตีสั่งกาตั้งกล่าวนี้นี้ถ้าจะให้โลดโผนหน้าดู จำเป็นต้องฝึกฝนทางพลศึกษาด้วยซึ่งระยะหลังมานี้ทางโรงเรียนนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ได้ฝึกฝนนักเรียนศิลป์นาฏให้หัดเล่นพลศึกษาและหัดกายกรรมผสมกับท่าโขนให้สอดคล้องกัน เพื่อความงดงามของศิลปะประเภทนี้

เมื่อได้ผ่านการฝึกหัดเบื้องต้นเหล่านี้ไปแล้ว ต่อไปก็ฝึก “แม่ท่า” ตอนนี้นักเรียนมาก ครูแต่ละฝ่ายจะต้องมอบนักเรียนให้ครูผู้ช่วยรับไปฝึกหัดแยกกัน ครูคนหนึ่งต่อนักเรียน 1 คน หรือ 2-3 คน แล้วครูเหล่านั้นก็ต้องทำท่าเด่นรำให้นักเรียนของตนดูด้วย และช่วยจับมือ จับขา กดไหล่ เปิดหน้า ให้

นักเรียนของตนทำให้ถูกเป็นท่าๆ ไป ในขณะที่เมื่อฝึกหัด “แม่ท่า” อยู่ นั่นถ้าครูเห็นว่าเหลี่ยมของนักเรียนคนใดยังไม่งาม ก็ช่วยถีบเหลี่ยมให้อีก จังหวะของนักเรียนคนใดยังไม่ถูกต้องสม่ำเสมอ ก็ให้ตบเข้าไปอีกหรือยกไหล่ยกคอยังไม่งามก็ให้ถองสะเอวไปอีก แต่ที่ขาดไม่ได้ก็คือเต้นเสา การเต้นเสานี้ นอกจากเป็นการฝึกหัดแล้ว ในสมัยก่อนยังใช้เป็นวิธีลงโทษนักเรียนอีกด้วย เช่น ลงโทษให้เต้นเสานับไปตั้ง 400-500 ครั้ง หรือกว่านั้น

ต่อจากนั้นพวกที่หัดพระและนางก็จะเริ่มหัดรำเพลง (อย่างนักเรียนหญิงหัดระบำและละครคน) ส่วนพวกที่หัดยักษ์และลิง เมื่อเริ่มหัด “แม่ท่า” แล้วก็หัดท่าพลิกแพลงหรือที่เรียกว่า “สรว้อยท่า” ซึ่งมีลวดลายวิจิตรพิสดาร ต่อจากนั้นก็หัดเต้นและรำเข้ากับจังหวะดนตรีจนกว่าจะออกแสดงเข้าชุดกันได้ ต้องใช้เวลาฝึกหัดนับเป็นเวลาแรมปี เว้นเสียแต่จะเป็นผู้มีอุปนิสัยในศิลปะทางนี้ แต่ถ้าจะให้เต้นรำได้เป็นอย่างดี จะต้องใช้เวลาฝึกหัดเพิ่มขึ้นอีกจนมีความชำนาญเพียงพอ จึงจะสามารถแสดงท่าออกมาได้งดงามตามภาษานาฏศิลป์

ในปี พ.ศ. 2478 โรงเรียนนาฏศิลป์ ได้มีการจัดทำหลักสูตรบรรจุเนื้อหาวิชาที่จะสอนให้แก่ผู้เรียน โดยกำหนดเนื้อหาวิชาในแต่ละชั้นปี เพื่อให้เกิดความเหมาะสมในแต่ละระดับของผู้เรียน และเริ่มใช้หลักสูตรในปี พ.ศ. 2490 (อาคม สายา. 2525: 55)

3. เอกสารเกี่ยวกับโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร

โรงเรียนระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น

โรงเรียนรัฐบาล

- โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต
- โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 2
- โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากรุงเทพมหานคร
- โรงเรียนสังกัดกรุงเทพมหานคร
- โรงเรียนสังกัดมหาวิทยาลัย
- โรงเรียนสังกัดเอกชน
- โรงเรียนสามัญศึกษา
- โรงเรียนนานาชาติ

3.1 ประวัติโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

โรงเรียนนี้เป็นโรงเรียนรัฐบาล เดิมสังกัดกองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษา ตั้งอยู่ในบริเวณโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง เลขที่ 176 ถนนประสานมิตร อำเภอพระโขนง จังหวัดพระนคร (ปัจจุบัน คือ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ถนนสุขุมวิท ซอยสุขุมวิท 23 แขวงคลองตันเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร)

รหัสไปรษณีย์ 10110 ตามประกาศของกระทรวงศึกษาธิการ ลงวันที่ 3 กรกฎาคม พ.ศ. 2495 โรงเรียนนี้เปิดสอนวันแรกเมื่อวันที่ 1 กรกฎาคม 2495 มีอาคาร 2 หลัง เป็นอาคารเรียน 1 หลัง รับนักเรียนเข้าเรียนมัธยม 1 จำนวน 64 คน และเปิดสอนชั้นสูงขึ้น ปีละชั้นตามลำดับ

พ.ศ.2497 โรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูง ประสานมิตรได้รับการยกฐานะโรงเรียนฝึกหัดครูชั้นสูงขึ้นเป็นวิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร ตาม พ.ร.บ. วิทยาลัยวิชาการศึกษา โรงเรียนประสานมิตรจึงเปลี่ยนเป็นโรงเรียนมัธยมสาธิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร เรียกย่อว่า ม.วศ.

พ.ศ.2508 โรงเรียนได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารพร้อมกัน 5 หลัง สร้างแล้วเสร็จในปี พ.ศ.2509

พ.ศ.2509 กระทรวงศึกษาธิการ ได้อนุมัติให้โรงเรียนมัธยมสาธิต เป็น "โรงเรียนมัธยมแบบประสม" แห่งแรกของกรุงเทพมหานคร เปิดสอนวิชาการต่างๆ หลายสายวิชา ตามความต้องการของผู้เรียน ผู้เรียนมีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัด ความสามารถ และความพอใจ ผลการเรียนการสอน "มัธยมแบบประสม" นี้ ทำให้กระทรวงศึกษาธิการหันมาสนใจจัดตั้งโรงเรียนมัธยมแบบประสมทั้งในกรุงเทพมหานคร (ที่โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย) และต่างจังหวัดอีกเกือบ 50 โรงเรียน ทดลองวิธีการอยู่เกือบ 10 ปี จึงได้มีการเปลี่ยนแปลงระบบการศึกษาระดับมัธยมครั้งใหญ่ คือ หลักสูตรมัธยมศึกษาพุทธศักราช 2521

วันที่ 15 มกราคม 2517 คณะรัฐมนตรีให้ยกฐานะวิทยาลัยวิชาการศึกษา เป็นมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ และประกาศในราชกิจจานุเบกษาเมื่อวันที่ 28 มิถุนายน 2517 ดังนั้น โรงเรียนสาธิตแห่งนี้เปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒใช้ชื่อย่อว่า ม.มศว.ตามชื่อย่อของมหาวิทยาลัยและให้รูปแบบของตรามหาวิทยาลัยเป็นตราของโรงเรียน

วันที่ 16 กรกฎาคม 2534 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประกาศรวมโรงเรียนประถมสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และมัธยมสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เป็นโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร

วันที่ 30 พฤษภาคม 2538 ผู้บริหารมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประกาศให้แยกการบริหารโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร เป็นฝ่ายมัธยม และฝ่ายประถม โดยให้มี ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) และผู้อำนวยการ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) เป็นผู้บริหารงานของแต่ละโรงเรียน

พ.ศ.2539 ทางโรงเรียนได้รับงบประมาณก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์ 8 ชั้น พื้นที่ 16,000 ตารางเมตร งบประมาณค่าก่อสร้าง 140 ล้านบาท เป็นเงินที่ได้รับการจัดสรรจากสำนักงานงบประมาณ 110 ล้านบาท และทางโรงเรียนหาสมทบอีก 30 ล้านบาท

จัดพิธีวางศิลาฤกษ์เมื่อวันที่ 8 ตุลาคม 2539 โดยสมเด็จพระพุฒาจารย์เจ้าอาวาสวัดสระเกษ กรุงเทพมหานคร เป็นองค์ประธานในพิธีวางศิลาฤกษ์ และในการก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์หลังนี้ต้องรื้ออาคารเดิมออก 3 หลัง คือ อาคาร 3 อาคาร 4 และอาคารพยาบาล เมื่อก่อสร้างอาคารอเนกประสงค์หลังนี้แล้วเสร็จจะต้องรื้ออาคาร 1 ออก เพื่อปรับปรุงสภาพภูมิสถาปัตย์ให้สวยงามร่มรื่น

พ.ศ.2544 สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จมาเป็นประธานในพิธีเปิดอาคารอเนกประสงค์ 8 ชั้น ซึ่งได้ชื่อจากการประกวดโดยศิษย์เก่าและศิษย์ปัจจุบันว่า “อาคารวิทยวิโรฒ” และทรงแสดงปาฐกถาเรื่อง “การศึกษาของผู้ด้อยโอกาส” ณ ห้องสมุด เมื่อวันที่ 12 พฤศจิกายน 2554

พ.ศ.2545 ทำพิธีเททองหล่อพระพุทธรูปประจำโรงเรียน “พระพุทธรูปมงคลสาธุชนอภิวาหน” และพระพุทธรูปญาณ เจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร บรรจุพระบรมสารีริกธาตุ ที่ได้รับพระราชทานจากสมเด็จพระสังฆราช ที่พระเกษ และทำพิธีเบิกพระเนตร เมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2545

พ.ศ.2548 โรงเรียนได้รับงบประมาณจากสำนักงานงบประมาณ เป็นเงินประมาณ 125.95 ล้านบาท เพื่อสร้างอาคารปฏิบัติการเทคโนโลยีและนวัตกรรมการเรียนรู้ เป็นอาคารรูปตัว L โดยส่วนหน้ามี 4 ชั้น ส่วนหลังมี 9 ชั้น โรงเรียนจึงดำเนินการรื้ออาคารโรงอาหารและโรงฝึกพลศึกษาออก การก่อสร้างสิ้นสุดในเดือนธันวาคม 2550 รวมค่าก่อสร้างทั้งสิ้นประมาณ 174 ล้านบาท

พ.ศ.2551 โรงเรียนได้รับพระราชทานนามอาคารหลังใหม่ จากพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว โดยมีหนังสือจากสำนักงานเลขาธิการพระบรมมหาราชวัง ให้ใช้ชื่อ “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550” โดยมีตราสัญลักษณ์งานเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในโอกาสสมหามงคลเฉลิมพระชนมพรรษา 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550 เมื่อวันที่ 18 เมษายน 2551

พ.ศ.2553 โรงเรียนได้เปิดหลักสูตรนานาชาติ สาขิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เปิดสอนนักเรียนชั้นปีที่ 8-13 (Year 8-13) ซึ่งการเรียนการสอนใช้หลักสูตร IGCSE ของประเทศอังกฤษ

พ.ศ.2554 โรงเรียนได้เปิดศูนย์ต้นแบบพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษ โดยในปีแรกนี้รับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 10 คน เข้าเรียนร่วมกับนักเรียนปกติและแยกเรียนในบางวิชาตามศักยภาพของแต่ละคน ซึ่งโครงการนี้จะเป็นต้นแบบให้แก่โรงเรียนอื่นๆ ที่มีนักเรียนที่มีความต้องการพิเศษอยู่ในโรงเรียน

พ.ศ.2555 โรงเรียนได้รับพระราชทานชื่อศูนย์ต้นแบบพัฒนาศักยภาพเด็กที่มีความต้องการพิเศษ จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีหนังสือจากสำนักงานเลขาธิการสวนจิตรลดา พระราชทานชื่อศูนย์ดังกล่าวว่า “ศักยวิโรฒ” เมื่อวันที่ 24 กรกฎาคม 2555 และสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จพระราชดำเนินทรงเปิด “อาคารเฉลิมพระเกียรติ 80 พรรษา 5 ธันวาคม 2550” และทรงเปิด “ศูนย์ศักยวิโรฒ” เมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2555

ปัจจุบันโรงเรียนมีพื้นที่ประมาณ 13 ไร่ 3 งาน ได้เปิดทำการสอน หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน และหลักสูตรนานาชาติ เปิดสอนตั้งแต่ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

คุณลักษณะของนักเรียน

“รอบรู้วิชาการ ชำนาญเทคโนโลยี มีวินัยและคุณธรรม เป็นแกนนำสังคม”

ปรัชญา

ศึกษา วิรุฬหิ สมปตฺตา

การศึกษา คือ ความเจริญงอกงาม

EDUCATION IS GROWTH

วิสัยทัศน์

เป็นองค์กรต้นแบบการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมุ่งสร้างนวัตกรรมบนฐานการวิจัย เพื่อสังคมอย่างยั่งยืน

พันธกิจ

1. จัดการศึกษาเพื่อผลิตเยาวชนให้มีคุณภาพตามศักยภาพเฉพาะตน และมีคุณธรรมด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลาย
2. สร้างสรรค์งานวิจัยและนวัตกรรมที่มีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง เพื่อร่วมผลิตบัณฑิตและพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาให้เป็นครูมืออาชีพ
3. บริการวิชาการและแหล่งเรียนรู้ของสังคมอย่างต่อเนื่อง
4. สร้างองค์ความรู้ในการทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรมร่วมกับชุมชนอย่างยั่งยืน
5. พัฒนาระบบบริหารที่มีคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล

นโยบาย

1. ด้านการพัฒนาศักยภาพเฉพาะตนของเยาวชนส่งเสริม และสนับสนุนเยาวชนด้วยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อพัฒนา ความรู้ ความสามารถ ความสนใจ เจตคติ ให้เต็มตามศักยภาพเฉพาะตน
2. ด้านการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมเพื่อพัฒนาสังคมส่งเสริม และปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมอย่างต่อเนื่องให้เยาวชนมีความประพฤติดี มีระเบียบวินัย มีความเป็นผู้นำ มีจิตสำนึกสาธารณะ มีเจตคติที่ดีต่อตนเอง ครอบครัว สถานศึกษา และสังคมอย่างยั่งยืน
3. ด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาส่งเสริม และสนับสนุนให้บุคลากรศึกษาค้นคว้า ทดลอง ในการสร้างองค์ความรู้และพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาที่มีคุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาของประเทศอย่างยั่งยืน

4. ด้านการพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาอย่างมืออาชีพส่งเสริมและพัฒนาบุคลากรของโรงเรียน บัณฑิต และบุคลากรทางการศึกษาทั่วไปให้มีศักยภาพ และเป็นต้นแบบในการจัดการเรียนรู้

5. ด้านการบริการวิชาการเพื่อสังคมส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนารูปแบบการให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องและตอบสนองความต้องการของชุมชนทางการศึกษาด้วยองค์ความรู้ และนวัตกรรมที่เป็นต้นแบบของการจัดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

6. ด้านสืบสานศิลปวัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทยส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาการจัดกิจกรรมบูรณาการการเรียนรู้ ด้านศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทยร่วมกับชุมชน เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึก สืบสาน สร้างสรรค์ ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาไทยอย่างยั่งยืน

7. ด้านการบริหารจัดการส่งเสริมสนับสนุน และพัฒนาระบบการบริหารจัดการให้มีความมั่นคงเกิดความคล่องตัวต่อการปฏิบัติงานการติดตามและการประเมินผล ตามหลักธรรมาภิบาล โดยใช้เครื่องมือทางการบริหารและเทคโนโลยีสารสนเทศ

8. ด้านการประกันคุณภาพการศึกษาส่งเสริมสนับสนุนและพัฒนาระบบและบุคลากร ให้มีวัฒนธรรมการปฏิบัติงาน เพื่อส่งเสริมการประกันคุณภาพการศึกษา ตามมาตรฐานสากล

มาตรฐาน

มาตรฐานด้านผลผลิต

1. ผู้เรียนมีทักษะด้านการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ แก้ปัญหาและจัดการอย่างเป็นระบบ รู้วิธีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่างๆ

2. ผู้เรียนมีความรู้และมีทักษะด้านวิชาการได้มาตรฐานทางการศึกษาเป็นที่ยอมรับของสังคมและเพียงพอต่อการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองหรือศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น

3. ผู้เรียนมีความรู้ มีทักษะในการใช้ภาษาไทย ภาษาต่างประเทศอื่นๆ และเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อการติดต่อสื่อสาร

4. ผู้เรียนมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลในสังคมแห่งการเรียนรู้ และรู้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยี และไม่ตกเป็นทาสของอบายมุขทั้งหมด

5. ผู้เรียนมีทักษะทางด้านการกีฬา นันทนาการ และดูแลรักษาสุขภาพอนามัยอย่างสม่ำเสมอ

6. ผู้เรียนมีศักยภาพในการสร้างสรรค์ผลงานทางด้านศิลปวัฒนธรรม และภูมิปัญญาเป็นที่ยอมรับของสังคม

7. ผู้เรียนมีวินัย คุณธรรม จริยธรรม มีความเป็นผู้นำและมีจิตสำนึกสาธารณะ

8. ผู้เรียนมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ มีทักษะทางสังคม สามารถอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

9. ผู้เรียนมีพฤติกรรมในการดำรงชีวิตบนพื้นฐานของการเคารพสิทธิมนุษยชนตามวิถีประชาธิปไตย

10. ผู้เรียนเกิดองค์ความรู้และนวัตกรรมที่เป็นต้นแบบในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน

11. บุคลากรมีศักยภาพในการจัดการเรียนการสอนระดับครูมืออาชีพ จนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในวิชาชีพครูและนวัตกรรมทางการศึกษา ให้แก่นิสิต เยาวชนและบุคลากรทางการศึกษา

12. สถาบันมีระบบบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ และกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มีคุณภาพ สามารถตรวจสอบได้ และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม

13. ระบบฐานข้อมูลและสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันทันสมัยและสามารถนำมาใช้ในการจัดการศึกษา ตลอดจนประชาสัมพันธ์ให้บุคคลที่เกี่ยวข้องและประชาชนทั่วไปได้รับทราบ

14. โรงเรียนสาธิตเครือข่ายมีการพัฒนาจนเป็นที่ยอมรับของท้องถิ่นนั้นๆ

มาตรฐานด้านกระบวนการ

1. จัดหลักสูตรด้านศึกษาศาสตร์ระดับอุดมศึกษา และให้บริการทางการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ได้คุณภาพ เพื่อพัฒนาคุณภาพของนิสิตและเยาวชนให้เป็นที่ยอมรับของสังคม

2. จัดการฝึกสอน ฝึกงาน ฝึกประสบการณ์วิชาชีพครูแก่นิสิต รวมทั้งจัดการอบรมวิชาการแก่บุคลากรทางการศึกษาทั่วไปตามมาตรฐานวิชาชีพครู

3. ศึกษาทดลองด้านกระบวนการเรียนรู้ทางการศึกษาขั้นพื้นฐานแก่เยาวชน ที่มีความสามารถด้านต่างๆ

4. จัดระบบการเรียนการสอนบนพื้นฐานเทคโนโลยีสารสนเทศ

5. จัดระบบการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติอย่างสร้างสรรค์ ผสมผสานกับการสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ธรรมชาติ

6. วิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาให้เป็นศูนย์ต้นแบบ ตลอดจนเผยแพร่องค์ความรู้ในรูปของสาริตเครือข่ายแก่สถาบันการศึกษาทั่วไป

7. จัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถ ความสนใจและเจตคติ ตามศักยภาพของปัจเจกบุคคลแก่นิสิตและเยาวชน

8. จัดกิจกรรมตามแนวทางวิถีไทย เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกในการสืบสาน และสร้างสรรค์ศิลป วัฒนธรรมและภูมิปัญญาไทย

9. จัดกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรม ความเป็นผู้นำตามระบอบประชาธิปไตยและมีจิตสำนึกที่ดีต่อสังคม

10. ส่งเสริมกิจกรรมในการใช้ภาษาต่างประเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศ เพื่อพัฒนาศักยภาพการสื่อสารระดับสากลแก่นิสิต เยาวชน และบุคลากร

11. จัดการบริหารอย่างมีประสิทธิภาพ สามารถแก้ปัญหาและพัฒนาต่างๆ ได้อย่างเหมาะสม

12. มีระบบคัดเลือกบุคลากรที่มีคุณภาพและส่งเสริมสนับสนุนบุคลากรให้พัฒนาความรู้ด้านการจัดการเรียนรู้ รวมทั้งสร้างผลงานวิชาการเพื่อเพิ่มพูนศักยภาพเป็นครูมืออาชีพ

13. จัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมต่อการเรียนรู้พร้อมทั้งส่งเสริมสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

14. ส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาที่ตรวจสอบได้และมีมาตรฐานเป็นที่ยอมรับของสังคม

15. วางแผนจัดระบบการจัดเก็บข้อมูลข่าวสาร สารสนเทศ และรายงานผลการดำเนินงานในภาพรวมที่ชัดเจนถูกต้องและทันสมัย

16. มีระบบการประชาสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพเพื่อสร้างความเข้าใจให้แก่บุคลากรภายในสถาบัน และสาธารณชนทั่วไป

มาตรฐานด้านปัจจัย

1. บุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ทักษะ ความสามารถด้านต่างๆ อย่างต่อเนื่อง

2. บุคลากรทางการศึกษาเป็นครูมืออาชีพ มีความรู้ มีทักษะ มีความสามารถในการจัดการและพัฒนากระบวนการเรียนรู้และสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ในวิชาชีพครูให้แก่นิสิต เยาวชนและบุคลากรทางการศึกษา

3. มีแผนพัฒนาการศึกษาระยะยาว (5 ปี) และแผนงานประจำปี ที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และนโยบายของสถาบันและมหาวิทยาลัย

4. สถาบันมีหลักสูตรที่เหมาะสมกับนิสิต เยาวชนและท้องถิ่น

5. สถาบันมีงบประมาณ และเทคโนโลยีสนับสนุนให้บุคลากรใช้นวัตกรรมในการจัดการเรียนการสอนและการทำงานวิจัย และสร้างผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษาและเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ

6. ผู้บริหารมีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรมและศักยภาพในการบริหารจัดการ

7. อาคารสถานที่และสิ่งอำนวยความสะดวกเอื้ออำนวยต่อการเรียนการสอน

8. ดัชนีบ่งชี้มาตรฐานการศึกษาที่ชัดเจนและมีกระบวนการในการประกันคุณภาพที่เป็นเสมือนกลไกในระบบการทำงานของสถาบันที่มีคุณภาพ

9. ระบบบริหารจัดการสาธิตเครือข่ายเป็นอิสระและชัดเจน

10. ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

3.2 ประวัติโรงเรียนบางประกอกพิทยาคม

โรงเรียนบางประกอกพิทยาคม เกิดจากดำริของท่านพระครูประศาสน์ สิกขกิจ (พริ้ง อินทโชติ) อดีตเจ้าอาวาสวัดบางประกอก ต้องการให้กระทรวงศึกษาธิการตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาในตำบลนี้ ได้อาศัยตึก 2 ชั้น ของโรงเรียนธรรมวินัยของวัดบางประกอกเปิดสอนครั้งแรกเมื่อวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ.2492 ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กรรมการวัดบางประกอกซึ่งมี นายล้อม พักอุดม นายบุญนาคร มังคะลี และนายถนอม เอี่ยมทศ ได้จัดการซื้อที่ดินให้เป็นที่ดินสงฆ์ของวัดบางประกอก และได้ทำหนังสือมอบกรรมสิทธิ์ให้กรมสามัญศึกษาอาศัยที่ดินเป็นสถานที่ตั้งอาคารเรียนและได้ย้ายมาเรียนยังอาคารปัจจุบัน เมื่อวันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2494 บนพื้นที่ดิน 6 ไร่เศษพ.ศ.2507 นายล้อม พักอุดม ได้บริจาคที่ดินเพิ่มอีก 2 ไร่ 2 งาน 24 ตารางวา ปัจจุบันโรงเรียนมีที่ดิน 7 ไร่ 2 งาน ปีการศึกษา 2517 โรงเรียนได้รับอนุญาตให้เปิดสอนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย

วิสัยทัศน์

โรงเรียนบางประกอกพิทยาคมเป็นผู้นำการจัดการศึกษาสู่มาตรฐานสากล บนพื้นฐานความเป็นไทย

ปณิธาน

มุ่งสร้าง คนดี มีคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์และอยู่ในสังคมอย่างมีความสุข

มุ่งเน้น การเป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ และใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเหมาะสม

มุ่งสู่ ความเป็นสากลบนพื้นฐานของความเป็นไทย

คำขวัญ

“คุณธรรมเด่น เน้นรอบรู้ สู่สากล บนพื้นฐานความเป็นไทย”

อัตลักษณ์ของผู้เรียน คือ “ผู้ดีบางประกอก”

เป็นลูกที่ดีของพ่อแม่ เป็นศิษย์ที่ดีของครู เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม

เอกลักษณ์ของโรงเรียน คือ “โรงเรียนดี เด่น ดังของชุมชน”

บางประกอกคือสถานบ้านความรู้

บางประกอกคือที่อยู่แสนหรูหรา

บางประกอกแหล่งอบรมจริยา

บางประกอกสร้างคุณค่าชีวิตคน

เป้าหมายของสถานศึกษา

ด้านคุณภาพของผู้เรียน

1. ผู้เรียนมีคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์
2. ผู้เรียนมีจิตสำนึก ในการอนุรักษ์และพัฒนาสิ่งแวดล้อม
3. ผู้เรียนมีทักษะในการทำงาน รักการทำงาน สามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้และมีเจตคติที่ดีต่ออาชีพสุจริต

ต่ออาชีพสุจริต

4. ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ มีวิจารณญาณ มีความคิดสร้างสรรค์ คิดไตร่ตรองและมีวิสัยทัศน์

5. ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร
6. ผู้เรียนมีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองรักการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง อย่าง

ต่อเนื่อง

7. ผู้เรียนมีสุขนิสัย สุขภาพกาย และสุขภาพจิตที่ดี
8. ผู้เรียนมีสุนทรียภาพและลักษณะนิสัยด้านศิลปะ ดนตรี และกีฬา

ด้านการเรียนการสอน

1. ครูมีคุณธรรม จริยธรรม มีวุฒิ/ความรู้ความสามารถตรงกับงานที่รับผิดชอบ หมั่นพัฒนาตนเอง เข้ากับชุมชนได้ดี และมีครูพอเพียง

2. ครูมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพ และเน้น ผู้เรียน เป็นสำคัญ

ด้านการบริหารและการจัดการศึกษา

1. ผู้บริหารมีคุณธรรม จริยธรรม มีภาวะผู้นำ และมีความสามารถในการบริหาร จัดการศึกษา
2. สถานศึกษามีการจัดองค์กร โครงสร้างระบบการบริหารงานและพัฒนาองค์กรอย่าง เป็น

ระบบครบวงจร

3. สถานศึกษามีการบริหารและจัดการศึกษา โดยใช้สถานศึกษาเป็นฐาน
4. สถานศึกษามีการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
5. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมส่งเสริมคุณภาพผู้เรียนอย่างหลากหลาย
6. สถานศึกษามีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนา

ตามธรรมชาติเต็มตามศักยภาพ

ด้านการพัฒนาชุมชน แห่งการเรียนรู้

1. สถานศึกษามีการสนับสนุนและใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาในท้องถิ่น
2. สถานศึกษามีการร่วมมือกันระหว่างบ้าน องค์กรทางศาสนา สถาบันทางวิชาการ และองค์กรภาครัฐและเอกชน เพื่อพัฒนาวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

ด้านเอกลักษณ์ของสถานศึกษา

1. สถานศึกษาสามารถสร้างเอกลักษณ์ของตนเอง
2. สถานศึกษาดำเนินการพัฒนาผู้เรียนตามอัตลักษณ์
3. ผู้เรียนมีคุณลักษณะตามอัตลักษณ์ของผู้เรียน

3.3 ประวัติโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

โรงเรียนอัสสัมชัญ (อังกฤษ: Assumption College) (อักษรย่อ:อสช, AC) ถือกำเนิดขึ้นในปี พ.ศ.2420 โดยบาทหลวงเอมิลกอลมเบต์ ชาวฝรั่งเศส เจ้าอาวาสวัดอัสสัมชัญ (ผู้ก่อตั้งโรงเรียน) เปิดเรียนอย่างเป็นทางการเมื่อวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2428 ใช้ชื่อว่า "โรงเรียนอาชมซานกอเล็ค" (Le Collège de L'Assomption) ต่อมาในปี พ.ศ.2453 ได้เปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนอัสสัมชัญ" โดยใช้ อักษรย่อ อสช หรือ AC ด้วยความใฝ่ฝันที่จะต่อสู้กับการปล่อยปละละเลยในเรื่องการศึกษา และความโง่เขลาของเด็กๆ ในละแวกวัดในปี พ.ศ.2420 (ค.ศ.1877) บาทหลวงเอมิลกอลมเบต์ จึงตั้งโรงเรียนวัด ชื่อโรงเรียนไทย - ฝรั่งเศส เพื่อสอนภาษาฝรั่งเศสและภาษาไทย ในวันแรกมีนักเรียน 12 คน สมัยนั้น ยาวชนทั้งหลายมิได้นำพาเอาใจใส่ต่อการเรียนส่วนใหญ่ มุ่งแต่จะเที่ยวเล่นไปตามลำคลองเท่านั้นแต่ บาทหลวงกอลมเบต์เห็นการณ์ไกลไม่ทอดทิ้ง สองปีต่อมาท่านจึงเปิดสอนภาษาอังกฤษเพิ่มอีกหนึ่ง ภาษา จนกระทั่งวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2428 (ค.ศ.1885) โรงเรียนได้เปิดอย่างเป็นทางการใช้ชื่อว่า "โรงเรียนอาชมซานกอเล็ค" โดยใช้เรือนไม้หลังใหญ่ซึ่งเคยเป็นที่พักของเณรคาทอลิกให้เป็นอาคารเรียน หลังแรก และขอร้องให้ผู้ปกครองนำบุตรหลานมาเรียน วันแรกมีนักเรียนนับจำนวนได้ 33 คน จนถึงสิ้นปีมีนักเรียนเพิ่มขึ้นเป็น 80 คน ในปีต่อมา มีจำนวนนักเรียนทั้งสิ้น 130 คน เมื่อจำนวนนักเรียน เพิ่มขึ้นและโรงเรียนเริ่มเป็นที่รู้จักของประชาชนมากขึ้น ท่านจึงขยายโรงเรียนโดยสร้างอาคารเรียนอีกหนึ่งหลังโดยทูลเกล้าถวายฎีกาต่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินี อีกทั้งบอกบุญเรียไร่ไปยังบรรดาเจ้านายพ่อค้าทั้งชาวไทย และชาวต่างประเทศในกรุงเทพฯ ซึ่งได้รับความช่วยเหลือด้านทุนทรัพย์เป็นอย่างดี

ในวันที่ 15 สิงหาคม พ.ศ.2430 (ค.ศ.1887) พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ สยามมกุฎราชกุมารเสด็จฯ ทรงวางศิลาฤกษ์ ตึกเรียนหลังแรก ซึ่งต่อมาเรียกว่า "ตึกเก่า" ในวันที่ 20 ตุลาคม พ.ศ. 2444 (ค.ศ.1901) คณะเซนต์คาเบรียลได้ส่งคณะภราดา 5 ท่านมายังประเทศไทย เพื่อสานต่อเจตนารมณ์ของคุณพ่อกอลมเบต์ซึ่งชราภาพได้แก่ ภราดามาร์ติน เดอตูร์ส์ (อธิการคนที่ 2) ภราดาอาเบล ภราดาออกุส ภราดา คาเบรียล ฟาเร็ตตี และหนึ่งในนั้น ได้แก่ ภราดาฮีแลร์ โดยได้เข้ามาสานต่องานด้านการศึกษา โรงเรียนนี้ถือเป็นโรงเรียนแรกในเครือมูลนิธิที่รับเฉพาะนักเรียนชายต่อมาในปี พ.ศ.2453 (ค.ศ.1910) โรงเรียนได้เปลี่ยนชื่อจาก โรงเรียนอาชมซานกอเล็ค เป็น “โรงเรียนอัสสัมชัญ” และใช้ชื่อย่อว่า อสช

โดยยังคงความหมายเดิม ซึ่งหมายถึง ตำแหน่งสำหรับระบอบาป และหาวิชาความรู้ เมื่อมีนักเรียนเพิ่มมากขึ้นทำให้เด็กเรียนไม่เพียงพอกับความ ต้องการของผู้ปกครองและศิษย์เก่า ทางคณะกรรมการดาเซนต์คาเบรียล จึงได้มีมติให้ก่อตั้ง โรงเรียนอัสสัมชัญ แผนกประถม ขึ้นเมื่อปี พ.ศ.2508 ณ บ้านเลขที่ 90/1 ซอยเซนต์หลุยส์ 3 ถนนสาทรใต้ เขตสาทร จังหวัดกรุงเทพฯ บนเนื้อที่ 5 ไร่ 4 งาน ทั้งนี้ โรงเรียนเปิดโครงการการเรียนการสอนตามหลักสูตร กระทรวงศึกษาธิการเป็นภาษาอังกฤษ (English Program) ในปี พ.ศ.2544 เพื่อเป็นทางเลือกสำหรับนักเรียนที่สนใจ ตลอดระยะเวลาที่โรงเรียนเปิดทำการสอนมา ตั้งแต่ปี พ.ศ.2428 จนถึงปัจจุบันย่อมเป็นที่ประจักษ์ แก่สังคมว่า นักเรียนอัสสัมชัญสามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างภาคภูมิใจ เป็นผู้มีความพร้อมทั้งด้านวิชาความรู้ ความสามารถ สติปัญญา และมีคุณธรรมประจำใจสามารถประสบความสำเร็จในวิชาชีพอย่างสง่างามและได้รับใช้ประเทศชาติ ในตำแหน่งนายกรัฐมนตรีถึง 4 ท่าน อันได้แก่

- พระยามโนปกรณนิติธาดา (เลขประจำตัว 961)
- ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช (เลขประจำตัว 3567)
- พันตรีควง อภัยวงศ์ (เลขประจำตัว 2990)
- ศ.สัญญา ธรรมศักดิ์ (เลขประจำตัว 3570)

โรงเรียนยึดมั่นต่อภาระหน้าที่ที่จะจัดการศึกษาให้นักเรียนมีคุณภาพ และมีพื้นฐานที่ดีสำหรับพัฒนาตนเอง ให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมโดยมีความรับผิดชอบ ความเสียสละ รักสันติ มีคุณธรรม และพร้อมเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับสังคมสืบไป

ปณิธาน ปรัชญา วิสัยทัศน์ พันธกิจ เป้าหมาย

ปณิธาน

เราชาวอัสสัมชัญ

- ต้องตั้งมั่นในคุณธรรมของศาสนา
- ต้องเชื่อมั่นในคุณค่าและศักดิ์ศรีของคน
- ต้องมุ่งมั่นในความเป็นเลิศด้านวิชาการ
- ต้องยึดมั่นในความรับผิดชอบต่อสังคม

ปรัชญา

โรงเรียนอัสสัมชัญมีปรัชญาและแนวทางในการให้การศึกษา ดังนี้

1. จุดมุ่งหมายของชีวิต คือ การรู้จักสัจธรรมความจริง และการเข้าถึงธรรมอันสูงส่ง อันเป็นป่อเกิดของชีวิต

2. มนุษย์ทุกคนต้องทำงาน ความวิริยะ อุตสาหะ เป็นหนทางไปสู่ความสำเร็จ ดังคติพจน์ที่ว่า "LABOR OMNIA VINCIT"

วิสัยทัศน์

นักเรียนอัสสัมชัญเป็นผู้มีคุณธรรม และคุณภาพมาตรฐานสากล

พันธกิจ

1. จัดการศึกษาตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และมาตรฐานการศึกษาของมูลนิธิคณะเซนต์คาเบรียลแห่งประเทศไทย
2. พัฒนาและส่งเสริม สนับสนุน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้ผู้เรียนทุกคนได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพ โดยพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่มีความรู้คุณธรรม มีความสามารถตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐานและนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสากล
3. ส่งเสริมและพัฒนาระบบการบริหารจัดการ และพัฒนาสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล
4. ส่งเสริมและสนับสนุนบุคลากรและนักเรียนให้มีความรับผิดชอบต่อองค์กรสังคม ในการอนุรักษ์ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

เป้าหมาย

1. นักเรียนอัสสัมชัญเป็นบุคคลที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ คุณธรรม จริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
2. นักเรียนอัสสัมชัญมีความรับผิดชอบต่อองค์กร และสังคมในการอนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อม
3. ครูอัสสัมชัญมีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
4. โรงเรียนจัดการเรียนการสอนพร้อมจะก้าวสู่ความเป็นประชาคมอาเซียนและเป็นโรงเรียนมาตรฐานสากล
5. โรงเรียนบริหารจัดการและพัฒนาสถานศึกษา ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. โรงเรียนมีระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาตามกฎหมายว่าด้วยระบบหลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา พ.ศ.2553 ที่มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
7. เป็นโรงเรียนชั้นนำด้านการศึกษาระดับประเทศ

3.4 ประวัติโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

โรงเรียนบดินทรเดชา(สิงห์สิงหเสนี)ตั้งอยู่บนที่ดินจำนวน 39 ไร่ 3 งาน 86 ตารางวา ซึ่งเดิมเป็นที่ดินของท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)สมุหนายกและแม่ทัพใหญ่ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวแล้วตกทอดมาจนถึงคุณหญิงนครราชสีมา(เจือสิงหเสนี)ผู้เป็นทายาทได้มอบที่ดินผืนนี้ให้กระทรวงศึกษาธิการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาเพื่อสืบสานปณิธานอันแน่วแน่ของท่านเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ต้องการให้มีโรงเรียนสอนคน สร้างปัญญาและคุณธรรมมนุษยชาติจะได้อยู่ร่วมโลกร่วมแผ่นดินกันอย่างสันติสุข

ในปี พ.ศ. 2507 กระทรวงศึกษาธิการได้มอบหมายให้คุณหญิงบุญเลื่อนเครือตราฐซึ่งเป็นผู้อำนวยการโรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาในขณะนั้นเป็นผู้ประสานงานต่อมาในวันที่ 30 เมษายน พ.ศ. 2514 กระทรวงศึกษาธิการประกาศตั้งโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โดย ฯพณฯ นายสุกิจ นิมมานเหมินท์รัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการได้มาวางศิลาฤกษ์ในวันที่ 7 พฤษภาคม พ.ศ. 2514 และเมื่อวันที่ 23 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2515 ได้รับพระบรมราชานุญาตให้ใช้พระเกี้ยวเป็นตราประจำโรงเรียนและอัญเชิญตรานี้ประดับอกเสื้อเหนืออักษร บ.ด. สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายในปีการศึกษา 2514 กรมสามัญศึกษาแต่งตั้งนายเฉลิม สิงหเสนีเป็นอาจารย์ใหญ่คนแรกเริ่มรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 6 ห้องเรียนนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 12 ห้องมีนักเรียน 838 คน ครู 43 คน เริ่มเรียนอยู่ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษาจนถึงวันที่ 17 พฤษภาคม พ.ศ. 2516 อาคารเรียนถาวรหลังแรกเสร็จเรียบร้อยแล้วจึงได้ย้ายมาเรียน ณ ที่ตั้งปัจจุบัน

แผนยุทธศาสตร์

วิสัยทัศน์

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) เป็นสถานศึกษาที่มีการบริหารและการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งให้ผู้เรียนเป็นเลิศทางวิชาการสู่มาตรฐานสากล ดำรงตนอย่างมีความสุขเป็นคนดีมีคุณธรรมบนพื้นฐานของความเป็นไทย

พันธกิจ

พัฒนาประสิทธิภาพการบริหารและการจัดการศึกษาด้วยระบบคุณภาพตามหลักธรรมาภิบาล พัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญให้ผู้เรียนเป็นผู้ประพฤติดีมีความรู้ พัฒนาตนเป็นพลโลกครูและบุคลากรได้รับการพัฒนาสู่โรงเรียนมาตรฐานสากล ส่งเสริม พัฒนา สื่อนวัตกรรม และแหล่งเรียนรู้

เป้าประสงค์

1. โรงเรียนบริหารจัดการศึกษาด้วยการกระจายอำนาจและการมีส่วนร่วม
2. โรงเรียนมีหลักสูตรที่ส่งเสริมความเป็นเลิศตอบสนองต่อความถนัดและศักยภาพตามความต้องการของผู้เรียน

การศึกษาระบบวนการการแสดงผลของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร เป็นการเลือกศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างโรงเรียนทั้ง 4 โรงข้างต้น โดยศึกษาจากเอกสารเกี่ยวกับการกำหนดกลุ่มตัวอย่างดังนี้

4. เทคนิคการวิเคราะห์องค์กรโดยใช้เทคนิคSWOT Analysis

การวิเคราะห์สวอต (SWOT Analysis) หรือในชื่อไทยชื่ออื่นเช่น การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมและศักยภาพ หรือ การวิเคราะห์สภาวะแวดล้อม เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์สำหรับองค์กร หรือโครงการ ซึ่งช่วยผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบที่มีศักยภาพจากปัจจัยเหล่านี้ต่อการทำงานขององค์กร โดยเทคนิคนี้ อัลเบิร์ต ฮัมฟรีย์ (Albert Humphrey) ได้ชื่อว่าเป็นผู้ริเริ่มแนวคิดนี้ โดยนำเทคนิคนี้มาแสดงในงานสัมมนาที่มหาวิทยาลัยสแตนฟอร์ด(www.wikipedia.org)

4.1 ความหมายของ SWOT Analysis

การวิเคราะห์ SWOT เป็นเครื่องมือในการประเมินสถานการณ์ซึ่งช่วยให้ผู้บริหารกำหนดจุดแข็งและจุดอ่อนจากสภาพแวดล้อมภายในโอกาสและอุปสรรคจากสภาพแวดล้อมภายนอก ตลอดจนผลกระทบต่อการดำเนินงานขององค์กร SWOT มาจากตัวย่อภาษาอังกฤษ 4 ตัว ดังนี้

S มาจาก Strengths หมายถึง จุดเด่นหรือจุดแข็ง ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน ความสามารถและสถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นบวก องค์กรนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ดี เป็นข้อดีที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในบริษัท เช่น จุดแข็งด้านการเงิน จุดแข็งด้านการผลิต จุดแข็งด้านทรัพยากรบุคคล องค์กรจะต้องใช้ประโยชน์จากจุดแข็งในการกำหนดกลยุทธ์การตลาด

W มาจาก Weaknesses หมายถึง จุดด้อยหรือจุดอ่อน ซึ่งเป็นผลมาจากปัจจัยภายใน สถานการณ์ภายในองค์กรที่เป็นลบและด้อยความสามารถ ซึ่งองค์กรไม่สามารถนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการทำงานเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง การดำเนินงานภายในที่องค์กรทำได้ไม่ดีเป็นปัญหาหรือข้อบกพร่องที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายในต่างๆ ของบริษัท ซึ่งบริษัทจะต้องหาวิธีในการแก้ปัญหานั้น

O มาจาก Opportunities หมายถึง โอกาส ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่เอื้ออำนวยให้การทำงานขององค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินการขององค์กร เป็นผลจากการที่สภาพแวดล้อมภายนอกของบริษัทเอื้อประโยชน์หรือส่งเสริมการดำเนินงานขององค์กร โอกาสแตกต่างจากจุดแข็งตรงที่โอกาสนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายนอก แต่จุดแข็งนั้นเป็นผลมาจากสภาพแวดล้อมภายใน นักการตลาดที่ดีจะต้องเสาะแสวงหาโอกาสอยู่เสมอ และใช้ประโยชน์จากโอกาสนั้น

T มาจาก Threats หมายถึง อุปสรรค ซึ่งเกิดจากปัจจัยภายนอก ปัจจัยและสถานการณ์ภายนอกที่ขัดขวางการทำงานขององค์กรไม่ให้อบรรลุวัตถุประสงค์ หรือหมายถึง สภาพแวดล้อมภายนอกที่เป็นปัญหาต่อองค์กร บางครั้งการจำแนกโอกาสและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก เพราะทั้ง

สองสิ่งนี้สามารถเปลี่ยนแปลงไป ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอาจทำให้สถานการณ์ที่เคยเป็นโอกาสกลับกลายเป็นอุปสรรคได้ และในทางกลับกัน อุปสรรคอาจกลับกลายเป็นโอกาสได้เช่นกัน ด้วยเหตุนี้องค์กรมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ของตนให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์แวดล้อม เป็นข้อจำกัดที่เกิดจากสภาพแวดล้อมภายนอก ซึ่งธุรกิจจำเป็นต้องปรับกลยุทธ์การตลาดให้สอดคล้องและพยายามขจัดอุปสรรคต่างๆ ที่เกิดขึ้น ดังตาราง

ตาราง 1 การจำแนก SWOT Analysis

SWOT Analysis		
สภาพแวดล้อม ภายใน	Strength (S) จุดแข็ง จุดเด่น ข้อได้เปรียบ	Weakness (W) จุดอ่อน ข้อเสียเปรียบ
สภาพแวดล้อม ภายนอก	Opportunity (O) โอกาส สิ่งเกื้อกูล ที่จะดำเนินกิจกรรม	Threats(T) อุปสรรคที่จะทำให้ ดำเนินกิจกรรมไม่สำเร็จ

ที่มา: www.wikipedia.org

4.2 ประโยชน์ของ SWOT Analysis

วิเคราะห์ SWOT เป็นการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมต่างๆ ทั้งภายนอกและภายในองค์กร ซึ่งปัจจัยเหล่านี้แต่ละอย่างจะช่วยให้เข้าใจได้ว่ามีอิทธิพลต่อผลการดำเนินงานขององค์กรอย่างไร จุดแข็งขององค์กรจะเป็นความสามารถภายในที่ถูกใช้ประโยชน์เพื่อการบรรลุเป้าหมายในขณะที่จุดอ่อนขององค์กรจะเป็นคุณลักษณะภายในที่อาจจะทำลายผลการดำเนินงานโอกาสทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ให้โอกาสเพื่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กรในทางกลับกันอุปสรรคทางสภาพแวดล้อมจะเป็นสถานการณ์ที่ขัดขวางการบรรลุเป้าหมายขององค์กร ผลจากการวิเคราะห์ SWOT นี้จะใช้เป็นแนวทางในการกำหนดวิสัยทัศน์ การกำหนดกลยุทธ์เพื่อให้องค์กรเกิดการพัฒนาไปในทางที่เหมาะสม

4.3 ขั้นตอนวิธีการดำเนินการทำ SWOT Analysis

การวิเคราะห์ SWOT จะครอบคลุมขอบเขตของปัจจัยที่กว้างด้วยการระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาสและอุปสรรคขององค์กร ทำให้มีข้อมูลในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายที่จะถูกสร้างขึ้นตามจุดแข็งขององค์กร และแสวงหาประโยชน์จากโอกาสทางสภาพแวดล้อม และสามารถกำหนด กลยุทธ์ที่มุ่งเอาชนะอุปสรรคทางสภาพแวดล้อมหรือลดจุดอ่อนขององค์กรให้น้อยที่สุดได้ ภายใต้การวิเคราะห์ SWOT นั้น จะต้องวิเคราะห์ทั้งสภาพแวดล้อมภายในและภายนอกองค์กร โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กร

การประเมินสภาพแวดล้อมภายในองค์กรจะเกี่ยวกับการวิเคราะห์และพิจารณาทรัพยากรและความสามารถภายในองค์กรทุกๆ ด้านเพื่อที่จะระบุจุดแข็งและจุดอ่อนขององค์กรแหล่งที่มาเบื้องต้นของข้อมูลเพื่อการประเมินสภาพแวดล้อมภายในคือระบบข้อมูลเพื่อการบริหาร ที่ครอบคลุมทุกด้าน ทั้งในด้านโครงสร้างระบบ ระเบียบ วิถีปฏิบัติงานบรรยากาศในการทำงานและทรัพยากรในการบริหาร (คน เงิน วัสดุ การจัดการ)รวมถึงการพิจารณาผลการดำเนินงานที่ผ่านมาขององค์กร เพื่อที่จะเข้าใจสถานการณ์และผลกลยุทธ์ก่อนหน้านี้ด้วย

- จุดแข็งขององค์กร (S-Strengths) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในภายในองค์กรนั่นเองว่าปัจจัยใดภายในองค์กรที่เป็นข้อได้เปรียบหรือจุดเด่นขององค์กรที่องค์กรควรนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรได้และควรดำรงไว้เพื่อการเสริมสร้างความเข้มแข็งขององค์กร

- จุดอ่อนขององค์กร (W-Weaknesses) เป็นการวิเคราะห์ปัจจัยภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในภายในจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในภายในองค์กรนั่นเอง เองว่าปัจจัยภายในองค์กรที่เป็นจุดด้อยข้อเสียเปรียบขององค์กรที่ควรปรับปรุงให้ดีขึ้นหรือขจัดให้หมดไป อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กร

2. การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอก

ภายใต้การประเมินสภาพแวดล้อมภายนอกองค์กรนั้นสามารถค้นหาโอกาสและอุปสรรคทางการดำเนินงานขององค์กรที่ได้รับผลกระทบจากสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจทั้งในและระหว่างประเทศที่เกี่ยวกับการดำเนินงานขององค์กรเช่นอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจนโยบายการเงินการงบประมาณสภาพแวดล้อมทางสังคมเช่นระดับการศึกษาและอัตราผู้หนึ่งสี่ของประชาชน การตั้งถิ่นฐานและการอพยพของประชาชนลักษณะชุมชน ขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยม ความเชื่อและวัฒนธรรมสภาพแวดล้อมทางการเมืองเช่นพระราชบัญญัติพระราชกฤษฎีกามติคณะรัฐมนตรี และสภาพแวดล้อมทางเทคโนโลยี หมายถึงกรรมวิธีใหม่ๆและพัฒนาการทางด้านเครื่องมืออุปกรณ์ที่จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพในการผลิตและให้บริการ

- โอกาสทางสภาพแวดล้อม (O-Opportunities) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการดำเนินการขององค์กรในระดับมหภาค และองค์กรสามารถขจัดข้อดีเหล่านี้มาเสริมสร้างให้หน่วยงานเข้มแข็ง ขึ้นได้

- อุปสรรคทางสภาพแวดล้อม (T-Threats) เป็นการวิเคราะห์ว่าปัจจัยภายนอกองค์กรปัจจัยใดที่สามารถส่งผลกระทบต่อในระดับมหภาคในทางที่จะก่อให้เกิดความเสียหายทั้งทางตรงและทางอ้อม ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องหลีกเลี่ยงหรือปรับสภาพองค์กรให้มีความแข็งแกร่งพร้อมที่จะเผชิญแรงกดดันดังกล่าวได้

3. ระบุสถานการณ์จากการประเมินสภาพแวดล้อม

เมื่อได้ข้อมูลเกี่ยวกับ จุดแข็ง-จุดอ่อน โอกาส-อุปสรรค จากการวิเคราะห์ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกด้วยการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและสภาพแวดล้อมภายนอกแล้ว ให้นำจุดแข็ง-จุดอ่อนภายในมาเปรียบเทียบกับ โอกาส-อุปสรรคจากภายนอกเพื่อดูว่าองค์กรกำลังเผชิญสถานการณ์เช่นใดและภายใต้สถานการณ์เช่นนั้น องค์กรควรจะทำอย่างไรโดยทั่วไปในการวิเคราะห์ SWOT ดังกล่าวนี้ องค์กรจะอยู่ในสถานการณ์ 4 รูปแบบดังนี้

สถานการณ์ที่ 1 (จุดแข็ง-โอกาส) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่พึงปรารถนาที่สุด เนื่องจากองค์กรค่อนข้างจะมีหลายอย่างดังนั้นผู้บริหารขององค์กรควรกำหนดกลยุทธ์ในเชิงรุก (Aggressive – Strategy) เพื่อดึงเอาจุดแข็งที่มีอยู่มาเสริมสร้างและปรับใช้และขจัดโอกาสต่างๆ ที่เปิดมาหาประโยชน์อย่างเต็มที่

สถานการณ์ที่ 2 (จุดอ่อน-ภัยอุปสรรค) สถานการณ์นี้เป็นสถานการณ์ที่เลวร้ายที่สุด เนื่องจากองค์กรกำลังเผชิญอยู่กับอุปสรรคจากภายนอกและมีปัญหาจุดอ่อนภายในหลายประการ ดังนั้นทางเลือกที่ดีที่สุดคือกลยุทธ์การตั้งรับหรือป้องกันตัว (Defensive Strategy) เพื่อพยายามลดหรือหลบหลีกภัยอุปสรรคต่างๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นตลอดจนหามาตรการที่จะทำให้องค์กรเกิดความสูญเสียที่น้อยที่สุด

สถานการณ์ที่ 3 (จุดอ่อน-โอกาส) สถานการณ์องค์กรมีโอกาเป็นข้อได้เปรียบด้านการแข่งขันอยู่หลายประการแต่ติดขัดอยู่ตรงที่มีปัญหาอุปสรรคที่เป็นจุดอ่อนอยู่หลายอย่างเช่นกัน ดังนั้น ทางออกคือกลยุทธ์การพลิกตัว (Turnaround-oriented Strategy) เพื่อจัดหรือแก้ไขจุดอ่อนภายในต่างๆ ให้พร้อมที่จะขจัดโอกาสต่างๆ ที่เปิดให้

สถานการณ์ที่ 4 (จุดแข็ง-อุปสรรค) สถานการณ์นี้เกิดขึ้นจากการที่สภาพแวดล้อมไม่เอื้ออำนวยต่อการดำเนินงาน แต่ตัวองค์กรมีข้อได้เปรียบที่เป็นจุดแข็งหลายประการ ดังนั้น แทนที่จะรอจนกระทั่งสภาพแวดล้อมเปลี่ยนแปลงไปก็สามารถที่จะเลือกกลยุทธ์การแตกตัวหรือขยายขอบข่ายกิจการ (Diversification Strategy) เพื่อใช้ประโยชน์จากจุดแข็งที่มีสร้างโอกาสในระยะยาวด้านอื่น ๆ แทน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ไพโรจน์ ทองคำสุก (2549) ได้ศึกษาเกี่ยวกับแนวคิดและวิธีการแสดงโขนลิง โขนการแสดง อันเป็นนาฏกรรมชั้นสูงของประเทศไทย ที่รวมศิลปะอันเป็นสมบัติของชาติหลายแขนงด้วยกัน ได้แก่ วรรณศิลป์ วิจิตรศิลป์ ดุริยางคศิลป์และนาฏศิลป์ ด้วยเหตุนี้การแสดงโขนจึงนับได้ว่าเป็น ศิลปะการแสดงที่ทรงคุณค่าอย่างยิ่ง แสดงถึงความเป็นประเทศที่มีอารยธรรมอันสูงส่ง สามารถสืบทอดศิลปะการแสดงโบราณให้คงอยู่จนถึงปัจจุบัน รูปแบบการแสดงโขนปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเป็น จารีตนิยม (Convention) มีกฎระเบียบวิธีแสดงเฉพาะที่ปฏิบัติเป็นหลักโดยไม่มีข้อยกเว้น หากไม่ ยึดถือปฏิบัติก็จะเป็นที่ยอมรับในวงการนาฏศิลป์ไทย การแสดงโขนปรากฏหลักฐานที่มีรูปแบบ และลักษณะเฉพาะตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาโดยเฉพาะในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ปรากฏ การแสดงที่เรียกว่า “โขน” จากจดหมายเหตุของลาลูแบร์

ไพฑูรย์ เข้มแข็ง (2537: 1) ได้ศึกษาจารีตการฝึกหัดและการแสดงโขนของตัวพระรวม โขน เป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งที่มีลักษณะเฉพาะ และเป็นเอกลักษณ์ประจำวัฒนธรรมไทย โขนเป็น การสื่อสารด้วยการรำ พากย์ และร้องโดยใช้ผู้แสดงที่สวมหัว โขนเป็นแหล่งรวมศิลปะด้านวิจิตรศิลป์ หลายแขนง ครอบคลุมด้วยองค์ประกอบแห่งความงามของการแสดงออกทางศิลปะ กล่าวคือบทกลอนดี ร้องดี ดนตรีเพราะ ร่าเริง เต็มงาม ตามแบบแผน มีตัวละครครบทั้งเรื่องและเครื่องแต่งกาย นับว่า เป็นแบบแผนหรือจารีตการแสดงโขนที่ยึดถือและปฏิบัติต่อกันมาในอดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนมากนิยม ใช้เรื่องรามเกียรติ์ บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช และบทบท พระราชนิพนธ์ในสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยจะพรรณนาลักษณะของตัวละครใน เรื่องเฉพาะตัว อย่างชัดเจน ดังนั้น จึงเกิดการสร้างบุคลิกลักษณะของตัวละคร เช่น พระ นาง ยักษ์ ลิง ในโขนสื่อหรือ แสดงออกมาเป็นกระบวนท่ารำ ท่าเต้น ซึ่งมีเอกลักษณ์เฉพาะตัว นับเป็นศิลปะชั้นสูงอย่างหนึ่งของไทย

ศุภชัย จันทรสุวรรณ (2547: บทคัดย่อ) ศึกษาวิเคราะห์วิธีการร่ายรำและลีลาท่ารำของโขน ตัวพระ: กรณีศึกษาตัวพระรวม ผลวิจัยพบว่า วิธีการร่ายรำและลีลาท่ารำของพระโขนและพระละคร มีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด ตั้งแต่ต้นกำเนิดที่เป็นการผสมผสานของปรัชญาและแนวคิดทางพุทธ ศาสนา ปรัชญาเทวนิยมของศาสนาฮินดู ปรัชญาสังคมทางวัฒนธรรมไทย รวมทั้งแนวคิดของปรัชญา และลีลาท่าทางของนักปราชญ์ตะวันตกที่ใช้หลักทฤษฎีสากลของนาฏยประดิษฐ์ ซึ่งพบว่าสอดคล้อง ต้องกันอย่างน่าอัศจรรย์ นอกจากนี้ยังพบว่า การจะก้าวเข้าสู่ศิลปินโขนตัวพระได้จำเป็นต้องมีพื้นฐานที่ สัมมาจนแตกฉาน และใช้ความสามารถเฉพาะตัวที่ได้รับการฝึกฝนมาพัฒนาบทบาทเพื่อทำหน้าที่ แสดงเป็นเทพอวตารผู้ลงมาปราบอธรรมในโลกมนุษย์ ศิลปินผู้แสดงจึงต้องสร้างบุคลิกให้สง่างาม ภาควมูมิ ดูขลังและศักดิ์สิทธิ์ตามแบบอย่างของกษัตริย์นักรบ จึงต้องออกลีลาท่ารำให้ดูเป็นลักษณะ ของผู้ชาย แต่ปัจจุบันการสอนโขนตัวพระในสถาบันสอนนาฏศิลป์มีการใช้ครูผู้หญิงซึ่งชำนาญในการ

รำแบบละครเข้ามาสอน ทำให้เกิดการกลายวิธีการรำจากแบบแผนโขนตัวละครพระจนแยกกันไม่ออก งานวิจัยชิ้นฉบับนี้จะเป็นแนวทางให้ผู้ฝึกหัดโขนตัวพระออกทำรำตามแบบผู้ชายที่สืบทอดกันมาแต่โบราณกาล และเป็นการอนุรักษ์ศิลปะดั้งเดิมไว้มิให้กลาย หรือสูญหายไปอีกด้วย

พิเศษ เกตุวรสุนทร (2549: 4) ศึกษาแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมไทย: ศึกษากรณีโขนมหาวิทยาลัยรามคำแหง ผลการศึกษาพบว่าสาเหตุของผู้เข้ามาฝึกอบรมโขนมหาวิทยาลัยรามคำแหงส่วนใหญ่ คือ เพื่อนำความรู้ที่ฝึกซ้อมโขนไปประกอบอาชีพ อยู่ในเกณฑ์มาก ด้านทัศนคติของผู้ที่เข้ามาฝึกอบรมโขนมหาวิทยาลัยรามคำแหงต่อแนวทางการอนุรักษ์ และสืบทอดวัฒนธรรมโขนส่วนใหญ่เห็นว่า ผู้ฝึกอบรมส่วนใหญ่มีทัศนคติในเชิงบวกต่อโขนมหาวิทยาลัยรามคำแหง และต่อแนวทางการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมโขน อยู่ในเกณฑ์มาก และด้านบทบาทของผู้ที่เข้ามาฝึกอบรมโขนมหาวิทยาลัยรามคำแหงในด้านอนุรักษ์และการสืบทอดวัฒนธรรมโขน ส่วนใหญ่เห็นว่าผู้เข้าร่วมฝึกอบรมมีบทบาทเป็นอย่างมากในด้านการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมโขน

ฐาปณีย์ สังสิทธิวงศ์ (2557: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเกี่ยวกับโขน ศิลปะประจำชาติ และสืบทอดวัฒนธรรมในบริบทสังคมร่วมสมัย จากการศึกษาโขนของไทยได้รับอิทธิพลมาจากประเทศในภูมิภาคในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ด้วยกัน โดยไทยนำมาผสมผสานกันจนกลายเป็นโขนที่แรกเริ่มแสดงในพิธีสำคัญ ต่อมาโขนมีพัฒนาการที่เปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยตามกระแสของวัฒนธรรมในสมัยนั้นๆ แต่ยังคงรูปแบบตลอดจนวิธีการแสดง และเรื่องที่ใช้แสดงคือเรื่องราวเกียรติยศเช่นเดิม และได้มีการอนุรักษ์และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ เห็นได้จากการแสดงโขนจากเดิมที่ปรากฏหลักฐาน ได้แก่ 1) โขนกลางแปลง 2) โขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว 3) โขนโรงใน 4) โขนหน้าจอ และ 5) โขนฉาก เมื่อยุคสมัยและบริบทของสังคมได้เปลี่ยนแปลง โขนทั้ง 5 ประเภทดังกล่าวจึงได้มีวิวัฒนาการ พัฒนา ผสมผสานจนกลายเป็นโขนที่แสดงอยู่ในปัจจุบัน โดยโขนในปัจจุบันจะแบ่งประเภทตามหน่วยงานที่เป็นผู้จัดการแสดง ได้แก่ โขนกรมศิลปากร โขนศาลาเฉลิมกรุง โขนตามพระราชดำริในสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ โขนสมัครเล่น และโขนพาณิชย์ การพัฒนาของโขนนี้เองจึงส่งผลโขนจากเดิมที่โขนเป็นวัฒนธรรมหลวง แต่ในปัจจุบันการปรับตัวของโขนเห็นได้ชัดจากเทคนิคประกอบการแสดง ที่ทันสมัยเข้ามาใช้ เพื่อให้โขนสามารถดำรงได้ในปัจจุบัน และเพื่อให้ได้รับการสนับสนุนจากผู้ชม

จักรกฤษณ์ ดวงพัตรา (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษากระบวนการเล่นโขนจากบทโขนสมัยรัตนโกสินทร์ ผลการศึกษาพบว่าการประกอบสร้างบทโขนมีรูปแบบของกระบวนการเล่นที่ชัดเจน คือ แบ่งเป็นฉากนาฏการฝ่ายลงกา และฉากนาฏการฝ่ายพลับพลา ผู้ประกอบสร้างสามารถพลิกแพลงเลือกสรรไปใช้ในการประกอบสร้างบทโขน รวม 30 ชุด และเมื่อทดลองนำตัวบทโขนมาวิเคราะห์การทำหน้าที่ของฉากนาฏกรรมต่างๆ ในบทโขนแล้ว ได้ข้อสรุปว่ามีวิธีการทำหน้าที่ของฉากนาฏการผ่านทั้งผู้พากย์เจรจาและผ่านตัวโขน มีวัตถุประสงค์เพื่อสื่อความกับผู้ดูและเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้พากย์เจรจา

และตัวโขนได้อวดภูมิรู้ และ/หรือ อวดฝีมือ กล่าวคือ การทำหน้าที่ผ่านผู้พากย์เจรจา มี 3 หน้าที่ ได้แก่ เกริ่นการณ์ แสดงกระซู่หรือโหวง และจับชุดนาฏการ ส่วนการทำหน้าที่ผ่านตัวโขน มี 3 หน้าที่ ได้แก่ แสดงกระบวนรำอวดฝีมือ แสดงกระบวนรำอวดภูมิ กระบวนรบและการเล่นตลก

สราทตรา เล่งไพบูลย์ (2554: บทคัดย่อ) ได้ศึกษารูปแบบการจัดการนันทนาการประเภทละครและการละครด้านศิลปวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย : กรณีศึกษา การแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) ผลการวิจัยได้รูปแบบการจัดการนันทนาการแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 โดยได้สรุปเป็นแผนภาพตามองค์ประกอบการบริหาร 4 ด้าน ได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านงบประมาณ ด้านวัสดุอุปกรณ์และสถานที่ และด้านการจัดการ ผลการวิจัยสรุปได้ว่า 1)ด้านบุคลากร ในการแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) พบว่ามีรูปแบบในการจัดการด้านบุคลากรที่มีศักยภาพ โดยจัดโครงสร้างของคณะกรรมการฝ่ายต่างและพิจารณามอบหมายหน้าที่ตามความสามารถของบุคลากรจากการปฏิบัติหน้าที่ในงานประจำของโรงเรียนอยู่แล้ว เช่น ฝ่ายการเงิน ฝ่ายธุรการ ฝ่ายอำนวยการ กลุ่มสาระนาฏศิลป์ เป็นต้น มีการคัดเลือกผู้แสดงตามจารีตประเพณีตามรูปพรรณสัณฐานของตัวละคร ส่วนผู้แสดงบทเด่นของเรื่องคัดจากนักเรียนที่มีความสามารถและมีความมั่นใจในการกล้าแสดงออกของตัวละครนั้นๆ และมีรูปแบบในการจัดการด้านบุคลากรที่ได้ออกแบบไว้เป็นอย่างดี 2)ด้านงบประมาณ ในการแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) พบว่ามีรูปแบบในการจัดการที่มีศักยภาพในการจัดหางบประมาณเพื่อการจัดการแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 อย่างพอเพียงและมีการจัดการด้านงบประมาณที่ได้ออกแบบไว้เป็นระบบอย่างดี มีการใช้จ่ายตามระเบียบและตามหลักเกณฑ์ของราชการ 3)ด้านวัสดุอุปกรณ์ ในการแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) พบว่า มีรูปแบบในการจัดการด้านวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ ที่ได้ออกแบบไว้เป็นอย่างดีเป็นระบบ มีระเบียบ สามารถใช้วัสดุอุปกรณ์ได้ตรงตามระยะเวลาด้วยความพร้อมในเรื่องการจัดหาวัสดุอุปกรณ์ต่างๆ 4)ด้านการจัดการ ในการแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม) พบว่ามีรูปแบบในการจัดการเรื่องต่างๆ อย่างเป็นระบบ ระเบียบและมีแบบแผนตาม จารีตประเพณี ในการจัดการแสดงทางภูมิปัญญาไทยและศิลปวัฒนธรรมไทย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องข้างต้นนี้ ผู้วิจัยได้เห็นคุณค่าของการวิจัยทางด้านกระบวนการการแสดงโขน นโยบายการจัดการแสดงของผู้บริหารสถานศึกษา บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน และกระบวนการแสดงโขนของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร งานวิจัยฉบับนี้เลือกใช้การวิจัยแบบเชิงคุณภาพจากวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อ

ศึกษาองค์ประกอบของกระบวนการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขต กรุงเทพมหานคร ในด้านนโยบาย รูปแบบการการจัดเรียนการสอน บุคลากร กระบวนการแสดง ทักษะของครูและความพึงพอใจของนักเรียน เพื่อเป็นข้อมูลสำหรับผู้ที่เกี่ยวข้องได้นำไปใช้ในการ ปรับปรุงการจัดการแสดงโขน ซึ่งส่งผลต่อความสำเร็จในการจัดการแสดงโขน ตลอดจนสามารถนำไป ประยุกต์ใช้กับการบริหารจัดการในศาสตร์แขนงอื่นๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาเรื่องกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ผู้ศึกษาได้กำหนดวิธีการศึกษาเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ในการศึกษาไว้ ดังนี้

การกำหนดประชากรและการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้มาโดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร ที่มีการเรียนการสอนโขน และจัดกิจกรรมการแสดงโขน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน และนักเรียน รวมทั้งสิ้น 4 โรงเรียน ได้แก่

1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
2. โรงเรียนบางปะกอกพิทยาคม
3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)
4. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

การเลือกกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโขน และนักเรียนชมรมโขนในโรงเรียนจำนวน 4 โรงเรียน ดังนี้

1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 80 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 5 คน นักเรียนชาย 26 คน นักเรียนหญิง 48 คน
2. โรงเรียนบางปะกอกพิทยาคมจำนวน 43 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 3 คน นักเรียนชาย 17 คน นักเรียนหญิง 23 คน
3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จำนวน 40 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 4 คน นักเรียนชาย 35 คน
4. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จำนวน 36 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 3 คน นักเรียนชาย 10 คน นักเรียนหญิง 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถาม โดยมีรายละเอียดและแบ่งการใช้งาน คือ

1. แบบสอบถามผู้บริหารสถานศึกษา

แบ่งเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวของผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับ

- ชื่อ/นามสกุล
- คำนำนานาม / ตำแหน่งทางวิชาการ / ยศ ฯลฯ
- ระดับการศึกษาที่สำเร็จสูงสุด
- สถาบันที่จบการศึกษา
- สาขาวิชาที่จบการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกระบวนการการแสดงผลงานในโรงเรียน โดยแบ่งหัวข้อสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ด้าน คือ

- ด้านที่ 1 ด้านนโยบาย
- ด้านที่ 2 ด้านบุคลากร
- ด้านที่ 3 ด้านงบประมาณ

2. แบบสอบถามและสัมภาษณ์ครูผู้สอน

แบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวของครูผู้สอน เกี่ยวกับ

- เพศ
- วุฒิการศึกษา
- ประสบการณ์ในการสอน
- สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน
- สาขาวิชาที่จบการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทัศนคติของครูผู้สอนต่อกระบวนการการแสดงผลงาน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาโดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน คือ

- ด้านที่ 1 ด้านนโยบายของผู้บริหารและการสนับสนุน
- ด้านที่ 2 ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบไลเคิร์ต (Likert) โดยผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของคะแนน ดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	ครูผู้สอนมีทัศนคติต่อด้านนี้มากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	ครูผู้สอนมีทัศนคติต่อด้านนี้มาก
คะแนน 3	หมายถึง	ครูผู้สอนมีทัศนคติต่อด้านนี้ปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	ครูผู้สอนมีทัศนคติต่อด้านนี้น้อย
คะแนน 1	หมายถึง	ครูผู้สอนมีทัศนคติต่อด้านนี้น้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติของครูผู้สอน ผู้วิจัยกำหนดดังนี้

4.21 - 5.0	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีทัศนคติต่อด้านนี้มากที่สุด
3.41 - 4.20	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีทัศนคติต่อด้านนี้มาก
2.61 - 3.40	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีทัศนคติต่อด้านนี้ปานกลาง
1.81 - 2.60	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีทัศนคติต่อด้านนี้น้อย
1.00 - 1.80	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีทัศนคติต่อด้านนี้น้อยที่สุด

ตอนที่ 3 แบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการจัดการแสดงโขนในโรงเรียน โดยแบ่งหัวข้อสัมภาษณ์ ดังนี้

1. กระบวนการจัดการแสดงโขน
2. จำนวนบุคลากรภายในโรงเรียนที่ใช้ในการจัดการแสดงโขน
3. งบประมาณในการจัดการแสดงโขน
4. การพัฒนาบุคลากร
3. แบบสอบถามนักเรียน

แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ

ตอนที่ 1 แบบสอบถาม เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวของนักเรียน เกี่ยวกับ

- เพศ
- อายุ
- ระดับชั้นมัธยมศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนและการเข้าร่วม

กิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียนโดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน คือ

- ด้านที่ 1 ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
- ด้านที่ 2 ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
- ด้านที่ 3 ด้านเจตคติ

โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตามแบบไลเคิร์ต (Likert) โดยผู้วิจัยได้กำหนดความหมายของคะแนน ดังนี้

คะแนน 5	หมายถึง	นักเรียนพึงพอใจด้านนี้มากที่สุด
คะแนน 4	หมายถึง	นักเรียนพึงพอใจด้านนี้มาก
คะแนน 3	หมายถึง	นักเรียนพึงพอใจด้านนี้ปานกลาง
คะแนน 2	หมายถึง	นักเรียนพึงพอใจด้านนี้น้อย
คะแนน 1	หมายถึง	นักเรียนพึงพอใจด้านนี้น้อยที่สุด

การแปลความหมายค่าคะแนนเฉลี่ยของความพึงพอใจของนักเรียน ผู้วิจัยกำหนดดังนี้

4.21 - 5.0	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีความพึงพอใจต่อด้านนี้มากที่สุด
3.41 - 4.20	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีความพึงพอใจต่อด้านนี้มาก
2.61 - 3.40	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีความพึงพอใจต่อด้านนี้ปานกลาง
1.81 - 2.60	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีความพึงพอใจต่อด้านนี้น้อย
1.00 - 1.80	หมายถึง	ผู้ตอบเห็นว่ามีความพึงพอใจต่อด้านนี้น้อยที่สุด

ขั้นตอนในการสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. ศึกษาเอกสาร ตำรา ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม ในด้านนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา ในด้านการจัดกิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอนของครู ด้านพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรมด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านเจตคติ

2. นำข้อมูลมาสร้างแบบสัมภาษณ์

- ด้านนโยบายการจัดการแสดงโขนของผู้บริหารสถานศึกษา
- แบบสัมภาษณ์ของครูผู้สอนเกี่ยวกับกระบวนการการแสดงโขน
- แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติของครูผู้สอนที่มีต่อนโยบายการจัดการแสดงโขนของโรงเรียน

โรงเรียน

- ด้านพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียนด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านเจตคติ

3. ตรวจสอบคุณภาพขั้นตอน โดยตรวจสอบคำถามว่าสอดคล้องกับเชิงปฏิบัติการและโครงสร้างเนื้อหาหรือไม่ ตลอดจนความสมบูรณ์และความถูกต้องของคำถาม จากนั้นส่งข้อคำถามทั้งหมดต่ออาจารย์ที่ปรึกษาพิจารณาข้อคำถามเบื้องต้น เพื่อคัดเลือกข้อคำถามที่สมบูรณ์ที่สุด และจัดพิมพ์

4. นำแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่สร้างขึ้นและผ่านกระบวนการตามข้อที่ 3 เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงพินิจ (Face Validity) โดยตรวจสอบความถูกต้อง ความเหมาะสมและความครอบคลุมตามเนื้อหาตลอดจนความเหมาะสมของภาษาที่ใช้ จากนั้นหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) โดยมีรายนามผู้เชี่ยวชาญ ดังนี้

1. ดร.ประวีณา เขียมยี่สุน
2. ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก
3. ดร.กิตติชัย สุทธาสีโนบล
4. ดร.สุรัตน์ จงดา
5. ผศ.ไตรรัตน์ พิพัฒโกศล

พิจารณาเพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาสาระของแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น โดยผลจากการแสดงความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญนำมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา โดยมีเกณฑ์ ดังนี้

คะแนน	1	หมายถึง	ใช้ได้
คะแนน	2	หมายถึง	ไม่แน่ใจ
คะแนน	3	หมายถึง	แก้ไข

เกณฑ์การแปลความหมายค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา มีดังนี้

คะแนน IOC ตั้งแต่ 0.50 - 1.00 หมายถึง มีค่าความเที่ยงตรงใช้ได้

คะแนน IOC ตั้งแต่ 0.00 - 0.49 หมายถึง ต้องปรับปรุง

เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบและประเมินแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามแล้ว นำมาหาค่าความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา พบว่า ค่า IOC มีค่า 1.00 แสดงว่าสามารถนำไปใช้ได้ ข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญ คือ ตรวจสอบความถูกต้องของตัวอักษร การเว้นวรรค ตัดประโยคให้กระชับและบางข้อให้ใช้คำว่ารวมเกียรติเพื่อให้ครอบคลุมความหมายมากยิ่งขึ้น

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขออนุญาตลงพื้นที่เพื่อเก็บข้อมูลการวิจัย
2. ผู้วิจัยติดต่อและนำส่งหนังสือขออนุญาตกับโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดในงานวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลสัมภาษณ์ และแบบสอบถามด้วยตนเอง

การจัดทำและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดยแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์ และอภิปรายผลเชิงพรรณนา
3. ข้อมูลแบบสอบถามด้านทัศนคติของครู และด้านความพึงพอใจของนักเรียน วิเคราะห์โดยหาค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD)

โดยการให้คะแนนคำตอบแบบสอบถาม ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับตามแบบ ไคเคิร์ท (Likert) โดยมีนำหนักคะแนนดังนี้

น้อยที่สุด	ให้	1	คะแนน
น้อย	ให้	1	คะแนน
ปานกลาง	ให้	1	คะแนน
มาก	ให้	1	คะแนน
มากที่สุด	ให้	1	คะแนน

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยใช้โปรแกรม SPSS (The Statistical Package for the Social Science) ในการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้ค่าสถิติ ดังนี้

1. ค่าร้อยละ
2. ค่าคะแนนเฉลี่ย (Mean)
3. ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
4. หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม ใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient)
5. วิเคราะห์องค์การโดยใช้เทคนิคSWOT Analysis

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

จากการศึกษากระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขต กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ใช้แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากโรงเรียน

1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
2. โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม
3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)
4. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน จำแนกเป็น

1. ผู้บริหารสถานศึกษา
2. ครูผู้สอนโขน
3. นักเรียน

โดยข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์และแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้นำมาวิเคราะห์และเสนอข้อมูลเชิงพรรณนา

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในส่วนข้อมูลจากแบบสอบถามผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วยโปรแกรม SPSS มีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนาโดยใช้สถิติร้อยละประกอบ โดยผู้วิจัยเลือกสถิติที่ทดสอบค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson Correlation) โดยมีสัญลักษณ์ที่ใช้ในการเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่

n	แทน	จำนวนประชากร
$\bar{x}$	แทน	ค่าเฉลี่ยร้อยละ
S.D	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

อีกทั้งผู้วิจัยได้วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน ของกระบวนการการแสดงโขนในระดับชั้นมัธยมศึกษา ด้วยเทคนิค SOWT Analysis ของอัลเบิร์ต ฮัมฟรี (Albert Humphrey)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษาทั้ง 4 โรงเรียน โดยผู้วิจัยได้จำแนกออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1.1 ด้านนโยบาย

1.1.1 นโยบายในการจัดการแสดงโขน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ขวลิขิต สูงใหญ่
ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กล่าวว่า

“นโยบายในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ดำเนินตามนโยบายผู้อำนวยการท่านเก่า คือ ท่านอาจารย์สุภาภักตร์ ปรมาริกุล โดยแต่เดิมการแสดงโขนเป็นการจัดการแสดงเสนอผลงานประจำปีของวิชาเอกศิลปการแสดง อาจารย์สุภาภักตร์ และตัวผมซึ่งขณะนั้นเป็นรองผู้บริหารฝ่ายวิชาการเห็นศักยภาพของเด็ก เลยนำเสนอโครงการต่อคณะผู้บริหารโรงเรียน ขยายพื้นที่ในการแสดงและจัดทำเป็นโครงการประจำปีของโรงเรียน” ทั้งนี้ ขวลิขิต สูงใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตฯ ยังกล่าวเพิ่มเติมว่าการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนเพื่อเป็นการรักษาศิลปวัฒนธรรมสร้างองค์ความรู้ ทำนุบำรุงอนุรักษ์และการสืบสาน โดยเฉพาะศิลปะการแสดงโขนซึ่งเป็นนาฏกรรมการแสดงชั้นสูงที่ได้รวมองค์ความรู้ศิลปะแขนงต่างๆ ของไทย ก่อให้เกิดการแสดงอันเป็นเอกลักษณ์ที่บ่งบอกถึงความเป็นชาติไทยได้อย่างชัดเจนอีกทั้งยังเป็นการสนองตามพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในการอนุรักษ์และสืบสานการแสดงโขนโดยเยาวชน”

ซึ่งการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ใช้ชื่อว่า โขนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ดำเนินงานโดยคณะผู้บริหาร ครูอาจารย์ สมาคมผู้ปกครอง และแสดงโดยนักเรียนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โดยได้รับความร่วมมือจากศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในเรื่องสถานที่ในการจัดการแสดงโดยนโยบายในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเทิดพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ
2. เพื่อสร้างโขนแนวอนุรักษ์ แนวเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

3. เพื่อส่งเสริมศักยภาพนักเรียนให้มีทักษะและความสามารถทางนาฏศิลป์
4. เพื่อส่งเสริมให้นักเรียนสาขาวิชาเอกศิลปะการแสดง ตลอดจนนักเรียนที่มีความสนใจได้แสดงออกต่อสาธารณชน
5. เพื่อเป็นการพัฒนางานของบุคลากรในฝ่ายนาฏศิลป์อย่างต่อเนื่อง
6. เพื่อเป็นการส่งเสริม อนุรักษ์และเห็นคุณค่าของศิลปวัฒนธรรม
7. บูรณาการกับกลุ่มสาระวิชาต่างๆ ภายในองค์กร และหน่วยงานภายนอกเพื่อคุณภาพในการจัดงาน
8. เพื่อเป็นการบริการวิชาการแก่ชุมชน

โดยผลผลิตของโครงการ (Output) ตามนโยบายในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เพื่อส่งเสริมศักยภาพของบุคลากร นักเรียน ผู้ปกครอง และประชาชนทั่วไป ให้เกิดทัศนคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรม เกิดความรักและซาบซึ้ง ร่วมอนุรักษ์และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ซึ่งผลลัพธ์ของโครงการ (Outcome) โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ร่วมกับศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย เผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมและเป็นต้นแบบการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา (ชวลิต สูงใหญ่, ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิต มศว ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม))

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

โสภณ กมล ผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ได้กล่าวถึงนโยบายในการจัดการแสดงของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ว่าเป็นการส่งเสริมทักษะทางด้านดนตรีนาฏศิลป์ มุ่งหวังให้นักเรียนมีความรัก สืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย โดยเฉพาะด้านการแสดงโขน ซึ่งนับว่าเป็นศิลปะสูงสุดทางการแสดงของชาติ โดยการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนบางปะกอกได้จัดขึ้นเนื่องในงานสำคัญๆ ของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

นโยบายในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มุ่งมั่นที่จะพัฒนานักเรียนให้มีความรู้คู่ความดี โดยมุ่งสอนนักเรียนสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ พร้อมทั้งให้ความรู้และเข้าถึงการปฏิบัติตามหลักศาสนา จริยธรรม คุณธรรม ศิลปวัฒนธรรมไทยและสากล เป็นผู้มีร่างกายแข็งแรงและมีอารมณ์แจ่มใส อันจะทำให้นักเรียนเป็นบุคคลที่มีคุณค่าและเป็นที่ยอมรับของสังคม และด้วยสำนึกในความเป็นไทย โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ตระหนักดีในภาระหน้าที่ที่จะต้องสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทยทุกแขนง โดยจัดกิจกรรมต่างๆ เพื่ออนุรักษ์ให้ดำรงอยู่รวมทั้งพัฒนา ประยุกต์ให้ทันสมัยและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในยุคโลกาภิวัตน์ ด้วยความระมัดระวัง ตามความรู้ความสามารถของบุคลากรของโรงเรียน ที่รับผิดชอบดูแลในเรื่องนี้อยู่และเพื่อให้สอดคล้องกับ

นโยบายคุณภาพของโรงเรียน การฝึกหัดโขน เป็นกิจกรรมนักเรียนอย่างหนึ่งที่จัดให้มีขึ้นในโรงเรียน นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2520 เป็นต้นมา มีนักเรียนที่เป็นศิษย์ฝึกหัดโขนสามารถแสดงได้ใกล้เคียงกับนักแสดงที่ได้ฝึกฝนมาเฉพาะทางจำนวนไม่น้อย ปัจจุบันก็ยังคงมีการฝึกสอนให้แก่กลุ่มนักเรียนที่สนใจและสมัครเข้าเป็นนักเรียนโขนของโรงเรียนอย่างต่อเนื่อง และการแสดงโขนของโรงเรียนฯ ได้มีโอกาสเผยแพร่ทั้งในประเทศและต่างประเทศหลายฯ ครั้ง (เดชาชัย ศรีพิจารณ์, ผู้อำนวยการโรงเรียน อัสสัมชัญ (บางรัก))

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

กวีชาติย์ จันทรแพง หัวหน้ากลุ่มสาระศิลปะ กล่าวถึงนโยบายการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนฯ ว่า “การจัดการแสดงโขนของโรงเรียน จัดทำการแสดงเพื่อสนองนโยบายของโรงเรียนเป็นงานๆ ไป ถ้าโรงเรียนมีความต้องการอยากให้โขนไปแสดงในงานใดงานหนึ่ง ทางผู้ใหญ่แจ้งมาเราก็จะจัดเป็นตอนๆ ไป” ผู้แทนฯ ในการให้สัมภาษณ์ยังได้กล่าวถึงนโยบายด้านการแสดงโขนที่มีการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากการเปลี่ยนผู้บริหารฯ ด้วย โดยกล่าวว่า “โรงเรียนเคยทำโขนชุดใหญ่สุดตอนยกรบสมัยผู้บริหารท่าน ดร.สุวัฒน์ วิวัฒนานนท์ ยากมาก คนเยอะ แล้วก็ใช้งบประมาณเยอะ มีการเชิญวิทยากรจากสถาบัน(วิทยาลัยนาฏศิลป์) มาช่วย...แล้วพอจบงานใหญ่ตรงนั้นมันก็ขาดไป เปลี่ยนผู้บริหารนโยบายการบริหารก็เปลี่ยนไป...” ทั้งนี้พบว่าแม้มีการเปลี่ยนนโยบายตามผู้บริหารฯ แต่การแสดงโขนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ยังคงมีการจัดการแสดงมาอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนฯ ยังคงปรากฏอยู่ในงานใหญ่ๆ ของโรงเรียน ดังที่กวีชาติย์ จันทรแพง ได้กล่าวว่า “การแสดงโขนของเราก็จะแสดงแค่ตามงานใหญ่ๆ ของโรงเรียน เช่น วันเจ้าพระยาบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ตรงกับวันที่ 24 มิถุนายน ของทุกปี”

จากข้อมูลในด้านนโยบายในการจัดการแสดงโขนของทั้ง 4 โรงเรียน พบว่านโยบายในการจัดการแสดงโขนของทุกโรงเรียนมีความคล้ายคลึงกัน โดยผู้บริหารสถานศึกษาทุกโรงเรียนมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ รักษาทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้และสืบสานศิลปะการแสดงโขน ทั้งนี้พบว่านโยบายในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนนั้นมีการเปลี่ยนแปลงตามการปรับเปลี่ยนผู้บริหารสถานศึกษาด้วย เช่น พบว่าการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ในผู้บริหารรุ่นหนึ่งเคยให้จัดการแสดงโขนตอนใหญ่ ใช้ผู้แสดงจำนวนมาก มีการสนับสนุนงบประมาณอย่างเต็มที่ เมื่อเปลี่ยนผู้บริหารฯ นโยบายในเรื่องการจัดการแสดงโขนจึงมีผลกระทบในเชิงรูปแบบในการจัดการแสดงให้มีขนาดเล็กลง ซึ่งต่างจากการจัดกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ที่มีการสานต่อด้านการจัดการแสดงโขนจากผู้อำนวยการคนก่อน และขยายความสำคัญจากการแสดงเพียงในกลุ่มสาขาวิชาให้เป็นการแสดงระดับโรงเรียนอีก ทั้งพบว่าการจัดกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิต

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีการจัดระบบที่ละเอียดและชัดเจนแตกต่างจากโรงเรียนอื่นๆ การจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ มีวัตถุประสงค์ของการจัดการแสดงและชื่อที่เด่นชัด คือ “โขนเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ” เป็นการสนองพระราชดำริของสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ในด้านการรักษาศิลปะการแสดงโขน อีกทั้งการจัดการแสดงยังเป็นการร่วมมือในการทำงานของบุคลากรทุกฝ่ายในโรงเรียน รวมถึงการได้รับการสนับสนุนพื้นที่สำหรับการจัดการแสดงขนาดใหญ่ระดับประเทศ คือศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ ไม่ได้จัดเพื่อบุคคลภายในเท่านั้น แต่เป็นการจัดเพื่อบริการวิชาการแก่ชุมชนด้วย โดยการจัดโครงการตามนโยบายในการจัดการแสดงโขนมีการติดตามผลลัพธ์ของโครงการอย่างต่อเนื่อง จึงกล่าวได้ว่านโยบายการจัดการแสดงโขนของแต่ละโรงเรียน ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงตามวาระการบริหารงานและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละรุ่น

1.1.2 รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโขนในโรงเรียน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

การสอนโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่ามีแหล่งที่มาจากการจัดการเรียนการสอนของรายวิชาที่หลากหลาย มีความแตกต่างในแต่ละระดับชั้นและหลักสูตร ซึ่งสรุปได้ตามตาราง ดังนี้

ตาราง 2 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ลำดับที่	วิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนโขน	รายวิชาในระดับชั้น	หลักสูตร
1	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	มัธยมศึกษาที่ 1-5	หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551
2	วิชาเพิ่มเติมเลือก (นาฏศิลป์ไทยปฏิบัติ)	มัธยมศึกษาที่ 1-2	หลักสูตรสถานศึกษา
3	วิชาสหวิทยาการ	มัธยมศึกษาที่ 3	หลักสูตรสถานศึกษา
4	วิชาเอกศิลปะการแสดง	มัธยมศึกษาที่ 4-5	หลักสูตรสถานศึกษา
5	กิจกรรมชมรมนาฏศิลป์ไทย	มัธยมศึกษาที่ 1-6	หลักสูตรแกนกลางฯ

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

การเรียนการสอนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ผู้วิจัยพบว่ามีแหล่งที่มาจากการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) และกิจกรรมชมรมนาฏศิลป์ โดยจำแนกรายละเอียดของการเรียนการสอนได้ดังตาราง ดังนี้

ตาราง 3 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

ส่วนที่	วิชาที่มีการจัดการเรียนการสอน ใน	รายวิชาในระดับชั้น	หลักสูตร
1	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	มัธยมศึกษาที่	หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551
2	กิจกรรมชมรมนาฏศิลป์-ใน	มัธยมศึกษาที่ 1-6	หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

การเรียนการสอนของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) พบว่ามีแหล่งที่มาจากการรายวิชาดังต่อไปนี้

ตาราง 4 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ส่วนที่	วิชาที่มีการจัดการเรียนการสอน ใน	รายวิชาในระดับชั้น	หลักสูตร
1	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	มัธยมศึกษาที่	หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551
2	กิจกรรมชมรมในและกระป๋อง	มัธยมศึกษาที่ 1-6	หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

การเรียนการสอนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ผู้วิจัยพบว่ามีแหล่งที่มาจาก 2 ส่วน โดยจำแนกเป็นตารางได้ดังนี้

ตาราง 5 รายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ส่วนที่	วิชาที่มีการจัดการเรียนการสอน ไขน	รายวิชาในระดับชั้น	หลักสูตร
1	วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์)	มัธยมศึกษาที่ 1-3	หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551
2	กิจกรรมชุมนุม	มัธยมศึกษาที่ 1-6	หลักสูตรแกนกลางการศึกษา ขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551

จากตารางแสดงรายวิชาที่มีการจัดการเรียนการสอนของทั้ง 4 โรงเรียน พบว่า สิ่งเหมือนกันคือทุกโรงเรียนมีการเรียนการสอนเรื่องไขนอยู่ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ซึ่งเป็นรายวิชาที่ยึดการเรียนการสอนตามตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 และมีกิจกรรมชุมนุมหรือชมรม แต่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีรายวิชาที่มีการเรียนการสอนไขนแตกต่างอย่างเห็นได้ชัดจากโรงเรียนอื่น คือ นอกจากจะมีการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานฯ และมีกิจกรรมชมรมแล้ว ยังมีรายวิชาที่สัมพันธ์กับการเรียนไขนซึ่งเป็นหลักสูตรเฉพาะของสถานศึกษา โดยรายวิชาที่สัมพันธ์กับไขน ได้แก่ วิชาเพิ่มเติมเลือกนาฏศิลป์ไทยปฏิบัติในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-2 วิชาสหวิทยาการในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 และวิชาเอกศิลปะการแสดงระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5-6 ซึ่งรายวิชาที่สัมพันธ์กับไขนที่เพิ่มมากขึ้นของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ย่อมทำให้นักเรียนได้เรียนรู้รายละเอียดเกี่ยวกับไขนทั้งด้านทฤษฎีและด้านปฏิบัติมากยิ่งขึ้นเพราะได้เรียนรู้และฝึกฝนอย่างต่อเนื่องจากเวลาเรียนที่เพิ่มมากขึ้นตามรายวิชา

1.1.3 การจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนไขน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

การจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนไขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสาธิตฯ จัดเวลาสอนภายใน 1 วัน แบ่งออกเป็น 8 คาบเรียน 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 45 นาที ระยะเวลาในการเรียนแต่ละภาคเรียนมีจำนวน 18 สัปดาห์ ดังนั้นใน 1 ภาคเรียนจะมีระยะเวลา 720 คาบเรียน ซึ่งหักจำนวนคาบที่ใช้ในการสอบจะคงเหลืออยู่ที่ประมาณ 640 คาบเรียน ส่วนเวลาในการจัดการเรียนการสอนไขนได้มีการจัดสรรเวลาที่แตกต่างกันตามรายวิชา และระดับการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 6 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ลำดับที่	รายวิชา	ระดับ	ระยะเวลาในการเรียนการสอน				รวมจำนวนการ เรียนตลอดปี/ คาบ/ระดับชั้น
			จำนวนคาบเรียน/1 สัปดาห์		จำนวนสัปดาห์ที่เรียน		
			ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	
1	วิชาพื้นฐานศิลปะ(นาฏศิลป์)	ม.1-4	2	2	5	5	20
2	วิชาพื้นฐานศิลปะ(นาฏศิลป์)	ม.5	2	-	5	-	10
3	วิชาเพิ่มเติมเลือก ปฏิบัติ นาฏศิลป์ไทย	ม.1-2	2	2	16	16	32
4	วิชาสหวิทยาการ	ม.3	2	2	4	4	16
5	วิชาเอกศิลปะการแสดง	ม.4	9	9	16	16	288
6	วิชาเอกศิลปะการแสดง	ม.5	16	8	16	16	384
7	วิชาเอกศิลปะการแสดง	ม.6	18	8	16	16	416
8	กิจกรรมชมรมนาฏศิลป์ไทย	ม.1-6	4	4	16	16	128

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

การจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนในของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม พบว่า
การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฯ จัดเวลาสอนภายใน 1 วัน แบ่งออกเป็น 10 คาบเรียนสำหรับ
นักเรียนปกติ และ 11 คาบเรียนสำหรับนักเรียนสายวิทย์ฯ คณิตฯ 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 50 นาที
ระยะเวลาในการเรียนแต่ละภาคเรียนมีจำนวน 18 สัปดาห์ ส่วนเวลาในการจัดการเรียนการสอนในได้
มีการจัดสรรเวลาที่แตกต่างกันตามรายวิชา และระดับการศึกษา ซึ่งผู้วิจัยได้จำแนกเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 7 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

ลำดับที่	รายวิชา	ระดับ	ระยะเวลาในการเรียนการสอน				รวมจำนวนการเรียน ตลอดปี/คาบ/ระดับชั้น
			จำนวนคาบเรียน/1 สัปดาห์		จำนวนสัปดาห์ที่ เรียน		
			ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	
1	วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์)	ม.1-3	เรียนเทอมใดเทอมหนึ่ง เรียน 1 คาบ/สัปดาห์		18		18
2	วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์)	ม.4-6	1	1	9	9	18
3	กิจกรรมชมรมใน	ม.1-6	1	1	18	18	36

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

การจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนในของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) พบว่า การจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนฯ จัดเวลาสอนภายใน 1 วัน แบ่งออกเป็น 7 คาบเรียนสำหรับ นักเรียนภาคปกติ และ 8 คาบเรียนสำหรับนักเรียนอัจฉริยภาพ (genius) โดย 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 50 นาที ระยะเวลาในการสอนแต่ละภาคเรียนมีจำนวน 18 สัปดาห์ ส่วนเวลาในการจัดการเรียน การสอนในมีในรายวิชาและสอนในระดับชั้น โดยจำแนกเป็นตารางได้ ดังนี้

ตาราง 8 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ลำดับที่	รายวิชา	ระดับ	ระยะเวลาในการเรียนการสอน				รวมจำนวนการเรียน ตลอดปี/คาบ/ระดับชั้น
			จำนวนคาบเรียน/1 สัปดาห์		จำนวนสัปดาห์ที่ เรียน		
			ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	
1	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	ม.1	1	-	18	-	18
2	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	ม.2	-	1	-	18	18
3	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	ม.3	เลือกเรียนเทอมใดเทอมหนึ่งโดยเรียน 1 คาบ/สัปดาห์ รวมเวลาเรียนตลอดเทอม 18 คาบ				18
4	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	ม.4	-	-	-	-	-
5	วิชาศิลปะพื้นฐาน (นาฏศิลป์)	ม.5	เลือกเรียนเทอมใดเทอมหนึ่งโดยเรียน 1 คาบ/สัปดาห์ รวมเวลาเรียนตลอดเทอม 18 คาบ				18
6	กิจกรรมชมรมใน และกระป๋อง	ม.1-6	1	1	18	18	36

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

การจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนในของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) พบว่ามีอยู่ในรายวิชาศิลปะ(นาฏศิลป์) และกิจกรรมชุมนุม พบว่าการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน จัดเวลาสอนภายใน 1 วัน แบ่งออกเป็น 7 คาบเรียน 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 50 นาที โดยโรงเรียนได้มีการจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนแต่ละระดับ โดยผู้วิจัยได้จำแนกเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 9 การจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในของโรงเรียนบดินทรเดชา
(สิงห์ สิงหเสนี)

ลำดับที่	รายวิชา	ระดับ	ระยะเวลาในการเรียนการสอน				รวมจำนวนการเรียน ตลอดปี/คาบ/ระดับชั้น
			จำนวนคาบ เรียน/1 สัปดาห์		จำนวนสัปดาห์ ที่เรียน		
			ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	ภาคเรียน 1	ภาคเรียน 2	
1	วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์)	ม.1	1	1	18	18	36
2	วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์)	ม.2	1	1	18	18	36
3	วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์)	ม.3	1	1	18	18	36
4	กิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ไทย	ม.1-6	1	1	18	18	36

จากตารางแสดงข้อมูลการจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนในพบว่า ระยะเวลาในการจัดการเรียนการสอนใน 1 วัน ของแต่ละโรงเรียน มีจำนวนคาบเรียนอยู่ระหว่าง 7-11 คาบเรียนต่อวัน โดยจำแนกเป็นรายโรงเรียน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มี 8 คาบเรียน 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 45 นาที โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม นักเรียนปกติมี 10 คาบเรียน ส่วนนักเรียนสายวิทย์ฯ คณิตฯ มี 11 คาบเรียน 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 50 นาที โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) นักเรียนปกติมี 7 คาบเรียน นักเรียนอัจฉริยภาพ (genius) มี 8 คาบเรียน 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 50 นาที และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มี 7 คาบเรียน 1 คาบเรียนมีระยะเวลา 50 นาที การเรียน 1 คาบเรียน ที่มีระยะเวลา 50 นาที มีเท่ากัน 3 โรงเรียนคือ 1) โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม 2) โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) 3) โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) และสัดส่วนของจำนวนคาบเรียนในรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับใน ของแต่ละโรงเรียน พบว่า ในรายวิชาที่เหมือนกันคือวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) และกิจกรรมชมรมหรือชุมนุม มีการจัดสรรเวลาที่แตกต่างกัน ดังตารางแสดงเปรียบเทียบต่อไปนี้

ตาราง 10 แสดงเปรียบเทียบรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) และกิจกรรมชมรมหรือชุมนุม
รวมทุกโรงเรียน

รายวิชา	โรงเรียน	จำนวนคาบเรียนรวมตลอดปี					
		ม.1	ม.2	ม.3	ม.4	ม.5	ม.6
พื้นฐานศิลปะ นาฏศิลป์	สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	20	20	20	20	10	-
	บางประกอกวิทยา	18	18	18	18	18	18
	อัสสัมชัญ (บางรัก)	18	18	18	-	18	-
	บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	36	36	36	-	-	-
กิจกรรมชมรม หรือชุมนุม	สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิ โรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	128	128	128	128	128	128
	บางประกอกวิทยา	36	36	36	36	36	36
	อัสสัมชัญ (บางรัก)	36	36	36	36	36	36
	บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	36	36	36	36	36	36

จากตาราง พบว่า จำนวนคาบเรียนรวมตลอดปีรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-3 ของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีสัดส่วนมากที่สุด คือระดับชั้นละ 36 คาบเรียน รองลงมาคือโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีสัดส่วนอยู่ที่ระดับชั้นละ 20 คาบเรียน ส่วนโรงเรียนบางประกอกวิทยากับโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีสัดส่วนที่เท่ากันคือ 18 คาบเรียน ทั้งนี้พบว่า รายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม จัดการเรียนอย่างสม่ำเสมอตลอดช่วงชั้น โดยมีสัดส่วนระดับชั้นละ 18 คาบเรียน ในระหว่างที่โรงเรียนอื่นๆ พบว่ามีการทิ้งช่วงหรือไม่มีการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย แสดงให้เห็นถึงความไม่ต่อเนื่องในการเรียน และอนุมานได้ว่าเนื้อหาการเรียนรู้อาจถูกตัดออกไปแต่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่ามีรายวิชาของสถานศึกษาที่เกี่ยวข้องกับชิ้นเพิ่มขึ้น 3 วิชา ได้แก่ วิชาเพิ่มเติมเลือกนาฏศิลป์ไทย ปฏิบัติ วิชาสหวิทยาการ และวิชาเอกศิลปะการแสดงในส่วนของกิจกรรมชมรมหรือชุมนุม พบว่าโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีคาบเรียนรวมตลอดทั้งปีมากที่สุด โดยมีสัดส่วนอยู่ที่ 128 คาบเรียนต่อระดับชั้น เนื่องจากกิจกรรมชมรมของโรงเรียนสาธิตฯ เรียนสัปดาห์ละ 4 คาบเรียน ในระหว่างที่โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีคาบเรียนรวมตลอดทั้งปีที่เท่ากันคือ 36 คาบเรียน โดยเรียนสัปดาห์ละ 1 คาบเรียน

1.1.4 ความเพียงพอของเวลาในการจัดการเรียนการสอนใน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ชวลิต สูงใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ได้กล่าวเกี่ยวกับประเด็นนี้ว่า “ในการจัดสรรเวลาของการเรียนการสอนทางศาสตร์นี้ จะเห็นได้ว่ามีอัตราส่วนของเวลาที่แตกต่างกันตามแต่ละวิชา ดังนั้นความเข้มข้นของเนื้อหาการเรียนการสอนจะอยู่ที่ผู้สอนบริหารจัดการ โดยในแต่ละวิชาจะดูตัวชี้วัดและสาระการเรียนรู้ ซึ่งที่ผ่านมายังไม่พบว่าการเรียนการสอนในศาสตร์นี้มีเวลาเรียนไม่เพียงพอ”(ชวลิต สูงใหญ่. 2559: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลข้างต้น ผู้วิจัยจึงได้ทำการสัมภาษณ์อาจารย์ผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนใน ซึ่งเป็นอาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ(นาฏศิลป์)-วิชาเอกศิลปะการแสดง จำนวน 5 คน จากการสัมภาษณ์อาจารย์ทั้ง 5 คน ได้กล่าวไปในทิศทางเดียวกัน โดยผู้วิจัยสรุปได้ ดังนี้

รายวิชาพื้นฐานศิลปะ(นาฏศิลป์) ตามหลักสูตรแกนกลางฯ ในระดับชั้นมัธยมศึกษา ที่ 1-5 เป็นรายวิชาที่ผู้เรียนจะมีเวลาในการเรียนน้อย เพราะรายวิชาพื้นฐานศิลปะประกอบด้วย ทักษะศิลป์ ดนตรี และนาฏศิลป์ การเรียนต้องแบ่งผู้เรียนออกเป็น 3 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 เรียนทักษะศิลป์ กลุ่มที่ 2 เรียนดนตรี และกลุ่มที่ 3 เรียนนาฏศิลป์ เวลาในการเรียนของแต่ละกลุ่มจะมีเวลาเรียนกลุ่มละ 5 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 2 คาบเรียน จึงทำให้ครูผู้สอนต้องรวบหัวข้อในการสอนให้ทันกับเวลา โดยครูผู้สอนจะเน้นสอนเกี่ยวกับทฤษฎีมากกว่าสอนปฏิบัติ เพราะเนื่องจากมีเวลาจำกัด และเพลงปฏิบัติก็จะเลือกชุดการแสดงสั้นๆ จัดจำง่ายแต่เหมาะสมกับช่วงชั้น ดังที่ลักขณา คชสาร อาจารย์ประจำกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) และวิชาเอกศิลปะการแสดงกล่าวว่า “การเลือกเพลงที่จะใช้สอนนักเรียนในรายวิชาศิลปะ พื้นฐาน (นาฏศิลป์) อาจารย์ผู้สอนจะดูตัวชี้วัดสาระการเรียนรู้ และเลือกเพลงที่จะใช้สอนปฏิบัติที่สั้นๆ นำมาสอน แต่จะคำนึงถึงระดับความยากง่ายที่เหมาะสมกับระดับชั้นนั้นๆ”(ลักขณา คชสาร. 2559: สัมภาษณ์) ทั้งนี้พบว่ารายวิชาที่มีระยะเวลาในการเรียนการสอนในมากคือรายวิชาในสาขาวิชาเอก ศิลปะการแสดง วิชาเพิ่มเติมเลือก (นาฏศิลป์ไทยปฏิบัติ) และกิจกรรมชมรมนาฏศิลป์มีจำนวนคาบเรียนมาก จึงทำให้การเรียนการสอนนาฏศิลป์และโขนมีเวลาอย่างพอเพียง ผู้เรียนได้เรียนรู้ในเชิงลึกทั้ง ทฤษฎีและปฏิบัติ ซึ่งธีรศักดิ์ คชสาร อาจารย์ประจำกลุ่มสาระศิลปะ(นาฏศิลป์)และวิชาเอกศิลปะการแสดง ได้กล่าวเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า “เวลาในการเรียนของวิชาเอก วิชาเพิ่มเติมเลือกและชมรมนาฏศิลป์ มีเวลาเรียนมากทำให้สอนได้อย่างเต็มเม็ดเต็มหน่วย เพราะการเรียนนาฏศิลป์และโขนต้องใช้เวลา เรียนเป็น อย่างระดับชั้น จะมารวบรัดไม่ได้”(ธีรศักดิ์ คชสาร. 2559: สัมภาษณ์)

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

พบว่าเวลาในการเรียนการสอนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม มีอยู่ในส่วนของการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) แต่จากรายวิชาดังกล่าวจะเป็นการเรียนรู้อะไรในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติเบื้องต้น ส่วนการเรียนภาคปฏิบัติในเชิงลึกเกี่ยวกับโขนจะอยู่ในกิจกรรมชมรมนาฏศิลป์ ดังที่ โสภณ กมล ผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะกอกวิทยาได้กล่าวไว้ว่า “การเรียนโขนส่วนที่อยู่ในหลักสูตร เวลาที่ใช้สอนมีความเพียงพออยู่แล้วเพราะต้องจัดการเรียนการสอนตามที่กระทรวงฯกำหนด ส่วนความรู้เรื่องการเดินโขนรำโขนก็มีในส่วนของกิจกรรมชมรม ที่เด็กจะได้เรียนและฝึกซ้อม” (โสภณ กมล. 2559: สัมภาษณ์)

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

จากข้อมูลสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ผู้วิจัยพบว่า ในประเด็นของเวลาในการเรียนการสอนโขนนั้นมีความเพียงพอ เดชาชัย ศรีพิจารณา ผู้อำนวยการโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ได้อธิบายว่า “การเรียนโขนในรายวิชาตามที่กระทรวงฯกำหนดมา มีเวลาเพียงพออยู่แล้ว แล้วเรายังมีการเรียนโขนอยู่ในกิจกรรมชมรมโขนกับกระบี่กระบองด้วย แต่ก็จะมีบางที่มาสเตอร์ (ครูผู้สอน) เขานัดฝึกซ้อมกันหลังเลิกเรียน ซึ่งนักเรียนที่สนใจรวมตัวกันเป็นทีม เช่นทีมโขน ทีมกระบี่กระบอง ทีมดนตรี”(เดชาชัย ศรีพิจารณา. 2559: สัมภาษณ์)

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

กวีชาติย์ จันทรแพง หัวหน้ากลุ่มสาระศิลปะได้กล่าวถึงประเด็นความเพียงพอของเวลาในการจัดการเรียนการสอนโขน ของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ว่า “โขนไม่ใช่วิชา แต่นักเรียนจะได้เรียนเกี่ยวกับเรื่องของโขนในรายวิชาศิลปะพื้นฐาน” จากคำกล่าวของกวีชาติย์ จันทรแพง สอดคล้องกับอาจารย์ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ที่กล่าวว่า “โขนไม่ได้เป็นวิชาเฉพาะวิชานาฏศิลป์เราก็สอนแค่ตามหลักสูตร ตามหนังสือที่มี เพราะเราก็จำเป็นต้องสอนตามหลักสูตรของกระทรวงฯ ก็มีสอนเรื่องโขนเป็นทฤษฎี ส่วนในการเรียนการสอนปฏิบัติในเชิงลึกเพื่อให้ทำการแสดงโขนได้จะอยู่ในส่วนของกิจกรรมชุมนุม” และผู้วิจัยยังพบว่านอกจากเวลาในการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับโขนโดยต้องจะอยู่ในการเรียนคาบชุมนุม อาจารย์ยังมีการฝึกซ้อมในเวลาหลังเลิกเรียน ดังที่ กวีชาติย์ จันทรแพง กล่าวว่า “...คนที่สนใจการเดินการรำโขนก็เข้ามาสมัครกัน การซ้อมเราก็ซ้อมตอนเย็นหลังเลิกเรียน”(กวีชาติย์ จันทรแพง. 2559: สัมภาษณ์)

จึงกล่าวได้ว่าความเพียงพอของเวลาในการจัดการเรียนการสอนโขน โดยยึดการสอนตามตัวชี้วัดของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานฯ ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ ย่อมเพียงพอในเชิงนามธรรม แต่เชิงปฏิบัตินั้นวิชาพื้นฐานศิลปะ เป็นการเรียนที่ประกอบด้วย 1)วิชาดนตรี 2) วิชาทัศนศิลป์ และ3)วิชานาฏศิลป์ ย่อมแสดงให้เห็นว่า เวลาที่จัดให้เรียนเกี่ยวกับโขนจะมีเพียง 1 ใน 3 ส่วน

ของเวลาเรียนทั้งหมด ซึ่งในส่วนของนาฏศิลป์ก็ไม่ได้เรียนเจาะจงเพียงแต่การปฏิบัตินาฏศิลป์หรือโขน ผู้เรียนต้องเรียนรู้ในหลายๆ ด้านอย่างครอบคลุมทั้งทฤษฎีและปฏิบัติ ดังจากข้อมูลการจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนโขน จึงพบว่า การเรียนโขนในรายวิชาพื้นฐานศิลปะไม่มีเวลาที่เพียงพอ แต่พบว่า การฝึกหัดโขนในเชิงปฏิบัติจะมีเพิ่มเติมมาจากกิจกรรมชมรมหรือชุมนุม เพราะกิจกรรมมุ่งเน้นเฉพาะในการสอนนาฏศิลป์และโขนโดยเฉพาะ อีกทั้งยังพบว่าโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีเวลาในการจัดการเรียนการสอนโขนที่มากกว่าโรงเรียนอื่นๆ เนื่องจากมีการเปิดรายวิชาที่นอกเหนือจากรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) 3 รายวิชา คือ วิชาเพิ่มเติมเลือกนาฏศิลป์ไทยปฏิบัติ วิชาสหวิทยาการ และวิชาเอกศิลปะการแสดง ซึ่งทั้ง 3 รายวิชาเป็นวิชาของสถานศึกษา จึงทำให้มีเวลาในการเรียนการสอนโขนเพิ่มมากขึ้นซึ่งสอดคล้องกับรายวิชาที่เพิ่มขึ้น แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีความเพียงพอของเวลาในการเรียนการสอนโขนมากที่สุด เพราะมีวิชาที่เปิดเพิ่มเติมขึ้นมา

1.2 ด้านบุคลากร

1.2.1 ความเพียงพอของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ชวลิต สูงใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) กล่าวว่า “โรงเรียนสาธิตฯ มีหลักสูตรในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 4-6 ให้นักเรียนเลือกเป็นสาขาวิชาเอก แต่ละวิชาเอกที่จะเปิดได้นั้นต้องมีบุคลากรที่เกี่ยวข้องตามสาขานั้นๆ รอบรับ ซึ่งสาขาวิชาศิลปะการแสดงที่เปิดก็มีบุคลากรที่เกี่ยวข้องและมีจำนวนที่เพียงพอ”(ชวลิต สูงใหญ่, 2559: สัมภาษณ์) ซึ่งคำให้สัมภาษณ์นี้สอดคล้องกับผลจากการลงพื้นที่ของผู้วิจัยที่ได้สังเกตการเรียนการสอน พบว่าบุคลากรในการสอนนาฏศิลป์และโขนมีจำนวนครบตามประเภทสาขาในการเรียนนาฏศิลป์ โดยจำแนกจำนวนบุคลากรกับหน้าที่รับผิดชอบการเรียนการสอนตามประเภทสาขาได้ ดังนี้

1. อาจารย์สอนโขนพระ-ละครพระ	จำนวน	1	คน
2. อาจารย์สอนละครนาง	จำนวน	1	คน
3. อาจารย์สอนโขนยักษ์	จำนวน	1	คน
4. อาจารย์สอนโขนลิง	จำนวน	2	คน

จากจำนวนบุคลกรดังกล่าว พบว่าบุคลากรในการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีจำนวนเพียงพอตามประเภทสาขาโขน

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

โสภณ กมล ผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ได้กล่าวว่า “บุคลากรทางนาฏศิลป์มีความเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน” (โสภณ กมล. 2559: สัมภาษณ์) ซึ่งผู้วิจัยพบว่าบุคลากรในการสอนนาฏศิลป์มีจำนวน 3 ท่าน ซึ่งแยกตามประเภทสาขาได้ดังนี้

1. อาจารย์สอนโขนยักษ์	จำนวน	1	คน
2. อาจารย์สอนละครพระ	จำนวน	1	คน
3. อาจารย์สอนละครนาง	จำนวน	1	คน

จากจำนวนบุคลากรในการสอนทั้ง 3 คน ซึ่งแยกตามประเภทสาขาดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า บุคลากรมีความเพียงพอในส่วนของการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ตามที่ผู้อำนวยการของโรงเรียนฯ ได้กล่าวไว้ แต่ในการจัดการเรียนการสอนโขนที่มีบริบทเฉพาะที่ผู้เรียนต้องแยกออกเป็นสาขา อาจจะยังขาดในส่วนของตัวโขนลิง โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ในประเด็นนี้จาก รัชชานนท์ น้อมรับพร อาจารย์ที่รับผิดชอบในการสอนตัวยักษ์ ได้กล่าวไว้ว่า “เรามีบุคลากรแยกตามตัวโขน ก็จะมีตัวนาง ส่วนตัวผมสอนตัวยักษ์แต่สามารถสอนโขนพระได้ แต่ว่าตัวลิงจะมีปัญหาที่เป็นจุดอ่อน” (รัชชานนท์ น้อมรับพร. 2559: สัมภาษณ์)

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

เดชาชัย ศรีพิจารณา ผู้อำนวยการโรงเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ได้กล่าวว่า “บุคลากรทางนาฏศิลป์มีความเพียงพอต่อการจัดการเรียนการสอน” (เดชาชัย ศรีพิจารณา. 2559: สัมภาษณ์) ซึ่งผู้วิจัยพบว่าบุคลากรในการสอนนาฏศิลป์มีจำนวน 3 ท่าน ซึ่งแยกตามประเภทสาขาได้ดังนี้

1. อาจารย์สอนโขนพระ	จำนวน	1	คน
2. อาจารย์สอนละครพระ	จำนวน	1	คน
3. อาจารย์สอนโขนลิง	จำนวน	1	คน

จากจำนวนบุคลากรในการสอนทั้ง 3 คน ซึ่งแยกตามประเภทสาขาดังกล่าว ผู้วิจัยวิเคราะห์ได้ว่า บุคลากรมีความเพียงพอในส่วนของการจัดการเรียนการสอนในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ตามที่ผู้อำนวยการของโรงเรียนฯ ได้กล่าวไว้ แต่ในการจัดการเรียนการสอนโขนที่มีบริบทเฉพาะที่ผู้เรียนต้องแยกออกเป็นสาขา อาจจะยังขาดในส่วนของตัวโขนยักษ์ ดังที่ อัฐฉัตร ตูลยาฉัตร อาจารย์สอนโขนพระ กล่าวว่า “โรงเรียนเราแต่เดิมมีตัวยักษ์แต่อาจารย์ท่านเพิ่งเสียไป ตอนนี้ผมสอนโขนพระควบกับตัวยักษ์ด้วย แต่ไม่ใช่เรื่องยากเพราะเด็กมีพื้นเดิมมาจากการสอนของอาจารย์ท่านก่อนอยู่แล้ว” (อัฐฉัตร ตูลยา. 2559: สัมภาษณ์)

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

กวีชาติย์ จันทรแพง กล่าวไปในทิศทางว่าบุคลากรในด้านที่มีความรู้ เชี่ยวชาญใน ด้านโขนยังมีจำนวนที่ไม่เพียงพอ โดยได้กล่าวว่า “...ครูที่มีความสามารถด้านโขนมาซึ่งหายากมากที่จะ มีครูที่จบโขนมา จบตัวพระมา ลงมา นางมา อะไรอย่างนี้ ภาษาบ้านคือเป็นหัวเขื่อนม้านักก็ต่อ ยอดได้ ง่าย แต่ถ้าจบเพื่อเป็นครูนาฏศิลป์เขาก็เก่งทางรำรำ ไปลงลิเกโขนเขาก็คงผ่านๆ มา ไปลงลิเกโขนเขาก็ ไม่มีความชำนาญในด้านนี้จริงๆ ไม่ได้ว่าครูนาฏศิลป์โรงเรียนนี้ไม่ดีแต่ความถนัดเฉพาะด้านนั้น ต่างกัน”(กวีชาติย์ จันทรแพง. 2559: สัมภาษณ์)

ซึ่งคำให้สัมภาษณ์ข้างต้นแสดงให้เห็นว่าบุคลากรที่มีอาจไม่ครบต่อสาขาตามการ เรียนโขนที่จำแนกออกเป็น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์และตัวลิง ซึ่งตรงกับข้อมูลของบุคลากรในกลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ(นาฏศิลป์) โดยผู้วิจัยพบว่ามีบุคลากรจำนวน 3 คน แยกตามความชำนาญในด้าน การสอน ดังนี้

1. อาจารย์สอนโขนพระ	จำนวน	2	คน
2. อาจารย์สอนละครนาง	จำนวน	1	คน

จากข้อมูลของบุคลาการดังกล่าว พบว่าความเพียงพอของบุคลากรในการเรียน การสอนมีความเพียงพอต่อการเรียนการสอนสำหรับองค์รวมของวิชานาฏศิลป์ แต่ในการเรียนการสอน โขนนั้น อาจารย์ผู้สอนมีวิธีแก้ไข โดยครูโขนพระจะสอนกระบวนท่ารำของโขนยักษ์และโขนลิง เมื่อมี การจัดการแสดงโขนของโรงเรียนในแต่ละครั้ง อาจารย์ผู้สอนก็จะเลือกชุดการแสดงที่เอื้ออำนวยดังที่ นักร ผู้ทรงธรรม กล่าวว่ “อาจารย์โขนพระก็จะสอนท่ายักษ์และลิง ในกรณีที่จะมีการแสดง แต่ส่วนมาก อาจารย์มักจะเลือกชุดการแสดงโขนที่เน้นตัวพระกับตัวนาง และเลียงตอนที่มีตัวยักษ์กับลิง แต่ทั้งนี้ เพราะเรามีเด็กที่เรียนพระกับนางมากด้วย” (นักร ผู้ทรงธรรม. 2559: สัมภาษณ์)

จากข้อมูลพบว่าความเพียงพอของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคมโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอต่อการเรียนการสอนโขนในเชิงทฤษฎี ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) และการเรียนการสอนทักษะปฏิบัติโขนเฉพาะบางตัว เพราะจำนวนบุคลากรในการสอนแยกตามสาขา พบว่าไม่ครบตามประเภทสาขาของตัวโขน โดย โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม ขาดบุคลากรสอนโขน ลิง โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ขาดบุคลากรสอนโขนยักษ์ และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ขาดบุคลากรสอนโขนยักษ์และโขนลิง จึงทำให้มีการแก้ไขปัญหาโดยใช้ให้บุคลากรสอนข้ามประเภท สาขาของตน และการมีบุคลากรไม่ครบตามสาขา ส่งผลต่อการจัดการแสดงโขนของโรงเรียน คือ ต้อง กำหนดตอนของการแสดงให้สอดคล้องหรือเน้นตัวโขนที่ได้ทำการสอนตามความถนัดของบุคลากร แต่ทั้งนี้พบว่าจำนวนบุคลากรของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

มีความแตกต่างจากทั้ง 3 โรงเรียน คือ มีจำนวนบุคลากรในการเรียนการสอนครบตามจำนวนสาขาวิชา คือ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง แสดงให้เห็นว่านอกจากบุคลากรในการเรียนการสอนใน นอกจากนี้จะพอเพียงพอต่อการสอนในเชิงทฤษฎีแล้ว ยังมีความเพียงพอต่อการเรียนการสอนในส่วนของการปฏิบัติในแต่ละสาขาด้วย

1.2.2 การส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชา

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

พบว่าผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีนโยบายที่จะส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชานี้อย่างต่อเนื่องดังที่ ขวลิขิต สูงใหญ่ ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ได้กล่าวในประเด็นนี้ว่า “โรงเรียนมีการสนับสนุนตลอด เช่น การเข้าร่วมอบรม ประชุม สัมมนา และศึกษาในระดับที่สูงขึ้นเพื่อตนเอง แล้วนำความรู้มาปรับใช้กับศาสตร์ของตน”(ขวลิขิต สูงใหญ่. 2559: สัมภาษณ์)

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

พบว่าโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคมมีนโยบายที่จะส่งเสริมบุคลากรในทุกสาขาวิชาในการเข้าร่วมอบรม ประชุม สัมมนา เพื่อพัฒนาองค์ความรู้ต่างๆ ในแต่ละกลุ่มสาระ แต่มักสงวนให้อยู่ในพื้นที่ใกล้เคียง ดังที่ โสภณ กมล ผู้อำนวยการโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ได้กล่าวไว้ในประเด็นนี้ว่า “ส่งเสริม ขอแค่เสนอมาไม่เคยขัด แต่ขอไปไกลๆ ไม่ให้ไป ถ้าในกรุงเทพฯ ไม่เคยขัด” (โสภณ กมล. 2559: สัมภาษณ์)

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีการสนับสนุนให้บุคลากรทุกหมวดการเรียนรู้ได้รับการพัฒนาศักยภาพของตนอย่างสม่ำเสมอ

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ตัวแทนผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้ตอบในประเด็นนี้

การส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชา พบว่า โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม และโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีการสนับสนุนให้บุคลากรในสาขาวิชาที่ต้องปฏิบัติการเรียนการสอนในโรงเรียนของตนได้รับการพัฒนาเช่น การให้เข้าร่วมอบรม ประชุม สัมมนา และการเปิดโอกาสให้ศึกษาต่อเกี่ยวกับสาขาของตนในระดับที่สูงขึ้น โดยมีการดูความเหมาะสมและความจำเป็น เช่น โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ส่งเสริมบุคลากรของตน แต่จำกัดให้อยู่ในพื้นที่ในกรุงเทพมหานคร หรือใกล้เคียงเท่านั้น แต่ทั้งนี้พบว่าโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ไม่ได้ให้ข้อมูลในเรื่องนี้ แสดงให้เห็นว่าการส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชาของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) อาจไม่ได้รับการสนับสนุนเท่าที่ควร

1.3 ด้านงบประมาณ

1.3.1 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เกี่ยวกับด้านงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียน ผู้วิจัยได้สรุปแหล่งที่มาของงบประมาณ โดยแสดงเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 11 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ลำดับที่	แหล่งที่มา	หน่วยงาน
1	เงินเข้าร่วมกิจกรรมงานประจำปีของโรงเรียน	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
2	เงินสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครู	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
3	เงินบริจาค	ผู้ปกครอง/หน่วยงานเอกชน

จากข้อมูลที่แสดงในตารางนี้เป็นแหล่งที่มาในลักษณะของตัวเงิน แต่จากการให้สัมภาษณ์ของผู้บริหารฯ ยังพบว่าการสนับสนุนในด้านอื่นๆ เช่น การสนับสนุนจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรมแห่งประเทศไทยในเรื่องสถานที่ในการแสดงโดยศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และจากหน่วยงานภาคเอกชนที่ได้สนับสนุนเครื่องมือ อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนฯ เกี่ยวกับด้านงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ผู้วิจัยได้สรุปแหล่งที่มาของงบประมาณ โดยแสดงเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 12 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

ลำดับที่	แหล่งที่มา	หน่วยงาน
1	เงินของโรงเรียนที่ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการจัดการแสดงโขน (รายครั้ง)	โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม
2	เงินสนับสนุนจากสมาคมศิษย์เก่า	โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม
3	เงินบริจาค	วัดบางปะกอก/หน่วยงานเอกชน

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

จากการสัมภาษณ์ผู้อำนวยการโรงเรียนฯ เกี่ยวกับด้านงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ผู้วิจัยได้สรุปแหล่งที่มาของงบประมาณ โดยแสดงเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 13 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขนโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ลำดับที่	แหล่งที่มา	หน่วยงาน
1	เงินของโรงเรียนที่ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการจัดการแสดงโขน (รายครั้ง)	โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)
2	เงินสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครู	โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)
3	เงินบริจาค	ผู้ปกครอง/หน่วยงานเอกชน

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ตัวแทนผู้ให้สัมภาษณ์แทนผู้บริหารฯ ได้ให้ข้อมูลเกี่ยวกับงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนฯ ผู้วิจัยได้สรุปแหล่งที่มาของงบประมาณ โดยแสดงเป็นตาราง ดังนี้

ตาราง 14 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขนโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ลำดับที่	แหล่งที่มา	หน่วยงาน
1	เงินของโรงเรียนที่ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการจัดการแสดงโขน (รายครั้ง)	โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
2	เงินสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครู	โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)
3	เงินบริจาค	ผู้ปกครอง/หน่วยงานเอกชน

จากตารางแสดงแหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนพบว่า มีความเหมือนกันในส่วนของ เงินของโรงเรียนที่ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการจัดการแสดงโขน (รายครั้ง) ได้แก่ โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ซึ่งเป็นบที่จัดสรรโดยสถานศึกษา ความเหมือนกันในส่วนของเงินสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครอง ครู หรือศิษย์เก่า ได้แก่ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โรงเรียนบางประกอกวิทยา และโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ซึ่งเป็นเงินที่ได้มาจากการบริจาคจากผู้ปกครองและศิษย์เก่า โดยนำรายได้จากการบริจาคส่วนหนึ่งร่วมสนับสนุนการจัดการแสดงโขน ความเหมือนกันในส่วนของเงินบริจาค ได้แก่ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โรงเรียนบางประกอกวิทยา และโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ซึ่งเป็นเงินที่ได้รับบริจาคเพื่อใช้สำหรับการจัดงานการแสดงโขนโดยตรง มาจากหลายส่วน เช่น ผู้ปกครอง หน่วยงานเอกชน

1.3.2 การจัดสรรงบประมาณในการจัดการแสดงโขน

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ในประเด็นการจัดสรรงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลโดยวิเคราะห์จากการให้สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนฯ และเอกสารโครงการโขนของโรงเรียนฯ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ค่าเช่าชุดนักแสดง จำนวนชุด x ราคาชุด x จำนวนวัน
2. ค่าตอบแทนบุคลากรภายนอก จำนวนคน x ค่าตอบแทนต่อคน x จำนวนวัน
3. ค่าอุปกรณ์ ฉาก/แสง/สี/เสียง
4. ค่าอาหารสำหรับนักแสดงและบุคลากรจำนวนคน x ค่าอาหารต่อคน x จำนวนวัน
5. ค่าเช่ายานพาหนะ จำนวนคัน x ราคาต่อคัน x จำนวนวัน
6. ค่าวัสดุอุปกรณ์

ทั้งนี้การจัดงานได้รับความอนุเคราะห์จากศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และทั้งนี้การจัดสรรงบประมาณได้ซื้อตั๋วเฉลี่ยจ่ายทุกรายการ

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

ในประเด็นการจัดสรรงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลโดยวิเคราะห์จากการให้สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการฯ โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ค่าเช่าชุดโขน
2. ค่าอาหาร (สำหรับนักแสดงและผู้ฝึกซ้อม)
3. ค่าตอบแทนบุคลากรภายนอก (ช่างแต่งกายโขน)

ทั้งนี้การจัดงานทุกครั้ง อาจารย์ผู้รับผิดชอบในด้านการจัดการแสดงจะเป็นผู้เขียนรายละเอียดค่าใช้จ่ายเสนอต่อผู้บริหาร และผู้บริหารจะนำเข้าที่ประชุมของคณะผู้บริหารเพื่อพิจารณาความเหมาะสมอีกครั้ง

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ในประเด็นการจัดสรรงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลโดยวิเคราะห์จากการให้สัมภาษณ์ของผู้อำนวยการโรงเรียนฯ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. ค่าเช่าชุดนักแสดงและอุปกรณ์การแสดง
2. ค่าตอบแทนบุคลากรภายนอก (ในฝ่ายงานต่างๆ)
3. ค่าอุปกรณ์ ฉาก/แสง/สี/เสียง
4. ค่าอาหารสำหรับนักแสดงและบุคลากร

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ในประเด็นการจัดสรรงบประมาณในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนฯ ผู้วิจัยได้สรุปข้อมูลโดยวิเคราะห์จากการให้สัมภาษณ์ของผู้แทนให้สัมภาษณ์ โดยจำแนกออกได้เป็น 2 รายการ ดังนี้

1. ค่าเช่าชุดนักแสดง
2. ค่าตอบแทนบุคลากรภายนอก (ช่างแต่งกายโขน)

จากข้อมูลพบว่าการจัดสรรงบประมาณในการแสดงโขนของแต่ละโรงเรียนมีความเหมือนกันในเรื่องของการตั้งงบประมาณในการแสดงโขน โดยจะจัดสรรบเพื่อการจัดงาน และจำแนกการใช้จ่ายออกเป็นส่วนต่างๆ เช่น สำหรับชุดการแสดง ค่าอุปกรณ์ฉาก แสง สี เสียง ค่าอาหาร และค่าตอบแทนบุคลากรภายนอกที่จ้างมาเพื่อดำเนินงานตามฝ่ายต่างๆ อาทิ นักดนตรี ช่างแต่งกาย ช่าง

แต่งหน้าทำผม เป็นต้น โดยจากข้อมูลพบว่า โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีการแสดงการใช้งบประมาณอย่างละเอียดชัดเจนกว่าทุกๆ โรงเรียน จำแนกรายจ่ายเป็นรายวันต่อละครายการ ซึ่งจะทำให้ทราบถึงรายจ่ายจริง ดังข้อมูลคือ ค่าชุดนักแสดงคิดเป็นรายชุดxราคาต่อชุดxจำนวนวัน หรือเงินค่าตอบแทนบุคลากรภายนอกคิดเป็นรายคนxราคาค่าตอบแทนรายคนxจำนวนวัน เป็นต้น และทั้งนี้พบอีกว่า การจัดสรรงบประมาณได้ถัวเฉลี่ยจ่ายทุกรายการ แสดงถึงการจัดสรรงบประมาณว่าด้วยการบริหารงบประมาณ พ.ศ.2548 ที่ได้กำหนดให้มีการถัวจ่ายกันภายในงบเดียวกัน เฉพาะในงบบุคลากรและงบดำเนินงาน

2. วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ครู

ส่วนที่ 1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในทั้ง 4 โรงเรียน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน สำเร็จการศึกษาจากสถาบันและสาขาวิชาที่จบการศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามทัศนคติของครูที่มีต่อกระบวนการการแสดงผลของโรงเรียน โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยทัศนคติในแต่ละด้านและหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านนโยบายของผู้บริหารและการสนับสนุน
2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้

ส่วนที่ 1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในทั้ง 4 โรงเรียน เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน สำเร็จการศึกษาจากสถาบันและสาขาวิชาที่จบการศึกษา

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ตาราง 15 แสดงผลข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 5	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	4	80.0
หญิง	1	20.0
รวม	5	100.0
2. วุฒิการศึกษา		
2.2 ปริญญาตรี	4	80.0
2.3 สูงกว่าปริญญาตรี	1	20.0
รวม	5	100.0
3. ประสบการณ์ในการสอน		
3.1 ต่ำกว่า 10 ปี	4	80.0
3.2 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	1	20.0
รวม	5	100.0
4. สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน		
4.1 มหาวิทยาลัยของรัฐ	5	100.0
รวม	5	100.0

จากตาราง 15 พบว่า ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีจำนวนทั้งหมด 5 คน โดยแบ่งเป็นครูเพศชาย จำนวน 4 คน ครูเพศหญิง จำนวน 1 คน ครูทั้ง 5 คน จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยครูเพศชาย ทั้งหมดจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนยักษ์) จำนวน 1 คน สาขาดุริยางคศาสตร์ (ขับร้องเพลงไทย) จำนวน 1 คน สาขาศิลปนาฏดุริยางค์ (โขนลิง) จำนวน 1 คน และ (โขนพระ) จำนวน 1 คน ครูเพศหญิง จบการศึกษาในระดับวุฒิปริญญาโท จากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในสาขามานุษยวิทยา โดยทั้งเพศชายทั้ง 4 คนมีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี ในระหว่างที่ครูเพศหญิงมีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 10 ปีพบว่า ครูสอนในของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีสัดส่วนของครูเพศชาย

มากกว่าเพศหญิง ซึ่งก็เป็นไปตามสัดส่วนของสาขาตัวโขนที่จะมีเพศชายมากกว่า คือ ตัวพระ(โขน) ตัวยักษ์ และตัวลิง แต่ทั้งนี้ยังพบว่าครูที่สอนโขนของโรงเรียนสาธิตฯ ที่จับตรงตามสาขาที่เกี่ยวข้องกับโขนมีเพียง 3 คน เพียงเท่านั้น

โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม

ตาราง 16 แสดงผลข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 3	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	1	33.3
หญิง	2	66.7
รวม	3	100.0
2. วุฒิการศึกษา		
2.2 ปริญญาตรี	3	100.0
รวม	3	100.0
3. ประสบการณ์ในการสอน		
3.1 ต่ำกว่า 10 ปี	2	66.7
3.2 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	1	33.3
รวม	3	100.0
4. สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน		
4.1 มหาวิทยาลัยของรัฐ	3	100.0
รวม	3	100.0

จากตาราง 16 พบว่า ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม มีจำนวนทั้งหมด 3 คน โดยแบ่งเป็นครูเพศชาย จำนวน 1 คน ครูเพศหญิง จำนวน 2 คน โดยครูทั้ง 3 คน จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐ โดยครูเพศชายจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนยักษ์) และครูเพศหญิง 1 คน

จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา (ละครนาง) และครูเพศหญิงอีก 1 คน จากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์นาฏศิลป์กรุงเทพ สาขานาฏศิลป์ไทย (ละครพระ) โดยครูเพศชาย และหญิงที่จบจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี ในระหว่างที่ครูเพศหญิงอีกคนมีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 10 ปีพบว่า ครูสอนโขนของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม มีสัดส่วนครูเพศหญิงมากกว่าเพศชาย และจากสาขาที่ครูผู้สอนจบมานั้น มีความเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน แต่ในสาขาโขนพบว่า มีเฉพาะสาขาโขนยักษเท่านั้นแสดงให้เห็นว่าต้องใช้ครูสอนในลักษณะข้ามสาขาซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลข้างต้นในเรื่องของความเพียงพอของบุคลากรในการเรียนการสอนโขน ที่ได้กล่าวว่าการสอนข้ามสาขาโดยให้ครูย้ายไปสอนตัวลิง

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ตาราง 17 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 3	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	2	66.7
หญิง	1	33.3
รวม	3	100.0
2. วุฒิการศึกษา		
2.2 ปริญญาตรี	3	100.0
รวม	3	100.0
3. ประสบการณ์ในการสอน		
3.1 ต่ำกว่า 10 ปี	2	66.7
3.2 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	1	33.3
รวม	3	100.0
4. สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน		
4.1 มหาวิทยาลัยของรัฐ	3	100.0
รวม	3	100.0

จากตาราง 17 พบว่า ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีจำนวนทั้งหมด 3 คน โดยแบ่งเป็นครูเพศชาย จำนวน 2 คน ครูเพศหญิง จำนวน 1 คน โดยครูทั้ง 3 คน จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐในระดับปริญญาตรี ครูเพศชาย 1 คน จบจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนพระ) ครูเพศชายอีก 1 คน จบจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรเวศน์ ในสาขานาฏศิลป์ไทย (โขนลิง) และครูเพศหญิง 1 คน จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ในสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา (ละครนาง) และครูเพศหญิงอีก 1 คน จากจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย สาขานาฏศิลป์ไทย (ละครพระ) โดยครูเพศชายที่จบจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ และครูเพศหญิง มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี ในระหว่างที่ครูเพศชายอีกคนมีประสบการณ์ในการสอนมากกว่า 10 ปี พบว่า ครูสอนโขนของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีสัดส่วนครูเพศชายมากกว่าเพศหญิง และจากสาขาที่ครูผู้สอนจบมามีความเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน แต่ในสาขาโขนพบว่ามีเพียงสาขาโขนพระและโขนลิงเท่านั้นแสดงให้เห็นว่าต้องใช้ครูสอนในลักษณะข้ามสาขาซึ่งสอดคล้องกับข้อมูลข้างต้นในเรื่องของความเพียงพอของบุคลากรในการเรียนการสอนโขน ที่ได้กล่าวว่ามี การสอนข้ามสาขาโดยให้ครูโขนพระและครูโขนลิงสอนด้วย

โรงเรียนดินทรเดชา (สิงห์สิงห์)

ตาราง 18 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน ของโรงเรียนดินทรเดชา (สิงห์สิงห์)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 3	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	2	66.7
หญิง	1	33.3
รวม	3	100.0
2. วุฒิการศึกษา		
2.2 ปริญญาตรี	3	100.0
รวม	3	100.0
3. ประสบการณ์ในการสอน		
3.1 ต่ำกว่า 10 ปี	3	100.0
รวม	3	100.0

ตาราง 18 (ต่อ)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน)	ร้อยละ
	$n = 3$	$\bar{x}$
4. สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน		
4.1 มหาวิทยาลัยของรัฐ	3	100.0
รวม	3	100.0

จากตาราง 18 พบว่าครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของโรงเรียนโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีจำนวนทั้งหมด 3 คน โดยแบ่งเป็นครูเพศชาย จำนวน 2 คน ครูเพศหญิง จำนวน 1 คน โดยครูทั้ง 3 คน จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐในระดับปริญญาตรี จากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ทั้งหมด โดยครูเพศชายทั้ง 2 จบในสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนพระ) และครูเพศหญิง จบในสาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา (ละครนาง) ซึ่งครูทั้งหมดมีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี พบว่า ครูสอนโขนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีสัดส่วนครูเพศชายมากกว่าเพศหญิง และจากสาขาที่ครูผู้สอนจบมามีความเกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน แต่ในสาขาโขนพบว่ามีเพียงสาขาโขนพระเท่านั้นแสดงให้เห็นว่าต้องใช้ครูสอนในลักษณะข้ามสาขาในส่วนของ การสอนโขนยักษ์และโขนลิง

ตาราง 19 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านเพศ (n=14)

โรงเรียน	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทร พระสนมมิตร (ฝ่ายมัธยม)	4	28.58	1	7.14
บางประกอกวิทยาคม	1	7.14	2	14.29
อัสสัมชัญ (บางรัก)	2	14.29	1	7.14
บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	2	14.29	1	7.14
รวม	9	64.3	5	35.7

จากตาราง 19 พบว่า ข้อมูลด้านเพศของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน สัดส่วนของครูเพศชายมีมากกว่าครูเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 64.3 โดยโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทร ปรารักษ์มิตร (ฝ่ายมัธยม) มีจำนวนครูเพศชายมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 28.58 รองลงมาคือโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) โดยแต่ละโรงเรียนคิดเป็นร้อยละ 14.29 และพบว่าจำนวนครูเพศหญิงที่มากที่สุดคือโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม คิดเป็นร้อยละ 14.29 จากสัดส่วนของครูเพศชายที่มากกว่าแสดงให้เห็นถึงความสอดคล้องกับสาขาในการเรียนการสอน โขนที่แบ่งเป็น โขนยักษ์ โขนลิง และโขนพระ ซึ่งตัวโขนเหล่านี้ต้องใช้เพศชายในการฝึกหัด

ตาราง 20 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน
ด้านวุฒิการศึกษา (n=14)

โรงเรียน	ปริญญาตรี		สูงกว่าปริญญาตรี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปรารักษ์มิตร (ฝ่ายมัธยม)	4	28.60	1	7.14
บางประกอกวิทยาคม	3	21.42	-	-
อัสสัมชัญ (บางรัก)	3	21.42	-	-
บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	3	21.42	-	-
รวม	13	92.86	1	7.14

จากตาราง 20 พบว่า ข้อมูลด้านวุฒิการศึกษาของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน สัดส่วนของครูที่จบการศึกษาในระดับปริญญาตรี มีมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 92.86 ในขณะที่มีครูที่จบการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี ได้แก่ในระดับปริญญาโทเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 7.14 แสดงให้เห็นว่าครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน ของทั้ง 4 โรงเรียน ส่วนใหญ่ยังมีระดับของวุฒิการศึกษาคงที่อยูในระดับปริญญาตรี

ตาราง 21 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนรวม ทั้ง 4 โรงเรียน
ด้านประสบการณ์ในการสอน (n=14)

โรงเรียน	ต่ำกว่า 10 ปี		ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	4	28.60	1	7.14
บางประกอกวิทยาคม	2	14.28	1	7.14
อัสสัมชัญ (บางรัก)	2	14.28	1	7.14
บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	3	21.42	-	-
รวม	11	78.58	3	21.42

จากตาราง 21 ข้อมูลด้านประสบการณ์ในการสอนของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนรวม ทั้ง 4 โรงเรียน พบว่า สัดส่วนของครูที่สอนต่ำกว่า 10 ปี มีสูงกว่า ครูที่สอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป โดยครูที่สอนต่ำกว่า 10 ปี มีจำนวน 11 คน คิดเป็นร้อยละ 78.58 ในขณะที่จำนวนของครูที่สอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป มี 3 คน คิดเป็นร้อยละ 21.42 ซึ่งพบว่าใน 3 โรงเรียนจะมีครูที่สอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป อย่างน้อย 1 คน ได้แก่ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม และโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ซึ่งกล่าวได้ว่าครูที่สอนตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป เป็นผู้อาวุโสที่มีประสบการณ์และเชี่ยวชาญในการทำงาน สามารถชี้แนะแนวทางในการทำงาน การเรียนการสอนให้กับครูที่อายุน้อยกว่าได้

ตาราง 22 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน ด้านสถาบัน
ที่สำเร็จการศึกษา (n=14)

โรงเรียน	มหาวิทยาลัย ของรัฐ		ชื่อสถาบัน	จำนวน (คน)
	จำนวน	ร้อยละ		
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	5	35.71	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	4
			มหาวิทยาลัยศรีนครินทร- วิโรฒ	1
บางประกอกวิทยาคม	3	21.43	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	2
			มหาวิทยาลัยราชมงคล	1
อัสสัมชัญ (บางรัก)	3	21.43	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	1
			มหาวิทยาลัยราชมงคล	1
			จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	1
บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	3	21.43	สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์	3
รวม	14	100		

จากตาราง 22 พบว่า ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน ทั้ง 4 โรงเรียน เป็นผู้สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยของรัฐทั้งสิ้น โดยแยกเป็นสถาบันต่างๆ ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยราชมงคล และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ ซึ่งพบว่าสัดส่วนครูที่จบจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ มีมากที่สุด จำนวน 10 คน โดยสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นสถาบันที่ผลิตบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์ไทย โดยแยกออกเป็นสาขาอย่างชัดเจน อาทิ สาขานาฏศิลป์ไทย (ละคร) ตัวพระ ตัวนาง สาขานาฏศิลป์ไทย โขน ตัวพระ ตัวยักษ์ ตัวลิง จึงทำให้ครูที่จบจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญทางนาฏศิลป์ โขน-ละคร ตามสาขาของตน

ตาราง 23 ข้อมูลสถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน
ด้านสาขาวิชา (n=14)

โรงเรียน	จบสาขาวิชา	จำนวน(คน)	
		จำนวน	ร้อยละ
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	ศิลปนาฏดุริยางค์ (โขนพระ)	1	7.15
	ศิลปนาฏดุริยางค์ (โขนลิง)	1	7.15
	นาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนยักษ์)	1	7.15
	ดนตรี-คีตศิลป์ไทยศึกษา	1	7.15
	มานุษยดุริยางค์วิทยา	1	7.15
บางประกอกวิทยาคม	นาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนยักษ์)	1	7.15
	นาฏศิลป์ไทยศึกษา (ละครนาง)	1	7.15
	นาฏศิลป์ไทย (ละครพระ)	1	7.15
อัสสัมชัญ (บางรัก)	นาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนพระ)	1	7.15
	นาฏศิลป์ (โขนลิง)	1	7.15
	นาฏศิลป์ศึกษา (ละครพระ)	1	7.15
บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	นาฏศิลป์ไทยศึกษา (โขนพระ)	2	14.20
	นาฏศิลป์ไทยศึกษา (ละครนาง)	1	7.15
รวม		14	100

จากตาราง 23 พบว่า ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน จำนวน 12 คน จบการศึกษาในสาขานาฏศิลป์ไทยโขนและละคร แต่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีครู 2 คน ที่จบการศึกษาในสาขาวิชาอื่น คือ สาขาดนตรี-คีตศิลป์ไทยศึกษา และมานุษยดุริยางค์วิทยา แสดงให้เห็นถึงการบรรจุตำแหน่งที่ไม่ตรงกับรายวิชา อาจส่งผลต่อประสิทธิภาพของผู้เรียน แต่อีกนัยหนึ่งความรู้สาขาดนตรี-คีตศิลป์ไทย และความรู้ในด้านสาขามานุษยดุริยางค์วิทยา เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนด้านนาฏศิลป์ไทย จึงกล่าวได้ว่ามีความสอดคล้องและสามารถบูรณาการใช้ในการเรียนการสอนร่วมกันได้

จากผลการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ วุฒิการศึกษา ประสบการณ์ในการสอน สำเร็จการศึกษาจากสถาบันและสาขาวิชาที่จบการศึกษา ของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนในทั้ง 4 โรงเรียน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลรวม ดังแสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลในตาราง ดังนี้

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามครู ในด้านทัศนคติที่มีต่อกระบวนการการแสดงผลของโรงเรียน

โดยแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่

1. ด้านนโยบายของผู้บริหารและการสนับสนุน
2. ด้านกระบวนการการจัดการเรียนรู้

ตาราง 24 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน	4.6	.54	มากที่สุด	1
	2.ผู้บริหารสนับสนุนให้มีห้องปฏิบัติการเฉพาะในการเรียนการสอน	4.6	.54	มากที่สุด	1
	3.มีสื่อ เทคโนโลยี ที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน	3.6	1.5	มาก	3
	4.มีจำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอน	4.4	.54	มาก	2
	5.ได้รับงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอน และการแสดงผลอย่างเพียงพอ	4.6	.54	มากที่สุด	1
	รวม	4.36	.43		
ด้านที่ 2	6.กิจกรรมการแสดงผลของโรงเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัดรายวิชาศิลปะหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางฯ	4.8	.44	มากที่สุด	1

ตาราง 24 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	7.มีกิจกรรม หรือหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนา ศักยภาพของผู้เรียนทางด้านโนน	4.6	.54	มากที่สุด	1
	8.เนื้อหา ที่ใช้ในการจัดทำแผนการสอนโนน เหมาะสมกับผู้เรียน	4.6	.54	มากที่สุด	1
	9.การเรียนการสอนโนน ผู้สอนแบ่งผู้เรียน ตามประเภทของตัวละครออกเป็น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง	4.4	.89	มากที่สุด	2
	10.ในการเรียนการสอนโนนสำหรับตัวพระ ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเแว ดัดมือ ดัดตัว เต้นเสา ถีบ เหลี่ยม ฯลฯ	4.6	.54	มากที่สุด	1
	11.ในการเรียนการสอนโนนสำหรับตัวนาง ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเแว ดัดมือ ดัดตัว ฯลฯ	4.6	.54	มากที่สุด	1
	12.ในการเรียนการสอนโนนสำหรับตัวยักษ์ ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเแว ดัดมือ ดัดตัว เต้นเสา ถีบ เหลี่ยม ฯลฯ	4.6	.54	มากที่สุด	1
	13.ในการเรียนการสอนโนนสำหรับตัวลิง ปู พื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเแว ดัดมือ ดัดตัว เต้นเสา ถีบ เหลี่ยม ฉีกขา อากัปกริยาของลิง ฯลฯ	4.6	.54	มากที่สุด	1
	14.ตัวพระและตัวนางเริ่มฝึกหัดเบื้องต้นใน การเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ด นาฏศิลป์อย่างเป็นลำดับ เช่น เพลงช้า เพลง เร็ว เพลงแม่บทใหญ่ เพลงแม่บทเล็ก ฯลฯ	4.6	.54	มากที่สุด	1

ตาราง 24 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	15.ตัวอักษรเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์โยนยักษ์ และแม่ท่ายักษ์ ฯลฯ	4.0	1.2	มาก	3
	16.ตัวลิงเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์โยนลิง และแม่ท่าลิง ฯลฯ	4.4	.89	มากที่สุด	2
	17.ตัวละคร พระ นาง ยักษ์ ลิง ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากความรู้พื้นฐานเพื่อให้สามารถแสดงโขนเป็นชุดเป็นตอนได้	4.6	.54	มากที่สุด	1
	รวม	4.53	.60		

จากตาราง 24 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .43 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 3 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 1,2 และ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .54

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .54

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.51

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .60 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 3 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 7,8,10,11,12,13,14 และ 17 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .54

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 9 และ 16 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.4 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .89

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 15 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.22

ตาราง 25 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู
โรงเรียนสาธิตบางประกอกวิทยาคม

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์	3.0	1.0	ปานกลาง	3
	2.ผู้บริหารสนับสนุนให้มีห้องปฏิบัติการเฉพาะในการเรียนการสอนออนไลน์	2.3	.57	น้อย	5
	3.มีสื่อเทคโนโลยีที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์	3.6	.57	มาก	2
	4.มีจำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์	4.0	.57	มาก	1
	5.ได้รบบงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอน และการแสดงออนไลน์อย่างเพียงพอ	2.6	.57	ปานกลาง	4
	รวม	3.13	.41	ปานกลาง	
ด้านที่ 2	6.กิจกรรมการแสดงผลงานของโรงเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัดรายวิชาศิลปะในหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางฯ	4.3	.57	มากที่สุด	3
	7.มีกิจกรรม หรือหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทางด้านออนไลน์	3.6	4.3	มาก	5
	8.เนื้อหา ที่ใช้ในการจัดทำแผนการสอนออนไลน์เหมาะสมกับผู้เรียน	4.3	.57	มากที่สุด	3
	9.การเรียนการสอนออนไลน์ ผู้สอนแบ่งผู้เรียนตามประเภทของตัวละครออกเป็น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง	4.6	.57	มากที่สุด	1

ตาราง 25 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	10.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวพระปู่ พื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเວว ดัดมือ ดัดตัว เต็นเส้า ถีบ เหลี่ยม ฯลฯ	4.6	.57	มากที่สุด	1
	11.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวนาง ปู่พื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเเวว ดัดมือ ดัดตัว ฯลฯ	4.6	.57	มากที่สุด	1
	12.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวยักษ์ ปู่พื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเเวว ดัดมือ ดัดตัว เต็นเส้า ถีบ เหลี่ยม ฯลฯ	4.3	1.15	มากที่สุด	2
	13.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวลิง ปู่ พื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบ เข้า ถองสะเเวว ดัดมือ ดัดตัว เต็นเส้า ถีบ เหลี่ยม ฉีกขา อากัปกริยาของลิง ฯลฯ	4.6	.57	มากที่สุด	1
	14.ตัวพระและตัวนางเริ่มฝึกหัดเบื้องต้นใน การเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ด นาฏศิลป์อย่างเป็นลำดับ เช่น เพลงช้า เพลง เร็ว เพลงแม่บทใหญ่ เพลงแม่บทเล็ก ฯลฯ	4.0	1.73	มาก	4

ตาราง 25 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	15.ตัวอักษรเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์โยนยักษ์ และแม่ทำยักษ์ ฯลฯ	4.3	1.15	มากที่สุด	2
	16.ตัวลิงเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์โยนลิง และแม่ทำลิง ฯลฯ	4.3	.57	มากที่สุด	3
	17.ตัวละคร พระ นาง ยักษ์ ลิง ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากความรู้พื้นฐานเพื่อให้สามารถแสดงเป็นชุดเป็นตอนได้	4.3	1.15	มากที่สุด	2
	รวม	4.36	.74	มากที่สุด	

จากตาราง 25 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .41 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 3 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.0

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .74 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 9,10,11 และ 13 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 12,15 และ 17 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.15

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 6,8 และ 16 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 14 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.73

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 7 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 4.3

ตาราง 26 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู
โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน	4.0	.0	มาก	2
	2.ผู้บริหารสนับสนุนให้มีห้องปฏิบัติการเฉพาะในการเรียนการสอน	4.0	.0	มาก	2
	3.มีสื่อเทคโนโลยีที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน	5.0	.0	มากที่สุด	1
	4.มีจำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอน	3.0	.0	ปานกลาง	3
	5.ได้รับงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอน และการแสดงโชว์อย่างเพียงพอ	5.0	.0	มากที่สุด	1
	รวม	4.20	.00	มากที่สุด	
ด้านที่ 2	6.กิจกรรมการแสดงโชว์ของโรงเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัดรายวิชาศิลปะในหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลาง	5.0	.0	มากที่สุด	1
	7.มีกิจกรรม หรือหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทางด้าน	5.0	.0	มากที่สุด	1
	8.เนื้อหา ที่ใช้ในการจัดทำแผนการสอนเหมาะสมกับผู้เรียน	5.0	.0	มากที่สุด	1
	9.การเรียนการสอน ผู้สอนแบ่งผู้เรียนตามประเภทของตัวละครออกเป็น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง	5.0	.0	มากที่สุด	1

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	10.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวพระ ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การ ตบเข้า ถองสะเฆว ดัดมือ ดัดตัว เต้นเสา ถีบเหลี่ยม ฯลฯ	5.0	.0	มากที่สุด	1
	11.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวนาง ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การ ตบเข้า ถองสะเฆว ดัดมือ ดัดตัว ฯลฯ	5.0	.0	มากที่สุด	1
	12.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัว ยักษ์ ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบเข้า ถองสะเฆว ดัดมือ ดัดตัว เต้น เสา ถีบเหลี่ยม ฯลฯ	5.0	.0	มากที่สุด	1
	13.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวลิง ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การ ตบเข้า ถองสะเฆว ดัดมือ ดัดตัว เต้นเสา ถีบเหลี่ยม จิกขา อากัปภิกิริยาของลิง ฯลฯ	5.0	.0	มากที่สุด	1
	14.ตัวพระและตัวนางเริ่มฝึกหัดเบื้องต้น ในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และทำ เบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์อย่างเป็นลำดับ เช่น เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงแม่บทใหญ่ เพลง แม่บทเล็ก ฯลฯ	4.0	.0	มาก	2

ตาราง 26 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	15.ตัวอักษรเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์โยนยักษ์ และแม่ท่ายักษ์ ฯลฯ	5.0	.0	มากที่สุด	1
	16.ตัวลิงเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์โยนลิง และแม่ท่าลิง ฯลฯ	3.0	.0	ปานกลาง	3
	17.ตัวละคร พระ นาง ยักษ์ ลิง ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากความรู้พื้นฐานเพื่อให้สามารถแสดงโขนเป็นชุดเป็นตอนได้	5.0	.0	มากที่สุด	1
	รวม	4.75	.00	มากที่สุด	

จากตาราง 26 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.2 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .00 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 3 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 3 และ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .0

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 1 และ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .0

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .0

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.75 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .00 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 3 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 6,7,8,9,10,11,12,13,15 และ 17 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .00

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 14 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .00

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 16 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .00

ตาราง 27 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู
โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอนออนไลน์	4.0	.0	มาก	2
	2.ผู้บริหารสนับสนุนให้มีห้องปฏิบัติการเฉพาะในการเรียนการสอนออนไลน์	3.3	.57	ปานกลาง	4
	3.มีสื่อเทคโนโลยีที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์	3.3	1.15	ปานกลาง	3
	4.มีจำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์	4.3	.57	มากที่สุด	1
	5.ได้รับงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอน และการแสดงออนไลน์อย่างเพียงพอ	3.3	1.15	มากที่สุด	3
	รวม	3.66	.61	มาก	
ด้านที่ 2	6.กิจกรรมการแสดงออนไลน์ของโรงเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัดรายวิชาศิลปะในหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางฯ	4.3	.57	มากที่สุด	2
	7.มีกิจกรรม หรือหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนทางด้านออนไลน์	3.6	1.52	มาก	5
	8.เนื้อหา ที่ใช้ในการจัดทำแผนการสอนออนไลน์เหมาะสมกับผู้เรียน	4.0	1.0	มาก	3
	9.การเรียนการสอนออนไลน์ ผู้สอนแบ่งผู้เรียนตามประเภทของตัวละครออกเป็น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง	4.6	.57	มากที่สุด	1

ตาราง 27 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	10.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวพระ ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การ ตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว เต้นเส้า ถีบเหลี่ยม ฯลฯ	4.3	.57	มากที่สุด	2
	11.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวนาง ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การ ตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว ฯลฯ	4.3	.57	มากที่สุด	2
	12.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัว ยักษ์ ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว เต้น เส้า ถีบเหลี่ยม ฯลฯ	4.3	.57	มากที่สุด	2
	13.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวลิง ปูพื้นฐานทางด้านทักษะโดยเริ่มจาก การ ตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว เต้นเส้า ถีบเหลี่ยม จึกขา อากัปกริยาของลิง ฯลฯ	4.3	.57	มากที่สุด	2
	14.ตัวพระและตัวนางเริ่มฝึกหัดเบื้องต้น ในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และทำ เบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์อย่างเป็นลำดับ เช่น เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงแม่บทใหญ่ เพลง แม่บทเล็ก ฯลฯ	4.0	.0	มาก	4

ตาราง 27 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 2	15.ตัวอักษรเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์ในอักษร และแม่ท่าอักษร ฯลฯ	4.3	.57	มากที่สุด	2
	16.ตัวลิงเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์ในลิง และแม่ท่าลิง ฯลฯ	4.3	.57	มากที่สุด	2
	17.ตัวละคร พระ นาง อักษร ลิง ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากความรู้พื้นฐานเพื่อให้สามารถแสดงโชว์เป็นชุดเป็นตอนได้	4.3	.57	มากที่สุด	2
	รวม	4.25	.16	มากที่สุด	

จากตาราง 27 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของครู โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับมาก มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .61 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 4 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .0

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 3 และ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.15

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .16 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 5 อันดับ เรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 6,10,11,12,13,15,16 และ 17 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.3 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

.57

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 8 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.0

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 14 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.0 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .00

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 7 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.6 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 1.5

ตาราง 28 แจกแจงผลการตอบแบบสอบถามของครู ในด้านทัศนคติที่มีต่อกระบวนการการแสดงผล
ของแต่โรงเรียน

รายการ	(n)	Mean	S.D	แปลความหมาย
ด้านที่ 1				
โรงเรียนสาธิตฯ	5	4.36	.43	มากที่สุด
โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	3	3.13	.74	ปานกลาง
โรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก)	3	4.20	.00*	มาก
โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	3	3.66	.61	มาก
ด้านที่ 2				
โรงเรียนสาธิตฯ	5	4.53	.60	มากที่สุด
โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	3	4.36	.74	มากที่สุด
โรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก)	3	4.75	.00*	มากที่สุด
โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	3	4.25	.16	มากที่สุด
โดยรวม				
โรงเรียนสาธิตฯ	5	4.48	.50	มากที่สุด
โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	3	4.00	.61	มากที่สุด
โรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก)	3	4.58	.00*	มากที่สุด
โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	3	4.07	.13	มากที่สุด

จากตาราง 28 พบว่า ในด้านที่ 1 ข้อมูลมีการกระจายมากที่สุด โดยโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีผลในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของครูที่สอดคล้องกับนโยบายของผู้บริหารและได้รับการสนับสนุนในด้านต่างๆ ที่ส่งผลให้การเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการแสดงเป็นไปในระดับดี ในขณะที่โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม มีผลอยู่ในระดับปานกลาง เนื่องจากครูส่วนใหญ่แสดงทัศนคติในระดับน้อยในเรื่องของการได้รับการสนับสนุนให้มีห้องปฏิบัติการเฉพาะในการเรียนการสอน และการได้รับงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอนและการจัดการแสดงอย่างพอเพียงในด้านที่ 2 พบว่า ข้อมูลมีการกระจายน้อย อยู่ในลักษณะ

เกาะกลุ่มกัน โดยโรงเรียนทั้ง 4 โรงเรียน แสดงทัศนคติในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ อยู่ในระดับมากเหมือนกัน แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนการสอนของทุกโรงเรียนมีหลักและกระบวนการที่คล้ายคลึงกัน คือ ในการเรียนการสอนของโรงเรียนมีความสอดคล้องกับตัวชี้วัดกับรายวิชาศิลปะ ในหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานแห่งชาติ อีกทั้งมีการจัดกิจกรรมหรือหลักสูตรเสริมเพิ่มเติมเพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน มีการจัดทำการเรียนการสอนอย่างเหมาะสมกับผู้เรียนโดยแบ่งประเภทผู้เรียนออกเป็นตามสาขา ได้แก่ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์และตัวลิง เริ่มการเรียนการสอนจากการปูพื้นฐานด้านทักษะเบื้องต้นและพัฒนาการเรียนอย่างเป็นระดับขั้นผลรวมของทั้ง 4 โรงเรียน พบว่าข้อมูลมีการกระจายน้อย อยู่ในลักษณะเกาะกลุ่มกัน อยู่ในระดับดีมาก แสดงให้เห็นถึงทัศนคติของครูผู้สอนสอดคล้องและเป็นไปในทิศทางเดียวกับนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา ที่สนับสนุนการเรียนการสอนและกิจกรรมการจัดการแสดงของโรงเรียนเป็นอย่างดี *00 ในด้านที่ 1 ด้านที่ 2 และโดยรวมของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) แสดงให้เห็นว่า ข้อมูลไม่มีการกระจายตัว

ตาราง 29 แสดงข้อมูลรวมทุกโรงเรียน จากการตอบแบบสอบถามของครูด้านทัศนคติที่มีต่อกระบวนการแสดงของโรงเรียน ทั้ง 2 ด้าน (n=14)

รายการ	Mean	S.D	แปลความหมาย
ด้านที่ 1	3.91	.62	มาก
ด้านที่ 2	4.48	.48	มากที่สุด
โดยรวม	4.31	.45	มากที่สุด

จากตาราง 29 แสดงข้อมูลรวมทุกโรงเรียน จากการตอบแบบสอบถามของครูด้านทัศนคติที่มีต่อกระบวนการแสดงของโรงเรียน โดยมีผู้ตอบแบบสอบถามจำนวน 14 คน พบว่า ทัศนคติด้านที่ 1-2 และผลรวมมีการกระจายตัวน้อย อยู่ในลักษณะที่เกาะกลุ่มกัน โดย ทัศนคติในด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนทัศนคติด้านที่ 1 อยู่ในระดับมาก และโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่า ครูผู้สอนในทุกๆ โรงเรียนมีทัศนคติที่สอดคล้องกับนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา ในการจัดการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการแสดงของโรงเรียนเป็นอย่างดี

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโนน ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโนน ทั้ง 4 โรงเรียน โดยนำผลการวิเคราะห์ข้อมูล แต่ละโรงเรียน ในแต่ละด้านตามลำดับ ดังนี้

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ด้านกระบวนการจัดการแสดงโนน

จากการสัมภาษณ์ครูที่เกี่ยวข้องกับการจัดการการเรียนการสอนและการแสดงโนนของ โรงเรียนฯ พบว่ามีกระบวนการที่นำไปสู่การแสดงโนน 2 ส่วน คือ ส่วนของกระบวนการเรียนการสอนโนน และส่วนของกระบวนการการแสดงโนน โดยมีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการการเรียนการสอนโนน

พบว่าการเรียนการสอนโนน รวมถึงละครของโรงเรียนสาธิตฯ ได้แยกผู้เรียนออกเป็นประเภท สาขา ได้แก่ โขนพระ โขนยักษ์ โขนลิง ละครพระ และละครนาง ซึ่งผู้เรียนที่แบ่งออกเป็นประเภทสาขา เป็นนักเรียนในรายวิชาเพิ่มเติมเลือก(นาฏศิลป์ปฏิบัติ) นักเรียนในสาขาวิชาเอกศิลปะการแสดง และ กิจกรรมชมรมนาฏศิลป์ มีกระบวนการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบ เริ่มจากขั้นพื้นฐานแล้วจึงพัฒนา เป็นตามลำดับขั้น โดยเฉพาะสาขาวิชาศิลปะการแสดง ซึ่งเป็นสาขาวิชาเฉพาะที่เปิดโดยหลักสูตรของ สถานศึกษา ซึ่งเนื้อหาของรายวิชาที่ใช้สอนในสาขาศิลปะการแสดงของโรงเรียนสาธิตฯ ได้เทียบเคียง กับรายวิชาที่ใช้สอนวิชาโนน ละครของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ลักษณะ คชสาร อาจารย์ประจำกลุ่มสาระ การเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) และสาขาวิชาเอกศิลปะการแสดง กล่าวว่า “หลักสูตรการเรียนของ รายวิชาเอกศิลปะการแสดง ของโรงเรียนสาธิตฯ คณะอาจารย์ในกลุ่มสาระศิลปะ(นาฏศิลป์) และ สาขาวิชาเอกศิลปะการแสดง ได้ศึกษาและเทียบรายวิชาจากหลักสูตรการเรียนการสอนโนน และละคร ของวิทยาลัยนาฏศิลป์ เพราะเนื้อหาที่จะใช้สอนในวิชาเอกเราเน้นด้านนาฏศิลป์ไทยเป็นหลัก และ กระบวนการเรียนการสอนจะยึดตามแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์เป็นหลัก”(ลักษณะ คชสาร. 2559: สัมภาษณ์) จากการสังเกตกระบวนการเรียนการสอนโนน ละครของโรงเรียนสาธิตฯ พบว่า สอดคล้องกับ คำกล่าวข้างต้น โดยกระบวนการเรียนการสอนโนน ละคร เมื่อครูคัดเลือกผู้เรียนออกเป็นประเภทสาขา แล้ว จึงเริ่มการสอนโดยเริ่มจากเตรียมพร้อมร่างกาย คือ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์และตัวลิง ฝึกการตัด มือ ดัดแขน ดัดหลัง ตบเข้า ถองสะเอว ฝึกลักษณะการก้าวเท้า ยกเท้า กระดกเท้า ตามประเภทของ ตัวโนน ละคร โขนตัวพระ ตัวยักษ์และตัวลิง ฝึกการเต้นเสา ถีบเหลี่ยม ตัวลิงเพิ่มการฉีกขาและฝึกหัด ตีลังกาในลักษณะต่างๆ จากนั้นครูจึงต่อท่ารำ โดยเริ่มจากเพลงพื้นฐานตามประเภทของตัวละคร และ พัฒนาเป็นลำดับขั้นมาเรื่อยๆ

ส่วนที่ 2 กระบวนการการแสดงผล

ในกระบวนการการแสดงผลของโรงเรียนสาธิตฯ ยังจำแนกออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ขั้นการเตรียมแผนการดำเนินงาน และขั้นกระบวนการการแสดงผล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. ขั้นตอนการเตรียมแผนการดำเนินงาน

การเตรียมแผนงานการดำเนินงาน การจัดการแสดงผลของโรงเรียนสาธิตฯ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในฝ่ายต่างๆ จัดตั้งประธาน กรรมการ และหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

1.1 คณะกรรมการอำนวยการ

หน้าที่

- วางแผนนโยบายการดำเนินงานการจัดการแสดงผล
- กำกับดูแลการดำเนินงานการจัดการแสดงผล ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- พิจารณาและจัดงบประมาณที่ใช้ในการจัดการแสดงผล

1.2 คณะกรรมการฝ่ายดำเนินการ

หน้าที่

- ติดต่อประสานงานกับฝ่ายต่างๆ เพื่อให้การจัดการแสดงผล เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
- จัดทำกำหนดการแสดงผล
- จัดทำหนังสือเชิญแขกผู้มีเกียรติ ร่วมการจัดการแสดงผล
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

1.3 คณะกรรมการฝ่ายประชาสัมพันธ์และปฏิคม

หน้าที่

- ประชาสัมพันธ์เกี่ยวกับการแสดงผล
- ต้อนรับแขกผู้มีเกียรติและผู้เข้าชมการแสดงผล
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

1.4 คณะกรรมการฝึกซ้อมนักเรียน/จัดแสดงเกี่ยวกับดนตรี

หน้าที่

- ควบคุมและฝึกซ้อมนักเรียนที่บรรเลงดนตรีให้เกิดความพร้อมเพียงในการแสดงผล

1.5 คณะกรรมการการฝึกซ้อมนักเรียนการแสดงโขนและการแสดงทุกชุด

หน้าที่

- ควบคุมและฝึกซ้อมนักเรียนในชุดการแสดงให้เกิดความพร้อมเพียง

1.6 คณะกรรมการฝ่ายฝึกซ้อมการแสดง กำกับการแสดงและพิธีกรรมการแสดง
หน้าที่

- ควบคุมการแสดงบนเวทีให้เกิดความพร้อมเพรียง เรียบร้อยและสมบูรณ์
- ดำเนินพิธีกรรมการจัดการแสดงฯ

1.7 คณะกรรมการฝ่ายเครื่องแต่งกาย แต่งหน้า อุปกรณ์การแสดง ควบคุมและปล่อยตัว

นักแสดง

หน้าที่

- ดูแลความเรียบร้อย และควบคุมนักแสดงในการแต่งกาย แต่งหน้า อุปกรณ์การแสดง
- ดูแลความเรียบร้อย ควบคุมและปล่อยตัวนักแสดง
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

1.8 คณะกรรมการฝ่ายฉาก/แสงเสียง

หน้าที่

- ดูแลและควบคุมฉากในการแสดง
- ดูแลและควบคุมแสง/สี/เสียงในการแสดง
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

1.9 คณะกรรมการฝ่ายสถานที่และยานพาหนะ

หน้าที่

- ประสานงานกับมหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการจราจรในวันงาน
- จัดทำหนังสือแจ้งมหาวิทยาลัยเรื่องการจราจรในวันงาน
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

1.10 คณะกรรมการฝ่ายบันทึกภาพและวิดีโอ

หน้าที่

- ดำเนินการบันทึกเทป ถ่ายภาพการแสดง
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

1.11 คณะกรรมการฝ่ายอาหาร เครื่องดื่ม สวัสดิการและพยาบาล

หน้าที่

- จัดบริการอาหารและน้ำดื่มแก่ อาจารย์ นักเรียนและบุคลากร
- จัดเตรียมพยาบาล สำหรับกรณีมีผู้ป่วยฉุกเฉินในวันงาน
- จัดเตรียมเวชภัณฑ์ และพยาบาล เพื่อเตรียมให้บริการตลอดการจัดงาน
- ดูแลให้การปฐมพยาบาลเบื้องต้นในกรณีมีผู้เจ็บป่วย-บาดเจ็บ

1.12 คณะกรรมการฝ่ายการเงิน

หน้าที่

- จัดทำงบประมาณบัญชีรายรับ/รายจ่ายการจัดการแสดงโขนฯ
- ชี้แจงระเบียบและแนวปฏิบัติหลักเกณฑ์การเบิกจ่าย
- ปฏิบัติหน้าที่อื่นๆ ที่คณะกรรมการอำนวยการมอบหมาย

1.13 คณะกรรมการฝ่ายพัสดุ

หน้าที่

- จัดซื้อ/จัดจ้างพัสดุที่ใช้ในการดำเนินการจัดการแสดงโขนฯ

1.14 คณะกรรมการดูแลความเรียบร้อยและความปลอดภัย

หน้าที่

- ติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัยการเข้า/ออกผู้ชมงาน
- จัดเวรเพื่อดูแลความเรียบร้อยในวันงาน
- ดูแลความเรียบร้อยของนักเรียนและผู้เข้าชมงานในวันซ้อมและวันแสดงจริง

1.15 คณะกรรมการฝ่ายประเมินผล

หน้าที่

- ออกแบบและจัดทำแบบประเมินสำหรับนักเรียน ครูและผู้ร่วมงานการจัดการแสดงโขน

เฉลิมพระเกียรติฯ

- สรุปและทำรายงานผลการจัดการแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติฯ

2. ขั้นตอนการแสดงโขน

ขั้นตอนการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่า คณะกรรมการที่มีหน้าที่คัดเลือกและฝึกซ้อมการแสดงจะประชุมเพื่อคัดสรรนักแสดงตามความเหมาะสมของบทบาท โดยจะแบ่งหน้าที่ให้ครูโขนพระเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนเพื่อรับบทตัวพระ ครูละครนางและครูโขนพระจะร่วมกันคัดเลือกนักเรียนเพื่อรับบทตัวนาง ครูโขนยักษ์เป็นผู้คัดเลือกนักเรียนเพื่อรับบทตัวยักษ์ และครูตัวลิงเป็นผู้คัดเลือกนักเรียนเพื่อรับบทตัวลิง จากนั้นครูผู้สอนจะแยกฝึกซ้อมนักเรียนตามบทบาทที่ตนรับผิดชอบ โดยการฝึกซ้อมจะมีการแบ่งเป็นการซ้อมย่อยเป็นองก์ในแต่ละฉากร่วมกับวงดนตรี และการซ้อมใหญ่ตลอดทั้งตอนร่วมกับวงดนตรี ลักษณะ คชสาร อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) - สาขาวิชาเอกศิลปะการแสดง และเป็นประธานของคณะกรรมการการฝึกซ้อมนักเรียนการแสดงโขน ได้กล่าวอธิบายเรื่องนี้ว่า “กระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ จะเริ่มจากการคัดเลือกนักเรียนให้เหมาะสมกับบทบาทของตัวละคร และอาจารย์แต่ละสาขา พระ นาง ยักษ์ ลิง จะรับผิดชอบฝึกซ้อมตัวละคนนั้นๆ เราเรียกว่า

เป็นการซ้อมย่อย หลังจากให้นักเรียนได้ถูกฝึกกระบวนการท่าทางแล้วก็จะซ้อมเป็นฉากๆ โดยการซ้อมแต่ละฉากจะฝึกซ้อมจนผู้แสดงเกิดความคล่องแคล่ว ชำนาญ จึงจะซ้อมร่วมกับดนตรีโดยจะแบ่งเป็นฉากๆ เพื่อปรับกระบวนการท่าทางและดนตรีให้เกิดความแนบเนียน เมื่ออาจารย์ที่ฝึกซ้อมเห็นว่าแต่ละฉากเกิดความสมบูรณ์ก็จะซ้อมใหญ่คือซ้อมร่วมทุกฉากเข้ากับดนตรีและฝึกซ้อมที่เวทีจริงประกอบกับฉากแสง สี คือซ้อมเหมือนการแสดงจริง”(ลักขณา คชสาร. 2559: สัมภาษณ์)

ส่วนกระบวนการการแสดงโขนนั้นมีลำดับเป็นขั้นตอน คือ เมื่อผู้แสดงแต่งกายแต่งหน้าเสร็จแล้ว ก่อนถึงเวลาแสดงประมาณ 30 นาที ครูผู้ควบคุมและทีมงานทุกฝ่ายร่วมกันไหว้ครูก่อนการแสดง พร้อมกับวงปี่พาทย์บรรเลงเพลงโหมโรง และก่อนการแสดงโขนจะมีการแสดงประหน้าหรือที่เรียกว่ารำเบิกโรง เมื่อจบการรำเบิกโรง จึงเป็นการแสดงโขนโดยปี่พาทย์บรรเลงเพลงวาและต่อเนื่องเข้าสู่การแสดงโขน พบว่าฉากแรกในการแสดงนิยมตั้งตัวละครด้วยตัวเอกของเรื่องเช่นพระราม หรือทศกัณฐ์เสมอ เมื่อการแสดงโขนผ่านไปถึงช่วงครึ่งหนึ่งของเวลาแสดง จะเป็นการพักการแสดง 15-20 นาที แล้วจึงเริ่มดำเนินการแสดงต่อจนจบ เมื่อจบการแสดงโขนจะมีการเปิดม่านอีกครั้งโดยให้นักแสดงทุกชุดยืนเรียงตามตำแหน่งวรรณะของตัวละคร โดยถอดศีรษะโขนและถือด้วยมือซ้ายออกแสดงตัวเป็นการปิดท้าย(finale)จากนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และต่อด้วยเพลงกราวรำ ถือเป็นการจบกระบวนการแสดง

ด้านความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการการแสดงโขน

พบว่าความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร แยกออกได้ 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 บุคลากรในการเรียนการสอนโขน

พบว่าบุคลากรหรือครูที่ทำหน้าที่สอนโขนของโรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีครูผู้สอนแยกออกตามสาขาของโขน ละคร คือ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ได้มีการแบ่งครูให้สอนตามแต่ละระดับชั้นโดยไม่ได้แบ่งตามประเภทสาขา แต่ในส่วนของวิชาเพิ่มเติมเลือกปฏิบัตินาฏศิลป์ หรือวิชาเอก จะแบ่งครูผู้สอนตามสาขา โดยในที่ผ่านมาพบว่าบุคลากรที่มีอยู่มีจำนวนเพียงพอ ลักขณา คชสาร ครูประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “บุคลากรในการเรียนการสอนโขนของโรงเรียน มีความเพียงพอในการสอนทุกๆ ส่วน เช่น ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ(นาฏศิลป์) วิชาเพิ่มเติมเลือกปฏิบัตินาฏศิลป์ หรือวิชาเอก” (ลักขณา คชสาร. 2559: สัมภาษณ์)

ส่วนที่ 2 บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการแสดงโขน

พบว่าในการจัดการแสดงโขนได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานในฝ่ายต่างๆ โดยใช้บุคลากรภายในโรงเรียนแล้ว แต่พบว่ายังมีการจัดจ้างบุคลากรภายนอกมาร่วมด้วย โดยบุคลากรภายนอกจะมีส่วนเกี่ยวข้องกับการแสดงโขน ดังนี้

1. นักขับร้อง และนักพากย์
2. นักดนตรี (บางชิ้นดนตรี)
3. ผู้แต่งกายโขน
4. ผู้แต่งหน้า และทำผมนักแสดง
5. ผู้ดูแลไฟ ฉาก แสงและเสียง

ซึ่งการจัดจ้างบุคลากรจากภายนอกมาปฏิบัติหน้าที่ข้างต้น เนื่องจาก การจัดการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เป็นงานใหญ่และใช้นักแสดงจำนวนมาก จึงทำให้ต้องจ้างบุคลากรที่ชำนาญเฉพาะด้านต่างๆ มาช่วย อานนท์ เลียนอย่าง หัวหน้ากลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “ถึงแม้ว่าโรงเรียนจะจัดแบ่งหน้าที่การทำงานโดยใช้บุคลากรทำในฝ่ายต่างๆ เป็นการใส่ภาระหน้าที่ในการควบคุมดูแล แต่ต้องยอมรับว่าบางท่านไม่สามารถทำงานในส่วนนั้นๆ ได้จริง เช่น ในเรื่องของแต่งตัวโขน การแต่งหน้าทำผม จึงต้องจ้างคนข้างนอกที่เขาชำนาญในเรื่องนั้นๆ มาช่วย เพราะครูโขนที่มีทำไม่ทัน เพราะนักแสดงเรามีจำนวนมาก...” (อานนท์ เลียนอย่าง. 2559: สัมภาษณ์)

จึงเห็นได้ว่าการจัดจ้างบุคลากรภายนอกมาปฏิบัติงานในการแสดงโขนบางส่วน เป็นกระบวนการการบริหารและการจัดการเพื่อให้งานออกมาสมบูรณ์

ด้านการพัฒนาบุคลากร

พบว่าครูในกลุ่มสาระวิชาศิลปะ(นาฏศิลป์) ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ซึ่งเป็นผู้ที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนมากที่สุด ได้รับส่งเสริมจากโรงเรียนในการพัฒนาศักยภาพ เช่น การอบรม สัมมนาและร่วมงานกับหน่วยงานต่างๆ และยังได้นำความรู้จากการพัฒนาศักยภาพมาประยุกต์ใช้กับกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน เช่น การให้ความร่วมมือส่งบุคลากรของโรงเรียนร่วมในงานโขนพระราชทานสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ปี 2558 ศุภจิรา เพ็ชรประกอบ ครูประจำกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “โรงเรียนได้ให้การสนับสนุนในการพัฒนาศักยภาพของบุคลากรเป็นอย่างดีใน เช่น ส่วนตัวของครูได้เคยร่วมงานกับการแสดงโขนพระราชทานฯ ทำให้ได้รู้ได้เห็นกระบวนการต่างๆ ของการทำงานของเข และได้นำมาประยุกต์ใช้กับการแสดงโขนของโรงเรียน เช่น ขั้นตอนกระบวนการฝึกซ้อม ฉาก แสง สี เสียง กระบวนท่ารำรำ และการแต่งกาย” (ศุภจิรา เพ็ชรประกอบ. 2559: สัมภาษณ์)

แสดงให้เห็นว่า การพัฒนาบุคลากรในสาขาวิชานาฏศิลป์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ได้รับการส่งเสริมจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี และบุคลากรได้นำความรู้จากการอบรม สัมมนาหรือการทำงานกับหน่วยงานภายนอก มาบูรณาการกับการเรียนการสอนและกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียนด้วย

โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

ด้านกระบวนการจัดการแสดงโขน

พบว่ากระบวนการที่นำไปสู่การแสดงโขน 2 ส่วน คือ ส่วนของกระบวนการเรียนการสอนโขน และส่วนของกระบวนการจัดการแสดงโขน โดยมีรายละเอียดดังนี้

ส่วนที่ 1 กระบวนการเรียนการสอนโขน

พบว่าการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับโขนจะมีอยู่ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) และกิจกรรมชมรม โดยการเรียนรู้ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) จะเป็นการเรียนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 ซึ่งเป็นการเรียนเรื่องโขนในเชิงทฤษฎีและการปฏิบัติเบื้องต้น ในส่วนของกิจกรรมชมรมนาฏศิลป์นักเรียนจะได้เรียนโขนในเชิงปฏิบัติโดยครูผู้สอนจะคัดแยกนักเรียนออกตามสาขา ได้แก่ ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ เมื่อแยกประเภทเรียบร้อยแล้วครูผู้สอนจะฝึกหัดเบื้องต้นโดยเริ่มจากการตัดมือ ตัดแขน ตัดเท้า ตบเข้า ถองสะเอว ฯลฯ แล้วจึงสอนเพลงพื้นฐานตามประเภทของตัวละคร เช่น ตัวพระและตัวนางรำเพลงช้าเพลงเร็ว ตัวยักษ์เรียนแม่ท่ายักษ์ ในส่วนของตัวลิงจะไม่มีการเรียนเพลงพื้นฐานเนื่องจากไม่มีบุคลากรในสาขาของตัวโขนลิง จะเป็นการปฏิบัติท่ารำเพื่อสำหรับการแสดงในแต่ละงานโดยครูผู้สอนคือครูโขนยักษ์

ส่วนที่ 2 กระบวนการจัดการแสดงโขน

พบว่ากระบวนการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคมเริ่มจากการคัดเลือกนักเรียนเพื่อใช้สำหรับการแสดง ซึ่งจากคำให้สัมภาษณ์ของครูผู้สอนได้กล่าวในทิศทางเดียวกันว่า เลือกจากเด็กที่กล้าแสดงออก มีรูปร่างหน้าตาเหมาะสมและที่สำคัญต้องมีเวลาในการฝึกซ้อม อีกทั้งยังพบว่าครูผู้สอน จะเลือกชุด/ตอน ที่เหมาะสมกับการจัดงานโดยอาจมีการเปลี่ยนแปลงบทบาทตามความเหมาะสม รัชานนท์ น้อมรับพร ครูในกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “เมื่อโรงเรียนจะให้จัดการแสดงโขน เค้าก็จะกำหนดให้เราคิดการแสดงให้เข้ากับบรรยากาศกับงาน เช่น งานวันวาเลนไทน์ เขาก็ขอว่าอยากได้เกี่ยวกับความรัก หรือ งานประชุมผู้ปกครองก็มีการแต่งคำพากย์เกี่ยวกับการประชุมผู้ปกครองและการดูแลบุตรหลาน” (รัชานนท์ น้อมรับพร. 2559: สัมภาษณ์)

ด้านความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการจัดการแสดงโขน

พบว่าในส่วนของครูสอนโขนลิงยังเป็นปัญหา เนื่องจากไม่มีบุคลากรประจำ รัชานนท์ น้อมรับพร ครูในกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “ตัวลิงจะมีปัญหาในการแสดงโขน....ก็มีการเอาเพื่อน

มาช่วยสอนโขนลิง แต่มักจะเป็นกรณีๆไป”(รัชานนท์ น้อมรับพร. 2559: สัมภาษณ์) และยังพบว่า ครูผู้สอนมีวิธีแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยคัดเลือกชุดหรือตอนที่ใช้แสดงโขนเน้นในบทบาทของตัวพระ ตัวนางและยักษ์

ด้านการพัฒนาบุคลากร

พบว่าครูผู้สอนได้ให้คำตอบไปในทิศทางเดียวกัน โดยกล่าวว่าผู้อำนวยการมีการส่งเสริมและสนับสนุนเพื่อให้บุคลากรในสาขาวิชาให้ได้มีการพัฒนาศักยภาพอย่างต่อเนื่อง เช่น การเข้าร่วมอบรม สัมมนา ฯลฯ โดยมีทั้งที่ทางโรงเรียนส่งครูในสาขาเข้าร่วมงานตามที่หน่วยงานต่างเรียนเชิญ และมีทั้งที่ครูในสาขาทราบข้อมูลด้วยตนเองแล้วนำเสนอต่อผู้อำนวยการ แต่พื้นที่ที่เข้าร่วมกิจกรรมมักอยู่ในเขตพื้นที่กรุงเทพมหานคร

โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ด้านกระบวนการจัดการแสดงโขน

พบว่ากระบวนการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีวิธีการ ดังที่

อัฐฉัตร ตุลยาฉัตร ครูประจำกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “...การจัดการแสดงโขนของโรงเรียน จะจัดเป็นงานๆ ซึ่งในทุกๆ ปี ก็จะมีหลายงาน โดยการเลือกนักเรียนที่จะนำมาใช้ในการแสดงก็จะเลือกจากนักเรียนที่เรียนในชุมนุมโขนเป็นหลัก เริ่มแรกก็ต้องเลือกตอนที่สอดคล้องกับงาน คัดเลือกนักแสดงในแต่ละบทบาทโดยครูโขนจะแบ่งหน้าที่กัน แล้วก็จะแยกซ้อม จากนั้นก็จะซ้อมรวมกัน พร้อมกับดนตรี ส่วนกระบวนการเวลาแสดงต้องอธิบายว่าต้องแยกออกเป็น 2 ลักษณะ คือ ถ้าเป็นการแสดงโขนชุดใหญ่อย่างงานประจำปีของโรงเรียน ก่อนเริ่มการแสดงเราก็จะให้นักแสดงร่วมกันไหว้ครู ก่อนการแสดง ก่อนการแสดงบางครั้งก็จะมีนักแสดงเบิกโรงก่อน จากนั้นก็จะเป็นเพลงวา แล้วจึงเข้าเนื้อเรื่อง” (อัฐฉัตร ตุลยาฉัตร. 2559: สัมภาษณ์)

ด้านความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการจัดการแสดงโขน

พบว่าบุคลากรของโรงเรียนมีความเพียงพอในด้านการเรียนการสอนสำหรับวิชานาฏศิลป์ แต่อาจไม่เพียงพอต่อการสอนโขนเพราะบุคลากรที่มีไม่ได้ครบตามสาขาของการเรียนโขน ซึ่งโรงเรียนมีครูตัวพระเป็นหลัก อัฐฉัตร ตุลยาฉัตร ครูประจำกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “ตอนนี้อาจารย์ที่เรา มี นักไปทางตัวพระ คือมีพระละคร 1 ท่าน พระโขน 1 ถึง 1 อาจารย์สอนยักษ์ไม่มี ในเวลาเรียนชุมนุมเมื่อแบ่งเด็กเป็นประเภทผสมสอนโขนพระก็ต้องไปสอนตัวยักษ์ด้วย วิธีการแก้ไขก็จะเป็นแบบนี้ แต่ในรายวิชาศิลปะพื้นฐานไม่เป็นปัญหา” (อัฐฉัตร ตุลยาฉัตร. 2559: สัมภาษณ์)

ด้านการพัฒนาบุคลากร

พบว่าครูผู้สอนทุกคนได้ตอบในทิศทางเดียวกันว่า โรงเรียนมีการส่งเสริมพัฒนาบุคลากรในสาขาบ้าง เช่น การอบรม หรือให้ครูผู้สอนนำนักเรียนเข้าร่วมประกวดในงานต่างๆ เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ แต่ด้วยบริบทของนักเรียนที่เป็นชายล้วนไม่มีนักเรียนหญิงจึงทำให้ไม่ได้เข้าร่วมกับกิจกรรมดังกล่าว

โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ด้านกระบวนการการจัดการแสดงโขน

พบว่ากระบวนการที่นำไปสู่การแสดงโขนมี 2 ส่วน ได้แก่

ส่วนที่ 1 กระบวนการเรียนการสอนโขน

พบว่ากระบวนการเรียนการสอนโขนมีอยู่ในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ(นาฏศิลป์) และกิจกรรมชุมนุม การเรียนการสอนโขนในรายวิชาพื้นฐานฯ เป็นการเรียนโขนในเชิงทฤษฎี โดยระดับชั้นที่เรียนรายวิชานี้ ได้แก่ นักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-3 ส่วนการเรียนการสอนโขนในเชิงลึกจนนักเรียนสามารถปฏิบัติและออกแสดงในงานต่างๆ ของโรงเรียนได้จะอยู่ในการเรียนการสอนของกิจกรรมชุมนุม ซึ่งครูผู้สอนจะแบ่งนักเรียนในกิจกรรมชุมนุมออกเป็นประเภทของตัวละครในการเรียนโขน ได้แก่ ตัวพระ ตัวนาง จากนั้นครูผู้สอนจะทำการสอนพื้นฐานทางนาฏศิลป์ เช่น การตบเข้า ถองสะเอว ดัดมือ ฯลฯ และต่อยอดด้วยเพลงพื้นฐานของตัวพระและตัวนาง เช่น เพลงช้าและเพลงเร็ว เป็นต้น ส่วนตัวยักษ์และลิง ครูผู้สอนจะสอนกระบวนการสำหรับการแสดงในงานนั้นๆ เลย เนื่องจากไม่มีครูตัวยักษ์และลิงจึงทำให้ไม่มีการเรียนการสอนเพลงพื้นฐานของตัวยักษ์และลิง ผู้ถ่ายทอดทำรำสำหรับการแสดงในบทบาทยักษ์และลิงถ่ายทอดโดยครูโขนพระ

ส่วนที่ 2 กระบวนการการแสดงโขน

กวีชาติย์ จันทรแพง หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ กล่าวว่า “การจัดการแสดงโขนเป็นการสนองนโยบายของโรงเรียนเป็นงานๆ ถ้าโรงเรียนมีความต้องการอยากให้โขนไปแสดงในงานใดงานหนึ่ง เขาก็จะแจ้งมาเราก็จะจัดเป็นตอนๆ ไป” แสดงให้เห็นว่าในลำดับแรกหัวหน้ากลุ่มสาระศิลปะจะได้รับคำสั่งโดยตรงจากผู้บริหารสถานศึกษาแล้วจึงนำมาแจกแจงหน้าที่การทำงานภายในกลุ่มสาระฯ ดังที่ครูในกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) ทุกคน กล่าวว่า “การแสดงเราก็จะแสดงแค่ตามงานใหญ่ๆ ของโรงเรียน โดยได้รับคำสั่งจากหัวหน้ากลุ่มสาระที่รับเรื่องมาจากผู้บริหาร...”(กวีชาติย์ จันทรแพง, 2559: สัมภาษณ์)และครูผู้สอนยังกล่าวเสริมว่า เมื่อทราบว่าจะต้องจัดการแสดงครูผู้สอนก็จะทำการคัดเลือกชุด/ตอนสำหรับการแสดง แล้วจึงคัดเลือกนักเรียนเพื่อทำการฝึกหัดจนนักเรียนเกิดความชำนาญในส่วนกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนบดินทรเดชาฯ มีลำดับการแสดงอย่างสามัญคือ เมื่อนักแสดงแต่งกายเสร็จครูผู้สอนนำรวมเพื่อไหว้ครูก่อนเริ่มการแสดง ส่วนลำดับการแสดงโขนนั้นมักจะอยู่ท้ายการแสดงชุดอื่นๆ ถ้าในกรณีที่มีชุดการแสดงหลายชุด เพราะครูผู้สอนให้เหตุผลว่า “เป็นการแสดงชุดใหญ่”

ด้านความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการการแสดงโขน

พบว่าบุคลากรของโรงเรียนมีความเพียงพอในด้านการเรียนการสอนสำหรับวิชานาฏศิลป์ แต่อาจไม่เพียงพอต่อการสอนโขนเพราะบุคลากรที่มีไม่ได้ครบตามสาขาของการเรียนโขน ซึ่งโรงเรียนมีครูตัวพระเป็นหลัก ดังที่ นัจกร ผู้ทรงธรรม ครูในกลุ่มสาระวิชาศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “ครูยักษ์ ครูลิง เราไม่มี แต่เมื่อมีการจัดการแสดงโขนครูเราก็สามารถสอนได้เหมือนกัน โดยที่ พระ นาง ยักษ์ ลิงเราทำกันเองหมด” แสดงให้เห็นว่าแม้บุคลากรในการดำเนินการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนบดินทรเดชาฯ มีไม่ครบตามสาขาของการเรียนโขน แต่ครูผู้สอนสามารถจัดการฝึกซ้อมและดำเนินการโดยบุคลากรภายในกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) เองทั้งสิ้น นอกจากการใช้นักเรียนภายในเป็นผู้ฝึกซ้อมและจัดการแสดงโขน ยังพบว่า ทางโรงเรียนได้มีการจัดจ้างบุคลากรภายนอกมาร่วมในส่วนของ การจัดจ้างสำหรับการแต่งกายโขนเท่านั้น

ด้านการพัฒนาบุคลากร

พบว่าครูผู้สอนได้กล่าวถึงในประเด็นนี้ในทิศทางเดียวกันว่า การศึกษาดูงานจะเป็นการที่บุคลากรภายในกลุ่มสาระฯ ทราบข่าวสารกันเองดังที่ นัจกร ผู้ทรงธรรม ครูในกลุ่มสาระวิชาศิลปะ (นาฏศิลป์) กล่าวว่า “ไม่เคยมี มีแต่เราทำกันเองหมด เห็นข่าวก็ชวนกันไปดูพานักเรียนไปดู” (นัจกร ผู้ทรงธรรม. 2559: สัมภาษณ์) แสดงให้เห็นว่าด้านการพัฒนาบุคลากรในสาขาวิชานี้ยังขาดการสนับสนุนจากโรงเรียนเท่าที่ควร

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการแสดงโขน ทั้ง 4 โรงเรียน พบว่า กระบวนการจัดการแสดงโขนทั้ง 4 โรงเรียนมีความเหมือนกัน คือ มีการแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 กระบวนการการเรียนรู้ โดยนักแสดงโขนในทุกๆ โรงเรียนเป็นนักเรียนที่ต้องผ่านการเรียนการสอนโขนจากวิชาชีพตามที่สถานศึกษาจัดสอน และจากกิจกรรมชมรมหรือชุมนุมโขน เมื่อโรงเรียนจะจัดการแสดงโขน ครูผู้สอนจะทำการคัดเลือกนักเรียนโดยพบว่าครูผู้สอนจะแบ่งการคัดเลือกตามประเภทสาขาที่ครูสอน คือ ครูตัวพระจะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวพระ ครูตัวนางจะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวนาง ครูตัวยักษ์จะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวยักษ์และตัวลิงก็จะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวลิง แล้วจึงนำนักแสดงที่คัดเลือกมาฝึกซ้อมท่ารำ โดยการฝึกซ้อมก็จะแยกเป็นซ้อมย่อย และซ้อมใหญ่ร่วมกับดนตรี ส่วนที่ 2 กระบวนการการแสดง พบว่า โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีรายละเอียดของกระบวนการการแสดงโขนมากกว่าทุกๆ โรงเรียน คือ ส่วนที่ 2 ในกระบวนการการแสดงโขนแบ่งออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 ชั้นเตรียมงานการแสดง โดยทางโรงเรียนจะมีการประชุมและแบ่งหน้าที่โดยให้ครูทั้งโรงเรียนทำหน้าที่ในการรับผิดชอบงานส่วนต่างๆ อย่างชัดเจน มีประธานและกรรมการในการดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าการจัดงานโขนของโรงเรียนสาธิตฯ ครูทั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ ชั้นที่ 2 ชั้นการแสดง พบว่า

การแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ ยึดตามจารีตการแสดงโขนแบบโบราณ คือ ก่อนการแสดงครูผู้สอนจะรวมนักแสดงทั้งหมดเพื่อทำการไหว้ศรีพระครู และครูผู้สอน ขณะที่กำลังทำพิธีนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงโหมโรงไปพร้อมกัน ก่อนจะเริ่มการแสดงเข้าเรื่องโขนจะมีการแสดงประหน้าหรือรำเบิกโรงก่อน เมื่อจบการแสดงรำเบิกโรง ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงวาและเข้าสู่การแสดงโขนตามลำดับ โดยฉากแรกในการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ นั้น จะตั้งตัวละครเอกของเรื่องก่อนเสมอ เช่น ตัวพระราม หรือตัวทศกัณฐ์ เป็นต้น เมื่อการแสดงผ่านไปถึงครึ่งหนึ่งของเวลาที่แสดงจะหยุดพักการแสดง โดยประมาณ 20 นาที แล้วจึงเริ่มการแสดงต่อจนจบ เมื่อจบการแสดงโขนจะมีการเปิดม่านอีกครั้งโดยให้นักแสดงทุกชุดยืนเรียงตามตำแหน่งวรรณะของตัวละคร โดยถอดศิระโขนและถือด้วยมือซ้ายออกแสดงตัวเป็นการปิดท้าย (finale) จากนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และต่อด้วยเพลงกราวรำ ถือเป็นการจบกระบวนการแสดง ในขณะที่การแสดงของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) พบว่า หลังจากผ่านขั้นตอนการเรียนการสอน และฝึกซ้อมโขนแล้ว ก็เป็นการเข้าสู่ส่วนของการแสดง ไม่พบวาทะกรรมการแสดงโขนเป็นงานที่ครูทั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมทั้งหมด มีเพียงครูในกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) ที่เป็นผู้ดำเนินงาน และในส่วนของขั้นตอนในระหว่างการแสดงก็จะมีเพียง ก่อนการแสดงโขน ครูผู้สอนจะรวมนักแสดงเพื่อทำการไหว้ศรีพระครู และครูผู้สอน ในกรณีที่แสดงประกอบกับดนตรีสดจะมีการบรรเลงเพลงวาก่อนการแสดงแล้วจึงดำเนินการแสดง ทั้งนี้พบว่าโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จะมีการแสดงประหน้าหรือรำเบิกโรงก่อนในกรณีที่เป็นการแสดงโขนในงานใหญ่ๆ เท่านั้นและส่วนโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) คาดว่ามีการแสดงประหน้าก่อนการแสดงโขนเช่นกัน เพราะพบว่าการแสดงโขนเป็นการแสดงที่เอาไว้แสดงเป็นชุดสุดท้ายเสมอ แสดงให้เห็นว่าก่อนหน้าการแสดงโขนต้องมีการแสดงชุดอื่นๆ มาก่อน

ด้านความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการการแสดงโขนของทุกโรงเรียน พบว่า บุคลากรหรือครูที่ดำเนินการงานมีความเพียงพอในด้านการฝึกซ้อมและจัดการแสดง แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการขาดบุคลากรที่ชำนาญเฉพาะทางในบางส่วน เช่น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จัดการแสดงโขนขนาดใหญ่และใช้นักแสดงจำนวนมาก จึงทำให้บุคลากรในการดำเนินงานในบางส่วนไม่เพียงพอ คือ บุคลากรในการแต่งกายโขน บุคลากรในการแต่งหน้าทำผมนักแสดงบุคลากรทางด้านดนตรี (บางชิ้น) และบุคลากรด้านฉาก แสง สี เสียง เป็นต้น จึงทำให้ต้องมีการจัดจ้างบุคลากรเหล่านี้เพิ่ม ซึ่งโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ก็มีการจัดจ้างบุคลากรมาเพิ่มด้วยเช่นกัน แต่มักจะพบเพียงแค่ว่าเรื่องของช่างแต่งกายโขนเสียเป็นส่วนมาก และการจัดจ้างก็จะเป็นในกรณีที่จัดแสดงโขนชุดที่ใช้นักแสดงจำนวนมากเท่านั้น

และในด้านการพัฒนาบุคลากร พบว่า ครูในสาขาวิชานาฏศิลป์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี ในการพัฒนาศักยภาพ เช่น การให้เข้าร่วมอบรม สัมมนา หรือให้ร่วมงานกับหน่วยงานต่างภายนอก และครูที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพได้นำเอาความรู้ในเรื่องต่างๆ มาบูรณาการใช้กับการเรียนการสอนและการแสดงโขนของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนบางประกอกวิทยาคมครูในสาขาวิชานาฏศิลป์พบว่าได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาด้วยเช่นกัน แต่จะมีข้อจำกัดว่าให้อยู่ภายในเขตกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียงกรุงเทพมหานครเท่านั้น ครูในสาขาวิชานาฏศิลป์ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) พบว่าได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาเช่นกัน แต่พบว่าการส่งครูให้เข้าร่วมงานต่างๆ บางครั้งขัดกับบริบทของโรงเรียน เช่น การให้ร่วมส่งนักเรียนประกวดทักษะความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ แต่ครูผู้สอนไม่สามารถสนองนโยบายได้ เพราะว่าเป็นนักเรียนเป็นชายล้วน ทำให้ไม่เข้ากับเกณฑ์การประกวด เป็นต้น แต่ในส่วนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) พบว่า ครูในสาขานาฏศิลป์เองจะเป็นผู้ที่คอยหาโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองเสมอ

3. นำเสนอผลวิเคราะห์ข้อมูลระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแสดงโขนของโรงเรียน ทั้ง 4 โรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียน ทั้ง 4 โรงเรียน เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษา

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการแสดงโขน ของโรงเรียน โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยทัศนคติในแต่ละด้านและหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
2. ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
3. ด้านเจตคติ

ส่วนที่ 1 การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของนักเรียน ทั้ง 4 โรงเรียน เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับ เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษา

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ตาราง 30 แสดงผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษา ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 74	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	26	35.1
หญิง	48	64.9
รวม	74	100.0
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 12 ปี	3	4.1
2.2 12-15 ปี	47	63.5
2.3 สูงกว่า 15 ปี	24	32.4
รวม	74	100.0
3. ระดับชั้นมัธยมศึกษา		
3.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	39	52.7
3.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	3	4.1
3.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	1	1.4
3.4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	11	14.9
3.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	17	23.0
3.6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	3	4.1
รวม	74	100.0

จากตาราง 30 พบว่า สัดส่วนของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ เป็นเพศหญิงจำนวน 48 คน คิดเป็นร้อยละ 64.9 มากกว่าเพศชายที่มีจำนวน 26 คน คิดเป็นร้อยละ 35.1 แสดงให้เห็นว่านักเรียนเพศหญิงมีความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนและการแสดงโขน ละคร มากกว่านักเรียนเพศชาย ซึ่งช่วงอายุ 12-15 ปี เป็นช่วงอายุของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด จำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 63.5 ในระหว่างที่ช่วงอายุต่ำกว่า 12 ปี เป็นช่วงอายุของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมน้อยที่สุด จำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 4.1 โดยพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มากที่สุด มีจำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 52.7

แสดงให้เห็นว่านักเรียนหญิงของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) เป็นผู้ที่มีความสนใจในการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนการสอนและการแสดงโขนของโรงเรียน มากกว่านักเรียนชาย

ตาราง 31 แสดงผลการศึกษาข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษา ของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 40	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	17	42.5
หญิง	23	57.5
รวม	40	100.0
2. อายุ		
2.2 12-15 ปี	31	77.5
2.3 สูงกว่า 15 ปี	9	22.5
รวม	40	100.0
3. ระดับชั้นมัธยมศึกษา		
3.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	10	25.0
3.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	10	25.0
3.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	6	15.0
3.4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	10	25.0
3.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	2	5.0
3.6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	2	5.0
รวม	40	100.0

จากตาราง 31 พบว่า สัดส่วนนักเรียนเพศหญิงและเพศชายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม มีความใกล้เคียงกันโดยจำนวนของนักเรียนทั้งหมดมี 40 คน โดยนักเรียนเพศหญิงมีจำนวน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 57.5 มากกว่านักเรียนเพศชายเพียง 6 คน และพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมจะอยู่ในช่วงอายุ 12-15 ปี มากที่สุด โดยมีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 77.5 ซึ่งนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1, 2 และ 4 เป็นส่วนใหญ่

ตาราง 32 แสดงผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษา ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 35	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	35	100.0
รวม	35	100.0
2. อายุ		
2.2 12-15 ปี	18	51.4
2.3 สูงกว่า 15 ปี	17	48.6
รวม	35	100.0
3. ระดับชั้นมัธยมศึกษา		
3.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	1	2.9
3.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	16	45.7
3.4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	2	5.7
3.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	8	22.9
3.6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	8	22.9
รวม	35	100.0

จากตาราง 32 พบว่านักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโฆษณาของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จำนวนทั้งหมด 35 คน เป็นเพศชาย เพราะเป็นโรงเรียนเฉพาะชายล้วน ช่วงอายุของนักเรียนที่ร่วมกิจกรรมมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ช่วงอายุระหว่าง 12-15 ปี มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 51.4 และช่วงอายุสูงกว่า 15 ปี มีจำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 48.6 โดยนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 พบว่ามีจำนวนมากที่สุดถึง 16 คน คิดเป็นร้อยละ 45.7 ในระหว่างที่นักเรียนที่กำลังเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 2 เข้าร่วมกิจกรรมโฆษณาน้อยที่สุด โดยมีเพียงจำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 2.9

ตาราง 33 แสดงผลการศึกษาคำถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม เพศ อายุ และระดับชั้นที่กำลังศึกษา ของโรงเรียนโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพ	จำนวน (คน) n = 30	ร้อยละ $\bar{x}$
1. เพศ		
ชาย	10	33.3
หญิง	20	66.7
รวม	30	100.0
2. อายุ		
2.1 ต่ำกว่า 12 ปี	1	3.3
2.2 12-15 ปี	14	46.7
2.3 สูงกว่า 15 ปี	15	50.0
รวม	30	100.0
3. ระดับชั้นมัธยมศึกษา		
3.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1	6	20.0
3.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2	2	6.7
3.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	6	20.0
3.4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4	6	20.0
3.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5	9	30.0
3.6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	1	3.3
รวม	30	100.0

จากตาราง 33 พบว่านักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีสัดส่วนเพศหญิงมากกว่าเพศชาย โดยนักเรียนเพศหญิงมีจำนวน 20 คน คิดเป็นร้อยละ 66.7 ระหว่างที่นักเรียนเพศชายมีจำนวนเพียง 10 คน คิดเป็นร้อยละ 33.3 ซึ่งช่วงอายุของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุดจะอยู่ในช่วงอายุสูงกว่า 15 ปี มีจำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 50.0 ใกล้เคียงกับนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่อยู่ในช่วงอายุ 12-15 ปี มีจำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 46.7 ในระหว่างที่พบว่าช่วงอายุของนักเรียนที่ต่ำกว่า 12 ปี เป็นกลุ่มที่เข้าร่วมกิจกรรมน้อยที่สุด โดยมีจำนวนเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3 อีกทั้งยังพบว่านักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมที่กำลังเรียนอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่

1,3,4 มีจำนวนเท่ากัน คือ ระดับชั้นละ 6 คน คิดเป็นร้อยละ 20.0 นักเรียนที่กำลังเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 มีจำนวนนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมมากที่สุด มีจำนวน 9 คน คิดเป็นร้อยละ 30.0 ระหว่างที่นักเรียนที่กำลังเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 เป็นผู้เข้าร่วมกิจกรรมน้อยที่สุด มีจำนวนเพียง 1 คน คิดเป็นร้อยละ 3.3

ตาราง 34 ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน
ด้านเพศ (n =179)

โรงเรียน	ชาย		หญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทร ปรเศานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	26	14.52	48	7.14
บางประกอกวิทยาคม	17	9.49	23	14.29
อัสสัมชัญ (บางรัก)	35	19.55	0	0
บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	10	5.58	20	7.14
รวม	88	49.2	91	50.8

จากตาราง 34 พบว่า ผลรวมด้านเพศของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียนมีสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ นักเรียนเพศหญิงทั้ง 4 โรงเรียน มีจำนวนรวม 91 คน คิดเป็นร้อยละ 50.8 ส่วนนักเรียนเพศชายมีจำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 49.2 เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบเพศของนักเรียนจะพบว่า นักเรียนเพศชายของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีจำนวนการเข้าร่วมกิจกรรมโขนมากที่สุดเนื่องจากเป็นโรงเรียนชายล้วน รองลงมาคือโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปรเศานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ส่วนนักเรียนเพศหญิงที่เข้าร่วมกิจกรรมโขนมากที่สุดคือโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปรเศานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

ตาราง 35 ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน
ด้านอายุ (n =179)

โรงเรียน	อายุ					
	ต่ำกว่า 12 ปี		12-15 ปี		สูงกว่า 15 ปี	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)	3	1.67	47	26.25	24	13.40
บางปะกอกวิทยาคม	0	0	31	17.31	9	5.02
อัสสัมชัญ (บางรัก)	0	0	18	10.05	17	9.49
บดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	1	0.55	14	7.82	15	8.37
รวม	4	2.2	110	61.5	65	36.3

จากตาราง 35 ผลรวมของอายุนักเรียนเกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน พบว่า ช่วงอายุ 12-15 ปี เป็นช่วงอายุของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโขนมากที่สุด มีจำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 61.5 โดยโรงเรียนที่มีจำนวนนักเรียนในช่วงวัยดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมโขนมากที่สุดได้แก่โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีจำนวน 47 คน คิดเป็นร้อยละ 26.25 รองลงมาคือโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม มีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 17.31 ในขณะที่พบว่าช่วงอายุของนักเรียนที่เข้าร่วมกิจกรรมโขนน้อยที่สุด คือ ช่วงอายุต่ำกว่า 12 ปี โดยมีจำนวนเพียง 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.2 โดยไม่พบนักเรียนช่วงวัยดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมโขนในโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

ตาราง 36 ข้อมูลสถานภาพของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน
ด้านระดับชั้นการศึกษา(n =179)

โรงเรียน	ระดับชั้นการศึกษา											
	มัธยมที่ 1		มัธยมที่ 2		มัธยมที่ 3		มัธยมที่ 4		มัธยมที่ 5		มัธยมที่ 6	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
สาธิตฯ	39	21.7	3	1.6	1	0.5	11	6.1	17	9.4	3	1.6
บางประกอกวิทยาคม	10	5.5	10	5.5	6	3.3	10	5.5	2	1.1	2	1.1
อัสสัมชัญ (บางรัก)	0	0	1	0.5	16	8.9	2	1.1	8	4.4	8	4.4
บดินทรเดชาฯ	6	3.3	2	1.1	6	3.3	6	3.3	9	5.0	1	0.5
รวม	55	30.7	16	8.9	29	16.2	29	16.2	36	20.1	14	7.8

จากตาราง 36 พบว่า นักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขนของทั้ง 4 โรงเรียน เกณฑ์เฉลี่ยเป็นนักเรียนที่กำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 มากที่สุด มีจำนวน 55 คน คิดเป็นร้อยละ 30.7 โดยในกลุ่มนี้พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 ของโรงเรียนสาธิตฯ มีจำนวนสูงสุดถึง 39 คน อันดับรองลงมาคือชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 20.1 โดยในกลุ่มนี้พบว่านักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 ของโรงเรียนสาธิตฯ มีจำนวนสูงสุดถึง 17 คน เมื่อพิจารณาจำนวนนักเรียนแต่ละระดับชั้นในการเข้าร่วมกิจกรรมโขน พบว่า โรงเรียนสาธิตฯ โรงเรียนบางประกอกวิทยาคมและโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีนักเรียนในทุกระดับชั้นเข้าร่วมกิจกรรมโขน ยกเว้นโรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก) ที่ไม่พบว่ามีนักเรียนในระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 เข้าร่วมกิจกรรมโขน

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียน โดยหาค่าสถิติพื้นฐาน ได้แก่ คะแนนเฉลี่ยทัศนคติในแต่ละด้านและหาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน โดยแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่

1. ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง
2. ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น
3. ด้านเจตคติ

ตาราง 37 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนใน
ด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า ได้ความรู้นอกเหนือ จากชั้นเรียนเพิ่มขึ้น	4.58	.66	มากที่สุด	7
	2.การเข้าร่วมในการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ให้ข้าพเจ้ามีบุคลิกภาพที่ดี	4.58	.66	มากที่สุด	7
	3.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ความมั่นใจในตนเอง	4.45	.77	มากที่สุด	8
	4.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	4.64	.71	มากที่สุด	2
	5.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ได้ เรียนรู้ ทักษะ และศิลปะ การแสดงโขน	4.63	.71	มากที่สุด	3
	6.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านการแสดง และนาฏศิลป์ไทย	4.58	.77	มากที่สุด	6
	7.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านดนตรีไทยเพิ่มขึ้น	4.01	.86	มาก	9

ตาราง 37 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	8.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ข้าพเจ้า เกิดการเรียนรู้ และการแก้ไขสถานการณ์ เฉพาะหน้าในการแสดง	4.37	.82	มากที่สุด	8
	9.การเข้าร่วมในการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้ฝึกวินัยและความอดทน	4.70	.54	มากที่สุด	1
	10.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้ฝึกสมาธิของตนเอง	4.58	.79	มากที่สุด	5
	11.การเข้าร่วมในการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้รับรู้เรื่องราว และเห็นคุณค่าด้านวรรณกรรม ไทยเรื่องราวเกียรติ	4.62	.61	15	4
	รวม	4.52	.50	มากที่สุด	
ด้านที่ 2	12.การเข้าร่วมในการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า เกิดการพัฒนาตน ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพ ที่ดีระหว่างครูและเพื่อนในโรงเรียน	4.58	.66	มากที่สุด	1
	13.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนๆ	4.31	.73	มากที่สุด	7
	14.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ข้าพเจ้า เข้าใจการทำงานเป็นทีม	4.55	.76	มากที่สุด	2
	15.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยฝึก มารยาทและทักษะทางสังคม	4.51	.76	มากที่สุด	3
	16.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยฝึกการ เสียสละและการมีน้ำใจแก่ผู้อื่น	4.41	.75	มากที่สุด	6
	17.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ ข้าพเจ้าพบเพื่อนใหม่ๆ	4.50	.68	มากที่สุด	4
	18.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ ข้าพเจ้ารู้จักการวางตัวในสังคม	4.43	.82	มากที่สุด	5
	รวม	4.47	.58	มากที่สุด	

ตาราง 37 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 3	19.การเรียนรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมการ แสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสุข	4.55	.77	มากที่สุด	3
	20.การได้เข้าร่วมแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า อยากศึกษาศิลปะการแสดงโขนต่อไป	4.59	.66	มากที่สุด	2
	21.การได้เข้าร่วมแสดงโขนช่วยส่งเสริมให้ ข้าพเจ้าเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรม ไทย	4.59	.77	มากที่สุด	1
	รวม	4.58	.63	มากที่สุด	

จากตาราง 37 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม
ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .50
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากอันดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.70 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .54

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .71

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.63 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .71

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 11 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .61

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 10 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .79

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .58
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 12 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .66

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 14 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .76

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 15 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .76

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 17 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .68

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 18 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .82

ภาพรวมของด้านที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .63 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ ได้ 3 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 21 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .77

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 20 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.59 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .66

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .77

ตาราง 38 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียน
ในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า ได้ความรู้นอกเหนือ จากชั้นเรียนเพิ่มขึ้น	4.42	.67	มากที่สุด	5
	2.การเข้าร่วมในการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ให้ข้าพเจ้ามีบุคลิกภาพที่ดี	4.35	.73	มากที่สุด	8
	3.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ความมั่นใจในตนเอง	4.25	.66	มากที่สุด	10
	4.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	4.42	.74	มากที่สุด	4
	5.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ได้ เรียนรู้ ทักษะ และศิลปะ การแสดงโขน	4.60	.54	มากที่สุด	1
	6.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านการแสดง และนาฏศิลป์ ไทย	4.57	.54	มากที่สุด	2
	7.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านดนตรีไทยเพิ่มขึ้น	4.02	.76	มาก	11

ตาราง 38 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	8.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ข้าพเจ้า เกิดการเรียนรู้ และการแก้ไขสถานการณ์ เฉพาะหน้าในการแสดง	4.22	.61	มากที่สุด	9
	9.การเข้าร่วมในการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้ฝึกวินัยและความอดทน	4.55	.63	มากที่สุด	3
	10.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้ฝึกสมาธิของตนเอง	4.37	.62	มากที่สุด	7
	11.การเข้าร่วมในการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้รับรู้เรื่องราว และเห็นคุณค่าด้านวรรณกรรม ไทยเรื่องราวเกียรติ	4.40	.70	มากที่สุด	6
	รวม	4.38	.42	มากที่สุด	
ด้านที่ 2	12.การเข้าร่วมในการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า เกิดการพัฒนาดน ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพ ที่ดีระหว่างครูและเพื่อนในโรงเรียน				
	13.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ทำให้ข้าพเจ้า ได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนๆ	4.32	.72	มากที่สุด	4
	14.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ข้าพเจ้า เข้าใจการทำงานเป็นทีม	4.22	.80	มากที่สุด	6
	15.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยฝึก มารยาทและทักษะทางสังคม	4.32	.65	มากที่สุด	5
	16.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยฝึกการ เสียสละและการมีน้ำใจแก่ผู้อื่น	4.40	.70	มากที่สุด	3
	17.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ ข้าพเจ้าพบเพื่อนใหม่ๆ	4.45	.67	มากที่สุด	2
	18.การเข้าร่วมการแสดงโชว์ช่วยให้ ข้าพเจ้ารู้จักการวางตัวในสังคม	4.22	.73	มากที่สุด	7
		4.50	.55	มากที่สุด	1
	รวม	4.35	.53	มากที่สุด	

ตาราง 38 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 3	19.การเรียนรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมการ แสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสุข	4.37	.77	มากที่สุด	2
	20.การได้เข้าร่วมแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า อยากศึกษาศิลปะการแสดงโขนต่อไป	4.25	.80	มากที่สุด	3
	21.การได้เข้าร่วมแสดงโขนช่วยส่งเสริมให้ ข้าพเจ้าเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรม ไทย	4.50	.67	มากที่สุด	1
	รวม	4.37	.46	มากที่สุด	

จากตาราง 38 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม
ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม
พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.38 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
.42 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากอันดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .54

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .54

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.55 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .63

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 4 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .74

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .67

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .53
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 18 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .55

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 16 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .67

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 15 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .70

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 12 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .72

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 14 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.32 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .65

ภาพรวมของด้านที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .67 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ ได้ 3 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 21 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .67

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .77

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 20 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .80

ตาราง 39 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนใน ด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า ได้ความรู้นอกเหนือ จากชั้นเรียนเพิ่มขึ้น	4.42	.65	มากที่สุด	9
	2.การเข้าร่วมในการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ให้ข้าพเจ้ามีบุคลิกภาพที่ดี	4.51	.70	มากที่สุด	4
	3.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ความมั่นใจในตนเอง	4.48	.78	มากที่สุด	6
	4.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	4.45	.85	มากที่สุด	7
	5.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ได้ เรียนรู้ ทักษะ และศิลปะ การแสดงโขน	4.51	.65	มากที่สุด	5
	6.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านการแสดง และนาฏศิลป์ ไทย	4.65	.53	มากที่สุด	1
	7.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านดนตรีไทยเพิ่มขึ้น	3.97	1.09	มาก	11

ตาราง 39 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	8.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าเกิดการเรียนรู้ และการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในการแสดง	4.02	.98	มาก	10
	9.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ฝึกวินัยและความอดทน	4.60	.65	มากที่สุด	2
	10.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ฝึกสมาธิของตนเอง	4.57	.65	มากที่สุด	8
	11.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้รับรู้เรื่องราว และเห็นคุณค่าด้านวรรณกรรมไทยเรื่องรามเกียรติ์	4.42	.69	มากที่สุด	8
	รวม	4.42	.57	มากที่สุด	
ด้านที่ 2	12.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดการพัฒนาตน ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและเพื่อนในโรงเรียน	4.34	.87	มากที่สุด	4
	13.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนๆ	4.42	.81	มากที่สุด	2
	14.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าเข้าใจการทำงานเป็นทีม	4.54	.70	มากที่สุด	1
	15.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยฝึกมารยาทและทักษะทางสังคม	4.28	.85	มากที่สุด	6
	16.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยฝึกการเสียสละและการมีน้ำใจแก่ผู้อื่น	4.31	.86	มากที่สุด	5
	17.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าพบเพื่อนใหม่ๆ	4.25	1.12	มากที่สุด	7
	18.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้ารู้จักการวางตัวในสังคม	4.37	.94	มากที่สุด	3
	รวม	4.36	.69	มากที่สุด	

ตาราง 39 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 3	19.การเรียนรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมการ แสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสุข	4.37	.87	มากที่สุด	2
	20.การได้เข้าร่วมแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า อยากศึกษาศิลปะการแสดงโขนต่อไป	4.37	.87	มากที่สุด	2
	21.การได้เข้าร่วมแสดงโขนช่วยส่งเสริมให้ ข้าพเจ้าเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรม ไทย	4.62	.64	มากที่สุด	1
	รวม	4.45	.71	มากที่สุด	

จากตาราง 39 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม
ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)
พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .57
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากอันดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.65 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .53

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 9 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .65

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 10 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.57 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .65

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .70

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .65

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .69
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 14 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.54 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .70

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 13 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .81

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 18 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .94

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 12 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.34 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .87

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 16 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.31 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .69

ภาพรวมของด้านที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .71 โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ ได้ 2 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 21 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.62 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .64

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 19 และ 20 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .87

ตาราง 40 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียนใน ด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

รายการ	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	1.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า ได้ความรู้นอกเหนือ จากชั้นเรียนเพิ่มขึ้น	4.56	.67	มากที่สุด	3
	2.การเข้าร่วมในการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ให้ข้าพเจ้ามีบุคลิกภาพที่ดี	4.50	.62	มากที่สุด	5
	3.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยส่งเสริม ความมั่นใจในตนเอง	4.26	.82	มากที่สุด	9
	4.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์	4.40	.81	มากที่สุด	6
	5.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ได้ เรียนรู้ ทักษะ และศิลปะ การแสดงโขน	4.56	.81	มากที่สุด	2
	6.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านการแสดง และนาฏศิลป์ ไทย	4.50	.73	มากที่สุด	4
	7.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า เรียนรู้ทักษะด้านดนตรีไทยเพิ่มขึ้น	4.00	.98	มาก	10

ตาราง 40 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 1	8.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าเกิดการเรียนรู้ และการแก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในการแสดง	4.33	.80	มาก	8
	9.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ฝึกวินัยและความอดทน	4.50	.73	มากที่สุด	4
	10.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ฝึกสมาธิของตนเอง	4.40	.72	มากที่สุด	7
	11.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้รับรู้เรื่องราว และเห็นคุณค่าด้านวรรณกรรมไทยเรื่องรามเกียรติ์	4.60	.62	มากที่สุด	1
	รวม	4.42	.60	มากที่สุด	
ด้านที่ 2	12.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดการพัฒนาดน ส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและเพื่อนในโรงเรียน	4.43	.67	มากที่สุด	5
	13.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนๆ	4.30	.79	มากที่สุด	6
	14.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าเข้าใจการทำงานเป็นทีม	4.50	.62	มากที่สุด	1
	15.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยฝึกมารยาทและทักษะทางสังคม	4.46	.77	มากที่สุด	2
	16.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยฝึกการเสียสละและการมีน้ำใจแก่ผู้อื่น	4.43	.77	มากที่สุด	4
	17.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าพบเพื่อนใหม่ๆ	4.33	.84	มากที่สุด	3
	18.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้ารู้จักการวางตัวในสังคม	4.40	.68	มากที่สุด	7
	รวม	4.40	.58	มากที่สุด	

ตาราง 40 (ต่อ)

รายการ (ต่อ)	คำถาม	Mean	S.D	แปลค่า	ลำดับที่
ด้านที่ 3	19.การเรียนรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมการ แสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสุข	4.53	.68	มากที่สุด	3
	20.การได้เข้าร่วมแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้า อยากศึกษาศิลปะการแสดงโขนต่อไป	4.53	.89	มากที่สุด	2
	21.การได้เข้าร่วมแสดงโขนช่วยส่งเสริมให้ ข้าพเจ้าเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย	4.76	.50	มากที่สุด	1
	รวม	4.61	.63	มากที่สุด	

จากตาราง 40 แสดงข้อมูลค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการตอบแบบสอบถาม
ของนักเรียนในด้านความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนดินทร์ธาดา (สิงห์ สิงเสนี) พบว่า

ภาพรวมของด้านที่ 1 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .5
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 1 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากอันดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 11 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.60 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .62

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 5 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .81

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 1 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.56 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .67

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 6 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .62

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 2 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .62

ภาพรวมของด้านที่ 2 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .58
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 2 ได้ 5 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 14 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.50 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .62

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 15 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .77

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 17 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.33 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .84

อันดับที่ 4 คือข้อที่ 16 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .77

อันดับที่ 5 คือข้อที่ 12 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.43 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .67

ภาพรวมของด้านที่ 3 อยู่ในระดับมากที่สุด มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.61 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .63
โดยสามารถจัดอันดับข้อคำถามในด้านที่ 3 ได้ 2 อันดับ โดยเรียงจากลำดับมากที่สุด ได้แก่

อันดับที่ 1 คือข้อที่ 21 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.76 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .50

อันดับที่ 2 คือข้อที่ 20 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .89

อันดับที่ 3 คือข้อที่ 19 มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน .68

ตาราง 41 แจกแจงผลการตอบแบบสอบถามของนักเรียน ในด้านความพอใจที่มีต่อกระบวนการ
แสดงโขน ของแต่โรงเรียน

รายการ	(n)	Mean	S.D	แปลความหมาย
ด้านที่ 1				
โรงเรียนสาธิตฯ	74	4.52	.50	มากที่สุด
โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	40	4.38	.42	มากที่สุด
โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)	35	4.45	.71	มากที่สุด
โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	30	4.44	.56	มากที่สุด
ด้านที่ 2				
โรงเรียนสาธิตฯ	74	4.47	.58	มากที่สุด
โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	40	4.35	.53	มากที่สุด
โรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก)	35	4.42	.57	มากที่สุด
โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	30	4.42	.56	มากที่สุด
ด้านที่ 3				
โรงเรียนสาธิตฯ	74	4.58	.63	มากที่สุด
โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	40	4.37	.67	มากที่สุด
โรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก)	35	4.36	.69	มากที่สุด
โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	30	4.40	.58	มากที่สุด
โดยรวม				
โรงเรียนสาธิตฯ	74	4.51	.50	มากที่สุด
โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม	40	4.37	.46	มากที่สุด
โรงเรียนอัสสัมชัญ(บางรัก)	35	4.40	.61	มากที่สุด
โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)	30	4.61	.63	มากที่สุด

จากตาราง 41 พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนทั้ง 3 ด้าน ผลโดยรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด ทุกโรงเรียน แสดงให้เห็นว่าการจัดกระบวนการเรียนการสอน และกิจกรรมการแสดงโขน เป็นสิ่งที่นักเรียนพึงพอใจ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงว่าผู้ตอบแบบสอบถามทั้งหมดเป็นนักเรียนที่เรียนและร่วมกิจกรรมการแสดงโขนเพียงเท่านั้น อาจเป็นสาเหตุให้การแปลผลจากแบบสอบถามออกมาในลักษณะที่ไม่กระจายตัว

ตาราง 42 แสดงข้อมูลรวมทุกโรงเรียน จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียน ในด้านความพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขน ของแต่ละโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน (n =179)

รายการ	Mean	S.D	แปลความหมาย
ด้านที่ 1	4.45	.52	มากที่สุด
ด้านที่ 2	4.41	.59	มากที่สุด
ด้านที่ 3	4.51	.66	มากที่สุด
โดยรวม	4.45	.52	มากที่สุด

จากตาราง 42 พบว่าผลรวมความพึงพอใจของนักเรียน ทุกโรงเรียน จากการตอบแบบสอบถามโดยนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขน จำนวน 179 คน ผลปรากฏว่าอยู่ในระดับที่มีความพึงพอใจมากที่สุด ในทุกด้าน โดยด้านที่มีค่าความหมายทางตัวเลขมากที่สุด คือ ด้านที่ 3 เจตคติเกี่ยวกับการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงโขนทำให้นักเรียนเกิดความสุข ทำให้นักเรียนอยากศึกษาต่อในเรื่องศิลปะการแสดงโขนต่อไปและทำให้เกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย และจากผลรวมทั้ง 3 ด้าน มีผลอยู่ในระดับมากที่สุด แสดงให้เห็นว่ากิจกรรมการเรียนการสอน และการจัดกิจกรรมการแสดงโขนที่แต่ละโรงเรียนจัดขึ้น ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่มุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เกิดมนุษยสัมพันธ์และการทำงานร่วมกับผู้อื่น เกิดความรักและเห็นคุณค่าในศิลปะการแสดงโขน

4. วิเคราะห์จุดแข็ง-จุดอ่อน ที่มีต่อกระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียน

ผู้วิจัยได้ศึกษาจุดแข็ง-จุดอ่อน ที่มีต่อกระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร จากกลุ่มตัวอย่างที่กำหนด 4 โรงเรียน จากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร ครู-อาจารย์ และนักเรียน โดยใช้เทคนิค SOWT Analysis ซึ่งแสดงผลรวม ดังนี้

1. จุดแข็ง (Strength)

ผู้บริหารในทุกๆ โรงเรียนที่จัดกิจกรรมการแสดงโขน เล็งเห็นความสำคัญ มีนโยบายส่งเสริมในการจัดการแสดงโขนอย่างชัดเจน และมอบหมายงานตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากร ส่งผลให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงมีหลักสูตรเฉพาะและวิชาที่ส่งเสริมศักยภาพนักเรียนในด้านการแสดงโขนบุคลากรในการสอนโขนมีความรู้ และความชำนาญกล้าคิด กล้าตัดสินใจ มีภาวะความเป็นผู้นำโรงเรียนมีห้องปฏิบัติการเฉพาะตลอดจนพื้นที่ในการฝึกซ้อมอย่างเพียงพอให้นักเรียนให้ความสนใจและเข้าร่วมกิจกรรมมากโรงเรียนมีเงินสนับสนุน และมีการบริหารจัดการคล่องตัวเพียงพอต่อการจัดการแสดง

2. จุดอ่อน (Weakness)

ในการเปลี่ยนผู้บริหารสถานศึกษาทำให้เกิดความไม่ต่อเนื่องในการดำเนินงาน ตลอดจนบุคลากรบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมการแสดงโขนบางส่วนยังมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานน้อย ทำให้เกิดความล่าช้าในการทำงานและการบริหารจัดการในส่วนต่างๆ การแบ่งฝ่าย หน้าที่ใน การทำงานบางครั้งไม่ชัดเจนทำให้เกิดการทำงานที่ซ้ำซ้อน ทศนคติของบุคลากรบางส่วนไม่เป็นไปในทิศทางเดียวกันทำให้เกิดการปฏิบัติงานในเชิงรุก โรงเรียนไม่มีชุด ทำให้ต้องเช่าเพื่อใช้ในการแสดง ทำให้แต่ละปีต้องเสียงบประมาณมากในเรื่องนี้

3. โอกาส (Opportunity)

ผู้บริหารสถานศึกษาเปิดโอกาสให้บุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการแสดงโขนฯ ได้เพิ่มพูนความรู้ ความสามารถ อย่างสม่ำเสมอทั้งภายในและภายนอก การจัดงานได้รับความร่วมมือจากหน่วยงานต่างๆ ภายนอกหลายรูปแบบ เช่น เงินทุนสนับสนุน วัสดุอุปกรณ์ สถานที่ในการจัดกิจกรรม ทุกสถานศึกษามีชื่อเสียงและมีความโดดเด่นในเรื่องโขน โรงเรียนตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนและมากด้วยแหล่งการเรียนรู้ทำให้เป็นจุดเด่น ดึงดูดบุคลากรและนักเรียนที่มีความรู้ความสนใจในเรื่องโขน มาสมัครมาร่วมในการเรียนและการทำงาน

4. อุปสรรค (Threats)

อัตราค่าจ้างของบุคลากร มีจำนวนจำกัดทำให้ได้บุคลากรที่ปฏิบัติการเรียนการสอน และฝึกหัดโขนไม่ครบตามประเภทของตัวโขน การจัดกิจกรรมการแสดงโขนมีค่าใช้จ่ายสูง และบางครั้งมักไม่อนุมัติตามความจำเป็นที่ต้องการ การฝึกซ้อมถูกแทรกโดยกิจกรรมอื่นทำให้เกิดความล่าช้า

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

งานวิจัยฉบับนี้ มุ่งเน้นศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีลำดับขั้นตอนการวิจัยและผลโดยสรุป ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาทัศนคติของครูผู้สอนโขน และความพึงพอใจของนักเรียนที่ได้เรียนและร่วมกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียน

ขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษากระบวนการจัดการแสดงโขนของโรงเรียน ที่มีการจัดการเรียนการสอนโขนและจัดกิจกรรมการแสดงโขนได้อย่างต่อเนื่อง
 2. เป็นโรงเรียนสามัญที่สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร
- ประชากรที่ใช้ในการวิจัย
- ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็น ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียนของโรงเรียนดังต่อไปนี้

1. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
2. โรงเรียนบางประกอกพิทยาคม
3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก)
4. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี)

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโขน นักเรียนชมรมโขนของโรงเรียน โดยจำแนกจำนวนได้ ดังนี้

1. โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 80 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนโขน จำนวน 5 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 74 คน

2. โรงเรียนบางประกอกวิทยาจำนวน 44 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนจำนวน 3 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 40 คน

3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จำนวน 39 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนจำนวน 3 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 35 คน

4. โรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จำนวน 36 คน เป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 1 คน ครูผู้สอนจำนวน 3 คน นักเรียนชมรมโขนระดับชั้นมัธยมศึกษา จำนวน 30 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถามกระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร ใช้สำหรับบุคคล 3 กลุ่ม ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียน ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ผู้บริหารสถานศึกษา ใช้แบบสัมภาษณ์ในด้านนโยบาย ด้านบุคลากรและด้านงบประมาณ

กลุ่มที่ 2 ครูผู้สอน ใช้เครื่องมือโดยแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 แบบสัมภาษณ์ในด้านกระบวนการจัดการแสดงโขน ด้านความเพียงพอของบุคลากรภายในโรงเรียนที่ใช้ในการจัดการแสดงโขน และด้านการพัฒนาบุคลากร

ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับทัศนคติ ได้แก่ ด้านนโยบายของผู้บริหารและการสนับสนุน จำนวน 5 ข้อ และด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ จำนวน 12 ข้อ

กลุ่มที่ 3 นักเรียนที่มีต่อการเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียน ใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของ ได้แก่ ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง จำนวน 11 ข้อ ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น จำนวน 7 ข้อและด้านเจตคติ จำนวน 3 ข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล มีวิธีการดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. ผู้วิจัยติดต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอหนังสือขอความอนุเคราะห์เก็บข้อมูลและสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย

2. ผู้วิจัยนำส่งหนังสือพร้อมแบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามฉบับที่สมบูรณ์ต่อโรงเรียนที่ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลด้วยตนเอง โดยผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนโดยการบันทึกเทป และประสานครู-อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์) ในการตอบแบบสอบถามของครูผู้สอนและนักเรียน เมื่อกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถามเสร็จแล้วผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลแบบสอบถามด้วยตนเอง

4. ผู้วิจัยนำข้อมูลการให้สัมภาษณ์มาถอดเทป และมูลจากตอบแบบสอบถามของทุกกลุ่ม นำมาจัดหมวดหมู่และแยกประเด็นโดยเรียบเรียงรายงานผลด้วยวิธีพรรณนาและวิเคราะห์ ใสรุปภาพ และตารางประกอบการอธิบายการวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลตามขั้นตอน ดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ และแบบสอบถาม โดย แจกแจงความถี่ และหาค่าร้อยละ
2. วิเคราะห์ข้อมูลแบบสัมภาษณ์และอภิปรายผลเชิงพรรณนา
3. หาสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามในด้านต่างๆ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และจัดอันดับ (Rank) โดยแสดงผลเป็นรายชื่อของ แต่ละด้าน และแยกเป็นโรงเรียน
4. หาสถิติพื้นฐานของคะแนนจากการตอบแบบสอบถามในด้านต่างๆ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) โดยแสดงผลรวมแต่ละด้านของทุกโรงเรียน
5. วิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อนในกระบวนการจัดการแสดงโขนของโรงเรียน ทั้ง 4 โรงเรียน โดยใช้เทคนิค SWOT Analysis

สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษากระบวนการบวนการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขต กรุงเทพมหานคร สรุปผลการวิจัยว่า กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 โรงเรียน ได้แก่ 1. โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) 2.โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม 3. โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และ 4. โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีสิ่งประกอบสร้างหลายส่วนที่ก่อให้เกิดเป็น การแสดงโขนของโรงเรียนขึ้นมาได้ โดยมี

1. นโยบายในการจัดการแสดงโขน

พบว่ากระบวนการแสดงโขนของโรงเรียนเกิดขึ้นโดยนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา ซึ่ง ทุกโรงเรียนมีนโยบายในการจัดการแสดงโขนคล้ายคลึงกัน คือ มุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ รักษา ทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้และสืบสานศิลปะการแสดงโขน โดยพบว่านโยบายของแต่ละ โรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงตามการปรับเปลี่ยนผู้บริหารสถานศึกษาในหลายทิศทาง ส่งผลให้กิจกรรม การแสดงโขนของโรงเรียนมีการสานต่อนโยบายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. สานต่อนโยบายในระดับคงที่
2. สานต่อนโยบายแต่ปรับลดขนาดของกิจกรรม

3. ส่วนตอนนโยบายและพัฒนาต่อยอด

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียน

การจัดการเรียนการสอนของทั้ง 4 โรงเรียน มีความเหมือนกันในส่วนของรายวิชาพื้นฐาน ศิลปะ (นาฏศิลป์) ซึ่งรายวิชาดังกล่าวเป็นการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ.2551 อีกทั้งทุกๆ โรงเรียนจะมีกิจกรรมชมรมหรือชุมนุมนาฏศิลป์, โขน ซึ่งพบว่าโรงเรียน สาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีรูปแบบการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนที่แตกต่างไปจากโรงเรียนอื่นๆ คือ มีการเพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับโขนขึ้นมาอีกเหนือจากวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ได้แก่ วิชาเพิ่มเติมเลือก(นาฏศิลป์ไทยปฏิบัติ) วิชาสหวิทยาการ และ วิชาเอกศิลปะการแสดง ซึ่งวิชาเหล่านี้เป็นวิชาเฉพาะที่สถานศึกษากำหนดขึ้น

3. การจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนโขน

3.1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีการจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนโขน โดยแบ่งเป็น วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-4 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 20 คาบเรียนในแต่ละระดับชั้น วิชาเพิ่มเติมเลือก (นาฏศิลป์ไทยปฏิบัติ) ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-2 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 10 คาบเรียนในแต่ละระดับชั้น วิชาสหวิทยาการ ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 16 คาบเรียน วิชาเอกศิลปะการแสดง ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 4 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 288 คาบเรียน ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 384 คาบเรียน และระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 416 คาบเรียน และกิจกรรมชมรมนาฏศิลป์ไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-6 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 128 คาบเรียน

3.2 โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม มีการจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนโขนโดยแบ่งเป็น วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-6 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 18 คาบเรียนในแต่ละระดับชั้น และกิจกรรมชมรมโขน ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-6 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 36 คาบเรียน ในแต่ละระดับชั้น

3.3 โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีการจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนโขนโดยแบ่งเป็น วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1,2,3 และ 5 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 18 คาบเรียนในแต่ละระดับชั้นและกิจกรรมชมรมโขนและกระบี่กระบอง ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-6 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 36 คาบเรียนในแต่ละระดับชั้น

3.4 โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีการจัดสรรเวลาเรียนของรายวิชาที่มีการเรียนการสอนโขนโดยแบ่งเป็น วิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-3 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 36 คาบเรียนในแต่ละระดับชั้นและกิจกรรมชุมนุมนาฏศิลป์ไทย ระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1-6 รวมจำนวนการเรียนตลอดปี 36 คาบเรียนในแต่ละระดับชั้น

โดยเวลาในการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีความเพียงพอในเชิงนามธรรม แต่ในเชิงปฏิบัตินั้นพบว่า รายวิชาพื้นฐานศิลปะ เป็นรายวิชาที่ประกอบด้วยรายวิชาย่อยอีก 3 วิชา ได้แก่ 1) วิชาดนตรี 2) วิชาทัศนศิลป์ และ 3) วิชานาฏศิลป์ แสดงให้เห็นว่าเวลาที่จัดให้เรียนเกี่ยวกับโขนจะมีเพียงเวลา 1 ใน 3 ส่วนของเวลาเรียนในรายวิชาพื้นฐานศิลปะ ดังนั้นกิจกรรมชมรมหรือชุมนุมจึงเป็นส่วนที่ช่วยเสริมให้เวลาในการเรียนและฝึกหัดโขนมากยิ่งขึ้น แต่ในส่วนของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนโขนนอกเหนือจากรายวิชาพื้นฐานศิลปะ จึงทำให้ความเพียงพอของเวลาในการเรียนการสอนโขน มีมากที่สุดอย่างเห็นได้ชัด

4. ด้านบุคลากร

บุคลากรในการเรียนการสอนโขนของแต่ละโรงเรียนมีดังนี้

4.1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีครูสอนโขนพระ จำนวน 1 คน ครูสอนละครนาง จำนวน 1 คน ครูสอนโขนยักษ์ จำนวน 1 คน และครูสอนโขนลิง จำนวน 2 คน

4.2 โรงเรียนบางประกอกวิทยาคมมีครูสอนละครพระ จำนวน 1 คน ครูสอนละครนาง จำนวน 1 คน และครูสอนโขนยักษ์ จำนวน 1 คน

4.3 โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีครูสอนโขนพระ จำนวน 1 คน ครูสอนละครพระ จำนวน 1 คน และครูสอนโขนลิง จำนวน 1 คน

4.4 โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีครูสอนโขนพระ จำนวน 2 คน และครูสอนละครนาง จำนวน 1 คน

ความเพียงพอของครูผู้สอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีจำนวนบุคลากรที่เพียงพอต่อการเรียนการสอนโขนในเชิงทฤษฎี ของรายวิชาพื้นฐานศิลปะ (นาฏศิลป์) และการเรียนการสอนปฏิบัติโขนได้เฉพาะบางตัว เพราะจำนวนบุคลากรในการสอนโขนโดยแยกตามสาขา มีไม่ครบตามสาขาของตัวโขน จึงทำให้มีการแก้ไขปัญหาโดยใช้ให้ครูสอนควบข้ามประเภทสาขาของตน ส่วนโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) พบว่ามีจำนวนครูผู้สอนตามจำนวนสาขาของตัวโขน

5. การส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชา

โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม และโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีการสนับสนุนให้บุคลากรในสาขาวิชาที่ปฏิบัติการสอนโขนในโรงเรียนของตนได้รับการพัฒนาศักยภาพ อาทิ การให้เข้าร่วมอบรม ประชุม สัมมนาและเปิด

โอกาสให้ศึกษาต่อเกี่ยวกับสาขาของตนในระดับที่สูงขึ้น โดยแต่ละโรงเรียนจะดูความเหมาะสมและความจำเป็นเป็นสำคัญ อีกทั้งมีการจำกัดพื้นที่ในการเข้าร่วมกิจกรรมที่พัฒนาศักยภาพ ในส่วนบุคลากรของโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ไม่พบข้อมูลในเรื่องของการส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชา

6. ด้านงบประมาณ

6.1 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขน

6.1.1 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มาจาก 1. เงินเข้าร่วมกิจกรรมงานประจำปีของโรงเรียน เป็นงบที่จัดการโดยหน่วยงานของโรงเรียนสาธิตฯ 2. เงินสนับสนุนจากสมาคมผู้ปกครองและครู เป็นงบที่จัดการโดยหน่วยงานของโรงเรียนสาธิตฯ และ 3. เงินบริจาค เป็นรายได้ที่ได้รับการสนับสนุนจากผู้ปกครองและหน่วยงานเอกชนต่างๆ

6.1.2 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม มาจาก 1. เงินของโรงเรียนที่ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการจัดการแสดงโขน เป็นงบที่จัดการโดยหน่วยงานของโรงเรียนฯ 2. เงินสนับสนุนจากสมาคมศิษย์เก่า เป็นงบที่จัดการโดยหน่วยงานของโรงเรียนฯ และ 3. เงินบริจาค เป็นรายได้ที่ได้รับการสนับสนุนจากวัดบางปะกอกและหน่วยงานเอกชน

6.1.3 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มาจาก 1. เงินของโรงเรียนที่ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการจัดการแสดงโขน เป็นงบที่จัดการโดยหน่วยงานของโรงเรียนฯ 2. เงินสนับสนุนจากสมาคมศิษย์เก่า เป็นงบที่จัดการโดยหน่วยงานของโรงเรียนฯ และ 3. เงินบริจาค เป็นรายได้ที่ได้รับการสนับสนุนจากวัดบางปะกอกและหน่วยงานเอกชน

6.1.4 แหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการแสดงโขน ของโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มาจาก เงินของโรงเรียนที่ได้ตั้งงบประมาณสำหรับการจัดการแสดงโขน เป็นงบที่จัดการโดยหน่วยงานของโรงเรียนฯ

7. การจัดสรรงบประมาณในการจัดการแสดงโขน

การจัดสรรงบประมาณในการแสดงโขนของแต่ละโรงเรียนมีความเหมือนกันในเรื่องของการตั้งงบประมาณในการแสดงโขนแต่ละครั้ง โดยจะจัดสรรงบเพื่อการจัดงานและจำแนกการใช้จ่ายออกเป็นส่วนต่างๆ เช่น สำหรับชุดการแสดง ค่าอุปกรณ์ฉาก แสง สี เสียง ค่าอาหารและค่าตอบแทนบุคลากรภายนอกที่จ้างมาเพื่อดำเนินงานตามฝ่ายต่างๆ อาทิ นักดนตรี ช่างแต่งกาย ช่างแต่งหน้าทำผม เป็นต้น

8. สถานภาพของครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน

ครูที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน โขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 14 คน จำแนกเป็น

8.1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 5 คน เป็นเพศชาย 4 คน เป็นเพศหญิง 1 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 4 คน ระดับปริญญาโท 1 คน มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 4 คน มีประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป 1 คน สำเร็จการศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 4 คน สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ จำนวน 1 คน โดยจบการศึกษาในสาขาศิลปนาฏดุริยางค์ โขนพระ 1 คน และโขนลิง 1 คน สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา โขนยักษ์ 1 คน ดนตรี-คีตศิลป์ไทยศึกษา 1 คน และมานุษยดุริยางค์วิทยา 1 คน

8.2 โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม จำนวน 3 คน เป็นเพศชาย จำนวน 1 คน เป็นเพศหญิง 2 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 3 คน มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน มีประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป 1 คน สำเร็จการศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 2 คน สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ จำนวน 1 คน โดยจบการศึกษาใน สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา โขนยักษ์ 1 คน และละครนาง 1 คน และนาฏศิลป์ไทยละครพระ 1 คน

8.3 โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จำนวน 3 คน เป็นเพศชาย จำนวน 2 คน เป็นเพศหญิง 1 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 3 คน มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 2 คน มีประสบการณ์ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป 1 คน สำเร็จการศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 1 คน สำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยราชภัฏวชิรญาณ จำนวน 1 คน และสำเร็จการศึกษาจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จำนวน 1 คน โดยจบการศึกษาใน สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา โขนพระ 1 คน นาฏศิลป์ไทยโขนลิง จำนวน 1 คน และนาฏศิลป์ศึกษาละครพระ จำนวน 1 คน

8.4 โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จำนวน 3 คน เป็นเพศชาย จำนวน 2 คน เป็นเพศหญิง 1 คน จบการศึกษาระดับปริญญาตรี 3 คน มีประสบการณ์ในการสอนต่ำกว่า 10 ปี จำนวน 3 คน สำเร็จการศึกษาจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จำนวน 3 คน โดยจบการศึกษาใน สาขานาฏศิลป์ไทยศึกษา โขนพระ 2 คน และละครนาง 1 คน

9. ผลการตอบแบบสอบถามทัศนคติของครูที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน แบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านนโยบายของผู้บริหารและการสนับสนุน 2. ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ สรุปได้ว่า

9.1 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .43 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.53 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .60 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

9.2 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 3.13 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .74 มีความหมายอยู่ในระดับปานกลาง ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .74 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

9.3 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.20 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .00 มีความหมายอยู่ในระดับมาก ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.75 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .00 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

9.4 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 3.66 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .61 มีความหมายอยู่ในระดับมาก ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.25 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .16 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

9.5 ผลโดยรวมทั้ง 2 ด้านของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.48 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .50 ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.00 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .61 ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .00 และของโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.07 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .13 โดยค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของทุกโรงเรียนมีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

10. กระบวนการจัดการแสดงโขน

การจัดกิจกรรมการแสดงโขน ทั้ง 4 โรงเรียน พบว่า กระบวนการจัดการแสดงโขนทั้ง 4 โรงเรียนมีความเหมือนกัน คือ มีการแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 กระบวนการการเรียนรู้ โดยนักแสดงโขนในทุกๆ โรงเรียนเป็นนักเรียนที่ต้องผ่านการเรียนการสอนโขนจากราชาวิชาตามที่สถานศึกษาจัดสอน และจากกิจกรรมชมรมหรือชุมนุมโขน เมื่อโรงเรียนจะจัดการแสดงโขน ครูผู้สอนจะทำการคัดเลือกนักเรียนโดยพบว่าครูผู้สอนจะแบ่งการคัดเลือกตามประเภทสาขาที่ครูสอน คือ ครูตัวพระจะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวพระ ครูตัวนางจะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวนาง ครูตัวยักษ์จะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวยักษ์และตัวลิงก็จะคัดเลือกนักแสดงสำหรับบทตัวลิง แล้วจึงนำนักแสดงที่คัดเลือกมาฝึกซ้อมท่ารำ โดยการฝึกซ้อมก็จะแยกเป็นซ้อมย่อย และซ้อมใหญ่ร่วมกับดนตรี ส่วนที่ 2 กระบวนการการแสดง พบว่า โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีรายละเอียดของกระบวนการการแสดงโขนมากกว่าทุกๆ โรงเรียน คือ ส่วนที่ 2 ในกระบวนการการแสดงโขนแบ่งออกเป็น 2 ชั้น ได้แก่ ชั้นที่ 1 ชั้นเตรียมงานการแสดง โดยทางโรงเรียนจะมีการประชุมและแบ่งหน้าที่โดยให้ครูทั้งโรงเรียนทำหน้าที่ในการรับผิดชอบงานส่วนต่างๆ อย่างชัดเจน มีประธานและกรรมการในการดำเนินงาน แสดงให้เห็นว่าการจัดงานโขนของโรงเรียนสาธิตฯ ครูทั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ ชั้นที่ 2 ชั้นการแสดง พบว่า การแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ ยึดตามจารีตการแสดงโขนแบบโบราณ

คือ ก่อนการแสดงครูผู้สอนจะรวมนักแสดงทั้งหมดเพื่อทำการไหว้ศรีพระครู และครูผู้สอน ขณะที่กำลังทำพิธีนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงโหมโรงไปพร้อมกัน ก่อนจะเริ่มการแสดงเข้าเรื่องโขนจะมีการแสดงประหน้าหรือรำเบิกโรงก่อน เมื่อจบการแสดงรำเบิกโรง ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงวาและเข้าสู่การแสดงโขนตามลำดับ โดยฉากแรกในการแสดงโขนของโรงเรียนสาธิตฯ นั้น จะตั้งตัวละครเอกของเรื่องก่อนเสมอ เช่น ตัวพระราม หรือตัวทศกัณฐ์ เป็นต้น เมื่อการแสดงผ่านไปถึงครึ่งหนึ่งของเวลาที่แสดงจะหยุดพักการแสดง โดยประมาณ 20 นาที แล้วจึงเริ่มการแสดงต่อจนจบ เมื่อจบการแสดงโขนจะมีการเปิดม่านอีกครั้งโดยให้นักแสดงทุกชุดยืนเรียงตามตำแหน่งวรรณะของตัวละคร โดยถอดศีรษะโขนและถือด้วยมือซ้ายออกแสดงตัวเป็นการปิดท้าย (finale)จากนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และต่อด้วยเพลงกราวรำ ถือเป็นการจบกระบวนการแสดง ในขณะที่การแสดงของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) พบว่า หลังจากผ่านขั้นตอนการเรียนการสอน และฝึกซ้อมโขนแล้ว ก็เป็นการเข้าสู่ส่วนของการแสดง ไม่พบว่ามีกิจกรรมการแสดงโขนเป็นงานที่ครูทั้งโรงเรียนมีส่วนร่วมทั้งหมด มีเพียงครูในกลุ่มสาระศิลปะ (นาฏศิลป์) ที่เป็นผู้ดำเนินงาน และในส่วนของขั้นตอนในระหว่างการแสดงก็จะมีเพียง ก่อนการแสดงโขน ครูผู้สอนจะรวมนักแสดงเพื่อทำการไหว้ศรีพระครู และครูผู้สอน ในกรณีที่แสดงประกอบกับดนตรีสดจะมีการบรรเลงเพลงวาก่อนการแสดงแล้วจึงดำเนินการแสดง ทั้งนี้พบว่าโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จะมีการแสดงประหน้าหรือรำเบิกโรงก่อน ในกรณีที่เป็นการแสดงโขนในงานใหญ่ๆ เท่านั้นและส่วนโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) คาดว่ามีการแสดงประหน้าก่อนการแสดงโขนเช่นกัน เพราะพบว่าการแสดงโขนเป็นการแสดงที่เอาไว้แสดงเป็นชุดสุดท้ายเสมอ แสดงให้เห็นว่าก่อนหน้าการแสดงโขนต้องมีการแสดงชุดอื่นๆ มาก่อน

11. ความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการการแสดงโขน

ด้านความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการการแสดงโขนของทุกโรงเรียน พบว่า บุคลากรหรือครูที่ดำเนินการงานมีความเพียงพอในด้านการฝึกซ้อมและจัดการแสดง แต่สิ่งที่เหมือนกันคือการขาดบุคลากรที่ชำนาญเฉพาะทางในบางส่วน เช่น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จัดการแสดงโขนขนาดใหญ่และใช้นักแสดงจำนวนมาก จึงทำให้บุคลากรในการดำเนินงานในบางส่วนไม่เพียงพอ คือ บุคลากรในการแต่งกายโขน บุคลากรในการแต่งหน้าทำผมนักแสดงบุคลากรทางด้านดนตรี (บางชิ้น) และบุคลากรด้านฉาก แสง สี เสียง เป็นต้น จึงทำให้ต้องมีการจัดจ้างบุคลากรเหล่านี้เพิ่ม ซึ่งโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) และโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ก็มีการจัดจ้างบุคลากรมาเพิ่มด้วยเช่นกัน แต่มักจะพบเพียงแค่ในเรื่องของช่างแต่งกายโขนเสียเป็นส่วนมาก และการจัดจ้างก็จะเป็นในกรณีที่จัดแสดงโขนชุดที่ใช้นักแสดงจำนวนมากเท่านั้น

12. การพัฒนานาบุคลากร

ด้านการพัฒนานาบุคลากร พบว่า ครูในสาขาวิชานาฏศิลป์ของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาเป็นอย่างดี ในการพัฒนาศักยภาพ เช่น การให้เข้าร่วมอบรม สัมมนา หรือให้ร่วมงานกับหน่วยงานต่างภายนอก และครูที่ได้รับการพัฒนาศักยภาพได้นำเอาความรู้ในเรื่องต่างๆ มาบูรณาการใช้กับการเรียนการสอน และการแสดงโขนของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนบางประกอกวิทยาคมครูในสาขาวิชานาฏศิลป์พบว่าได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาด้วยเช่นกัน แต่จะมีข้อจำกัดว่าให้อยู่ภายในเขตกรุงเทพมหานคร และพื้นที่ใกล้เคียงกรุงเทพมหานครเท่านั้น ครูในสาขาวิชานาฏศิลป์ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) พบว่าได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาเช่นกัน แต่พบว่าการส่งครูให้เข้าร่วมงานต่างๆ บางครั้งขัดกับบริบทของโรงเรียน เช่น การให้ร่วมส่งนักเรียนประกวดทักษะความสามารถทางด้านนาฏศิลป์ แต่ครูผู้สอนไม่สามารถสนองนโยบายได้ เพราะว่าเป็นนักเรียนเป็นชายล้วน ทำให้ไม่เข้ากับเกณฑ์การประกวด เป็นต้น แต่ในส่วนของโรงเรียนบดินทรเดชา (สิงห์ สิงหเสนี) พบว่า ครูในสาขานาฏศิลป์เองจะเป็นผู้ที่คอยหาโอกาสพัฒนาศักยภาพของตนเองเสมอ

13. สถานภาพของนักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน

นักเรียนที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแสดงโขน รวมทั้ง 4 โรงเรียน รวมจำนวนทั้งสิ้น 179 คน จำแนกเป็น

13.1 โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) จำนวน 74 คน เป็นเพศชาย จำนวน 26 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 48 คน อายุต่ำกว่า 12 ปี จำนวน 3 คน อายุ 12-15 ปี จำนวน 47 คน และอายุสูงกว่า 15 ปี จำนวน 24 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 จำนวน 39 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 2 จำนวน 3 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 จำนวน 1 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 4 จำนวน 11 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 จำนวน 17 คน และเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 จำนวน 3 คน

13.2 โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม จำนวน 40 คน เป็นเพศชาย จำนวน 17 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 23 คน อายุ 12-15 ปี จำนวน 31 คน และอายุสูงกว่า 15 ปี จำนวน 9 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 จำนวน 10 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 2 จำนวน 10 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 จำนวน 6 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 4 จำนวน 10 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 จำนวน 2 คน และเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 จำนวน 2 คน

13.3 โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) จำนวน 35 คน เป็นเพศชาย จำนวน 35 คน อายุ 12-15 ปี จำนวน 18 คน และอายุสูงกว่า 15 ปี จำนวน 17 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 2 จำนวน 1 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 จำนวน 16 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 4 จำนวน 2 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 จำนวน 8 คน และเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 จำนวน 8 คน

13.4 โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) จำนวน 30 คน เป็นเพศชาย จำนวน 10 คน เป็นเพศหญิง จำนวน 20 คน อายุต่ำกว่า 12 ปี จำนวน 4 คน อายุ 12-15 ปี จำนวน 14 คน และอายุสูงกว่า 15 ปี จำนวน 15 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 1 จำนวน 6 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 2 จำนวน 2 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 3 จำนวน 6 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 4 จำนวน 6 คน เป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 5 จำนวน 9 คน และเป็นนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาที่ 6 จำนวน 1 คน

14. ผลการตอบแบบสอบถามความพึงพอใจที่มีต่อกระบวนการการแสดงผลของโรงเรียนแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง 2. ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และ 3. ด้านเจตคติ สรุปได้ว่า

14.1 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.52 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .50 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.47 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .58 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านที่ 3 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.58 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .63 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

14.2 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.38 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .42 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.35 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .53 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านที่ 3 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .67 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

14.3 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.45 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .71 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .57 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านที่ 3 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.36 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .69 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

14.4 ผลรวมในการตอบแบบสอบถามของ โรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) ในด้านที่ 1 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.44 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .56 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด ในด้านที่ 2 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.42 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .56 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด และในด้านที่ 3 มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.40 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .58 มีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

14.5 ผลโดยรวมทั้ง 3 ด้านของโรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม) มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.51 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .50 ของโรงเรียนบางประกอกวิทยาคม ค่าเฉลี่ย (Mean) 4.37 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .46 ของโรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก) ค่าเฉลี่ย (Mean) 4.40 ค่าเบี่ยงเบน (S.D) .61 และโรงเรียนบดินทร์เดชา (สิงห์ สิงหเสนี) มีค่าเฉลี่ย (Mean) 4.61 ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D) .63 โดยผลรวมทั้ง 3 ด้านของทุกโรงเรียนมีความหมายอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผล

จากการศึกษากระบวนการการแสดงผลของโรงเรียน ระดับมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร มีประเด็นอภิปรายดังนี้

1. นโยบายในการจัดการแสดงผล

พบว่าการแสดงผลของโรงเรียน เกิดขึ้นโดยนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษา โดยการจัดการแสดงผลของโรงเรียนมุ่งหวังให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ รักษาทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม สร้างองค์ความรู้และสืบสานศิลปะการแสดงผล ซึ่งนโยบายในการจัดการแสดงผลของโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงตามการปรับเปลี่ยนผู้บริหารสถานศึกษาในหลายทิศทาง ส่งผลให้กิจกรรมการแสดงผลของโรงเรียนมีการสานต่อนโยบายแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

1. สานต่อนโยบายในระดับคงที่
2. สานต่อนโยบายแต่ปรับลดขนาดของกิจกรรม
3. สานต่อนโยบายและพัฒนาต่อยอด

โดยทั้งนี้ นโยบายในการจัดการแสดงผลของโรงเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตามนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษาในแต่ละรุ่น เพราะวิสัยทัศน์และนโยบายของผู้บริหารสถานศึกษาเป็นสิ่งที่ชี้้นำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง ไปพร้อมกับการสนองนโยบายของบุคลากรภายในองค์กรเพื่อให้นโยบายประสบความสำเร็จ ดังที่ ประพนธ์ ฝาสุขยัต (2541: 24-25) กล่าวว่า ในการบริหารองค์กรของผู้บริหาร ย่อมต้องเผชิญความรุนแรงและความรวดเร็วทั้งกระแสของการแข่งขัน และความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ดังนั้น จึงต้องอาศัยศักยภาพของตนเองและของทีมงานร่วมกัน รวมถึงความมีระบบที่ต้องดำเนินไป ให้เกิดสิ่งที่ถูกต้องตลอดเวลา ความสำเร็จจึงจะเกิดขึ้นได้ โดยระบบที่ถูกต้องของแต่ละองค์กรนั้นก็อยู่บนพื้นฐานของวิสัยทัศน์ (Vision) คือ ต้องการจะเป็นอะไร และตั้งอยู่บนพื้นฐานของค่านิยม (Value) คือ จะไปให้ถึงจุดนั้นโดยยึดอะไรเป็นหลัก ซึ่งถือว่าองค์ประกอบทั้ง 3 นี้เป็นสิ่งสำคัญในการกำหนดทิศทางหรือเป้าหมายขององค์กร การมีเป้าหมายขององค์กรตั้งแต่แรกจะสามารถประเมินผลได้ว่าผลในการดำเนินงานนั้นบรรลุประสิทธิผล (effectiveness) หรือไม่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของราซิก และแสวนสัน (วนิจ เกตุขำ. 2546: 327; อ้างอิงจาก Razik; & Swanson. 1995) ได้กล่าวว่า ภาวะผู้นำเชิงปฏิรูปหรือภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลง หมายถึง ลักษณะผู้นำที่เน้นการเปลี่ยนแปลงทั้งองค์กรให้ดีขึ้นกว่าเดิม โดยยกระดับคุณธรรมและแรงจูงใจจนส่งผลทำให้สมาชิกเห็นความสำคัญและคุณค่า ผลงานและแนวทางการทำงานให้เสร็จ ชักจูงให้สมาชิกเห็นประโยชน์ของทีมและองค์กรเป็นหลัก

2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโขนของโรงเรียน

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนพบว่ามีจัดการเรียนการสอนโดยใช้หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 และใช้หลักสูตรแกนกลางฯ ควบคู่กับหลักสูตรของสถานศึกษา ที่เพิ่มรายวิชาที่เกี่ยวข้องกับโขน เช่น วิชาเพิ่มเติมเลือก และวิชาเอก อีกทั้งมีกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนคือชมรมหรือชุมนุมนาฏศิลป์และโขน ครูผู้สอนใช้หลักการสอนแบบวิทยาลัยนาฏศิลป์ คือ แบ่งผู้เรียนออกเป็น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักและตัวลิง การเรียนเริ่มจากการฝึกเตรียมร่างกายเช่น การดัดมือ ดัดแขน ดัดหลัง ตบเข่า ถองสะเอว เป็นต้น โขนพระ โขนยักษ์และโขนลิง ฝึกการเดินเส้า ส่วนตัวลิงฝึกหัดการฉีกขาและตีลังกาในลักษณะต่างๆ จากนั้นจึงเป็นการฝึกหัดท่ารำเพลงพื้นฐาน เช่นตัวพระ ตัวนาง ฝึกหัดเพลงช้า เพลงเร็ว ตัวยักฝึกหัดแม่ท่ายักษ์ และตัวลิงฝึกหัดแม่ท่าลิง เมื่อผู้เรียนเกิดความชำนาญแล้วจึงพัฒนาระดับของการเรียนให้ซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยรูปแบบการจัดการเรียนการสอนโขนของโรงเรียน แบ่งเป็น 1) การสอนแบบสาธิต คือครูเป็นแม่แบบสาธิตการปฏิบัติพร้อมทั้งอธิบายให้ผู้เรียนเกิดความรู้ความเข้าใจ ดังที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี, ออนไลน์. 2556; อ้างอิงจาก สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547) อธิบายการสอนแบบสาธิตว่าเป็นการสอน ที่ผู้สอนแสดงหรือกระทำให้ดูเป็นตัวอย่างพร้อมๆ กับการอธิบายเพื่อให้ผู้เรียนได้ประสบการณ์ตรงในเชิงรูปธรรม ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้แบบสังเกตขั้นตอนการสาธิต วิธีสอนแบบนี้เหมาะสำหรับการสอนที่ต้องการให้ผู้เรียนเห็นขั้นตอนการปฏิบัติ คือผู้เรียนได้สังเกตการณ์สาธิตของครูผู้สอนแล้วปฏิบัติตามการสาธิต ช่วยให้นักเรียนเข้าใจวิธีปฏิบัติได้ดีเพราะเป็นประสบการณ์ตรง สามารถมองเห็นจากครูผู้สอนอย่างชัดเจน2) การสอนแบบบรรยาย การสอนบรรยายหรืออธิบาย เป็นการสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญในการเรียนการสอน เป็นการเสนอเรื่องราวให้นักเรียนทราบทั้งหมด วิธีนี้อาจจะเป็นการบรรยายโดยมีอุปกรณ์การสอนประกอบ หรือบรรยายโดยการสาธิตประกอบ ดังที่ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (วิทยาลัยนาฏศิลป์สุพรรณบุรี, ออนไลน์. 2556; อ้างอิงจาก สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. 2547) กล่าวว่า วิธีการสอนแบบบรรยายเป็นการสอนที่ครูสามารถสอนเนื้อหาความรู้แก่นักเรียนได้มากในคาบเวลาหนึ่ง โดยยึดครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ ผู้เรียนเป็นผู้รับฟังและจดบันทึกความรู้ เป็นการประหยัดเวลาในการทำกิจกรรม วิธีสอนแบบนี้จะได้เนื้อหามากกว่าการสอนแบบอื่น ครูต้องเตรียมการสอนมาเป็นอย่างดี ควรใช้สื่อประกอบการอธิบายด้วย ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของแฮร์โรว์ (สิริมณี บรรจง. 2553:7; อ้างอิงจาก Harrow. 972: 96-99) กล่าวว่า รูปแบบการสอนทักษะปฏิบัติของแฮร์โรว์ ได้จัดลำดับขั้นของการเรียนรู้ทางด้านทักษะปฏิบัติโดยเริ่มจากระดับที่ซับซ้อนน้อยไปจนถึงระดับที่มีความซับซ้อนมาก ซึ่งกระบวนการการเรียนการสอนรูปแบบนี้มีทั้งหมด 5 ขั้น คือ 1)ขั้นเลียนแบบ 2)ขั้นการลงมือทำตามคำสั่ง 3)ขั้นการกระทำอย่างถูกต้องสมบูรณ์ 4)ขั้นแสดงออก และ 5)ขั้นกระทำอย่างเป็นธรรมชาติ

3. บุคลากร

พบว่ากระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน มีบุคลากรในการดำเนินงาน แบ่งเป็น 1)ครูผู้สอน และฝึกซ้อมโขน พบว่าเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพซึ่งจบการศึกษาระดับปริญญาตรี ทางด้านสาขาวิชานาฏศิลป์ไทยโขน ละครโดยตรง 2)บุคลากรฝ่ายดำเนินงาน พบว่ามีการจัดโครงสร้างองค์กรและการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อดำเนินงานในฝ่ายต่างๆ มีการจัดการด้านบุคลากรอย่างเป็นระบบตามประสิทธิภาพ โดยพบว่าในการดำเนินงานส่วนของกระบวนการแสดง อาจมีการจัดจ้างบุคลากรภายนอกมาร่วมบ้าง เช่น ในส่วนของงานเวที เจ้าหน้าที่แต่งกาย เจ้าหน้าที่แต่งหน้าทำผมนักแสดงเป็นต้น แต่บุคลากรของโรงเรียนจะเป็นผู้ดูแล คัดเลือกและสั่งการ เพื่อให้การดำเนินงานเกิดความลื่นไหลและบรรลุวัตถุประสงค์ ดังที่ ธงชัย พงศวลีรัตน์ (2546: 3) ได้กล่าวถึงทรัพยากรบุคคลว่า มนุษย์เป็นทรัพยากรบุคคลที่สำคัญของกิจการต่างๆ บุคลากรจึงต้องเป็นผู้ที่มีความสามารถมีทักษะและประสบการณ์ในเรื่องที่ได้รับมอบหมาย และสอดคล้องกับ สุพจน์ โกสียะจินดา (สราทตรา เล่งไพบูลย์. 2554: 106; อ้างอิงจาก สุพจน์ โกสียะจินดา. 2546: 15) ได้กล่าวถึงการเลือกบุคลากรว่า ต้องเลือกบุคลากรที่เหมาะสมเข้ามาร่วมงาน เพราะเป็นการยากที่จะรักษาบุคลากรที่ดีและเหมาะสมกับงาน ผู้จัดการแสดงต้องแสวงหาบุคลากรที่ดีเพื่อเข้าร่วมงาน ทำให้งานมีปัญหาน้อยลง

ฉะนั้นบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน มีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากและต้องมีทักษะการจัดการในเรื่องต่างๆ ดังที่ ฟลิปโป (อเนก หงษ์ทองคำ. 2542: 77-78; อ้างอิงจาก Flippo. 1996. Management: a behavior approach: p. 3-15) ได้สรุปกระบวนการจัดการซึ่งประกอบด้วยทักษะด้านการวางแผน (Planning) การดำเนินงานองค์กร (Organizing) การนำ (Leading) การติดตามและควบคุม (Controlling) เข้ามาช่วยจัดระบบเพื่อก่อให้เกิดรูปแบบในการจัดการ จึงจะทำให้เกิดการประสบความสำเร็จ ก่อเกิดผลสัมฤทธิ์ บรรลุตามวัตถุประสงค์และจุดมุ่งหมายในการจัดการด้านบุคลากรตามที่กำหนดไว้

4. การส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชา

พบว่า การส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนโขน ได้รับการสนับสนุนจากผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับดี สะท้อนให้เห็นว่าผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญในการส่งเสริมบุคลากรในหน่วยงานให้ได้รับความรู้และนำมาใช้ในการจัดการเรียนการสอนและการจัดกิจกรรมการแสดง ซึ่งได้แก่ การอบรม สัมมนา ศึกษาดูงานและการให้บุคลากรศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ เสริม พัดชุมพร (2529: 182) กล่าวว่า การส่งเสริมให้อาจารย์ได้ไปศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้นภายในประเทศ เป็นกิจกรรมที่สมควรจัดทำอย่างต่อเนื่องและควรจัดส่งอาจารย์ไปศึกษาต่อในสาขาวิชาที่สอดคล้องกับสาขาวิชาที่เปิดสอนในสถาบัน กิจกรรมพัฒนาอาจารย์ด้านการสอนควรพัฒนาเพื่อให้อาจารย์ได้รับความรู้ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี มีความรู้หลากหลายที่ทันสมัยสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

5. งบประมาณ

ผลจากการสัมภาษณ์สรุปได้ว่า ในการจัดการแสดงโขนของโรงเรียนมีแหล่งที่มาของงบประมาณจาก 1) เงินเข้าร่วมกิจกรรมของนักเรียน 2) เงินสนับสนุนจากสมาคมครูและผู้ปกครอง และ 3) เงินบริจาค ซึ่งเป็นส่วนของรายรับ และมีงบประมาณรายจ่ายเป็นค่าตอบแทน ค่าจ้าง ค่าเช่าและเบ็ดเตล็ด ในการจัดกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียนในแต่ละครั้งพบว่ามีการจัดการงบประมาณอย่างเป็นระบบโดยบุคลากรที่มีประสิทธิภาพ เพื่อให้รายรับและรายจ่ายสมดุลและเกิดความสอดคล้องกัน ทำให้การจัดกิจกรรมการแสดงโขนทุกครั้งมีงบประมาณที่เพียงพอ สอดคล้องกับวิจัยของ สรพัตรา เล่งไพบูลย์ (2554: 107) กล่าวว่า รายรับรายจ่ายจะต้องสมดุลกัน และรายจ่ายเหล่านั้นคำนวณหักจากรายรับที่ได้ และนำส่วนที่หักนั้นไปเป็นค่าใช้จ่ายต่างๆ เช่น ค่าฝึกซ้อมนักแสดง ค่าสถานที่ ค่ายานพาหนะ ค่าอาหาร ค่าปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ ค่าใช้จ่ายเบ็ดเตล็ดต่างๆ เป็นต้น และสอดคล้องกับ วิมลศรี อุปรมัย (2553: 242) ที่ได้กล่าวถึงเรื่องงบประมาณว่า การจัดงบประมาณนั้นให้พิจารณา 2 ประการ ได้แก่ เงินลงทุน กับเงินที่ได้เป็นผลกำไร ซึ่งหมายถึงรายจ่ายและรายรับ และขั้นตอนในการบริหารงบประมาณว่าต้องมีความโปร่งใสแสดงให้เห็นเป็นหลักฐานที่ผ่านการลงมติมาเป็นขั้นตอนสามารถตรวจสอบได้

6. ทักษะของครูที่มีต่อการบวกรับการการแสดงโขนของโรงเรียน

จากการตอบแบบสอบถามของครูผู้สอน ทำให้ทราบถึงทักษะของครูที่มีต่อการบวกรับการการแสดงโขนของโรงเรียน ในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ มีผลรวมอยู่ในระดับมากที่สุด แม้จะแยกย่อยออกตามวุฒิการศึกษา เพศ อายุ และอายุการปฏิบัติงานก็ตาม แต่ยังคงมีทัศนคติในด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้ในระดับมากที่สุดเช่นเดิม จึงกล่าวได้ว่า ครูส่วนมากเห็นว่ากระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุด ครูผู้สอนเห็นตรงกันว่ากระบวนการเรียนการสอนโขนของโรงเรียนต้องมีกระบวนการจัดการเรียนการสอนอย่างเป็นระบบสอดคล้องกับตัวชี้วัดรายวิชาศิลปะ(นาฏศิลป์) ในหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานฯ มีกิจกรรมหรือหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพตามความถนัดของผู้เรียนด้านโขนโดยเฉพาะ เช่น กิจกรรมพัฒนาผู้เรียนในส่วนของกิจกรรมนักเรียนที่เป็นชุมนุมหรือชมรม ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ(2552:21) กำหนดว่า กิจกรรมนักเรียน เป็นกิจกรรมที่มุ่งเน้นพัฒนาความมีระเบียบความเป็นผู้นำผู้ตามที่ดี ความรับผิดชอบ การทำงานร่วมกัน การรู้จักการแก้ปัญหา การตัดสินใจที่เหมาะสม ความมีเหตุผล การช่วยเหลือแบ่งปันกัน เอื้ออาทรและสมานฉันท์ โดยจัดให้สอดคล้องกับความสามารถ ความถนัดและความสนใจของผู้เรียน ครูผู้สอนมีความคิดเห็นไปในทางเดียวกันในเรื่องของการกำหนดผู้เรียนตามประเภทสาขาของตัวโขน ออกเป็นตัวละคร ตัวนาง ตัวยักษ์และตัวลิง การเรียนเริ่มจากการฝึกเตรียมร่างกายเช่น การดัดมือ ดัดแขน ดัดหลัง ตบเข้า ถองสะเอว เป็นต้น โขนพระ โขนยักษ์และโขนลิง ฝึกการเดินเส้า ส่วนตัวลิงฝึกหัดการฉีกขาและตีลังกาในลักษณะต่างๆ จากนั้นจึงเป็นการฝึกหัดท่ารำเพลงพื้นฐาน เช่นตัวพระ ตัวนาง

ฝึกหัดเพลงช้า เพลงเร็ว ตัวอักษรฝึกหัดแม่ท่ายักษ์ และตัวลิงฝึกหัดแม่ทาลิง เมื่อผู้เรียนเกิดความชำนาญจึงพัฒนา โดยลักษณะการเรียนรู้คือครูเป็นแม่แบบสาธิตการปฏิบัติพร้อมบรรยาย โดยให้นักเรียนปฏิบัติตาม โดยปฏิบัติจากขั้นพื้นฐานแล้วพัฒนาสู่ระดับที่ยากขึ้นจนสามารถแสดงโขนเป็นชุดเป็นตอนได้ จากกระบวนการเรียนการสอนโขนที่เป็นลำขั้นนี้จะส่งผลให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญสอดคล้องกับ อาคม สหายคม (2545:39) กล่าวว่า เมื่อครูผู้ใหญได้คัดเลือกพวกตัวพระตัวนางและตัวนางเป็นที่เรียบร้อยแล้ว ก็จะส่งตัวพวกตัวพระตัวนางไปฝึกหัด เพลงช้า-เพลงเร็ว-เชิด-เสมอ โดยการแยกออกเป็นพวกๆ ทั้งพวกพระและนางคงให้อยู่ในความควบคุมดูแลของครูรองลงมา หรือถ้ามีละครหุ่นฟางที่มีฝีมือ ครูผู้ใหญก็จะแบ่งให้ช่วยกันรับเอาไปฝึกหัดตามสาขาวิชาที่ครูผู้ใหญได้กำหนดให้ คือให้รำ เพลงช้า-เพลงเร็ว-เชิด-เสมอ และการฝึกหัดรำในขั้นต้นนี้จะใช้เวลาหัดอยู่ประมาณ 1-2 ปี

7. กระบวนการการแสดงโขน

พบว่ากระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน แบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ คือ 1) การแสดงโขนตอนสั้นๆ เนื่องในวันสำคัญๆ ของโรงเรียน เช่น งานวันพ่อแห่งชาติ งานครบรอบวันสถาปนาโรงเรียน หรือวันเกษียณอายุราชการ เป็นต้น ซึ่งเป็นการจัดงานระดับเล็กใช้งบประมาณและจำนวนคนไม่มาก 2) งานประจำปีของโรงเรียน เช่น การแสดงโขนประจำปีของโรงเรียน เป็นการจัดงานระดับใหญ่ใช้งบประมาณในการจัดงานมากและใช้คนจำนวนมาก ซึ่งกระบวนการในการแสดงโขนแบบที่ 2 นี้จะมีขั้นตอน คือ ก่อนการแสดงจะเริ่มครูผู้สอนจะรวบรวมนักแสดงทั้งหมดเพื่อทำการไหว้ศีรษะครู และครูผู้สอน ขณะที่กำลังทำพิธีไหว้ครูนั้น วงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงโหมโรงไปพร้อมกัน ก่อนจะเริ่มการแสดงเข้าเรื่องโขน จะมีการแสดงประหน้าหรือรำเบิกโรงก่อน เมื่อจบการแสดงเบิกโรง ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงวาและเข้าสู่การแสดงโขนตามลำดับ โดยฉากแรกในการแสดงโขนจะตั้งตัวละครเอกของเรื่องก่อนเสมอ เช่น ตัวพระราม หรือตัวทศกัณฐ์ เป็นต้น ในกรณีที่จัดแสดงในหอประชุมหรือโรงละครเมื่อแสดงผ่านไปครึ่งหนึ่งของเวลาที่แสดง จะหยุดพักการแสดงโดยประมาณ 20 นาที แล้วจึงเริ่มการแสดงต่อจนจบ เมื่อจบการแสดงโขนแล้วจะมีการให้ผู้แสดงออกแสดงตัวเป็นการปิดท้าย (finale) ซึ่งจะมีหรือไม่ก็ได้ จากนั้นวงปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี และต่อด้วยเพลงกราวรำ ถือเป็นการจบกระบวนการแสดง จากกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียนดังกล่าว เป็นกระบวนการการแสดงโขนที่รักษาไว้ซึ่งจารีตในการแสดงโขนอย่างโบราณ ดังที่ ธีรภัทร์ ทองนิม (2555: 90) กล่าวว่า ในการแสดงโขนนั้นก่อนจะเริ่มการแสดงจำเป็นจะต้องมีการไหว้วงปี่พาทย์โหมโรงก่อนเสมอ ทั้งนี้เพื่อเป็นการบูชาครูอาจารย์ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิทยាកารในด้านต่างๆ เมื่อปี่พาทย์บรรเลงเพลงโหมโรงเสร็จเรียบร้อยแล้วเมื่อจะเริ่มการแสดงที่เป็นเรื่องใหญ่ ปี่พาทย์จะบรรเลงเพลงวา เป็นเพลงแรก ตัวโขนจึงจะออกแสดงและเมื่อการแสดงจบแล้วปี่พาทย์ก็จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมีและบรรเลงต่อด้วยเพลงกราวรำ เป็นเพลงสุดท้าย ซึ่งความหมายของเพลงนี้หมายถึงการรื่นเริงยินดีที่การแสดงสำเร็จสม

ประสงค์ และยังกล่าวถึงจารีตประเพณีที่จะต้องตั้งพระหรือตัวยักษ์ว่า ในการแสดงโขนมักนิยมให้ตัวโขนที่เป็นตัวพระหรือตัวยักษ์เท่านั้นลงโรงก่อน คำว่าลงโรง ในที่นี้หมายถึงการออกแสดงก่อน แต่มักจะเรียกเป็นที่รู้จักกันในหมู่ศิลปินทางโขนว่า “ตั้งพระ” หรือ “ตั้งยักษ์” โดยคำว่า “ตั้ง” ในที่นี้มีความหมายเช่นเดียวกับคำว่า “ลงโรง” นั่นเอง โดยจารีตที่ยึดถือปฏิบัติกันสืบต่อมา ด้วยเหตุว่าผู้แสดงเป็นตัวพระนั้นเปรียบเสมือนตัวพระเอกหรือเป็นตัวแทนของโรง กรณีที่ไม่ตั้งพระก็อาจจะใช้การตั้งยักษ์แทนได้เช่นกัน และในการแสดงโขนของโรงเรียนบางครั้งอาจมีการตัดทอนขั้นตอนการปฏิบัติตามจารีต โดยขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม และปัจจัยต่างๆ ดังที่ ประเมษฐ์ บุญยะชัย (ธีรภัทร์ ทองนิ่ม, 2555: 90; อ้างอิงจาก ประเมษฐ์ บุญยะชัย, 2551) กล่าวว่า ความเคร่งครัดของจารีตอาจขึ้นอยู่กับสภาพสังคม ความเชื่อในแต่ละยุคสมัยด้วย บางครั้งจารีตที่นับถือและปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในสมัยหนึ่ง อาจไม่จำเป็นต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดในอีกสมัยหนึ่งก็ได้

8. ความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน

จากการตอบแบบสอบถามของนักเรียน พบว่า ระดับความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อกระบวนการการแสดงโขนของโรงเรียน ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น และด้านเจตคติ มีผลรวมอยู่ในระดับมากที่สุด จึงเป็นสิ่งสะท้อนได้ว่าการจัดการเรียนการสอนโขนและกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียน เป็นประสบการณ์การเรียนรู้สิ่งทีเสริมความสัมพันธ์ทางบวกต่อการเรียน และการดำรงชีวิตอีกทั้งทำให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าความสำคัญและเกิดทัศนคติที่ดี ดังที่ สุชา จันทน์เอม (สิรินดา รุ่งเรืองผล, 2553: 13; อ้างอิงจาก สุชา จันทน์เอม, 2544: 270) กล่าวว่า ทัศนคติเป็นนามธรรมที่เกิดจากการเรียนรู้หรือประสบการณ์ในชีวิตของบุคคล และทัศนคติมีความสำคัญต่อการตอบสนองทางสังคมของบุคคลเป็นอย่างมาก คือบุคคลที่มีพฤติกรรมอย่างไรหรือกระทำสิ่งใดลงไป ทัศนคติจะเป็นเครื่องกำหนด ดังนั้นทัศนคติจึงเป็นส่วนหนึ่งของบุคลิกภาพของบุคคล และ สุรางค์ ไคว์ตระกูล (2550: 336) กล่าวว่า ทัศนคติ เป็นอักษณาคัย (Disposition) หรือแนวโน้มที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมตอบสนองต่อสิ่งแวดล้อมหรือสิ่งเร้า ซึ่งอาจจะเป็นได้ทั้ง คน วัตถุ ความคิด (Ideas) ทัศนคติอาจจะเป็นบวกหรือลบ ถ้าบุคคลมีทัศนคติบวกต่อสิ่งใดก็จะมีพฤติกรรมที่เผชิญกับสิ่งนั้น ถ้ามีทัศนคติลบก็จะหลีกเลี่ยง ทัศนคติเป็นสิ่งที่เรียนรู้และการแสดงออกของค่านิยมและความเชื่อของบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. การจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ควรคำนึงถึงหลักสูตรของสถานศึกษาที่ต้องมีความชัดเจนในเรื่องกระบวนการเรียนการสอนโดยตรง จัดระบบการเรียนการสอนอย่างเป็นขั้นตอนมีครูผู้สอนที่มีความชำนาญ เพื่อนักเรียนจะได้เรียนรู้และฝึกทักษะอย่างเป็นลำดับ
2. การจัดการแสดงของโรงเรียน ควรคำนึงการวางแผนและแจกแจงหน้าที่ของแต่ละฝ่ายอย่างชัดเจนโดยใช้บุคลากรภายในก่อน เพราะบุคลากรภายในย่อมเข้าใจวัตถุประสงค์และบริบทขององค์กร
3. การนำบุคลากรภายนอกมาช่วยเสริมฝ่ายงานต่างๆ ควรคำนึงถึงประสิทธิภาพและความรับผิดชอบ เพื่อลดปัญหาในการดำเนินงาน
4. ควรมีการสนับสนุนบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอน ให้มีการฝึกอบรมเกี่ยวกับเรื่องศิลปวัฒนธรรมต่างๆ เช่น การจัดการแสดง การจัดการโรงละคร การจัดองค์ความรู้เรื่องศิลปวัฒนธรรม เป็นต้น เพื่อเพิ่มศักยภาพ เทคนิคและความรู้ใหม่ๆ และควรมีการประเมินการจัดงานและประเมินบุคลากรในการทำงานอย่างสม่ำเสมอ

ข้อเสนอแนะในการทำการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมแบบเจาะลึกในด้านนโยบายการจัดกิจกรรมการแสดงโชว์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามผู้บริหารสถานศึกษาที่ส่งผลต่อรูปแบบการจัดการเรียนการสอน และการแสดงโชว์ของโรงเรียน
2. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบกระบวนการการแสดงโชว์ จากเขตการศึกษาหรือสถาบันอื่นๆ เพื่อเพิ่มเติมไว้เป็นข้อมูลและแนวทางในการศึกษา การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการแสดงโชว์ของโรงเรียนที่สนใจ

บรรณานุกรม

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2552). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*.
กระทรวงศึกษาธิการ. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กวีชาติย์ จันทรแพง. (2559, 20 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย ผู้สวดมนต์ ทองสร้อย ที่โรงเรียนบดินทร์เดชา
(สิงห์ สิงหเสนี).
- จตุพร รัตนวราหะ. (ม.ป.ป.). *คู่มือการฝึกหัดโขนเบื้องต้นและแม่ท่ายักษ์*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ฐใจ เอียวอักษร. (2543). *กิจกรรมพัฒนาอาจารย์ของสถาบันเทคโนโลยีราชมงคล วิทยาเขตส่วนกลาง*
ตามทัศนะของผู้บริหารและอาจารย์. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชวลิต สูงใหญ่. (2559, 28 มีนาคม). สัมภาษณ์โดย ผู้สวดมนต์ ทองสร้อย ที่โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).
- เดชาชัย ศรีพิจารณ์. (2559, 17 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย ผู้สวดมนต์ ทองสร้อย ที่โรงเรียนอัสสัมชัญ
(บางรัก).
- ธงชัย พงสาวลีรัตน์. (2546). *ทรัพยากรนันทนาการ เล่ม 1. สำนักงานพัฒนากีฬาและนันทนาการ*
กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ธนิต อยู่โพธิ์, ผู้เรียบเรียงและรวบรวม. (2497). *โขนสำหรับประชาชน*. กรุงเทพฯ: ม.ป.ป.
- (2511). *โขน*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- (2531). *ศิลปะละครรำ หรือ คู่มือนาฏศิลป์ไทย*. พิมพ์ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร
- ธีรภัทร์ ทองนิ่ม. (2555). *โขน*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ธีระศักดิ์ คชสาร. (2559, 24 มีนาคม). ที่โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
(ฝ่ายมัธยม).
- นัจกร ผู้ทรงธรรม. (2559, 20 มิถุนายน). สัมภาษณ์โดย ผู้สวดมนต์ ทองสร้อย ที่โรงเรียนบดินทร์เดชา
(สิงห์ สิงหเสนี).
- ประเมษฐ์ บุญยะชัย. (ม.ป.ป.). *เอกสารประกอบการสอนวิชาจารีตนาฏศิลป์ไทย*. ม.ป.พ.
- พุทธยอดฟ้าจุฬาโลก, พระบาทสมเด็จพระ. (2510). *รวมเกียรติ*. กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองรัตน์.
- ไพโรจน์ ทองคำสุก. (2504). *กระบวนการรบของพยาวานรในการแสดงโขน*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
(นาฏศิลป์ไทย ภาควิชานาฏศิลป์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.

- มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. (2512). *บ่อเกิดรามเกียรติ์*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2546). *พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์.
- รัชานนท์ น้อมรับพร. (2559, 16 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ผุสวัฒน์ ทองสร้อย ที่โรงเรียนบางประกอกวิทยาคม.
- ลักขณา คชสาร. (2559, 24 มีนาคม). ที่โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).
- วินิจ เกตุขำ. (2546). *การจัดการศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษา. 60 ปีมหาวิทยาลัย เกษตรศาสตร์: ประมวลบทความทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: พี.เอส.พรีนซ์.
- วิมลศรี อุปมัย. (2553). *นาฏกรรมและการละคร*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ศิลปากร, กรม. (2525). *รวมงานพิมพ์ของ นายอาคม สายาคม. ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์กรมศิลปากร. (พิมพ์เนื่องในงานพระราชทานเพลิงศพ นายอาคม สายาคม มีรูปและชีวประวัติผู้ตาย)*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- (2546). *รวมงานนิพนธ์ของ นายอาคม สายาคม. ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์กรมศิลปากร*. กรุงเทพฯ: รุ่งศิลป์การพิมพ์.
- ศุภจิรา เพ็ชรประกอบ. (2559, 24 มีนาคม). ที่โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).
- ศุภชัย จันทรสุวรรณ. (2537). *การวิเคราะห์แนวพระราชดำริและบทบาทของ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการส่งเสริมทางด้านนาฏศิลป์และดนตรี: กรณีศึกษา เฉพาะกรณีโรงเรียน พรานหลวง ในพระราชูปถัมภ์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (สารัตถศึกษา)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2539). *สถาบันสอนนาฏศิลป์ ดนตรี ตามพระราชบัญญัติแห่งแรกในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร 6(39).
- สราทตรา เล่งไพบูลย์. (2554). *รูปแบบการจัดนันทนาการประเภทละครและการละคร ด้านศิลปวัฒนธรรมไทย และภูมิปัญญาไทย: กรณีศึกษา การแสดงโขนประจำปีการศึกษา 2551 โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)*. ปริญญาโท กศ.ม. (การจัดการนันทนาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สิรินดา รุ่งเรืองผล. (2553). *ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อทัศนคติต่อการเรียนวิชาศิลปะ (สาระดนตรีและนาฏศิลป์) ของนักเรียนช่วงชั้นที่ 3 โรงเรียนนวมิยวชิราวุธ เขตดุสิต กรุงเทพมหานคร*. ปริญญาโท กศ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

- สิริมณี บรรจง. (2553). *การพัฒนาทักษะการเรียนรู้ของนักศึกษาโดยใช้วิธีสอนที่เน้นทักษะปฏิบัติ*, มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- สุชา จันทรเฒ. (2544). *จิตวิทยาทั่วไป*. พิมพ์ครั้งที่ 13. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2543). *วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุรางค์ ไคว่ตระกูล. (2550). *จิตวิทยาการศึกษา*. ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- (2556). *จิตวิทยาการศึกษา*. ครั้งที่ 11. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โสภณ กมล. (2559, 16 พฤษภาคม). สัมภาษณ์โดย ผู้สัณณ์ ทองสร้อย ที่โรงเรียนบางปะกอกวิทยาคม.
- เสริม พัดชุมพร. (2529). *การพัฒนาอาจารย์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ในทรรศนะของ ผู้บริหาร และอาจารย์มหาวิทยาลัย*. ปริญญาโท กศ.ม. พิษณุโลก: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2547). *รูปแบบการจัดกระบวนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ ศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ดับบลิวเจฟร็อพเพอดี.
- อเนก หงษ์ทองคำ. (2542). *นันทนาการกับสังคม (Recreation and society)*. (เอกสารประกอบ การสอนนันทนาการกับสังคม (Recreation and society) พล 531 (PE531). กรุงเทพฯ: ภาควิชาสันนนาการ คณะพลศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อานนท์ เลียนอย่าง. (2559, 24 มีนาคม). ที่โรงเรียนสาธิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม).
- อัฐันตร ตูยาจักร. (2559, 1 สิงหาคม). สัมภาษณ์โดย ผู้สัณณ์ ทองสร้อย ที่โรงเรียนอัสสัมชัญ (บางรัก).

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์และแบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (ผู้บริหารสถานศึกษา) เพื่อการวิจัยเรื่อง
การศึกษากระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจงในการตอบแบบสัมภาษณ์

1. ขั้นตอนการสัมภาษณ์นี้แบ่งหัวข้อสัมภาษณ์ออกเป็น 2 ช่วง ได้แก่
 - ช่วงที่ 1. สัมภาษณ์เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบสัมภาษณ์
 - ช่วงที่ 2. สัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกระบวนการการแสดงโขนในโรงเรียน โดยแบ่งหัวข้อสัมภาษณ์ออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้
 - ด้านนโยบาย
 - ด้านบุคลากร
 - ด้านงบประมาณ
2. วัตถุประสงค์ของการตอบแบบสัมภาษณ์นี้ เพื่อนำมาใช้ประมวลผลการวิจัยทางการศึกษา
ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่สนใจจัดกระบวนการเรียนและการแสดงโขนต่อไป
3. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านผู้บริหารสถานศึกษา ที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบ สัมภาษณ์
มา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นายสุสวัฒน์ ทองสร้อย

นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาศิลปะการแสดงศึกษา

คำชี้แจง ในการสัมภาษณ์ผู้สัมภาษณ์จะแบ่งออกเป็น 2 ตอน โดยมีข้อคำถามต่อไปนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามข้อมูลพื้นฐานส่วนตัวของผู้บริหารสถานศึกษา เกี่ยวกับ

- 1.1 ชื่อ-นามสกุล
- 1.2 คำนำนานาม / ตำแหน่งทางวิชาการ / ยศ ฯลฯ
- 1.3 ระดับการศึกษาที่สำเร็จสูงสุด
- 1.4 สถาบันที่จบการศึกษา
- 1.5 สาขาวิชาที่จบการศึกษา

ตอนที่ 2 เป็นสัมภาษณ์เกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอนในโรงเรียน โดยแบ่งหัวข้อสัมภาษณ์ออกเป็น 3 ด้าน คือ

ด้านที่ 1 ด้านนโยบาย

1. มีนโยบายในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร
2. รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเป็นอย่างไร
3. การจัดสรรเวลาในการเรียนการสอนเป็นอย่างไร
4. ความเพียงพอของเวลาในการจัดการเรียนการสอนเพียงพอหรือไม่ อย่างไร

ด้านที่ 2 ด้านบุคลากร

1. ความเพียงพอของบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนเพียงพอหรือไม่ อย่างไร
2. มีการส่งเสริมบุคลากรในสาขาวิชาอย่างไร

ด้านที่ 3 ด้านงบประมาณ

1. มีแหล่งที่มาของงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร
2. มีการจัดสรรงบประมาณในการจัดการเรียนการสอนอย่างไร

ผู้บันทึก

วัน เดือน ปี เวลา

สถานที่

แบบสอบถาม (ครูผู้สอน) เพื่อการวิจัยเรื่อง

การศึกษากระบวนการการแสดงผลงาน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน
 ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
 ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามระดับการปฏิบัติงานของบุคลากร (ครูผู้สอน) ในการเรียนการสอนสู่กระบวนการการแสดงผลงาน ของโรงเรียน
 ตอนที่ 3 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการการแสดงผลงานในโรงเรียน
2. แบบสอบถามฉบับนี้ ต้องการทราบระดับการปฏิบัติงานของบุคลากร (ครูผู้สอน) ในการเรียนการสอนสู่กระบวนการการแสดงผลงาน ของโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียน และการแสดงผลงานในโรงเรียน ให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ขอให้ท่านตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อทุกส่วน เพื่อความสมบูรณ์ในการประมวลผลการวิจัยทางการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่สนใจจัดกระบวนการเรียนการสอนและจัดกิจกรรมการแสดงผลงานต่อไป
4. ผู้วิจัยขอขอบพระคุณบุคลากร (ครูผู้สอน) ทุกท่านที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบ สอบถามมา ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นายผุสวัฒน์ ทองสร้อย

นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาศิลปะการแสดงศึกษา

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

☐ 1.1 ชาย

☐ 1.2 หญิง

2. วุฒิการศึกษา

☐ 2.1 ต่ำกว่าปริญญาตรี

☐ 2.2 ปริญญาตรี

☐ 2.3 สูงกว่าปริญญาตรี (โปรดระบุ.....)

3. ประสบการณ์ในการสอน

☐ 3.1 ต่ำกว่า 10 ปี

☐ 3.2 ตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

4. สำเร็จการศึกษาจากสถาบัน (โปรดระบุชื่อสถาบัน)

☐ 4.1 มหาวิทยาลัยของรัฐ

☐ 4.2 มหาวิทยาลัยเอกชน.....

☐ 4.3 อื่นๆ

5. จบสาขาวิชาที่ท่านจบการศึกษา

ตอนที่ 2 แบบสอบถามทัศนคติครูผู้สอน ที่มีต่อกระบวนการการแสดงผลงาน ของโรงเรียน

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในแบบสอบถามแล้วพิจารณาว่ามีทัศนคติต่อกระบวนการการแสดงผลงาน ของโรงเรียนของโรงเรียนในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง ☐ ที่ตรงกับระดับความคิดเห็นของท่านตามความเป็นจริง โดยระดับของคะแนนแบ่งเป็น

- คะแนน 5 หมายถึง มีทัศนคติต่อด้านนี้มากที่สุด
 คะแนน 4 หมายถึง มีทัศนคติต่อด้านนี้มาก
 คะแนน 3 หมายถึง มีทัศนคติต่อด้านนี้ปานกลาง
 คะแนน 2 หมายถึง มีทัศนคติต่อด้านนี้น้อย
 คะแนน 1 หมายถึง มีทัศนคติต่อด้านนี้น้อยที่สุด

กระบวนการการแสดงผลงาน ของโรงเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษา	ระดับทัศนคติ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านนโยบายของผู้บริหารและการสนับสนุน					
1.ผู้บริหารเล็งเห็นความสำคัญของการจัดการเรียนการสอน					
2.ผู้บริหารสนับสนุนให้มีห้องปฏิบัติการเฉพาะในการเรียนการสอน					
3.มีสื่อ เทคโนโลยีที่ช่วยส่งเสริมประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน					
4.มีจำนวนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญในการจัดการเรียนการสอน					
5.ได้รับงบประมาณสำหรับการจัดการเรียนการสอน และการแสดงผลงานอย่างเพียงพอ					
ด้านกระบวนการจัดการเรียนรู้					
6.กิจกรรมการแสดงผลงานของโรงเรียนสอดคล้องกับตัวชี้วัดรายวิชา ศิลปะในหลักสูตรสถานศึกษาตามหลักสูตรแกนกลางฯ					
7.มีกิจกรรม หรือหลักสูตรเสริมเพื่อพัฒนาศักยภาพของผู้เรียน ทางด้านงาน					

8.เนื้อหา ที่ใช้ในการจัดทำแผนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน					
9.การเรียนการสอน โขน ผู้สอนแบ่งผู้เรียนตามประเภทของตัวละคร ออกเป็น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และตัวลิง					
10.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวพระ ปูพื้นฐานทางด้านทักษะ โดยเริ่มจาก การตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว เต้นเส้า ถีบ เหลี่ยม ฯลฯ					
11.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวนาง ปูพื้นฐานทางด้าน ทักษะโดยเริ่มจาก การตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว ฯลฯ					
12.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวยักษ์ ปูพื้นฐานทางด้าน ทักษะโดยเริ่มจาก การตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว เต้นเส้า ถีบ เหลี่ยม ฯลฯ					
13.ในการเรียนการสอนโขนสำหรับตัวลิง ปูพื้นฐานทางด้านทักษะ โดยเริ่มจาก การตบเข้า ถองสะเวย ดัดมือ ดัดตัว เต้นเส้า ถีบ เหลี่ยม ฉีกขา อากัปกริยาของลิง ฯลฯ					
14.ตัวพระและตัวนางเริ่มฝึกหัดเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์ และท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์อย่างเป็นลำดับ เช่น เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงแม่บทใหญ่ เพลงแม่บทเล็ก ฯลฯ					
15.ตัวยักษ์เริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และ ท่าเบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์ โขนยักษ์ และแม่ท่ายักษ์ ฯลฯ					
16.ตัวลิงเริ่มจากการฝึกเบื้องต้นในการเรียน ทำนาฏยศัพท์และท่า เบ็ดเตล็ดนาฏศิลป์ โขนลิง และแม่ท่าลิง ฯลฯ					
17.ตัวละคร พระ นาง ยักษ์ ลิง ได้รับการพัฒนาต่อยอดจากความรู้ พื้นฐานเพื่อให้สามารถแสดงโขนเป็นชุดเป็นตอนได้					

ตอนที่ 3 การสัมภาษณ์

คำชี้แจง ผู้สัมภาษณ์ สัมภาษณ์เกี่ยวกับกระบวนการการแสดงผลงานในโรงเรียน โดยแบ่งหัวข้อ สัมภาษณ์ออกเป็นหัวข้อต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. กระบวนการจัดการแสดงผลงานเป็นอย่างไร
2. มีความเพียงพอของบุคลากรในกระบวนการการแสดงผลงานหรือไม่ อย่างไร
3. มีการพัฒนาบุคลากรหรือไม่

ผู้บันทึก

วัน เดือน ปี เวลา

สถานที่

แบบสอบถาม (นักเรียน) เพื่อการวิจัยเรื่อง

การศึกษากระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษา
ในเขตกรุงเทพมหานคร

คำชี้แจงในการตอบแบบสอบถาม

1. แบบสอบถามฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 2 ตอน
ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม
ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนและการเข้าร่วม
กิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียน
2. แบบสอบถามฉบับนี้ ต้องการทราบความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียน และการ
แสดงโขนของโรงเรียน เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการจัดกระบวนการเรียนและการแสดงโขนในโรงเรียน
ให้เกิดความเหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
3. ขอให้นักเรียนตอบแบบสอบถามให้ครบทุกข้อทุกส่วน เพื่อความสมบูรณ์ในการ
ประมวลผล การวิจัยทางการศึกษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อโรงเรียนที่สนใจจัดกระบวนการเรียนและการ
แสดงโขนต่อไป
4. ผู้วิจัยขอขอบคุณนักเรียนทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามมา
 ณ โอกาสนี้

ขอแสดงความนับถือ

นายสุสวัณน์ ทองสร้อย

นิสิตปริญญาโท มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะศิลปกรรมศาสตร์ สาขาศิลปะการแสดงศึกษา

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง ให้ทำเครื่องหมาย ✓ ใน ☐ หน้าข้อความที่ตรงกับความเป็นจริงของท่าน

1. เพศ

☐ 1.1 ชาย

☐ 1.2 หญิง

2. อายุ

☐ 2.1 ต่ำกว่า 12 ปี

☐ 2.2 12-15 ปี

☐ 2.3 สูงกว่า 15 ปี

3. ระดับชั้นมัธยมศึกษา

☐ 3.1 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

☐ 3.2 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

☐ 3.3 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

☐ 3.4 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4

☐ 3.5 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5

☐ 3.6 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนที่มีต่อการเรียนและการเข้าร่วมกิจกรรมการ
แสดงโขนของโรงเรียนระดับชั้นมัธยม

คำชี้แจง โปรดอ่านข้อความในแบบสอบถามแล้วพิจารณาว่ามีความพึงพอใจต่อการเรียนและการ
เข้าร่วมกิจกรรมการแสดงโขนของโรงเรียนในระดับใด โดยทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่องที่ตรงกับ
ระดับความพึงพอใจของท่านตามความเป็นจริง โดยระดับของคะแนนแบ่งเป็น

- คะแนน 5 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจมากที่สุด
 คะแนน 4 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจมาก
 คะแนน 3 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจปานกลาง
 คะแนน 2 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อย
 คะแนน 1 หมายถึง มีระดับความพึงพอใจน้อยที่สุด

กระบวนการการแสดงโขน ของโรงเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษา	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
ด้านการเรียนรู้และพัฒนาตนเอง					
1.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ความรู้นอกเหนือ จากชั้นเรียนเพิ่มขึ้น					
2.การเข้าร่วมในการแสดงโขนช่วยส่งเสริมให้ข้าพเจ้ามีบุคลิกภาพ ที่ดี					
3.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยส่งเสริมความมั่นใจในตนเอง					
4.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ใช้เวลาว่างให้เกิด ประโยชน์					
5.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ได้เรียนรู้ ทักษะ และศิลปะ การแสดงโขน					
6.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเรียนรู้ทักษะด้านการ แสดง และนาฏศิลป์ไทย					
7.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเรียนรู้ทักษะด้านดนตรี ไทยเพิ่มขึ้น					
8.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าเกิดการเรียนรู้ และการ แก้ไขสถานการณ์เฉพาะหน้าในการแสดง					

กระบวนการการแสดงผลของโรงเรียนระดับชั้น มัธยมศึกษา	ระดับความพึงพอใจ				
	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
9.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ฝึกวินัยและความอดทน					
10.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้ฝึกสมาธิของตนเอง					
11.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้รับรู้เรื่องราว และเห็นคุณค่าด้านวรรณกรรมไทยเรื่องราวเกียรติ					
ด้านการติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลอื่น					
12.การเข้าร่วมในการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดการพัฒนาดนส่งเสริมให้เกิดสัมพันธภาพที่ดีระหว่างครูและเพื่อนในโรงเรียน					
13.การเข้าร่วมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าได้แลกเปลี่ยนความรู้กับเพื่อนๆ					
14.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยให้ข้าพเจ้าเข้าใจการทำงานเป็นทีม					
15.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยฝึกมารยาทและทักษะทางสังคม					
16.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยฝึกการเสียสละและการมีน้ำใจแก่ผู้อื่น					
17.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยทำให้ข้าพเจ้าพบเพื่อนใหม่ๆ					
18.การเข้าร่วมการแสดงโขนช่วยทำให้ข้าพเจ้ารู้จักการวางตัวในสังคม					
ด้านเจตคติ					
19.การเรียนรู้และการเข้าร่วมกิจกรรมการแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าเกิดความสุข					
20.การได้เข้าร่วมแสดงโขนทำให้ข้าพเจ้าอยากศึกษาศิลปะการแสดงโขนต่อไป					
21.การได้เข้าร่วมแสดงโขนช่วยส่งเสริมให้ข้าพเจ้าเกิดเจตคติที่ดีต่อศิลปวัฒนธรรมไทย					

1. ชื่อ ดร.ประวีณา เขี่ยมยี่สุน
ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
สถานที่ทำงาน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ถนนราชินี แขวงพระบรมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

2. ชื่อ ดร.ไพโรจน์ ทองคำสุก
ตำแหน่ง นักวิชาการละครและดนตรีชำนาญการ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
กระทรวงวัฒนธรรม
สถานที่ทำงาน สำนักการสังคีต ถนนราชินี เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

3. ชื่อ ดร. กิตติชัย สุภาสิโนบล
ตำแหน่ง อาจารย์ประจำภาควิชาหลักสูตรและการสอน
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สถานที่ทำงาน มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 114 ซอยสุขุมวิท 23
แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา กรุงเทพมหานคร 10110

4. ชื่อ ดร.สุรัตน์ จงดา
ตำแหน่ง ผู้ช่วยอธิการบดี สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์
สถานที่ทำงาน สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ถนนราชินี แขวงพระบรมหาราชวัง
เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

5. ชื่อ ผศ.ไตรรัตน์ พิชฌโกศล
ตำแหน่ง รองผู้อำนวยการฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนสาธิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
สถานที่ทำงาน โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ประสานมิตร (ฝ่ายประถม)
ซอยสุขุมวิท 23 แขวงคลองเตยเหนือ เขตวัฒนา
กรุงเทพมหานคร 10110

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายผู้สวัณณ์ ทองสร้อย
วันเดือนปีเกิด	วันพฤหัสบดีที่ 8 มีนาคม พุทธศักราช 2527
สถานที่เกิด	อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	255/574 อาคารC รัชดาเพรสทีจ คอนโดมิเนียม ชั้น 8 ซอยพิบูลย์อุปถัมภ์ แขวงสามเสนนอก เขตห้วยขวาง กรุงเทพมหานคร 10310
ตำแหน่งหน้าที่การทำงานปัจจุบัน	อาจารย์ประจำกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (นาฏศิลป์)
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร (ฝ่ายมัธยม)
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2539	ประถมศึกษาตอนปลาย จาก โรงเรียนบ้านเขาหินตั้ง
พ.ศ. 2542	มัธยมศึกษาตอนต้น (นาฏศิลป์ไทย โขนพระ) จาก วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
พ.ศ. 2547	ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (นาฏศิลป์ไทย โขนพระ) จาก วิทยาลัยนาฏศิลป์อ่างทอง
พ.ศ. 2550	ศิลปบัณฑิต (นาฏศิลป์ไทย) จาก สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร
พ.ศ. 2560	ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต (ศิลปะการแสดงศึกษา) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ